

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

Canan ALBEZ

**TÜRK MİLLİ EĞİTİMİ'NİN GENEL AMAÇLARI BAĞLAMINDA
ÖMER SEYFETTİN'İN ESERLERİNDEKİ ÇOCUK İMGESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

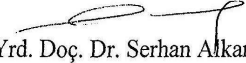
**TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Serhan Alkan İSPİRLİ**

ERZURUM 2009

TEZ KABUL TUTANAĐI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĐÜNE

Bu çalışma, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalında jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Serhan Alkan İSPIRLİ
Danışman / Jüri Üyesi

Doç. Dr. Ali KAFKASYALI
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ
Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / / 2009

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ	III
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
ÖMER SEYFETTİN ve ÇOCUK	1
BİRİNCİ BÖLÜM	6
1. ÖMER SEYFETTİN.....	6
1. 1. Ömer Seyfettin'in Hayatı	6
1. 2. Edebî Kişiliği ve Eserleri	10
İKİNCİ BÖLÜM.....	17
2. ÖMER SEYFETTİN'İN ESERLERİNDE ÇOCUK İMGESİ.....	17
2. 1. Ömer Seyfettin'in Makalelerinde Çocuk	17
2. 2. Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Çocuk Kahramanlar	27
2. 2. 1. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde çocuk kahramanların tasnifi	27
2. 2. 2. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde erkek çocuk	28
2. 2. 2.1. Ömer Seyfettin'in çocukluk hatıralarındaki çocuk	28
2.2.2.1.1 İlk Namaz	28
2.2.2.1.2. Ant	33
2.2.2.1.3. Falaka	41
2.2.2.1.4. Kaşığı.....	46
2.2.2.1.5. İlk Cinayet.....	52
2.2.2.2. Türklük ülküsüne bağlı çocuk.....	56
2.2.2.2.1. Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?.....	56
2.2.2.2.2. Primo Türk Çocuğu Nasıl Öldü?.....	65
2.2.2.2.3. Bir Çocuk Aleko.....	70
2.2.2.3. Farklı milletlere mensup çiftlerden doğan çocuk	76
2.2.2.3.1. Piç.....	76
2.2.2.3.2. Fon Sadriştayn'ın Oğlu	82

2.2.3. Ömer Seyfettin' in hikâyelerinde kız çocuk	90
2.2.3.1. Bahar ve Kelebekler.....	90
2.2.3.2. Eleğimsağma	96
2.2.3.3. Yalnız Efe	102
2. 3. Ömer Seyfettin'in diğer eserlerindeki çocuk.....	108
2. 3. 1. Şiirleri.....	108
2. 3. 2. Mensur şiirleri	112
2. 3. 2. 1. Çizgili Kâğıt.....	112
2. 3. 2. 2. Buse-i Mader.....	113
2. 3. 2. 3. Pembe Menekşe	114
2. 3. 2. 4. Çember.....	115
2. 3. 3. Fıkraları	116
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	121
3. TÜRK MİLLİ EĞİTİMİNİN GENEL AMAÇLARI BAĞLAMINDA ÖMER SEYFETTİN'İN ESERLERİNDEKİ ÇOCUK İMGESİ.....	121
3.1. Türk Milli Eğitimi'nin Genel Amaçları	121
3.2. Türk Milli Eğitimi'nin Genel Amaçları Bağlamında Ömer Seyfettin'in Eserlerindeki Çocuk İmgesi	122
3. 2. 1. Ömer Seyfettin'e göre Türk çocuğu.....	126
3. 2. 2. Ömer Seyfettin'de çocuk eğitimi	130
3. 2. 2. 1. Çocuk eğitiminde aile	130
3. 2. 2. 2. Çocuk eğitiminde okul.....	132
SONUÇ	138
KAYNAKÇA	141
EK-1 HİKÂYE ÖZETLERİ.....	146
EK-2 MENSUR ŞİİRLER	152
EK-3 FIKRALAR	156
ÖZ GEÇMİŞ	158

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK MİLLİ EĞİTİMİ'NİN GENEL AMAÇLARI BAĞLAMINDA
ÖMER SEYFETTİN'İN ESERLERİNDEKİ ÇOCUK İMGESİ**

Canan ALBEZ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Serhan Alkan İSPIRLİ

2009-SAYFA: VII-158

Jüri: Yrd. Doç. Dr. Serhan Alkan İSPIRLİ

Doç. Dr. Ali KAFKASYALI

Yrd. Doç. Dr. A. Fikret KILIÇ

Bu çalışma, Ömer Seyfettin'in eserlerinde çocuk imgesini tespit edip, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları bağlamında incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla, çalışmada Ömer Seyfettin'in çocuk ve çocuk eğitimi hususundaki fikirlerine açıklık kazandıran eserleri ile kahramanı on sekiz yaşından küçük çocuklardan oluşan hikâyeleri ele alınmıştır.

Yapılan çalışmada Ömer Seyfettin'in çocuğa bakış açısı, çocuğa yüklediği misyon ve çocuk eğitimi konularındaki düşünceleri tespit edilmiştir.

Ömer Seyfettin'in eserlerindeki çocuk imgesi, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları bağlamında incelenmiştir.

ABSTRACT

THESIS MASTER

**THE CHILD IDEA IN ÖMER SEYFETTİN'S STORIES IN TERMS OF
GENERAL AIMS OF NATIONAL EDUCATION**

Canan ALBEZ

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Serhan Alkan İSPİRLİ

2009 – PAGE : VII-158

Jury: Assist. Prof. Dr. Serhan Alkan İSPİRLİ

Assoc. Prof. Dr. Ali KAFKASYALI

Assist. Prof. Dr. A. Fikret KILIÇ

This study aimed at determining the child image in works of Ömer Seyfettin and evaluating it along with the general aims of Turkish National Education. With this aim, works that make clear Ömer Seyfettin's thoughts about child and child education and stories in which heroes are composed of small children under eighteen are dealt with in this work.

Ömer Seyfettin's point of view to child, mission that he lays on child and his thoughts about child education were determined.

Convenience of Ömer Seyfettin's child image is presented by being examined along with the aims of Turkish National Education.

ÖN SÖZ

Yaşadığı dönemde düşünceleriyle, eserleriyle fikrî ve içtimai hayata yön veren; Türk hikâyeciliğine yeni bir bakış açısı kazandıran Ömer Seyfettin, edebiyat tarihimizde önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada, Ömer Seyfettin'in eserlerinden ve kendisi ile ilgili yapılan araştırmalardan yola çıkarak, Türk çocuğu hakkındaki düşüncelerini, hayallerini kısacası zihninde tasavvur ettiği çocuk imgesini tespit etmeye çalıştık. Elde ettiğimiz bulguları Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları bağlamında değerlendirdik.

Ömer Seyfettin'in eserlerindeki çocuk imgesini araştırırken yazmış olduğu eserleri, odak noktası olarak ele aldık. Bunun için makalelerini, şiirlerini, mensur şiirlerini, fıkralarını ve hikâyelerini çalışma konumuz olan çocuk imgesi açısından inceledik. Hayatına ışık tutması ve eserlerini anlaşılır kılması hasebiyle tezimizin ilgili bölümlerinde yazarın mektuplarından, hatıralarından ve kendisiyle ilgili yapılan araştırmalardan iktibaslarla bulunduk.

Ömer Seyfettin'in hikâyeleri arasından özellikle kahramanı çocuk olan ve yazarın çocuğa ilişkin fikrini, hissî mütalaalarını ortaya koyduğu hikâyelerine, çalışmamızda yer verdik. Ömer Seyfettin'in hikâyeleri incelenirken, metinlerin orijinaline sadık kalınarak hazırlanan, Sayın Hülya Argunşah'ın Dergâh Yayınları'ndan çıkardığı külliyat dikkate alınmıştır.

Çalışmamız, giriş bölümü dışında üç bölümden ibaret olup ilk bölümde yazarın hayatı ve edebî kimliği işlenmiştir. İkinci bölümde Ömer Seyfettin'in eserlerinden hareketle yazarın çocuk imgesi tespit edilmiş, üçüncü bölümde ise Ömer Seyfettin'in eserlerindeki çocuk imgesi, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları bağlamında incelenmiştir.

Çalışmamızda ayrıca TDK'nın yazım kuralları dikkate alınmış, yapılan alıntılarda ise yazım ve noktalama olduğu gibi aktarılmıştır.

Otuz altı yıllık bir ömre sığdırdığı eserlerle, seksen sekiz yıldır yaşamaya devam eden, eserleriyle ile yaşadığı dönemin tarihi olaylarına ve kültürel yaşamına ışık tutan, millet ve lisan sevgisini kaleminin ülküsü haline getiren Ömer Seyfettin'e bu çalışmamız vesilesiyle saygı ve minnet duygularımızı sunuyoruz.

Böyle akademik bir çalışma sürecinde tüm desteği ve katkılarıyla beni yönlendiren, hocam Sayın Serhan Alkan İSPIRLİ'ye, her türlü yardımlarıyla her zaman

yanımda olan sevgili annem Emine ALBEZ'e ve tüm aileme, değerli dostum Sema GÜNEY'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Erzurum-2009

Canan ALBEZ

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
AKDYYK	: Atatürk Kùltür Dil ve Tarih Yùksek Kurumu
AÜTAED	: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi
bk.	: Bakanız
ev.	: Çeviren
hzl.	: Hazırlayan
İst.	: İstanbul
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

ÖMER SEYFETTİN ve ÇOCUK

Çocukluğumuzdan gelen algılayış, duyuş ve davranış alışkanlıklarımız, yetişkin olarak hayatımızda ve davranışlarımızda etkili olmaktadır. Bu yüzden “*Çocuk, tek başına temsil ettiği değer bakımından bütün ilim ve sanat dallarının ilgi sahasına girmiş, bu sebeple onun fizikî, psikolojik, sosyolojik ve pedagojik problemleri; bir değer olarak hayatımızdaki yeri ve önemi çeşitli yaklaşımlarla incelenmiştir.*”¹

Çocuklara uygulanan kanunlar çerçevesinde Anayasa’ımızda on sekiz yaşını bitirmemiş kişiler çocuk olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım Türk Medeni Kanunu’nda kullanılan ‘küçük’ kavramını da kapsamaktadır. (Türk Medeni Kanunu, Madde 11-16) Ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nca 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen ‘Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin birinci maddesine göre “*On sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.*”² On sekiz yaşından sonra reşit sıfatını kazanan her birey, yetişkinler topluluğuna katılır.

Buna göre geleceğin büyüklerini yetiştirmeyi bir vazife olarak gören devletimiz, çocuklar için ilköğretimi zorunlu ve parasız kılmıştır. Bununla birlikte devletimiz, 1973 tarihli 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda da belirtildiği gibi ‘beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde’ bireyler yetiştirmeyi amaç edinmiştir. Sağlıklı toplumların oluşmasında esas olan bu amacın gerçekleşmesi ise çocukluk devresinde alınacak eğitimin niteliğine bağlıdır.

Bu bağlamda “*İnsanın ilk gelişim dönemleri diye de adlandırabileceğimiz ve insanın şekillenmesinde en önemli dönem olan çocukluk çağında çocuğu edebiyattan, edebî zevkten ve hazdan mahrum etmek çok büyük yanlışlık olacaktır.*”³ Çünkü, “*Edebiyat; duygu, düşünce ve düşlerin yazılı ve sözlü olarak anlatımı demektir. Duygu, düş ve düşüncelerin, dil aracını kullanarak anlatabilen, güzel konuşabilen bir insanın başka becerilerle donatılması çok kolay olacaktır. Bu nedenle; eksiksiz, istenilen düzeyde bir insanı yaratmada başka bilim dalları kadar edebiyata da gereksinin duyulacaktır.*”⁴

¹ Karaburgu, Oğuzhan “Reşat Nuri Güntekin’in Hikâyelerinde Çocuk”, http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBIYATI/yeni_Turk_ed_ana.php, 2003, s. 66, 10.06.2008

² www.wikipedia.org

³ Yılar, Ömer ve Turan, Lokman, *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 31

⁴ Kıbrıs, İbrahim, *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*, Eylül Yayınları, Ankara, 2000, s. 1

“Edebiyat, kendi hudutları içinde çocuğa ayrı bir önem vermiştir. Edebiyat sahası içerisinde çocuk iki ana esas üzerinde değerlendirilir: ‘Edebiyatta çocuk’ ve ‘Çocuk edebiyatı’. Çocuk edebiyatı, çocukluk çağını yaşamakta olan insanların duygu, düşünce ve hayallerini sözlü ve yazılı olarak işleyen, bu çağı yaşamakta olanların edebiyat ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulan edebiyattır; edebiyatta çocuk ise bütün bir edebiyatta çocuğun aldığı yerdir. Bu “yer”, edebi eserde yer alan kahramanın çocukluk devresi olabildiği gibi, bizatihi kahramanın çocuk olarak seçilmesi de olabilir.”⁵

Çocuk edebiyatı bünyesinde vücuda getirilen eserlerin yanı sıra çocuksu yanlarıyla ön plana çıkan diğer eserler de pek çok araştırma sahasında ele alınmıştır. Yapılan incelemelerde eserler, çocuğa görelilik ilkesinden hareketle irdelenip biçimsel ve içerik olarak eserlerin çocuk okurlara uygunluğu ortaya konulmuştur. Yine bu araştırmalarda, yazarların eserleri yazmadaki gayeleri ve eserlerin meydana gelmesinde etkili olan sosyal şartların da önemle dikkate alındığı görülmüştür. Özellikle eser incelemelerinde eser sahiplerinin de araştırmalara dâhil edilmesi, eser boyunca üçüncü bir şahıs gibi okuyucu ile birlikte olan yazarların, çocuk okurlar hakkındaki düşüncelerinin kültürel ve evrensel değerlerimize uygunluğunun, tespit edilmesini sağlamıştır. Nitekim kültürel ve evrensel değerlerimize paralel olmayan düşüncelerle eserlerini oluşturan yazarların, çocuk okuyucular üzerinde olumsuz etkilere neden olabileceği düşünülebilir.

Bu nedenle yaptığımız çalışmamızda, Ömer Seyfettin’in hikâyelerindeki kahramanlar ve kahramanların çocukluk devreleri incelenmiş; Ömer Seyfettin’de çocuk imgesi ana hatlarıyla ortaya konmuştur.

“Konularını çoğunlukla gerçek hayattan alan Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde yapmak istediği şey, millî şuuru kuvvetlendirmek ve -aksak yönleri mizah yollu tenkit ederek- Türkiye’nin medenî kalkınmasını hızlandırmaktır. Bunun içindir ki, Batı medeniyetini yarım yamalak

⁵ Karaburgu, agm., s. 66

benimsemeyi meziyet sayanlara, züppe ve dejenerelere şiddetle düşmandır. Hikâyelerinin sosyal bir hiciv karakteri taşımaları da bundandır.”⁶

Modern Türk hikâyesinin kurucuları arasında da adı geçen Ömer Seyfettin, hikâyelerinde toplumun her kesiminden, çeşitli mesleklerden, her yaştan, yerli-yabancı, yaşlı-genç, kadın-erkek pek çok karakteri işlemiştir. Bu karakterler arasında en çok dikkatimizi çeken çocuk karakterlerdir. Hikâyelerinin yanı sıra, fikri neşriyatlarında da çocuklar ile ilgili düşüncelerini ortaya koymuş olan yazarın, çocuklara bakış açısını tespit etmek amacıyla eserlerini incelediğimizde, temel olarak üç önemli yaklaşım dikkatimizi çeker.

1. Çocuğun yetiştirilmesi
2. Toplumsal meselelerin çocuk üzerindeki yansımaları
3. Toplum içinde çocuğun oynadığı rol

Bu yaklaşımların odak noktasında millî değerlerle şuurlaşma, sosyalleşme, toplumun aksayan yönlerini gösterme gayesi ile çocuklar karakterize edilir.

Ömer Seyfettin’in bu gaye ile eserlerinde çevre, aile, tarihî vaka, dönemin sosyal şartları, ruhi çözümlerle, çocuğu ihata ettiğini görürüz. Bu nedenle eserlerde çevre, aile, vaka analizleri ile Ömer Seyfettin’de çocuk imgesini ortaya koymak pek tabii bir hâl alır.

Batı kökenli bir kavram olan ‘imge’ kelimesi, Türkçe sözlükte “1. Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal, hülya. 2. Genel görünüş, izlenim, imaj. 3. ruh bilim *Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj. 4. Duyularla algılanan, bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, hayal, imaj.”⁷ tanımlamalarıyla verilmektedir.*

“Edebiyatımızda ise imge kavramı için Özkırımlı; ‘anlatılmak isteneni daha canlı, daha doyulur biçimde anlatmak için onunla başka şeyler arasında bağlantı kurarak tasarlanan yeni biçimler’ tanımını, Aksan; ‘sanatçının çeşitli duyularıyla algıladığı özel, özgün bir görüntünün dille aktarılışı’ tanımını dile getirmektedir. Tanımlardan da anlaşılacağı gibi imge; bir yandan biçimsel olarak tasarlama ve tahayyülü kolaylaştıran

⁶ Akyüz, Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İnkılâp Kitabevi Yay., İstanbul, 1995, s. 186-187

⁷ www.tdk.gov.tr

unsur, görüntü/ gösterge/ görüntü/ görünüm, işaret (image), bir yandan da tahayyül ve tasarlamanın yansıması (hayal) olarak ifade edilmiştir.”⁸

Bu şekilde ifade edilen imge kavramı, Ömer Seyfettin’de çocuk kelimesiyle birleşmiş, çocuk imgesi şeklinde tezahür etmiştir. Ömer Seyfettin’de ‘çocuk imgesi’ ise aşağıda belirtilen kaynaklardan beslenmektedir:

1. Yazarın hatıraları
2. Yazarın yaşadığı dönemin tarihi vakaları
3. Dönemin sosyal şartları, milliyetçilik akımı ve toplumsal gözlemleri
4. Anadolu kültürüdür.

Ömer Seyfettin, zihninde Türk çocuğunu tasavvur ederken çocukluk hatıraları önemli çıkarımlarda bulunmasını sağlamıştır.

Yazarın çocukluk hatıralarının yanı sıra yaşadığı dönemde cereyan eden Balkan Savaşları, Trablusgarp Savaşı, 12 Mart Vakası, I. Dünya Savaşı, Çanakkale Savaşı, Meşrutiyet’in İlanı gibi önemli tarihî vakalar, Ömer Seyfettin’in edebiyatımızdaki çizgisini belirlerken, yazarın bu tarihi gerçekler karşısında Türk çocuğunun oynamasını istediği rolü de belirlemiştir.

Ülkemizin I. Dünya Savaşı ile birlikte içine düştüğü sosyal bunalımların yol açtığı toplumsal kurumların işleyişindeki aksaklıkları yerinde birebir yaşayan Ömer Seyfettin, gözlemlerini eserlerine taşıırken Türk toplumunu bunalımdan kurtaracak güçlerden biri olarak Türk çocuğunu görmektedir. Çözüm yolunu, askerlik tecrübelerinin de etkisiyle dönemin baskın akımlarından biri olan ‘Milliyetçilik Akımı’nda gören Ömer Seyfettin, çocukluk devresini insanın özüne dönmesi olarak görür.

Milliyetçilik akımı ile birlikte Genç Kalemler etrafında gelişen ‘Millî Edebiyat’ın oluşumunda etkili olan Ömer Seyfettin’in eserlerini, bu edebiyatın ilk numuneleri olarak görmek mümkündür.

Bunların dışında, Ömer Seyfettin’in eserlerinde beslendiği kaynakların en önemlilerinden biri de Anadolu kültürüdür. Çocukluğunu Anadolu kasabalarında geçirmiş olmanın avantajıyla, halk kültürüne duyduğu merak, eserlerine yansımıştır.

⁸ Öçalan, Muharrem. “Çocuk Algılamasında İmgelerin Önemi, Eğitimbilimsel Açıdan Çocuk Edebiyatında İmge Kullanımı”, http://turkoloji.cu.edu.tr/YENİ%20TURK_EDEBIYATI/yeni_Turk_ed_ana.php, 2006, s. 3, 15.05..2008

Aile kurumunu, toplumda kültür aktarımının yaşandığı yer olarak gören Ömer Seyfettin'in muhayyelesindeki çocuk, kültürel değerleri, milletin varlık unsurları arasında görmektedir ve bu değerlere de sadakatle bağlıdır.

Kısacası bir eseri incelemede sadece metni ve okuyucuyu değil, yazar zihnindeki imgeler dünyasının da dikkate alınması gerektiği düşüncesiyle yola çıktığımız bu çalışmada, eserlerin, çocuk ve çocuk kavramına ışık tutacak yönleri değerlendirilmiştir. On sekiz yaşından küçük çocuk kahramanların olduğu hikâyeler ile çocukluk devresinin ve çocuk eğitiminin yansıdığı hikâyeleri, kahramanı kız ve erkek çocuk karakterler olmak üzere ikiye ayırdık. Buna göre yaptığımız tasnife, çalışmamızın ikinci bölümünde yer verdik. Ana hatlarını belirlemeye çalıştığımız, Ömer Seyfettin'in eserlerindeki çocuk imgesini, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları bağlamında yine bu çalışmada değerlendirdik.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÖMER SEYFETTİN

1. 1. Ömer Seyfettin'in Hayatı

Ömer Seyfettin, “11 Mart 1884 günü -Rûmî takvimle 28 Şubat 1299-Balıkesir'in Gönen ilçesinde doğdu.”⁹ Kaynaklarda Babası Ömer Şevki Bey'in, Kafkasya Türklerinden olduğu ifade edilmektedir. Annesi Fatma Hanım ise İsfendiyar oğullarından Ankaralı topçu kaymakamı Mehmet Bey'in kızı'dır. Ömer Seyfettin, dört çocuklu bir ailenin ikinci çocuğudur.

Ömer Seyfettin, dört yaşında iken, Gönen'de Mahalle Mektebi'ne başlamıştır. “Gönen'den (1892) tarihinde ayrılan Ömer Şevki Efendi, bir zaman İnebolu ve Ayancık gibi Karadeniz kasabalarında bulunmuş ve Ömer Seyfettin'in bu kasabalardaki okul hayatının tamamen çığrından çıktığını gören annesi Fatma Hanım, kocasının Ayancık'a tayinini fırsat bilerek Ömer Seyfettin'i birlikte alıp İstanbul'a getirir. Ömer Seyfettin, artık dedesinin Kocamustafapaşa'daki konağındadır. İstanbul'a bu suretle yerleşen Küçük Ömer, Aksaray'da bulunan bir özel okulda, “Mekteb-i Osmanî”de ilköğrenimine başlar.”¹⁰

Oğlunu subay yapmak isteyen Ömer Şevki Efendi, Ömer Seyfettin'i Mekteb-i Osmanî'den alarak, Eyüp Baytar Rüştüyesi'ne yazdırır. Burada dört yıl okuyan Ömer Seyfettin, daha sonra Edirne Askerî İdadisi'ne geçer. “Burasını 1990 yılında tamamladığı sanılıyor. Edirne Askerî İdadisi'nde iken edebiyat merakı başlamıştı. İlk yazı denemelerine bu sırada giriştiği anlaşılıyor. Edebiyat-ı Cedide şairlerinin, özellikle Tevfik Fikret'in etkisinde manzumeler yazmış, dergilere göndermiştir.”¹¹ Özellikle Ömer Seyfettin'in “yayınlanan ilk yazısı sayılan ‘Yad’ adlı şiiri de yine bu yıl içinde İstanbul'da çıkmakta olan “Mecmua-i Edebiyye”nin 14 Şubat 1900 tarihli 16. sayısında basılmıştır. İdâdî'de geçirdiği yıllar içinde gelişmiş, yazarlıkta yeteneği de ortaya çıkmağa başlamıştır.”¹²

İdadi'den sonra İstanbul'a gelerek Mekteb-i Harbiyye-i Şahane (Harp Okulu)'ye giren Ömer Seyfettin, ‘İhtiyarın Tenezzühü’ adını taşıyan ilk hikâyesini Harp Okulu

⁹ Cunbur, Müjgân, “Ömer Seyfettin'in Hayatı ve Eserleri”, *Doğumunun Yüzüncü yılında Ömer Seyfettin*, AKDITYK Yayını, Ankara 1992, s. 1

¹⁰ Gözler, H.Fethi, *Bütün Yönleriyle Ömer Seyfettin*, Çağdaş Yayınevi, İstanbul, 1976, s. 12

¹¹ Dizdaroğlu, Hikmet, *Ömer Seyfettin*, TDK Yayınları, Ankara 1964, s. 8

¹² Cunbur, agm., s. 6

öğrencisi iken yazar. 9 Ağustos 1903 de, teğmen rütbesiyle Harp Okulu'nu bitirerek merkezi Selânik'te bulunan III. Ordu'nun İzmir Redif Fırkası'na piyade üsteğmen olarak atanır.

“1904-1908 yılları arasında Kuşadası dolaylarında bulunan Ömer Seyfettin'in, 17 Ocak 1908 tarihinden itibaren İzmir'e yerleştiğini, aynı yıl içinde İzmir'de açılan Jandarma Zâbitân ve Efrat Mektebi öğretmenliğine ve jandarma mekteplerini kurmak üzere, ülkemize gelen İtalyan Genaral Degiorgis'in mihmandarlığına atandığı bilinmektedir. Bu yıllar Çakırcalı Efe ve benzerlerinin İzmir ve çevresinde halka zarar verdiği yıllardır. Ömer Seyfettin, Türk ve Rum eşkiyâların cirit attığı bu dönemde, bu eşkiyâların izlenerek yok edilmesi amacıyla kurulan jandarma mektebinde öğretmenlik yaptığı yıllarda, bu olaylardan etkilenerek bazı öykülerinin konularını tasarladığını söylemek mümkündür. Nitekim 'Yalnız Efe' öyküsü bu tür olayların birikiminden ortaya çıkmış bir üründür.”¹³

“Genç Ömer, üç yıllık bir zamandan sonra, 1909 yılı başlarında, önce, Selânik Üçüncü Ordu merkezine tâyin edilir; oradan, Müslüman Türk Rumeli'nin Manastır, Pirlepe, Köprülü, Cumâ-yı Bâlâ kasabalarını dolaştıktan sonra, Serez Mutasarrıflığına bağlı Menlik sancağının Razlık kasabasına yakın bir köyün yakınında bölük komutanlığına başlar. Ömer Seyfeddin'in bölük komutanlığı yaptığı ve Ali Cânib'e yazdığı meşhur mektupla, hem fikir, hem de edebiyat tarihimize giren bu köyün adı Yakorit'tir. Rumeli'yi ve ardından Balkanlar'ı yakından tanıyan bu 'genç zâbit' Balkanlı toplulukların din ve milliyet gayreti ile Müslüman Türklere karşı uyguladığı soy kırımının içinde yaşar; Bulgar, Rum ve Yahudilerin, Avrupalıların, Rusların desteğinde evlâd-ı fâtihân'a karşıladıkları soy kırımının vahşet levhaları da hakiki hayattan alınarak onun hikâyelerine konu olmuştur. Ömer Seyfeddin, Meşrutiyetin ikinci defa ilânı ile Balkanlı kavimlerin, milliyet, din ve bağımsızlık yolundaki şuurlu mücadelelerini

¹³ Savran, Nurdoğan, *Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinin Kültür Yağularının Değerlendirilmesi ve Greimas Göstergebilim Metoduna Göre Yapısal Özelliklerinin İncelenmesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1997, s. 27

yoğuran kin ve intikam duygularının devam ettiğini; Osmanlı aydınının II. Abdulhamid düşmanlığı ile taşkınlık derecesindeki hürriyet çığırtkanlığı dışında ciddî bir görüşü olmadığını, acı acı gördü.”¹⁴

İzmir ve Makedonya’ da bulunduğu sırada Ömer Seyfettin, "Sebat", "Hizmet", "Serbest İzmir", "Aşıyan", "Musavver Hale", "Düşünüyorum", "Kadın", "Rumeli", "Teşvik", "Piyano", "Zekâ", "Çocuk Bahçesi", "Genç Kalemler (eski adı Hüsün ve Şiir)" gibi çeşitli gazete ve dergilerde şiir, öykü ve makale yazdı.

Askerliği bırakarak kendisini tamamen edebiyata vermek isteyen Ömer Seyfettin, 1910 yılında ordudan ayrılır ve Selanik’e gelir. Selanik, o dönemde Kadın, Bahçe, Genç Kalemler gibi dergilerin yayımlandığı, canlı bir yayım hayatının olduğu, siyasal, sosyal ve kültürel hareketliliğin yaşandığı, yüzü batıya dönük, kozmopolit bir şehirdir.

Ömer Seyfettin Selanik’e gelmeden ‘Yeni Lisan’ başlıklı yazıyı yazıp, Genç Kalemler dergisine gönderdiğini görüyoruz. “‘Yeni Lisan’ yazısı Genç Kalemler’in 18 Nisan 1911 tarihli ilk sayısında yayınlanmıştır. Ziya Gökalp’le bu sırada tanışır. Genç Kalemler, İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin yayım organıdır. Ömer Seyfettin’de İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne girer. Ancak o hiçbir zaman partici olmamıştır. Olaylara uzaktan bakan, sanat ve fikir konularına daha yakından ilgi duyan, taşkınlıklara katılmayıp olayları yazılarında aksettirmekle yetinen bir yazardır.”¹⁵

Trablusgarp ve Balkan Savaşları’nın başlamasıyla yeniden orduya çağırılan Ömer Seyfettin, Sırp ve Yunan cephelerinde savaşmıştır. Savaşın toplum düzeninde meydana getirdiği sarsıntıları, acıları, yıkıntıları yakından gören ve yaşayan Ömer Seyfettin, Yanya Kalesi’nin savunmasında Yunanlılara esir düşmüş, Naflion kasabasında bir yıl esir kalmıştır. Esareti sırasında da öykü yazmaya devam ederek bunları Ali Canip’e göndermiş, o da Tanin gazetesi ile Türk Yurdu dergisinde bastırmıştır.

“Ömer Seyfettin, acılar ve sıkıntılarla geçen savaş ve esirlik günlerinin ardından 17 Aralık 1913’de İstanbul’a gelir. Annesinin ölümü, babasının başka bir kadınla evlenerek İstanbul’dan ayrılışıyla yalnız kalan

¹⁴ Tural, Sadık, “Ömer Seyfeddin’in Hayatı ve Eserleri”, *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yay. İstanbul, 1984 s. 10-11

¹⁵ Cunbur, agm., s. 10

yazar, geçim sıkıntısı çekmeye başlar. O sıralarda tıpkı kendisi gibi geçim sıkıntısı çeken ve bu yüzden Çanakkale’de öğretmenlik yapmaya giden arkadaşı Ali Cânib’e yazdığı bir mektubunda İstanbul’u yadırgadığını, Rumeli’nin kaybedilmesinden dolayı düştüğü karamsarlık ve umutsuzluğu dile getirmektedir.”¹⁶

Yazılarından elde ettiği para ile geçinmekte zorlanan Ömer Seyfettin, resmî bir görev aramak zorunda kalmıştır. Kabataş Sultanisi’nde (Lisesi) edebiyat öğretmeni olarak çalışmaya başlayan yazar hakkında “aydınlatıcı bilgiler, Tahir Alangu’nun bir makalesinde verilmiştir. Oradan öğreniyoruz ki: Derslerinde müfredata çok bağlanmaz, buna karşılık elden geldiği ölçüde çok metin okuturmuş. Canlı, orijinal ve samimî bir hoca imiş. Sınıfta okuma yapılırken sade dilin önemini öğrencilere iyice anlatabilmek için çocukların sordukları lûgat, terkip (tamlama), ıstılahlı (terimlerle dolu) ifadeleri ‘Ben de anlamıyorum çocuklar, belki yazarlar da anlamamışlardı.’ diye cevaplandırırılmış.”¹⁷

İttihat ve Terakki Fırkası ileri gelenlerinden Doktor Besim Ethem Bey’in kızı Calibe Hanım’la 1915 senesinde evlenen Ömer Seyfettin’in, 1916 yılı Aralık ayında Güner isimli bir kızı olur. Evlilikleri uzun sürmez ve 3 Eylül 1918’de ayrılırlar.

“Yazar, Kalamış koyunda Münferit Yalı adını verdiği küçük bir köşke çekilir. İlk altı ay büyük sarsıntılar geçirir. Sağlığı bozulur, arada zatürrie olur, dört ay kalemini eline almaz. Başta Ali Canip olmak üzere arkadaşları yanındadır. Ahmet Rasim, Salih Zeki (Aktay), Yusuf Ziya (Ortaç), Fuat Köprülü, Reşat Nuri (Güntekin), Faruk Nafiz (Çamlıbel), Cemil Sena Ömer Seyfettin’i yalnız bırakmazlar. Ömer Seyfettin’in evinde, Kuşdilinde, Kadıköy’ün çeşitli yerlerinde “Kadıköy Toplantıları” adını verdikleri sohbetler yaparlar.”¹⁸

1917-1918 yıllarında Darülfünun’da (İstanbul Üniversitesi’nde) kurulan Tedkikat-ı Lisaniyye Encümeni (dil inceleme Komisyonu) üyeliğinde de bulunan Ömer Seyfettin’in, 1918 yılları sonlarından itibaren, mizahi Diken mecmuası, Yeni Mecmua

¹⁶ Savran, age., s. 28

¹⁷ Dizdaroğlu, age., s. 10

¹⁸ Cunbur, agm., s. 14

ile Zaman ve Vakit gazetelerinde dönemin siyasi ve sosyal şartları yüzünden İttihat ve Terakki Partisi mensuplarına tenkit ve hicivler yönelttiği görülür.

“Ömer Seyfettin’in romatizma, teneffüs yolları rahatsızlıkları şeklinde ortaya çıkan, zaman zaman yüksek ateşle seyreden hastalığı, yalnızlık ve maddi imkânsızlık yüzünden giderek arttı.”¹⁹ Yazar, 6 Mart 1920’de İstanbul’da kaldırıldığı Haydarpaşa Hastanesi’nde ölmüştür. Ölüm sebebi şeker hastalığı olarak belirtilmiştir. Kadıköy Kuşdili’ndeki Mahmut Baba Türbesi mezarlığına defnedilen Ömer Seyfettin’in kabri, daha sonra yol geçeceği veya tramvay garajı yapılacağı gerekçesiyle 23 Ağustos 1939’da Zincirlikuyu Asri Mezarlığı’na nakledilmiştir.

Ömer Seyfettin, Türk edebiyatının en önemli yazarlarından biridir. Otuz altı yıl gibi kısa bir ömre çok sayıda eser sığdıran Ömer Seyfettin, Türk fikir ve edebiyat sahasında silinmez izler bırakmıştır.

1.2. Edebî Kişiliği ve Eserleri

Osmanlı Devleti’nin çöküş yıllarında ve devletin tebaasını oluşturan kavimler arasında milliyetçilik akımlarının hüküm sürdüğü bir dönemde kalemi ile edebiyat sahnesine çıkan Ömer Seyfettin (1884 – 1920) askerlik görevi hasebiyle Trablusgarp, Balkan ve I.Dünya Savaşı’nı yaşamış, savaşın toplumlar üzerindeki tahribatına bizzat şahit olmuştur. İzlenimlerini mektuplarında, hatıralarında anlatmış ve bunlar daha sonra hikâyelerinin malzemesini oluşturmuştur.

Yaşadığı çağın sosyal ve siyasi sorunları, Ömer Seyfettin’inin düşünce iklimini yakından etkiler ve Türkçülük akımı etrafında millî bir edebiyatın vücuda getirilmesinde önde gelen yazarlardan biri olmasını sağlar.

Ömer Seyfettin’in, yazı hayatına şiir yazarak başladığını görüyoruz. “Henüz on altı yaşında Askerî İdadisi öğrencisi iken, İstanbul’da Mecmua-i Edebiyye dergisinin 14 Şubat 1900 günlü sayısında bir şiiri yayımlanmıştır. Bu, bilinen ilk şiiridir. ‘Çizgili Kâğıt’ adlı ilk yazısı da aynı derginin 20 Mart 1902 günlü yedinci sayısında çıkmıştır. Basılan ilk hikâyesi de bu yıldadır; Sabah gazetesine yolladığı bu hikâyeye, İhtiyarın Tenezzühü adını taşır.”²⁰ Bu evrede yazdığı şiirlerinde Servet-i Fünun şairlerinden etkilendiği görülen Ömer Seyfettin’in, ilk şiirlerinde aruz ölçüsünü kullandığını

¹⁹ Tural, agm., s. 12

²⁰ Dizdaroğlu, age., s. 23

görüyoruz. "Yeni Lisan" akımı sonrası hece ölçüsüyle şiirler yazan Ömer Seyfettin, hikâyelerinde olduğu gibi şiirlerinde de sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır.

Ömer Seyfettin'in en önemli eserlerini vücuda getirdiği 1908-1920 yılları ihtilal ve savaş günlerinin yaşandığı zamana denk gelir. “ *Bir asker olarak o, cephe savaş sahnelerini yaşadığı gibi askerlikten ayrıldıktan sonra cephe gerisinde savaşın sebep olduğu facialara da şahit olmuştur. Savaşta canlarını verenlerin yakınları aç, sefil yaşarken, savaş vurguncularının maceraları ve yaşayışları, Ömer Seyfettin’de haklı bir tiksinti uyandırmıştır. Bu savaşlar, Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya Savaşı, eski savaşlardan farklıdır. Bunlar savunma savaşlarıdır. İşte Ömer Seyfettin, bilhassa 1917’de Yeni Mecmua’da yayımladığı hikâyelerinde, mâzî ve kahramanlık hasretini işlemiştir.*”²¹

Bu konuda Hülya Argunşah, Ömer Seyfettin'in 1908 yılından sonra itibaren çıkan hikâyelerindeki özellikleri şöyle maddeleştirmiştir: “(1) yirminci yüzyılda yaşama şuuru ve gerçekçilik, (2) mazi ve kahramanlık hasreti, (3) duru bir Türkçe, (4) gözlem gücü, (5) buruk bir mizah.”²²

Yukarıda zikredilen özelliklerin yanı sıra Ömer Seyfettin'in kaleminde, dönemin baskın akımları arasında yer alan “Milliyetçilik Akımı”nın etkilerini de görmek mümkündür. “*Ömer Seyfeddin, milliyetçiliği devrin akımı sayar ve her haysiyetli insanın kendi milletinin değerlerine sahip çıkarak milliyetçi olmasına tabii ve haklı bulur. Onun tepki gösterdiği Türklüğünü inkâr edenler, kendilerinde yabancı kan arayanlar ve milliyetçilikleri uğruna zulüm yapanlardır.*”²³

Yirminci yüzyılın şartlarında Ömer Seyfettin, yaşanan sorunların “*sebebini millî şuurun noksanlığında bulur. Bütün kavimler şu veya bu sebeple kendi millî şuurlarına sahip olmuşlar, fakat Türkler suni bir insaniyetçilik anlayışı ile kendi milliyetlerini bile bilememektedirler. Bu gerçekçilik, Ömer Seyfeddin’e bir ideal, o günün tabiriyle, bir mefkûre vermiştir: Türkçülük*”²⁴

Nitekim, “*Ömer Seyfettin’de duygusal olarak başlayan milliyetçilik giderek bir düşünce ve ülkü oluyor. Ziya Gökalp’in etkisiyle Turancılıktan Türkçülüğe kayıp oraya*

²¹ Enginün, İnci, “Ömer Seyfettin’in Hikâyeleri”, *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, AKDITYK Yayını, Ankara, 1992, s. 40

²² Argunşah, Hülya, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikâyeler 1*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2007, s. 10

²³ Enginün, İnci, “Ömer Seyfeddin’in Hikâyelerinde Yabancılar”, *Doğumunun Yüzcüncü Yılında Ömer Seyfettin*, Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1984, s. 51

²⁴ Enginün, İnci, “Ömer Seyfettin’in Hikâyeleri”, *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, AKDITYK Yayını, Ankara, 1992, s. 39

yerleşiyor. Bundan sonra Ömer Seyfettin'i Osmanlıcılığa karşı 'Türkçülük'ün savunucusu olarak görüyoruz. Ondaki Türkçülük düşüncesi dil ve edebiyat alanına da kayarak 'Millî Edebiyat'ın kurucuları arasında yer almasını sağlamıştır."²⁵

Dil ve Edebiyat sahasında millî bir çizgide kalemiyle var olan Ömer Seyfettin, "fikir sahasında da zamanının en ileri düşünenlerinden biriydi. Tanzimat sonrasının suni Osmanlıcılığına karşı bu memleketi ancak Türkçe bir milliyetçiliğin kurtarabileceğine inandı. Batının müsbet düşünme sistemini, âdi bir Avrupa kopyacılığına düşmeden benimsememizi isteyerek, Ziya Gökalp, Hamdullah Suphi, Mehmet Emin ve daha başka Türkçülerle birlikte, Cumhuriyet inkılâbımızın bir rejim sistemi haline getireceği ilkelerin propagandasını yaptı"²⁶

Yeni Lisan akımı ile birlikte Ömer Seyfettin, Türkçe'nin kurallarına göre hareket edilmesini, dilimize yerleşmiş ve artık Türkçeleşmiş yabancı kelimeleri dilimizden dışlamadan, dilin Arapça ve Farsça sözcüklerden arındırılmasını savunur. Halkın anlayacağı bir dille yazmayı, halka gitmenin ilk koşulu olarak benimseyen Ömer Seyfettin'in yazdığı eserler, bu akımın edebiyatımızdaki ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir.

Milli edebiyatın oluşmasında önemli katkılarda bulunan Ömer Seyfettin'in, "öncelikle dilden hareket etmesi tesadüfî değildir. Edebiyatın temel malzemesinin dil olduğunu iyi bilen Ömer Seyfettin, Milli Edebiyatın yaratılmasında elbette öncelikle millî bir dilin sağlanması anlayışından yola çıkacaktı. Nitekim o, 'Millî bir edebiyat vücûda getirmek için evvelâ millî bir lisân ister.' derken açıkça bu gerçeği vurguluyordu."²⁷ Dilin sade, yalın ve anlaşılır olmasından yanadır.

"Ömer Seyfettin, realist hikâyeciliğin öncülerindendi. Eserlerinde, çok kuvvetli bir anlatış gücü, son derecede akıcı ve ilgi çekici bir üslûp göze çarpar. Lüzumsuz uzatmalar, tekrarlar ve mecâzlardan kaçınan yazar, daima sade bir anlatımla konuları ele almıştır. Hikâyelerini genellikle beklenmeyen sonuçlara bağlamış, terdid san'atının en kuvvetli örneklerini vermiştir. En basit bir olayı bile, anlatış gücünün zenginliği ile

²⁵ ÖnerToy, Olcay, "Ömer Seyfettin'de Milliyetçilik Düşüncesi", *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, AKDYYK Yayını, Ankara, 1992, s. 85

²⁶ Nabi, Yaşar, *Ömer Seyfettin Hayatı Sanatı Eserleri*, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1969, s. 7

²⁷ Parlatur, İsmail, "Genç Kalemler Hareketi İçinde Ömer Seyfettin", *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, AKDYYK Yayını, Ankara, 1992, s. 101

renklendirip, okuyucuya mükemmel bir hikâyeye olarak sunma yeteneğine sahipti."²⁸

Ömer Seyfettin, İzmir'deyken gazeteci Hakkı Tarık Us'a yazdığı mektuplarda özellikle Fransız edebiyatından Guy de Maupassant'ı beğendiğini, Hakkı Tarık'a bu yazarı okuması için tavsiye ettiğini görüyoruz. "*Onun G. Maupassant'ın anlatımından ne kadar yararlandığı, hikâyelerini kurarken onu nasıl izlediği, arkadaşlarının yer yer bazı ifâdeleri kadar, eserlerinin araştırılmasından da anlaşılmaktadır. Ona göre Maupassant'ın hikâyeleri 'insana hakikati öğretir. İnsanı, hakikati görmeğe ve düşündürmeğe alıştıır.(...)Fransız gerçekçilerini, en çok Emile Zola ile Guy de Maupassant'ı model olarak alırken, hangi çarelere başvurduğunu Hakkı Tarık'a açıklıyor, ona hemen biz fizyoloji kitabı getirterek okumasını tavsiye ediyor. Ona göre 'yazı hayatında bu gibi bilgilerin çok lüzumu' vardır.*"²⁹

Ömer Seyfettin'in hayatını incelediğimizde onun mizaç itibariyle neşeli, mizahı seven, hayatın komik taraflarını gören biri olduğu sonucuna varırız. "*Bundan ötürü hemen bütün hikâyelerinde mizah vardır. (...) Mizah, bazı fikirleri nükte, şaka ve takılmalarla süsleyip anlatmaktır. Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki mizah çok zaman itidalle verilmiş ve böylece hikâyeleri, çekici ve tatlı okunan bir özellik kazanmıştır. Bu mizah anlayışı bazı hikâyelerinde itidalden uzaklaşarak grotesk halini aldığı da görülür ki, böyle hikâyelerini fantastik karakterde saymak yerinde olur.*"³⁰

"*Ömer Seyfettin'in hikâyeleri, yaşadığı çağı ve muhiti hemen hemen bütünlüğüyle içine almış gibidir. Anadolu, Rumeli ve İstanbul hayatı, çeşitli hikâyelerinde ayrı ayrı ele alınmış, yaşadığı, devir üzerine damgasını basmış sevinçli veya üzücü olaylar bu eserlerde yer yer belirmiştir. Kuvvetli bir hicivciydi. Yalnız taassubu değil, cemiyetin türlü kötü ve yanlış zihniyetlerini de hikâyelerinde alay konusu yapmıştır.*"³¹ Körü körüne bir batı taklitçiliği, dine sokulan hurafeler, batıl inançlar yazarın her fırsatta hicvettiği konulardır. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde mizahi unsurları hicvederken de kullandığını görürüz.

²⁸ Toker, Yalçın, *Ömer Seyfeddin*, Toker Yayınları, İstanbul, 1973, s. 18

²⁹ Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 92

³⁰ Gözler, H.Fethi, *Bütün Yönleriyle Ömer Seyfettin*, Çağdaş Yayınevi, İstanbul, 1976, s. 33

³¹ Nabi, Yaşar, *Ömer Seyfettin Hayatı Sanatı Eserleri*, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1969, s. 8

Hüseyin Gürbüz, “Sosyal Meseleler Açısından Ömer Seyfettin’in Hikâyeleri”³² adlı makalesinde, savaştan kaynaklanan ve namus etrafında gelişen sosyal meselelerin işlendiği hikâyelere, kültür buhranları, kültür yozlaşması, ruhi bunalımlar, yabancılarla evlilik, dinî inançların kötüye kullanılması gibi konuların işlendiği hikâyelere örnekler verir.

Bu tür hikâyelerde “*Ömer Seyfettin, yan tutan bir sanatçıdır; çağının; sosyal ve siyasal olaylarına belli bir açıdan bakmıştır. İnanıldığı, doğru bulduğu fikirlerinin dışındakilerini, bütün gücü ile çürütmeye çalışmıştır. Nedir ki, düşüncelerinde yanıldığını anladığı zaman, gerçeğe dönmelerini de bilmiştir. İçinde yaşadığı olaylara, dışardan ve nesnel gözle bakma ustalığını gösterdiği için, hikâyelerinde ‘propaganda’ havası yoktur.*”³³

Ömer Seyfettin’in etkilendiği ve beslendiği kaynaklara eğildiğimizde Ziya Gökalp, Mehmet Emin’in yanı sıra İzmir yıllarında Baha Tevfik, Mehmet Necip, Yakup Kadri, Şehabettin Süleyman gibi yazarlarla ilişkisi düşün dünyasını zenginleştirmiştir. Nitekim batı kültürünü tanıyan Baha Tevfik’ten Fransızca bilgisini artırmak için teşvik görmüştür. Bu sayede Fransız Edebiyatını yakından izlemiştir. Daha öncede zikrettiğimiz gibi Fransız edebiyatında Maupassant ve Emile Zola’dan etkilenmiştir. Necip Türkçü’den ise yalın ve anlaşılır Türkçe ile millî bir dille yapılan millî edebiyat konusunda önemli fikirler almıştır.

Ömer Seyfettin’in sanatkâr yönü için kısaca, “*O, iyi bir gözlemcidir. Benimsediği gerçekçi edebiyatın da özelliği olan gözlem, dış hayatın okuyucuda gerçeklik vehmi uyandıracak şekilde hikâyelerine aktarılmasını sağlar. O, genellikle vak’a hikâyeleri yazar. İnsanları belirli bir durum ve olay içinde gösterir. İnsanların dünya görüşleri ve mizaçlarından doğan farklılıklar olaylara değişik açıdan yaklaşmalarını sağlar. Bu farklılık çatışmayı doğurur. Çatışma, olayları epik boyuttan çıkarır ve dramatik boyuta getirir. Ömer Seyfeddin bilhassa tarih ve savaşlardan konusunu alan hikâyelerinde bu iki boyutu birleştirmiştir*”³⁴ diyebiliriz.

Buna göre konularını aldığı kaynaklar yönünden hikâyeleri şöyle sınıflandırabiliriz;

³² Gürbüz, Hüseyin, “Sosyal Meseleler Açısından Ömer Seyfettin’in Hikâyeleri”, *Hece Dergisi*, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, Sayı 46/47, Ekim/Kasım, 2000, s. 284-296

³³ Dizdaroğlu, age., s. 27

³⁴ Enginün, İnci, “Ömer Seyfettin’in Hikâyeleri”, *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, AKDITYK Yayını, Ankara, 1992, s. 47

“a- Türk- Osmanlı tarihinin iman ve kahramanlık, fazilet olaylarından alınmış olan hikâyeler

b- Toplumun aksak taraflarını hicveden hikâyeler

c- Sosyal ve siyasi konuları işleyen hikâyeler

d- Çocukluk anılarından alınmış hikâyeler

*e- Anadolu efsanelerinden ve Türk folklorundan alınmış hikâyeler.”*³⁵

Buraya kadar anlattığımız yazarın hikâyeciliğini aşağıdaki şekilde iki evreye ayırabiliriz:

1. 1909-1913 Yılları: Bu tarihler arasında Makedonya’da bulunan Ömer Seyfettin, Balkan Savaşları ile birlikte Balkan milletlerinin bağımsızlık mücadelesini yakından görmesi kendisinde millî şuurun oluşumunu sağlamıştır. Ömer Seyfettin, bu millî şuurla hikâyelerinde dönemin siyasal olaylarını eleştirmiş, Türkçülük anlayışını destekleyen öyküleriyle Millî edebiyatın oluşumunda söz sahibi olmuştur. 1912 yılından itibaren eserlerini daha sade bir dille yazdığını görmekteyiz

2. 1914-1920 Yılları: Askerlikten sonra ölümüne kadar geçen bu süre zarfında Ömer Seyfettin, toplumun aksayan yönlerini eleştirdiği, toplumsal hicvin ağır bastığı hikâyelerini kaleme almıştır. Bu hikâyelerde Osmanlı Devleti’nin I.Dünya Savaşı’ndan yenik ayrılmasıyla toplumun içine düştüğü sosyal bunalım etkili olmuştur. Ancak moral yönü yüksek hikâyelerde yine bu dönemde kaleme alınmıştır.

Türk edebiyatımızda önemli bir yere sahip olan Ömer Seyfettin, eserlerinde çağının sosyal ve siyasal düzenine, yanlış inanışlara, yurt sevgisine, Türkçülük ve Milliyetçilik ülküsüne, Türk tarihine değinerek milliyet, dil, kültür, ülkü bilincinin yeniden oluşmasını sağlamıştır. Özellikle Türk tarihinden, halk kaynağından ve halk edebiyatından yararlanarak içinde bulunduğu dönemin buhranlarını ve hal çarelerini eserlerinde dile getirmiştir. Bu amaçla şiir, hikâye, roman, fıkra, makale gibi edebî türlerde eserler kaleme almış ve yabancı dilden dilimize birçok çeviri eser kazandırmıştır, Tanzimat’la edebiyatımıza giren ‘Küçük Hikâye’ türünde Ömer Seyfettin, bir dönüm noktası olmuştur.

“Ömer Seyfeddin, şair, hikâyeci, fikir ve siyâset adamı, asker, öğretmen, nazariyatçı ve tenkidçi yönleriyle Türk edebiyatının ihmal

³⁵ Gözler, age., s. 28

edilmez bir şahsiyettir. Ömer Seyfeddin otuz altı yıllık destânî hayatında 138 hikâye; 21 mini hikâye; 7 tiyatro eseri; bazıları tamamlanamayan 7 roman; 1 müstakil masal; 71 adet şiir; 81 adet makale; otuza yakın mesure ve siyasî-aktüel gazete fıkrası ile Kalevela ve İlyada başta olmak üzere manzum mensur tercümeleer yayınlamış olan bir Türk yazarıdır."³⁶

Sağlığında, Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür (1910), Harem (1918), Efruz Bey (1919) adlı hikâye kitapları yayımlandı. Bazı öyküleri, ölümünden sonra Yüksek Ökçeler (1923) ve Gizli Mabet (1923) olmak üzere iki ciltte toplandı. Yapıtları toplu olarak 1938'de yayınlanmaya başladı (9 cilt). Birkaç kez basılan bu ciltlerin 1950'den sonraki yeni basımlarını hazırlayan Şerif Hulusi; notlar ve varyantlar ekleyerek yapıtları 10 cilt olarak yeniden düzenledi. Bunu, 1962'de, Tahir Alangu tarafından, külliyatına girmemiş 30 öyküsü eklenerek "Toplu Eserleri" adı altında 11 ciltlik yeni basımı izledi. 1970'de yayınlanmaya başlayan "Bütün Eserleri" temalarına göre 11 ciltte toplandı: Efruz Bey, 1970; Kahramanlar, 1970; Bomba, 1970; Harem, 1970; Yüksek Ökçeler, 1970; Yüz akı, 1970; Yalnız Efe, 1970; Falaka, 1970; Aşk Dalgası, 1970; Beyaz Lale, 1970; Gizli Mabet, 1970.

Şiirleri Fevziye Abdullah Tansel tarafından derlenerek, Ömer Seyfettin'in Şiirleri adı altında yayımlandı (1972).

Yapıtları 'Bütün Eserleri' başlığında Bilgi Yayınevi tarafından yeniden yayımlandı. Ayrıca Dergâh Yayınları 'Bütün Eserleri' adıyla başlattığı diziyi Hülya Argunşah yayına hazırladı. Dizide Ömer Seyfettin'in hikâyelerine, makalelerine, şiirlerine, mensur şiirlerine, fıkralarına, hatıralarına, mektuplarına ve tercümelerine yer verildi.

³⁶ Tural, Sadık, "Ömer Seyfeddin'in Hayatı ve Eserleri", *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yay. İstanbul, 1984, s. 39

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÖMER SEYFETTİN'İN ESERLERİNDE ÇOCUK İMGESİ

2.1. Ömer Seyfettin'in Makalelerinde Çocuk

Ömer Seyfettin'in 1907 – 1920 tarihleri arasında çeşitli dergi ve gazetelerde yayımladığı seksen bir makalesi vardır. Hülya Argunşah'ın yaptığı tematik sınıflandırmaya göre makaleleri;

“ 1. *Türkçe ve Türkçe'nin sadeleşmesiyle ilgili yazılar*

2. *Edebiyat, Milli edebiyat ve edebiyat eğitimi ile ilgili yazılar*

3. *Tenkit yazıları*

4. *Milliyetçilik, kültür ve tarihle ilgili yazılar*

5. *Bunların dışında kalan, günlük hayat ve siyasî gündemle ilgili yazıları içerir*”.³⁷

Biz bu makaleler arasından Ömer Seyfettin'in çocuğa yönelik bakış açısını ortaya koyacak, çocuk eğitimi ve yaşadığı dönemde gözlemlediği eğitim koşulları hakkındaki düşüncelerinin yer aldığı makaleleri ele aldık.

Ömer Seyfettin, 1908-1912 yılları arasında yazmış olduğu ‘Çocuklarımız’³⁸ başlıklı makalesinde yabancı mekteplerde eğitim gören çocukların durumuna yer verir. Bir Fransız mektebinde öğrenim görmüş biriyle yaptığı arkadaşlık yazarı yabancı mektepler hakkında incelemeler sevk etmiştir. Bu nedenle mektepleri gördüğünü, çocukları tetkik ettiğini söyleyen yazar, yaşadığı dönemde Fransız mekteplerinin tahsilinin bizim mekteplerimize göre daha yüksek ve ciddi olduğu kanaatinin yaygın olduğuna dikkat çeker. Hatta çocuğu olsa birçokları gibi bu mekteplere teslim etmeyi düşünmektedir. Ancak yaptığı incelemeler, neticesinde büyük bir yanılığa düştüğünü açıklar.

Yazar makalesinde, Fransız mekteplerindeki mürebbiyelerin cahil olduğu kanaatinindedir. Bu mürebbiyelerin eğitici elinde büyüyen çocukların his dünyasında şunları tespit eder:

“1. *Lisan-ı maderzada derin bir adem-i vukuf.*

³⁷ Argunşah, Hülya, *Ömer Seyfettin Makaleleri I*, Dergâh Yay., İst., 2001, s. 415- 419

³⁸ Seyfettin, Ömer, “Çocuklarımız”, *Ömer Seyfettin Makaleleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İst., 2001, s. 65-73

2. *Lisan-ı maderzada muhabbetsizlik.*

3. *Hissî bir hüviyetsizlik.*

4. *“Denature” olmak arzusu ve buna adem-i muvaffakiyet.*”³⁹

Ömer Seyfettin, yabancı mekteplerde çocukların ana dillerinde eğitimi tam anlamıyla göremediklerini söyler. Bu yüzden altı yaşında okula verilen çocuklar, ana dilleri hakkında bilgisiz kalmakta, Türkçeyi doğru anlamaktan ve doğru kullanmaktan uzakta yetişmektedirler. Yazara göre bu durum, bireyin hayatını zorlaştıracak ve kendisinin bir ilkokul talebesi karşısında yüzünü kızartacak bir hal yaşamasına neden olacaktır:

*“Çocuk büyür. Biraz hesap öğrenir, memleketimizin vilâyetlerini sayamamak şartıyla coğrafya, ma-bihil-iftihar-ı milliyetimiz olan selâtin-i salife-i azam hazeratının binlerce vekayi-i mefharat-alûdu yâd ettiren esami-i mukaddeselerini sırasıyla zikredememek şartıyla tarih bilir!”*⁴⁰

Yazar, çocukluk ve gençliklerini yabancı okullarda geçiren bireylerin, Türkçeye karşı beslemeleri gereken muhabbetten yoksun büyüdüklerini açıklar. Ana dilini sevmeyen, küçümseyen bir çocuğun ne kendine, ne de topluma faydası olmayacağı kesindir. Özellikle dönemin kötü şartları altında, tek kurtuluş yolunun yeniden özümüze dönmekle mümkün olabileceğini vatan çocuklarına ithafen yazdığı ‘Yeni Lisan’ adlı makalesinde şöyle dile getirir: *“ Fakat, siz ey Türk yavruları, hakan oğulları bilmiyor musunuz ki içinde yaşadığımız bu gürültülü asır bizden ağır ve mütereddit değil, çabuk ve pervasız yürüyüşler bekliyor. Esaret ve kanaat değil, bize, memleketimizde yaşayan bozuk enmuzeçlerden daha yabancı kalmalıdır. Oğuz hanları, Cengiz hanları, Fatihleri, Uluğ Beyleri, Hamidleri, yetiştiren Türklük hâlâ esir ve kani yaşarsa, hâlâ içtimai hayatın kahreden zincirleri, parçalanmazsa, ah evet, bunlar olmazsa düşmanlarımızı kahr için bütün kuvvetini sarfa müheyya olan parmaklarımız kendi gırtlığımızı sıkmış olacaktır.”*⁴¹

Ömer Seyfettin, yabancı bir dil öğrenmedeki maksadın, toplumun bundan istifade etmesini sağlamak ve toplumu ileriye götürmek olduğunu açıklar. Kişi,

³⁹ Seyfettin, agm., s. 67

⁴⁰ Seyfettin, agm., s. 67

⁴¹ Seyfettin, Ömer , “Yeni Lisan”, *Dil Konusunda Yazılar / Bütün Eserleri 13*, Bilgi Yayınları, Ankara, 1999, s. 180

öğrendiği yabancı dilde yazılmış farklı alanlara ait eserleri dilimize aktararak, toplumun yararına sunmalıdır. Bunun içinde öncelikle kendi ana dilini çok iyi bilmelidir. Ömer Seyfettin'e göre ana diline vakıf olmayan bir insanın yabancı dili kullanma becerisi iyi değildir. Hatta toplum hayatında öğrendiği dili kullanmaya fırsat bulamayan çocuk, öğrendiği dili unutacaktır. Hem ana dilindeki yetersizliği hem yabancı dildeki eksikliği nedeniyle birey, 'hissî hüviyetsizlik' yaşayacaktır. Olayları anlamakta zorlanan kişi tefekkür etmekte zorlanacak, düşüncelerini anlatmakta güçlük çekecektir, toplum meselelerine ilgisiz kalacaktır.

“Memur olsun, sanatkâr olsun, tüccar olsun, ne olursa olsun böyle hatakâr bir terbiyenin mahsul-i bîgünahı olan çocuk ne kendine, ne de cemiyete faydalı olur. Gülünç ve münasebetsiz bir hayat geçirir. Hayatın beşeriyete olan mükâfatı olan hissî sahnelere bîgâne kalır. Hissî bir hüviyetsizlik onu o kadar sükût ettirir ki daima ufkun öbür tarafını tahayyül eder; vezife-i vicdaniyemizin önümüze açtığı feza-yı tefekkür, bulutlu gözlerine bir zulmet, bir gecedir. Bir şey göremez.”⁴²

Küçüklüğünü yabancı bir dil öğrenmeye sarf eden bir çocuğun kendi dilini öğrenemeyeceğini söyleyen Ömer Seyfettin, çocukların yabancı okullara gönderme modasının kurbanı olduklarını söyler. Bu noktada babalara seslenen yazar, çocuklara Türkçenin öğretilmesi hususuna ehemmiyet verilmesini ister. Bu bağlamda Tahir Alangu, Ömer Seyfettin'in bir yazar ve öğretmen olarak okullarda millî eğitime geniş ölçüde yer verilmesini istediğini, yabancı kültür ve eğitimin Türkiye'de yayılmasına karşı olduğunu söylerken eserinde şu ifadelere de yer verir: *“Bu yüzden bütün yabancı okulların kapatılmasını, bunların, yerlerini ‘millî okullara bırakmaları’ gerektiğini isteyenler arasında, düşüncelerini en dolaysız, en açık şekilde ifade eden Ömer Seyfettin oluyordu.”⁴³*

Çocukların öğrenmeyi daha çok taklit etme yöntemi ile kazandıklarına dikkat çeken yazar, yabancı mekteplerde çocukların gelenek ve göreneklerimize aykırı şeyleri taklit ettiklerini hatta muhalif yetiştiklerini söyleyerek bizlere 'Ağaç yaş iken eğilir.' atasözünü hatırlatmaktadır. Kendi yurdunda yabancı hayranlığı ile yaşayan bireyin

⁴² Seyfettin, Ömer, “Çocuklarımız”, *Ömer Seyfettin Makaleleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İst., 2001, s. 68

⁴³ Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 296

hâletiruhiyesi yazarın hiç hoşuna gitmez. Çünkü birey, hayranı olduğu yabancı gibi davranmak istedikçe, yaşadığı yerin kültürüyle çatışmaktadır. Hemşehrilerinden nefret, memleketine muhabbetsizlik duymasına neden olan bu durum, bireyin ‘balolar, galalar hayalâtı, monden rüyalar’⁴⁴ içinde suni bir yaşam sürmesine vesile olur. Ömer Seyfettin için bu, ‘su-i terbiyenin’ sonuçlarıdır:

*“Yürüyüşüne, duruşuna, lâkırdı söyleyişine dikkat ederim. Muhterem fes başında o kadar yabancı ve gayr-i tabiî durur ki... Sonra bundan ne hizmet beklenilebileceğini düşünürüm. Hayalen onu bin mesleğe sokarım, memur yaparım, muallim yaparım, mümkün değil ona yakıştıramam. Sinn-i kemal ve şeyhuhetini tahayyül ederim. Daha çirkin ve nefretâmiz bulurum.”*⁴⁵

Yazar, bu meseleye ‘Tasfiye ve Islah’⁴⁶ adlı bir başka makalesinde de yer verir. Kendi dilini kaba bularak, milliyetinin, muhitinin bütün örflerini, adetlerini kıymetlerini inkâr ederek büyüyen bir gencin daha çok batı tesirinin altında kaldığını açıklar. Yazara göre, bu meseleyi çözümenin yolu, batıdan kıymet ve mefkûre değil, usul ve âliyat alınmalı ve milletin içtimai vicdanında şuursuz yatan kıymetler uyandırılmalıdır. Daha pek çok yerde geçecek olan bu ‘uyanma’ kavramı Ömer Seyfettin’in fikirlerinde önemli bir temayül haline gelir. Bu konuya daha sonraki bölümlerde değinilecektir.

Ömer Seyfettin için aile müessesesi önemli bir kurumdur. Çünkü milletini, vatanını seven çocuklar, aile ocağında yetişecek ana dili sevgisini burada kazanacaktır. Bu nedenle Ömer Seyfettin, bu makalede babalara seslendiği gibi ‘Müstakbel Validelerine’ adlı makalesinde de annelere seslenir. Vatanın ihtiyaç duyduğu sağlam dimağları yetiştirecek olan annelerdir. Yazar, annelerin bu vazifesini çok önemli görmektedir:

“Her adım ve hareketteki intizam ve menfaati hesap edecek bir dimağ ister. Fazileti, vatana bir meslek-i müeyyed-i felâh yapacak sizsiniz... Hırslardan, heveslerden, ezvak denilen yorgunluklardan biraz

⁴⁴ Seyfettin, agm., s. 73

⁴⁵ Seyfettin, agm., s. 73

⁴⁶ Seyfettin, Ömer, “Tasfiye ve Islah”, *Ömer Seyfettin Makaleleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İst., 2001, s. 221-226

bıkılıp masum ve muntazır beşiklere mânâdar ninniler nefholunursa, çocuklara ilk mektep, narin ve muazzez kucaklarımız olursa seviye-i içtimaîmiz yükselecek, beşeriyet-i müstakbele birçok zekâ, birçok şule kazanmış olacaktır.”⁴⁷

Ömer Seyfettin ‘Yeni Lisan’⁴⁸ adlı makalesinde toplumun ilim, fen, edebiyat, felsefede yükselmesini evvela lisanımızın korunmasına ve yükselmesine bağlar. Bu nedenle toplumu topyekûn vazifeye çağırır. Ebeveynler bu dili öğretmekle, çocuklar, en iyi şekilde öğrenmekle, gençler, Türk lisanını edebiyat ve ilim lisanı haline getirmekle memurdur.

Türklerin varlıklarını idame ettirmede dili en önemli husus olarak gören Ömer Seyfettin, “*Milliyet muhabbetinden vatan muhabbeti, vatan muhabbetinden de lisan muhabbeti doğar.*”⁴⁹ diyerek yazılarında bunun önemini sürekli vurgulamıştır. Yazarın ‘*Türk Sözü*’⁵⁰ adlı makalesinde aynı meseleye başka bir açıdan baktığını görürüz. Ömer Seyfettin, pek çok yazarın aksine Türklerin okumayı sevdiğini, okumak istediğini ancak eserlerin anlaşılamayan bir dil üzere yazıldığını açıklar. Yazara göre eserler halkın lisanı ile yazılırsa toplumun her kesiminde okuma sevgisi artacaktır:

“İşte biz Türk dilini bu edebiyat zalimlerinin ellerinden kurtararak halka kendi diliyle faydasına yarayacak şeyler yazacak, memleketimizde ‘okuma muhabbeti’ni uyandıрмаğa çalışacağız.”⁵¹

Ömer Seyfettin, dil birliğinin bir ülkeyi ayakta tutan en önemli dinamiklerden biri olduğunu ve ‘Yeni Lisan’ hareketinin Türk toplumun direncini arttıracığını düşünür. Bir milleti millet yapan en büyük unsurun dil olduğunu yazar, ‘*Milli Kuvvetimiz*’ adlı makalesinde şöyle dile getiriyor:

“Dil birliği, hars birliğini husule getirir. Harsında birlik bulunan bir milleti siyasî, askerî hiçbir kuvvet parçalayamaz. Biz artık varlığımızın

⁴⁷ Seyfettin, Ömer, “Müstakbel Validelerine”, *Ömer Seyfettin Makaleleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İst., 2001, s. 92

⁴⁸ Seyfettin, Ömer, “Yeni Lisan”, *Ömer Seyfettin Makaleleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İst., 2001, s. 102-114

⁴⁹ Seyfettin, Ömer, “Osmanlıca Değil Türkçe”, *Ömer Seyfettin Makaleleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İst., 2001, s. 227

⁵⁰ Seyfettin, Ömer, “Türk Sözü”, *Ömer Seyfettin Makaleleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İst., 2001, s. 200-203

⁵¹ Seyfettin, agm., s. 202

büyük kuvvetine, Türkçeye mukaddes nazarıyla bakmalı, onu tabiatına yaklaştırmağa çalıştırmalı, lisanın keyfimize, fantezimize mahsus bir alet olmayıp seksen milyonluk bir milletin öz malı olduğunu asla hatırdan çıkarmamalıyız.”⁵²

Dilde sadeleşmeye giderek, Türkçe'nin yabancı dillerin boyunduruğu altından kurtarılacak yabancı kelimelerin, terkiplerin, tamlamaların dilimizden atılması gerekliliği üzerinde duran Ömer Seyfettin, dili kuşaktan kuşağa taşıyacak olan Türk çocuklarına şöyle seslenir:

“Yüz milyonluk soyumuzu her şeyden evvel bir gösterecek dilimizi kapitülasyonlarını atamadık; hâlâ ‘çırağ-ı köhne’yi ‘nûşeyleyen’ taassup sahipleri ile beraber ecnebi kaidelerinin tahakkümünden kurtulamadık; gerçi içtimaî vicdanımızdaki son tezahürler bu tufeylilerin pek yakın bir zamanda tard ve lağvını tebşir ediyorsa da bu tebşire karşı bizim vazifemiz lakayt durmak değildir; azmedelim, Çin sedlerini yıkan, Apenin dağlarını titreten Türk şekimesi iki buçuk arızı ecnebi kaidelerini atamayacak kadar küçük değildir.”⁵³

Ömer Seyfettin'in çocuklar hakkındaki düşüncelerine geniş ölçüde yer verdiği *‘Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi’*⁵⁴ adlı makalesinde, her milletin gerçekleştirmeyi arzuladığı bir mefkûresi olduğundan söz eder. Yazar, bu bağlamda Türklük mefkûresinin umumi hayatı kuvvetlendirmek, milletimizi dünyadaki galiplerin üstüne çıkarmak, ona yıkılmaz bir istikbal hazırlamak olduğunu ifade eder.

Yazar, aynı makalenin ilerleyen bölümlerinde Türklük mefkûresini ana hatlarıyla anlatır. Buna göre mefkûreye bağlı çocuk, lisan muhabbeti ile millet ve din muhabbeti ile vatan muhabbeti ile yetiştirilmelidir.

Lisan muhabbetini duyan kişi, lisanını yabancı dillerin istilasından kurtaracak, dilini en güzel biçimde kullanacaktır:

⁵² Seyfettin, Ömer, “Milli Kuvvetimiz”, *Ömer Seyfettin Makaleleri II*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İst., 2001, s. 158

⁵³ Seyfettin, Ömer, “Yeni Lisan”, *Dil Konusunda Yazılar/ Bütün Eserleri 13*, Bilgi yayınları, Ankara 1999, s. 180

⁵⁴ Seyfettin, Ömer, “Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi”, *Ömer Seyfettin Makaleleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İst., 2001, s. 351-363

“İşte konuşulan Türkçemizi sevmeye, bu lisanı edebiyatta kullanmağa “lisan muhabbeti” derler. Lisan, milletin manevî vatanıdır. Manevî vatana istihkâm yapılmaz ve müdafaasına gayret olunmazsa maddî vatan da yaşayamaz. Lisanlarını seven, kendi kelimelerini, kendi kaidelerini terk etmeyen milletler kurtulmuşlardır. Almanlar, Macarlar, Sırplar ve ilh. gibi...”⁵⁵

Ömer Seyfettin, her milletin kendi milleti tarafından sevilmesini, tüm dünyada Türkçe konuşan insanların Türk bilinmesini, milliyetin bir gereği olarak görür. Öte yandan Türklerin Müslüman oluşu, Müslümanlığı sevmesi anlamına geldiğini, milliyet ile dinin bir farkı olmadığını, ikisinin birbirinden ayıramayacağını ve bir milleti millet yapan unsurların arasında dinin yer aldığını söyler. Yazar, bu düşünceyle yetişen çocukta millet ve din muhabbeti oluşacağını ifade eder:

“Türklerin hepsi Müslüman’dır. Türkçe konuşan bütün Müslümanlar Türk’tür... Türkçe konuşmayan diğer Müslüman milletler Türklerin din kardeşleridir. Türklük mefkûresi, kendini kurtardıktan sonra diğer milletlerden olan Müslüman din kardeşlerine de imdada gitmelidir. Milliyetini seven dinini de sever. Dinini seven milliyetini de sevmelidir. Çünkü din ruh ise Milliyet vücuttur. Vücut sağlam olursa ruh rahat eder.”

⁵⁶

Ömer Seyfettin, Türklük mefkûresi ile yetişen çocuğun vatan muhabbeti besleyeceğini söyler. Vatan kelimesini geniş bir perspektifte açıklayan yazar, sözcükten ne anlamımız gerektiğini ifade ederken didaktik bir üslup kullanır. Yazara göre vatan, sadece hükümetimizin sahip olduğu yerler değildir. Buna göre Türklerin, üç vatani vardır.

- 1- Millî vatan
- 2- Dinî vatan
- 3- Fiilî vatan

Ömer Seyfettin’e göre millî vatan, Türkçe konuşan bütün Müslümanların oturduğu yerlerdir ve buralara Turan denir. Milletini seven millî vatanını da sever. Dinî

⁵⁵ Seyfettin, agm., s. 359

⁵⁶ Seyfettin, agm., s. 360

vatan, başka milletlerden olan Müslümanların oturduğu yerlerdir. Fiilî vatan, devletin idare ettiği tüm Türkiye'dir.

Yazar, Türklük mefkûresinin gerçekleşebilmesini eğitime ve ekonomiye bağlar. Bilgi ve fen sayesinde milletimiz ilerleyecektir. Bu nedenle okutulacak kitaplarda Türklük mefkûresine yer verilmesi gerektiğini söyler. Özellikle o döneme ait kitapların Türklük mefkûresinden, lisanımızdan uzak yazıldığını ifade eden yazar, kitaplarda Türk nüfusunun az gösterilmeye çalışıldığını, Türk yurdu ve coğrafyası hakkında eksik ve yanlış bilgilerin olduğunu, ders kitaplarında millet şuuru oluşturacak özellikler olmadığını anlatır.

Öte yandan iktisada verilen ehemmiyet ve her Türk'ün milleti için sanata, ticarete atılarak zenginleşmesi milletimizi daha kuvvetli hale getirecektir. Yazara göre, bu sayede Türklük mefkûresinin gerçekleştirilmesi kolaylaşacaktır.

Ömer Seyfettin'in aynı makalede "*Bir çocuk nasıl Türk milliyetperveri olur?*"⁵⁷ sorusuna verdiği cevabı incelediğimizde yazarın milliyetperver Türk çocuğunun profilini çizdiğini görürüz.

Buna göre Türk çocuğu Türkçeyi seven, doğru konuşan ve konuştuğu gibi yazan, konuştuğu İstanbul Türkçesini öğretmeye çalışan çocuktur.

Dili gibi milliyetini de sever ve mukaddes bilir. Bu yüzden kutsal bildiği değerleri daima korur. Türklüğün aleyhinde bulunanlara karşı Türklüğü müdafaa eder. Farklı milletlerden olup, Türkçe öğrenip, Türk milletiyle kaynaşan kişilere kan kardeşi imiş gibi muamele eder. Mensubu olduğu milletle gurur duyar ve milletine her zaman itimat eder:

*"Fert kendisinin maddî, manevî kuvvetlere esasen malik olduğuna şiddetle kanaat getirmeli. Bu kuvveti milletin feyizlerinden aldığına kat'iyetle inanmalıyız. Fert müstakil bir akla, mülhem bir kalbe, azimkâr bir iradeye sahip bulunduğuna iman etmeli, mensup olduğu milletin tarihinde diğer milletlerden geriye kalmaz güzide bir nesil olduğuna kuvvetli bir yakinle inanmalıdır."*⁵⁸

⁵⁷ Seyfettin, agm., s. 362

⁵⁸ Seyfettin, Ömer, "Manevi Spor", *Ömer Seyfettin Makaleleri II*, hzl. Hülya Argunşah Dergâh Yay., İst., 2001, s. 171

Türklüğü ile övünen, Türklüğe değer veren Türk çocuğu, yazara göre Türk tarihini öğrenmeye meraklıdır, Türklüğe dair yazılan edebî ve fennî şeyleri diğer mütalaalara tercih eder. Milletinin tarihini, Türk cihangirlerini ve Türk âlimlerini her fırsatta anar. Onları kendine örnek alır. Yazar, İbni Sina ve Uluğ Bey gibi büyük Türk âlimlerini tanıdıkça, Türk çocuğunun daha büyük işleri başaracak gücü bulacağını ifade eder.

Hayatta hangi mesleğe atılırsa atılsın, Türk çocuğunun en önemli vazifesinin Türklüğe, Türk mefkûresine hizmet etmek olduğunu söyleyen Ömer Seyfettin, ekonomik anlamda milletinin zenginliği için çalışan fertler üzerinde durur.

Ömer Seyfettin, yaşadığı dönemin mekteplerinde yaptırılan batı usulü jimnastiğe atıfta bulunarak, onun yerine manevi jimnastiğin esaslarının anlattığı “Manevî Spor” başlıklı makalesinde kendine inanan, zekâsına, ilmine, milletine itimat eden, sahip olduğu hasletleri düşünen, zaaflarına yenik düşmeyen, çalışkan bireylerin ruh yönünden nasıl kuvvetli olduğunu açıklar. Yazara göre milletimizin bu tip insanlara ihtiyacı vardır. Cismani jimnastiğin pehlivan çıkardığı, manevi sporun ise kahramanlar yarattığına işaret eden Ömer Seyfettin, bir milletinin makûs talihini yenmesinde, büyük bir azme ve cesarete sahip kahramanların etkili olduğunu söyler. Bir millet, geçmişte olduğu gibi gelecekte de kahramanlar yetiştirmeye muktedir olmalıdır. Bu bağlamda yazar, Türk çocuğuna geleceğin kahramanı gözüyle bakar. Bu, yazarın Türk çocuğuna yüklediği önemli bir misyondur. Tarih yazmaya devam edecek, istikbalimizi belirleyecek olanlar bugünün çocuklarıdır:

“Şahsî hayatının fânî, fakat milliyetinin, Türklüğününün ebedî olduğunu aklından çıkarmaz. Herkes mezara girecek ve ölecektir. Tarihe giren kahramanlar ölmezler. Milletlerinin kalbinde yaşarlar. Milliyetperver olmak isteyen her çocuk da nasıl olursa olsun iyi bir nam ile Türk tarihine girmeğe çalışır. Dünyada tarihe girip şanlı bir hatıra bırakmak kadar âli ve gıpta olunacak bir şey yoktur. Ruhunda büyüklük ve yükseklik meyli olan her çocuk mutlaka Türk milliyetperveri olur. Her yerde, her vakit ve her işte birinci olmağa çabalar. Yorulmaz, bıkmaz, üşenmez. Vücudunu izcilikle ve idmanla, fikrini bilgi ve fenle, ruhunu millî mefkûre ile kuvvetlendirir. Bilgisiz bir kuvvet ve cahil kafa altında sağlam

bir vücut hiçbir işe yaramayacağı gibi mefkûresiz bir ilim, mefkûresiz bir âlim de hiçbir işe yaramadıktan başka Türklük cemaatine tarif olunmaz zararları dokunur.

Ey Türk çocukları! Siz hem kuvvet, hem bilgi, hem de mefkûre sahibi olunuz. Büyük muvaffakiyetleriniz namınızı tarihe geçirecek ve sizi bu fâni hayatın fevkindeki o ebedî ve ölümsüz hayata nail edecektir.”⁵⁹

Türk çocuklarının Fransız mektepleri yerine Türk mefkûresi terbiyesine haiz olarak yetiştirilmeleri gerektiğini her fırsatta dile getiren Ömer Seyfettin, çocuk, vatan, Türk kimliği, aile sevgisi, millî dil bilinci, kültür değerleri münasebetlerini eserlerinde sıkça kullanmıştır. Ömer Seyfettin, “*Siz asılsız türediler değilsiniz, sizdeki kanlar taşır hakanlardan kalma büyük emeli*”⁶⁰ diyerek Türk çocuğunu yüceltirken Türk çocuğunu, Türklük ülküsünü istikbale kendi tarihinden güç alarak taşıyacak, millî değerlerini koruyup, yaşatacak, milletini yüceltmek için ilim tahsil edecek, Türk kimliğine asla yabancılaşmayacak bireyler olarak görür.

Yukarıda adlarını zikrettiğimiz makalelerde yer alan düşüncelerin Ömer Seyfettin’in eserlerine nasıl yansıdığını aşağıdaki bölümlerde göreceğiz.

⁵⁹ Seyfettin, Ömer, “Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi”, *Ömer Seyfettin Makaleleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İst., 2001, s. 362-363

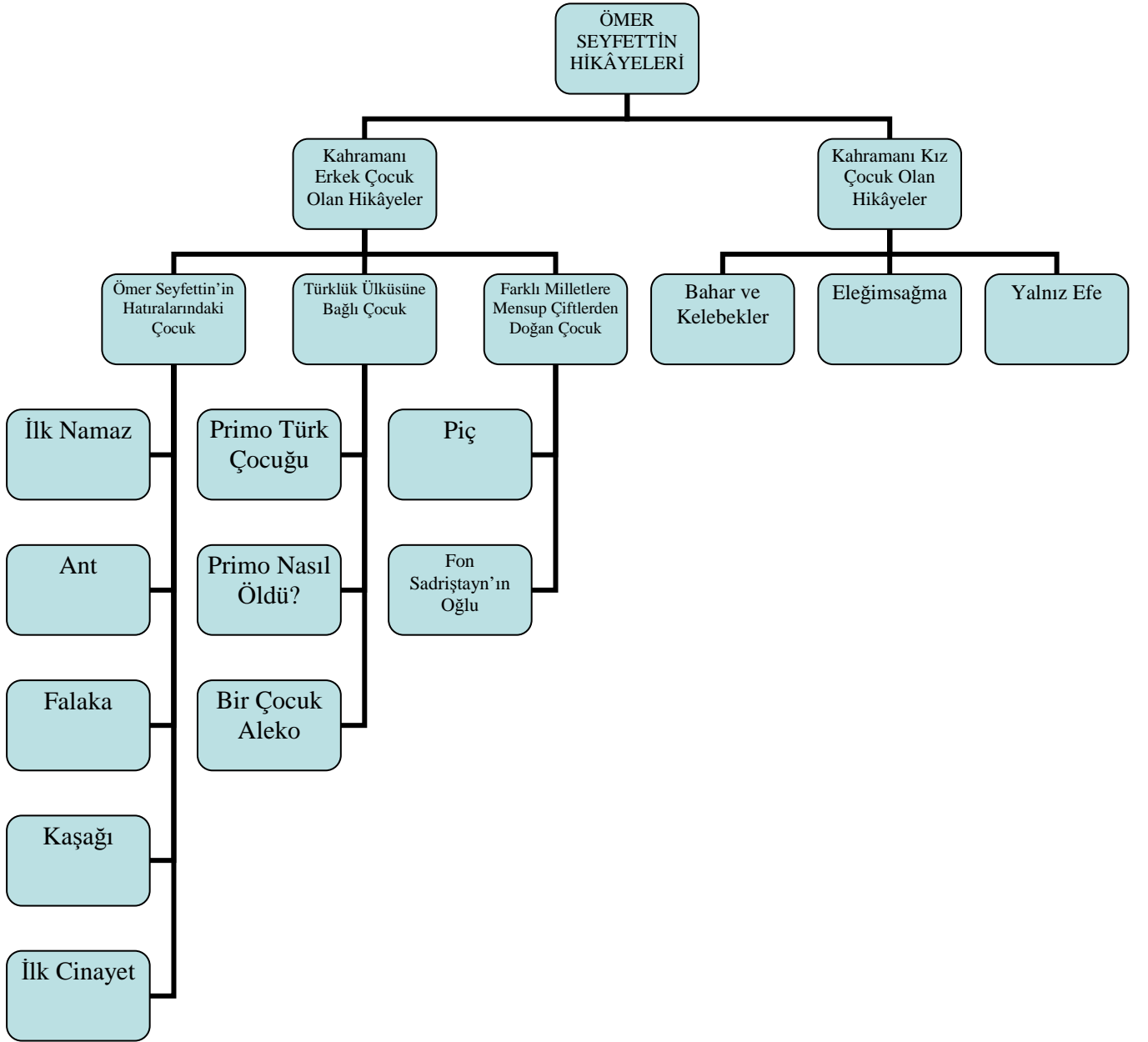
⁶⁰ Seyfettin, Ömer, “Yeni Lisan”, *Dil Konusunda Yazılar /Bütün Eserleri 13, Bilgi yayınları*, Ankara, 1999, s. 180

2. 2. Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Çocuk Kahramanlar

2.2.1. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde çocuk kahramanların tasnifi

Bu bölümde Ömer Seyfettin'in hikâyeleri arasından, kahramanı çocuk olan ve yazarın çocuğa ilişkin düşüncelerini yansıtan hikâyeleri inceleyeceğiz. Hikâyeler arasında ortak yönler dikkate alınarak, hikâyeleri; kahramanı kız ve erkek çocuk olan hikâyeler olmak üzere ikiye ayırdık. Aşağıda incelediğimiz hikâyelerin bir tasnifi yer almaktadır.

Şekil 1. Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Çocuk Kahramanların Tasnifi

2.2.2. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde erkek çocuk

2. 2. 2. 1.Ömer Seyfettin'in çocukluk hatıralarındaki çocuk

2.2.2.1.1. İlk Namaz

Ömer Seyfettin'in hayatının karışık ve kötü günlerinde, Gönen özleminin ve çocukluk hatıralarının eserlerine yansıdığını görmekteyiz. Çocukluk hatıralarına dayanarak yazdığı bu hikâyelerinde içten ve gerçekçi bir üslup kullanmıştır.

Ömer Seyfettin'in "İlk Namaz"⁶¹ hikâyesi, Gönen devresini anlattığını gördüğümüz üç hikâyeden biridir. "*Hikâye, ilk kez 28 Ocak 1905'te İzmir'de yayımlanır. Hikâyenin Latin alfabesi ile yayımlanması ilk yayımlanışından elli dört yıl sonra 1963'te Tahir Alangu himmetiyledir.*"⁶²

Ömer Seyfettin hikâyede, çocukluğunda annesi ile birlikte kıldığı ilk namazı naif bir üslupla anlatır. Hikâyedeki anlatım, Ömer Seyfettin'in çocukluğuna özlem duyduğunu göstermektedir. Yazarın çocukluğuna özlem duymasındaki nedeni Tahir Alangu şu şekilde açıklar: "*Çocukluk çağındaki algılarımız, hem en unutulmaz, hem de en içten ve katıksız olanlarıdır. İliklerimize kadar işlerler. Onları alır, ruhumuzun en derin köşesine yerleştiririz. Bu algılar, bizim benliğimize ağır ağır işlerler. İçimizdeki çocukluk dünyasının başka düşüncelere kapalı kuytuluklarında yerleşir, çevremizi o algılarla görmemizi öğretirler, temelimize ilk taşları koyarlar. Kişi hele sanatçı eğilimleri olan kişi, çocukluk günlerinden başlayıp eline kalemi alacağı gençlik günlerine kadar, bu soy temel algıları derleyerek, çevresine onlarla bakıp kendini biçimleyerek yürür. Bir gün eline kalemi alıp da, çatışmalar dünyasına yönelince, mutsuzluk ve bezginliğin çaresizliğine düşünce ruh ve düşünce düzeninin ta üstteki taşlarından biri yerinden oynar. O zaman ta aşağılarda kalmış bu algılar dünyası, kaçıp bir yerler, sığınmak gereğini duyan sanatçıya kucağını açar.*"⁶³

Çocukluk esintilerinin yer aldığı bu hikâyenin bazı bölümleri, Ömer Seyfettin'in hayatı ile örtüşmektedir. Bu hikâyede yazarın, Gönen devresine ait diğer hikâyelerinde yaptığı gibi, kendi kimliğine ait ayrıntıları belli etmekten çekinmediğini görüyoruz.

Hikâyede anlatıcı konumundaki Ömer, bir sabah namazında ezanı dinlerken on beş sene evveline giderek çocukluğunda annesiyle beraber kıldığı ilk namazı hatırlar.

⁶¹ Seyfettin, Ömer, "İlk Namaz", *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2007, s. 56-61

⁶² Mert, Necati, *Ömer Seyfettin*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2004, s. 458

⁶³ Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 39-40

Soğuk bir kış gününde annesi, oğlu Ömer'i büyük bir şefkat ve sevgi ile namaza kaldırır. Çocuk, annesinin gece yarısı neden kalktığını algılamakta güçlük çeker. Annenin çocuğuna olan şefkatini anlatıcı, yıllarca unutamamıştır:

“Onun odasına bitişik olan küçük odamdaki küçük karyolamda uyurken bir buse-i esir ü hâr gibi alnımı okşayan nazik eliyle, nazik, ince parmaklarıyla saçlarımı tarayarak:

- Haydi Ömerciğim kalk, demişti, kalk, haydi yavrucuğum.”⁶⁴

Ömer, namaza kalktığında hizmetçileri Pervin'in de namaza kalktığını görünce şaşırır. Kendisi hiç kalkmadığı halde annesinden her sabah hizmetçilerinin kalktığını öğrenince Ömer'in utandığını görüyoruz.

Annesi oğluna nasıl abdest alacağını göstererek öğretir. *“İnsanlarda bilhassa insan yavrularında meyl-i taklit o kadar şedittir ki hiçbir hisle kıyas olunamaz.”⁶⁵* diyen Ömer Seyfettin, annesinin telkinleri sayesinde abdest almayı yaparak ve yaşayarak öğrenirken çocuklarda taklit yoluyla öğrenmeye dikkat çekmektedir. Nitekim abdestten sonra annesi ile aynı seccade de namaza duran çocuk için bu durum anne-çocuk arasındaki samimiyeti gösteren bir durumdur. Annesinin namaz kılarken oğluna yapacaklarını hatırlatması gece yatmadan çalışıldığını göstermektedir:

“ Gittim. Küçücük ben, oh onunla bir seccade de bir yavru samimiyet ve saadetiyle o muazzez, o hassas anne vücudunun yanında durdum. İki lakırtı ile bana yapacağımı, evvelden öğrettiklerini tekrar etti.”⁶⁶

Namaz esnasında Ömer'in tıpkı annesi gibi elini kolunu kullanması çocuklarda taklit yoluyla öğrenmeyi gösterir:

⁶⁴Seyfettin, Ömer, “İlk Namaz”, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2007, s. 57

⁶⁵ Seyfettin, Ömer, “Çocuklarımız”, *Ömer Seyfettin Makaleleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İst., 2001, s. 72

⁶⁶ Seyfettin, age., s. 58

“O iftitaht tekbirini ellerini omuzlarına kaldırarak bir kadın gibi yaparken ben de gayri ihtiyari onu taklit etmişim. Sünneti bitirdikten sonra bana, gözlerinin nûşin ve nafız tebessümüyle:”⁶⁷

Bu konuda Hüseyin Yılmaz, ‘Toplumsal Barışa Katkısı Açısından Yaygın Din Eğitimi Kurumları’ adlı makalesinde, çocuğun söz ve davranışlarının henüz dinî konuları düşünüp anlama sonucu meydana gelmediğinden, mekanik bir özellik taşıdığını anlatır. Örneğin, sofrada yemeğe ‘besmele’ ile başlamak, yemek sonunda ‘elhamdülillah’ demek gibi dinî kalıpların çocuk anlamını kavramadan, genellikle manevî otoriteye bağlı olarak taklitte yinelediğini, ailedeki kişilerin dinî davranışları, kullandıkları sözler, namaz, oruç gibi ibadet şekillerinin de çocukta derin izler bıraktığını ifade etmektedir.⁶⁸

Namazın devamında annesi oğlunu namazda uyarırken ‘Sen erkeksin.’ diyerek namazdaki hâl lisanının cinsiyete göre farklı olduğunu anlatırken yine bir kimlik öğretisi ile karşılaşmak söz konusudur. Necati Mert, bu diyalogu ‘ataerkil bir övünme’⁶⁹ olarak değerlendirirken biz, Ömer Seyfettin’in annesini taklit ettiği bu namaz öğretisinde erkekliğin şuuruna vardığını, cinsiyetini tanıdığını şu sözlerinden çıkarıyoruz:

“İşte böyle... diyerek erkek iftitahtını öğretti. Ben de tekbiri öyle alıp annemden farkımı, niçin erkek olduğumu, erkekliğin ne olduğunu, erkek olmanın yalnız küçük kızları dövmek ve onlara hâkim olmaktan başka da farkları olacağını düşünerek namazı bitirdim.”⁷⁰

Burada görüldüğü gibi bilincin yükselmesi söz konusudur. Ana oğul eksenli hikâyede en can alıcı diyaloglardan birisi de Ömer’in annesinden nasıl dua edeceğini öğrenmesidir. Duada;

- a) Müslüman olduğu için hamd
- b) Vatanın korunmasını dilemek
- c) Eziyet çeken, hasta, felakete uğramış fakir Müslümanlar için sağlık ve

⁶⁷ Seyfettin, age., s. 59

⁶⁸ Yılmaz, Hüseyin, “Toplumsal Barışa Katkısı Açısından Yaygın Din Eğitimi Kurumları”, C.Ü. İlahiyat Fak. Dergisi, Sayı-5, Sivas, 1997, s. 8, <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/324.pdf>, 12.07.2008

⁶⁹ Mert, Necati, *Ömer Seyfettin*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2004, s. 63

⁷⁰ Seyfettin, Ömer, “İlk Namaz”, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2007, s. 59

sıhhat dilemek

- d) En sonunda kendi iyiliğini, şeytanın yalanlarına aldanmamayı, kötülüklerden korunmayı dilemek.

Yapılan duada genelden özele gidilerek tüm Müslümanlar ve milleti için dua edilmesi, Ömer Seyfettin'in "Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi"⁷¹ adlı makalesinin vatan muhabbeti bahsinde söz ettiği dine karşı duyulması gereken sevginin önemini hatırlatmaktadır. Buna göre, Ömer Seyfettin'in vatanın, milletin korunmasında iman duygusunun ehemmiyeti üzerinde durduğu sonucuna varabiliriz. Vatan, millet sevgisinin ve vatanın, milletin korunması gerekliliği fikrinin de çocukluktan itibaren kazandırılması gereği, bu noktada dikkat çekicidir. Ömer Seyfettin, hikâyede bir namaz öğretisini anne-oğlu birbirine yaklaştıran, bir paylaşım noktası olarak işlerken, dinî insanlar arasında bir köprü vasıtası gördüğüne de işaret etmektedir.

Bununla birlikte dikkatimizi çeken bir diğer husus, yapılan duanın basit ve Türkçe bir dua olduğunun hikâyede ifade edilmesidir. Bu sayede Ömer Seyfettin, kendi dilinde dua etmenin önemini de vurgulamaktadır.

Namazdan sonra ana-oğulun uyumayıp, Arapça üzerine çalışmaları yine dikkat çekicidir. Annesinin oğluna uyumadan dersine çalışmasını öğütlemesi ve Ömer'in bunun faydasını gördüğünü söylemesi, uykudan önce öğrenmenin kalıcılığını hatırlatmaktadır.

Ömer, namazdan sonra annesinin huşu içinde güzel bir sesle Kuran okuduğunu ve annesine bakarken ölen kız kardeşini hatırladığını ifade eder. Tahir Alangu, 1953 yılı Kasım ayında Kadıköy, Mısırlıoğlu – Süleyman Bey sokağındaki evinde ziyaret ettiği Ömer Seyfettin'in ablası Güzide Hanım'dan dört yaşında kuşpalazından ölen kardeşleri Hasan'dan başka, yine küçük yaşta ölen kardeşlerinin olduğunu öğrenir. Tahir Alangu, hikâyede bahsedilen kız kardeşin, bu ölen kardeşlerden biri olabileceğine dikkat çeker.⁷²

Anlatıcı durumundaki Ömer, kız kardeşini hatırlayışının yanı sıra annesini Kuran okurken meleklere benzettiğini ve tüm meleklerin annesinin etrafında toplandığını düşünerek hayaller kurduğunu anlatır. Bu bakış açısı ancak çocuklara has sağlığın, masumiyetin bir göstergesidir. Anlatıcı, bugüne tekrar döndüğünde küçükken kurduğu

⁷¹ Seyfettin, Ömer, "Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi", *Ömer Seyfettin Makaleleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İst., 2001, s. 360

⁷² Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 26

bu hayalin bir uzantısını kurmaya devam eder. Ancak burada tasavvur edilen hayal, kutsiyet kazanmış bir inançtan ileri gelir. Bu inanç, anne sevgisinin kutsallığından başka bir şey değildir:

“Yüzümün üstünde, ahirette güller bitecek ve cehenneme girecek olursam katiyen yanmayacak olan sol kaşımın ucunda tatlı bir ürperme duyuyor, sonra annemin münevver bir zambak aydınlığıyla parlayan dudaklarının kımıldanmasına bakarak... o görülemeyen melaike kanatlarının saçlarıma, annemin şimdi Kur’an tutan ince parmaklarıyla okşadığı sarı ve çok saçlarıma dokunduklarını hisseder gibi oluyor ve dalıyordum...”⁷³

Bu hikâyenin sonunda Ömer, geçmişten sıyrılıp, şimdiki halini geçmişte karşılaştırarak sorgular:

“Ah on beş sene evvelki sabavet ve şimdiki ben... Tatsız, neşvesiz, aşksız ve heyecansız, her şeysiz, boş bir hiçten daha boş geçen hayat-ı serma-yı taab-âlud... Şimdi mülevves emellerle, hırslarla, hakikatte kıymetsiz olan baidü’l- vusul arzularla, hâsılı bütün bunların bir icmal-i mebhutu olan o sebepsiz ve tahammül-sûz bikararlıklarla mecruh olan ruhum, mecruh olan kalbim ve maneviyatım... Şimdi daha bu gece görülmüş gibi, on beş saniye evvel görülmüş ruhanî bir rüyayı kıymettar gibi saadetleri unutulamayan ve zaten velveli ve hüsrân-hîz bir rüya olan bu ömr-i fânî içinde yalnız kâbus olmayan sabavet ve hatıratı...”⁷⁴

Bu ifadelerle Ömer Seyfettin, hayatının kâbus olmayan devresine sığınırken hayatının bedbinliğinden kaçmaktadır. Tahir Alangu’nun şu sözleri düşüncemizi desteklemektedir. “Bir tek çocukluk anısı bile başına yıkılan dünyadan kaçan sanatçı için bir sığınak olur. Üşüyen yüreğini ve yalnız hayatını ısıtmak için bir tek anıyı üretip işleyerek, ipek böceğinin koza içine girmesi gibi içine girer, özledikleri bir mutluluk havasına ulaşırlar. Bu hikâyeye yazmak değil, hikâyeyi yaşama yerine almak, onu kurarak

⁷³ Seyfettin, Ömer, “İlk Namaz”, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2007, s. 60

⁷⁴ Seyfettin, age., s. 61

*içine sığınmak demektir. Bundan dolayıdır ki, ondaki Gönen özleminde, gerçekçi ve mizahçı hikâyelerinde göremediğimiz, duygulu ve içten bir hava vardır.”*⁷⁵

Çocukluğa duyulan bu özlemin yanı sıra Ömer Seyfettin, kuvvetle ihtimal kendi annesini ön plana çıkardığı bu hikâyede, Türk kadını, dinî ve kültürel değerlere bağlı şefkatli bir anne aynı zamanda munis bir eğitimci olarak ön plandadır. Ömer Seyfettin’in hikâyede ortaya koyduğu bu ideal anne, Türk çocuğunu yetiştirecek kadındır. Nitekim Smiles, ‘*Kadını bireyin yetiştirilmesindeki etkisi, milletin karakterinin oluşumundaki rolü çok büyüktür. Bir milletin haysiyeti ve şerefi o milletin bünyesinde bulunan haysiyetli, ahlaklı, özverili kadınların omzunda yükselecektir.*’⁷⁶ derken, anne misyonuyla çocuk eğitimi üzerindeki etkisini Ömer Seyfettin’de kendi hikâyelerinde vurgular.

2.2.2.1.2. Ant

Hayatının tasasız geçen çocukluk döneminden izler taşıyan bu hikâyesini Ömer Seyfettin, yirmi yedi yaşındayken, yani Gönen’deki ilk izlenimlerinin üstünden yirmi iki yıl geçtikten sonra, Selânik’te yazmış, “Genç Kalemler” dergisinde 1912 tarihinde yayınlamıştır. Ant,⁷⁷ dergide yayınlanan altıncı hikâyesidir. Hikâyede Arapça terkiplerin çok fazla kullanılmadığını, hikâyenin akıcı ve sade bir dille yazıldığını görüyoruz.

Yazar, hikâyesinde arkadaşlık temasının yanı sıra, kan kardeşlik, güçsüzün ve zayıfın korunması, yardımseverlik, cesaret gibi değerleri de işlemiştir. Bu sayede tema, daha sağlam bir yapı içinde karşımıza çıkmaktadır.

“*Hikâyelere hiçbir peşin fikir ya da tez karıştırmaksızın*”⁷⁸ Ömer Seyfettin’in yazdığı bu hikâyeyi Tahir Alangu, konusunun ülkücü ve aktüel konulardan olmaması hasebiyle ‘*güdümlü edebiyatın dışında*’⁷⁹ başarılı bir örnek olarak niteler.

Ömer Seyfettin hikâyede, evde annesi ve hizmetçi Abil Ana’yı, okulda hocası arkadaşlarını, kan kardeşi Mıstık’ı bir çocukluk hatırasının kahramanları olarak işler. Hikâyede anlatıcı olarak yer alan çocuğun, beş yaşlarında olduğunu tahmin ediyoruz.

⁷⁵ Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 40

⁷⁶ Smiles, Samuel, *Karakter*, çev. Mustafa Ertem, Doğan Kardeş Matbaacılık, İstanbul, 1975, s. 19

⁷⁷ Seyfettin, Ömer, “Ant”, *Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri 1*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 246-253

⁷⁸ Gözler, H.Fethi, *Bütün Yönleriyle Ömer Seyfettin*, Çağdaş Yayınevi, İstanbul, 1976 s. 32

⁷⁹ Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 181

Hikâyede, anlatıcı mektepte abdest fıçıcısının musluğunu koparan bir çocuğu hocaya haber verir. Ancak arkadaşını dayak yemekten kurtarmak için suçu bir başka çocuk üstlenince kendisi de yalancı durumuna düşer. Bu davranışa pek anlam veremeyen anlatıcı, daha sonra iki çocuğun kan kardeş olduklarını öğrenir. Bu olaydan sonra bir kaza sonucu parmağını kesen kahramanımız, bu durumu fırsat bilip arkadaşı Mıstık'a kan kardeşi olmayı teklif eder ve Mıstık, teklifi kabul eder. Bir gün mektepten eve birlikte dönen iki kan kardeşin karşına azılı bir kuduz köpek çıkar. Mıstık, arkadaşını köpeğe karşı korur. Ancak köpek Mıstık'ı ısırır. Günlerce mektebe gelmeyen arkadaşını merak eden anlatıcı, Mıstık'ı ziyarete gittiğinde kan kardeşinin kuduzdan öldüğünü öğrenir.

Hikâyede olayın geçtiği, hayatının sonuna kadar anıları ve özlemi yüreğinden silinmeyen Gönen'in, o sıralarda, büyükçe bir köyden farksız, tam bir Anadolu kasabası olduğunu, "Ant" hikâyesindeki şu tasvirde anlıyoruz:⁸⁰

*" O her akşam sürülerle mandaların ve ineklerin geçtiği tozlu ve taşsız yollar, yosunlu ve siyah kiremitli çatılar, yıkılacakmış gibi duran büyük duvarlar, küçük ve ahşap köprüler, nihayetsiz tarlalar, alçak çitler hep bu duman içinde erir. Yalnız evimizle mektebi gözümün önüne getirebilirim."*⁸¹

Özellikle hikâyenin başında Ömer Seyfettin, çocukluğunun geçtiği evi tasvir eder. Buna göre Gönen'deki evleri büyük bir bahçe içinde, ortasında köşk tarzında yapılmış beyaz bir evdir ve sağ köşesinde her zaman oturdukları beyaz perdeli bir oda vardır.

Evde yemekleri pişiren, çamaşırları yıkayıp, tahtaları silen, atlara yem verip, av köpeklerine bakan hizmetçileri Abil Ana'yı bitmez tükenmez korkunç hikâyeleriyle hatırlayan kahramanımız, çocukken bu korkuyla dinlediklerini annesine ayılı rüyalar uydurarak anlatır. Annesinin rüyaları ilerde büyük bir insan olup, kendisine hiç kimsenin zarar veremeyeceği şeklinde yorumladığında uydurduğu yalanı unutup, nasıl mutlu olduğunu anlatır. Tahir Alangu, bu konuda şunları söylüyor: "*Çocuk fantezisinde yeniden işleyip biçim vererek annesine 'Rüyada gördüm.'* diye anlatırken, *onda, geleceğin ünlü hikâyecisinin ilk filizlerinin yeşerdiğini seyretmek kâbil oluyor.*"⁸²

⁸⁰ Alangu, age., s. 31

⁸¹ Seyfettin, age., s. 246

⁸² Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 34

*“Abil Ana’nun her gece anlattığı korkunç ve bitmez hikâyelerdeki ayıyı bu karanlık pencerede görür gibi olurdum. Bu vehim ile, rüya dinlemek, tâbir etmek merakında olan zavallı anneme her sabah ayılı rüyalar uydurur, iri, kuzgun bir ayının beni kapıp dağa götürdüğünü, ormandaki inine kapadığını, kollarımı bağladığını, burnumu dudaklarımı yediğini, sonra Bayramiç yolundaki su değirmeninin çarkına attığını söyler, ona bir çok ‘hayırdır inşallah...’ dedirtirdim.”*⁸³

Haluk Yavuzer’de bu yaştaki çocukların gerçekdışı konuşmalarına sözde (pseudo) yalan adı verildiğini ifade eder. *“Görünürde yalan bazen oyun niteliği taşır. Çocuk çevresindeki kişilere ya da kendisiyle ilgili olaylara ince ayrıntılar katarak bunları süsler. Gerçeğe bir anlamda bağlı kalabildiği gibi, tümüyle başka bir olay da yaratabilir. Uydurmalar zamanla gelişebilir ve bir öykü gibi tamamlanabilir.”*⁸⁴

Hikâyede mektep tasvirlerine de yer veren yazar, dönemin eğitim anlayışına ve mekteplerin özellikleri hakkında ipuçları vermektedir. Mektepte, erkek çocuklarla kızlar karmakarışık otururlar, beraber okur, beraber oynarlar. Erkek ve kadın olmak üzere büyük ve küçük iki hoca vardır. Mektepte çocuklar yazarın açık sarı saçlarından dolayı kendisine ‘Ak Bey’ olarak ya da yüzbaşı oğlu ismiyle seslendiklerini anlatır:

*“Eski devirlerin bu tipik kasaba okulu, Ömer Seyfettin’in hayalinde sonradan tasarlanmış, benzerlerine uydurulmuş değildir. Aslında onun yer yer, bazen bütünüyle biyografik özellikler taşıyan hikâyelerindeki tasvirler, hayatı ile ilgili ayrıntılar, tasarlama ve uydurma da değildir.”*⁸⁵

Mektepte ceza olarak, dayak uygulanmakta, kabahatli çocuklar falakaya yatırılmaktadır. Bir keresinde de yazar, hocadan nasıl dayak yediğini şöyle anlatır:

“Bahçedeki abdest fıçısının musluğu koparılmıştı. Büyük Hoca bu kabahati yapanı arıyordu. Bu mavi cepkenli, kırmızı kuşaklı, hasta ve zayıf bir çocuktü. Haber verdim. Falakaya konacaktı. İnkâr etti. Sonra diğer bir çocuk çıktı. Kendi kopardığını, onun kabahati olmadığını söyledi ve yere

⁸³ Seyfettin, age., s. 247

⁸⁴ Yavuzer, Haluk, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 248-249

⁸⁵ Alangu, age., s. 35

*attı. Bağıra bağıra sopaları yedi. O vakit Büyük Hoca, “Niçin yalan söylüyor, bu zavallıya iftira ediyorsun?” diye kulağıma yapıştı. Yüzünü buruşturarak darıldı.”*⁸⁶

Anlatılan bu olayda musluğu kıran çocuk, Büyük Hoca'nın cezasından korktuğu için yaptığını inkâr etme yolunu seçmiştir. Atalay Yörükoğlu, “gerçeği söylemenin başına iş açacağını düşünen çocuklarda bu durumun yalan söylemeyi ve inkâr etmeyi pekiştireceğini”⁸⁷ ifade eder. Yalan bir nevi, kişinin kendini savunmak için başvurduğu en kolay araçtır.

Bu sırada, bir tarafta arkadaşının kabahatini hocaya haber veren çocukla, diğer tarafta falakayı yiyeceğini bile bile suçu üstlenen çocuk arasında bir çatışma yaşanması söz konusudur. Yaşanan bu çatışmada çocukların söylemleri ve davranışları birbirinden farklıdır. Bu farklılığın sebebi ise sahip olunan değerlerden kaynaklanmaktadır. “Yaşam boyu kazanılmış olan değerler bireyin tutumlarını etkiler ve davranışları için bir ölçüt oluşturur. Bireyler, farklı amaçlara yöneldikleri zaman yaşanan çatışmalar da değer çatışmaları olarak görülür.”⁸⁸ Bu yüzden anlatıcı, çocuğun neden suçu üstlendiğini anlayamaz ve kendini yalancı durumuna düşürdüğü için kızgınlık yaşar.

Hikâyede yaşanan bu çatışma, iki çocuğun karşılık konuşmasıyla aşılır. Özellikle anlatıcının, hocaya bir şey söylememek için yemin etmesi gerçeğin iki çocuk arasında bir sır haline gelmesine neden olur:

“Ağladım. Ağladım. Çünkü yalan söylemiyordum. Evet musluğu koparıken gözümle görmüştüm. Akşam azadında dayağı yiyen çocuğu tuttum:

- Niçin beni yalancı çıkardın? dedim, musluğu sen koparmamıştın...*
- Ben koparmıştım.*
- Hayır, sen koparmamıştın. Öbür çocuğun kopardığını ben gözümle gördüm.*

⁸⁶ Seyfettin, age., s. 248

⁸⁷ Yörükoğlu, Atalay *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yay., İstanbul, 2000, s. 337

⁸⁸ Kuzgun, Yıldız, *İlköğretimde Rehberlik*, Nobel Yay., Ankara, 2000, s. 194

Israr edemedi. Yüzüme baktı. Bir an öyle durdu. Ve eğer hocaya söylemeyeceğime yemin edersem saklamayacaktı. Anlatacaktı. Ben hemen yemin ettim. Merak ediyordum.

- *Musluğu Ali koparmıştı, dedi, ben de biliyordum. Ama o çok zayıf ve hem hastadır. Görüyorsun, falakaya dayanamaz. Belki ölür, daha yataktan yeni kalktı.*

- *Ama sen niçin onun yerine dayak yedin?*

- *Niçin olacak biz onunla ant içmişiz. O bugün hasta, ben iyi ve kuvvetliyim. Onu kurtardım işte.*

- *Pek güzel anlamadım. Tekrar sordum:*

- *Ant ne?*

- *Bilmiyor musun?*

- *Bilmiyorum!*

O vakit güldü. Benden uzaklaşarak cevap verdi.

- *Biz birbirimizin kanlarını içeriz. Buna ant içmek derler. Ant içenler kan kardeşi olurlar. Birbirlerine ölünceye kadar yardım ederler, imdada koşarlar.”⁸⁹*

Tüm gerçeği öğrenen anlatıcı, mektepteki herkesin birbiri ile kan kardeşi olduğunu fark eder. Birbirinin kanını emerek, birbirlerini koruyup kollamaya yemin etmek o dönemde çocuklar arasında yaygınlaşan bir adettir. Özellikle edilen yeminin ölünceye dek sürmesi çocukların bu olaya verdiği ehemmiyeti göstermektedir. O dönemde arkadaşlığın nişanesi olarak kabul edilen ant içme âdetinin, çocuklar arasındaki en önemli sosyal bağ olduğunu görüyoruz. Çocuklar içilen ant ile birbirlerine karşı sorumlu olma rolünü yüklenmektedirler. Bu rolün gereğini yerine getirmek ise bireyin kendini gerçekleştirmesinde ve sosyalleşmesinde önemlidir.

“Bu sosyalleşme sürecinde arkadaşlık, çocuğa toplumsal yaşamında gerekli olan uyumlu ilişkileri ve işbirliğini öğrettiği gibi, ezmeden ve ezilmeden yarışma yeteneğini de kazandırır. Önder olma, yönetme, belli bir amaca yönelik takım çalışmasına katılabilme,

⁸⁹ Seyfettin, age., s. 248-249

sorumluluk alabilme gibi yetenekler evden çok çevrede ve özellikle arkadaş ilişkilerinde kazanılabilir.”⁹⁰

Mektepte herkesin birbiriyle kan kardeşi olması yazarın kendisinin yalnız hissetmesine yol açar. Kendini koruyacak, zor zamanlarında hoca dayacağından kurtaracak bir kan kardeş bulmak maksadıyla annesinin izni olmamasına rağmen ant içmek için fırsat kollamaktadır. İçilen ant, yazarın annesi tarafından münasebetsizlik olarak görülmesine rağmen burada da bireyin kendini bir gruba dahil etme ve aitlik duygusunu tatmin etme çabasını görmekteyiz.

“Çocukların arkadaşlığa verdiği önem, ana ve babaların verdiği önemden çok daha büyüktür. İtilen ya da küme dışında tutulan çocuk çok mutsuzdur. Arkadaşlarca aranıp benimsenmek çoğu kez büyüklerce beğenilmek veya derslerde başarılı olmaktan önde tutulur.”⁹¹

Hikâyede dikkatimizi çeken bir diğer husus, o dönemde oynanan oyunlardır. Anlatıcı, hikâyede evlerinin bahçesinde arkadaşları ile toplanıp, oynadıklarından söz eder. Çocukların söğüt dallarını yontarken kabuklarından iki kulak ve bir burun çıkartarak dalı at başına benzetmeleri bu çağ çocuğunun karakteristik özelliğidir. At yaptıkları dallarla yarışmaları, cirit oynamaları yazarın o dönemi özlemle anmasına neden olur. *“Oyunun çocukların hayatındaki yeri ve önemi hakkında pek çok araştırma ve teori mevcuttur. Buna göre oyun, çocuğu dinlendiren, sosyal yönden gelişmesinde ve düşüncelerin, geleneklerin, alışkanlıkların nesilden nesile geçişini kolaylaştıran önemli bir faktördür.”⁹²*

Hikâyede anlatılan bu çocuk oyunlarının arkadaş ilişkilerini sağlamlaştıran bir etken olarak görüyoruz. Özellikle bu oyunlar esnasında yaşanan bir tesadüf, beklenmeyen bir kaza anlatıcının aradığı kan kardeşini -Mıstık’ı- bulmasını sağlar. Anlatıcı ve Mıstık, kanlarını karıştırıp emerek ant içerler.

Mıstık, hikâyede vefanın, saflığın, gücün, dürüstlüğün, kahramanlığın sembolüdür. Özellikle Mıstık ismi, anlatıcının hafızasında çocukların tekrarlamaktan büyük zevk aldıkları, isim için kafiyeli sözler söyledikleri sevimli bir çocukluk hatırası olarak zikredilir:

⁹⁰ Yörükoğlu, age., s. 91

⁹¹ Yörükoğlu, age., s. 91

⁹² Gövsa, İbrahim Alâettin, *Çocuk Psikolojisi*, Hayat Yayınları, İstanbul, s. 83

“Arkamızdaki evlerin sahibi Hacı Budakların benim kadar bir çocukları vardı ki en çok adı hoşuma giderdi: Mıstık... Bu kelimeyi söylerken sanki mütelezziz olur ve hep tekrarlardım. O kadar ahenkli ve taninli idi. Kızlar, bu güzel isme uydurulmuş kafiyeleri, Mıstık’ı bahçede ve sokakta görünce bir ağızdan söylerle, hâlâ hatırımda:

Mustafa Mıstık,

Arabaya kıstık,

Üç mum yaktık,

Seyrine baktık!

diye bağrışır, ellerini yumruk yaparak ona karşı dururlardı.

*Mıstık hiç kızmazdı. Gülerdi.”*⁹³

Mıstık’ın, söylenen sözlere kızmaması anlatıcıyı hep şaşırtmıştır. Güreşte çocukları yenen, yarışmalarda herkesi geçen, güçlü ve iri biri olmasına rağmen Mıstık’ın söylenen sözler karşısında sessiz kalması, kızmak yerine gülmesi söylenenlerin hoşuna gittiğini söyleyebiliriz. Bu durum, Mıstık’ı arkadaşları arasında bir nevi popüler kılmıştır.

Arkadaşı Mıstık’la eve dönerken kuduz bir köpeğin saldırısına uğrayan anlatıcı, Mıstık’ın canı bahasına kendisini nasıl koruduğunu, kuduz köpekle nasıl boğuştuğunu anlatır. İçilen andın üzerinden epey bir zaman geçmesine rağmen Mıstık’ın andını unutmaması, kan kardeşi için öne atılıp, güçsüzü koruması anlatıcının hafızasında yer edecektir.

Çevreden yetişen insanların yardımıyla köpektan kurtarılan Mıstık, evine götürülür. Evine döndüğünde başından geçenleri, Mıstık’ın kahramanlığını anlatan anlatıcı, Abil Ana’nın kendisine nasıl okuyup üflediğini gülümseten bir ifade ile anlatır:

“Ben de hemen evimize koştum. Anneme başımıza geleni anlattım.

*Abil Ana beni yere yatırdı. Uzun uzadı kasıklarına, korku damarlarına bastı. Ve öyle bir dua okuyarak yüzüme üfledi ki sarımsak kokusundan aksırdım.”*⁹⁴

⁹³ Seyfettin, age., s. 250

⁹⁴ Seyfettin, age., s. 252

Olaydan sonra Mıstık, okula gitmez. Epey bir zaman Mıstık'tan haber alamayan anlatıcı, okula hep Mıstık'ın gelmiş olabileceği ümidiyle gider. Ancak Mıstık'ın kuduza yakalandığını, İstanbul'a götürülmesine rağmen kurtarılamayıp öldüğünü öğrenir. Bu olay, anlatıcının hafızasında ömrü boyunca unutamayacağı acı bir çocukluk hatırası olarak kalır:

“Ve daima, farkında olmayarak, sol elimin şahadet parmağıma bakarım. Birinci boğumun üstünde hâlâ beyaz çizgi şeklinde duran bu küçük yara izi bence pek mukaddestir. Andı için ölen, hayatını mahveden kahraman kan kardeşimin sıcak dudaklarını tekrar parmağımın ucunda duyar, beni kurtarmak için o kendisinden büyük, kudurmuş, iri ve kara çoban köpeğiyle pençeleşen aslan ve bahadır hayalini görürüm.”⁹⁵

Bir tarafta içilen andın gereği olarak gözünü kırpmadan birbirini koruyan vefalı çocuklar; bir tarafta aynı millete mensup, aynı tarihe ve aynı toprağa sahip, ancak kimliklerine yabancılaşan ve Türklük ülküsünü gerçekleştirmeden uzaklaşmış insanlar; öte tarafta Osmanlı tebaası içerisinde eşit haklar tanınmasına ve ayrımcılık yapılmamasına rağmen Türklere zulüm yapan vefasız insanlar... Bu üç tip insanı kıyaslayan yazarın maziye ve kahramanlığa duyduğu hasreti hissedebilmekteyiz:

“Ve kavmiyetimizden, hadsî Türklükten uzaklaştıkça daha müteaffin derinlerine yuvarlandığımız karanlık uçurumun, bu ahlaksızlık ve bozukluk, vefasızlık ve hodgâmlık, adilik ve miskinlik cehenneminin dibinde meyus ve şartlaşmış, kıvranırken saf ve nurdan mazi kaybolmuş bir cennetin hakikatten uzak bir serabı hâlinde karşımda açılır... Beni müteselli ve mesut eder.”⁹⁶

Ömer Seyfettin, yaşadığı dönemde özellikle kendi milletine, kendi soydaşlarına sırtını dönen insanları gördükçe çocukluğa sığındığını görüyoruz. Yazarın teselliyi çocuklukta bulmakta ve Türk çocuğuna olan güvenini bir kere daha vurgulamaktadır.

⁹⁵ Seyfettin, age., s. 252

⁹⁶ Seyfettin, age., s. 252

2.2.2.1.3. Falaka

19 Temmuz 1917 yılında ‘Yeni Mecmua’ dergisinde yayımlanan Falaka’nın⁹⁷ baş kısmında Ömer Seyfettin, ‘Çocukluk Hatıralarından’ notuna yer verir. Anlaşıldığı üzere hikâyeye, Ömer Seyfettin’in hayatından izler taşımaktadır.

Çocukluk ve ilkokul çağını anlatan ‘Falaka’ yazarın ‘Gönen’den geldiğimiz gündün beri’ ifadesiyle hikâyenin Gönen dışında geçtiği anlaşılıyor. Tahir Alangu söz edilen yerin, yazarın babasının Gönen’den sonra şube reisi olarak bulunduğu Karadeniz kıyısındaki Ayancık kasabası olduğunu ifade etmektedir.

Yazarın Ant, hikâyesinde yer verdiği mekteple, Falaka hikâyesinde yer verdiği mektep farklı özellikler taşıyan mekteplerdir. Ant hikâyesindeki mektep, Gönen’de bir kadının karma mahalle okuludur. Falaka hikâyesindeki mektep ise içinde az çok ders okutulan bir ‘Sıbyan Mektebi’ niteliğindedir. Sınıf bölümleri bulunmayan, kızları ayrı bir yerde okuyan, bir ağızdan elif, be, hesap, çarpma cetveli, amme cüzü, ilahi okutulan bir okuldur. Mektepte verilen eğitim- öğretimin ezberci, öğretmen merkezli, niteliğinin çok düşük olduğunu söyleyebiliriz. Yazarın hikâyede mizahi unsurları ön plana çıkarması böyle bir eğitim tarzından hoşnut olmadığı anlamına gelmektedir:

*“Gönen’den geldiğimiz gündün beri bu mektebe devam ediyordum. Ama dersten mersten hiç haberim yoktu. Bir ağızdan okumaya başladık mı, ne olursa olsun, ben de karışır, bende bağırmağa başladım. En birinci zevkim falaka tutmaktı.”*⁹⁸

Hikâyede sıbyan mektebine giden çocuklar ve başlarında yaz kış duran bir Hoca Efendi anlatılır. Hoca Efendi’nin hikâyeye ismini veren meşhur falakası, talebeleri sıra dayağına çekmek amacı ile kullanılmaktadır. Ömer Seyfettin, hikâyeye boyunca Hoca Efendi’nin talebeler tarafından alaya alınan gülünç yönlerini mizahi bir üslupla anlatır. Özellikle hocanın hapşırın eşeğini, vermiş olduğu yemini tutmak için falakaya yatırması yazara pek muzip gelirken zamanla yerini belirsiz bir acıya bırakır. Hocanın görevden alınmasına sebebiyet verdiğini, bir ihtimal aç kalabileceğini düşünmek, yazara zaman geçtikçe hafifleyeceği yerde, daha ziyade ağırlaşan bir vicdan azabı yükler.

⁹⁷ Seyfettin, Ömer, “Falaka”, *Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri 2*, hzl. Hülya Argunşah Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 59-67

⁹⁸ Seyfettin, age., s. 60

Yazar, hikâyesini ‘*Fakat bunun gibi, hayattaki her gülünç şeyin altında görünmez bir facia yok mudur?*’⁹⁹ cümlesiyle bitirirken yaşanan her şeyin aslında ne kadar derin manalar taşıdığını vurgular.

Hikâyede odak nokta, Hoca’nın eğitim aracı olarak kullandığı falakadır. Hoca Efendi, cezalandırarak ve şiddetle çocukları terbiye etme çabasındadır. Falaka, mektepte baş köşede durmaktadır. Her an çocukların gözleri önünde, bir tehdit unsuru teşkil etmektedir. Cezanın yanı sıra Hoca Efendi’nin, tavırları iyi olan öğrencileri ödüllendirmek için, eşeği ‘Abdurrahman Çelebi’ ye su verdirdiğini, eşeğini tımar ettirdiğini görüyoruz.

“Falaka” bir yönüyle yazarın hayatına ışık tutarken diğer yönüyle dönemin eğitim anlayışı, eğitim öğretim ortamı hakkında da ipuçları vermektedir. Mektepte eski usullerle kazandırılmaya çalışılan tek yönlü ve kısmi bilgiler, eğiticinin vasıfları, dayanın bir yöntem olarak kullanılması yazar tarafından da irdelenmektedir. Özellikle mektebi teftişe gelen kaymakamın yanında Hoca Efendi’nin acziyeti çocukların gözündeki sunî otoritenin sarsılmasına yol açar. Mektebe iki defa gelen ve hikâyede devleti temsil eden kaymakamı ‘aksi ve ekşi suratlı’ şeklinde nitelendirilmesi yazarın kaymakamı ve beraberinde devletin eğitim anlayışından da hoşlanmadığı sonucunu çıkarıyoruz. Çünkü kaymakamın temsil ettiği devlet, Hoca Efendi gibi, muallimlere eğitim öğretim sahasında yer vermiştir. Kaymakamın Hoca Efendi’yi yalnız falaka uygulamasından dolayı uyarması, eğitim öğretim uygulamaları konusunu ihmal etmesi de dikkat çeken bir başka husustur:

*“Sakalsız, esmer, uzun boylu, aksi bir adam. Kapıdan girer girmez Hoca Efendi’nin işareti üzerine hepimiz ayağa kalktık. Birisini çağırıyormuş gibi elini ve başını sallayarak bizi oturttu. Hepimizi ayrı ayrı gözden kaçırdı. Bir kaçımızı okutmak istedi. Hâlbuki biz tek ağızla ve ahenksiz okuyamazdık. Yüzünü buruşturdu. Yere bakarak başını salladı. Sonra gözlerini Hoca Efendi’nin başında asılı duran falakaya dikti. Baktı. Baktı. Ömründe ilk defa bir falaka görüyormuş gibi dikkatle baktı.”*¹⁰⁰

Mektepte eğitmen sıfatıyla gördüğümüz Hoca Efendi, çocuklar tarafından sevilmeyen, öfkesinden ve falakasından korkulan biri olmasına rağmen alaya alınan,

⁹⁹ Seyfettin, age., s. 67

¹⁰⁰ Seyfettin, age., s. 60

kolay kandırılan, zaafından yararlanan bir insandır. Bu yönüyle Hoca Efendi’de bir eğitimcide olması gereken özelliklerin olmadığını söyleyebiliriz.

Hikâyede sınıf ortamındaki çocukların, falakanın gölgesinde daha uslu oldukları ifade edilir. Falakanın ortadan kalkmasıyla çocukların daha rahat ettiğini, yazarın ifadesiyle yaramazlıkların arttığını görüyoruz. Bu durum sınıftaki otoritenin sevgi, saygı ve hoşgörüye dayanmadığını, falakaya ait bir otoritenin geçerli olduğunu gösterir.

*“Okullarda sessiz ve edilgen bir sınıf topluluğu, aktif ve gürültülü bir sınıf topluluğuna yeğlenmektedir. Böyle bir toplulukta öğretmen aktif ve çok konuşur, çok konu işler durumda iken öğrenci pasif ve sessiz ama öğrenme azdır. Bunun tersi olan bir durum öğretmeni ve idarecileri rahatsız etmekte, öğretmeni sınıfta disiplini kuramamış duruma düşürmektedir. Oysa öğretmenin başatlığı ve otoriter disiplini öğrencide kaygı yaratıcı ve öğrenmeyi ketleyici olmaktadır.”*¹⁰¹ Bu konuda Hüseyin Portakal ‘Çocuk Eğitiminde Özgürlük ve Saldırganlık’¹⁰² adlı eserinde, çocukta bilincin denetiminde olmayan davranışları cezalandırmak yerine, çocuktaki bilinç gelişimini sabırla beklenmesi gerektiğini ifade eder.

Hikâyenin ileriki bölümünde kaymakamın uyarısından sonra, falaka ortadan kaldırılarak sınıfta bir tehdit unsuru olmaktan çıkmıştır. Falakanın yokluğunda öğrencilerin yaramazlıklarının had safhaya geldiğini, Hoca Efendi’nin disiplini sağlayamadığını görüyoruz. Bu da Hoca Efendi’nin falaka olmadan kendini çocuklara kabul ettiremediğini, çocuklar üzerinde etkin ve yetkin bir hâkimiyet kuramadığını ve dolayısıyla Hoca Efendi’nin sınıf hâkimiyetinde gerekli olan vasıfları taşımadığını gösterir. Bu bağlamda Hoca Efendi’nin hâkimiyet kurmak için tekrar falakaya başvurması kaçınılmazdır. Nitekim Hoca Efendi’nin, disiplinsizliğin nedenini falakanın eksikliğinde görmesi, çocuk eğitimi kavramından ne denli uzak olduğunu göstermektedir:

“Dayak korkusu kalkınca biz, kırk çocuk, öyle azdık, öyle kudurduk ki... Ne yaptığımızı bilmiyor, artık hiç hocayı dinlemiyor, yüzüne leblebi atıyor, minderine iğne koyuyor, pabuçlarını saklayıp onu saatlerce arattırıyor, yalvartıyorduk. Dayaksız bizi okutamayacağını anlayan Hoca

¹⁰¹ Kılıççı, Yadigar, *Okulda Ruh Sağlığı*, Anı Yayıncılık, Ankara, 1992, s. 13

¹⁰² Portakal, Hüseyin, *Çocuk Eğitiminde Özgürlük ve Saldırganlık*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, s. 115

Efendi nihayet yine bir gün falakayı çıkardı. Ama başı ucuna asmadı. Oturduğu minderin arkasına sakladı. Fakat şimdi kim kabahat yaparsa eskisinden fena dövüyordu.”¹⁰³

“Gerçekten dayak, atanı utandıran, dövüleni küçülten, tanıkları da en azından üzen bir davranıştır. Dayak bir anlık öfkeyle verilen, çoğu kez de amacını aşan bir ceza yöntemidir. Kolayca ölçüsü kaçır, kusurlu çocuğu ‘mazlum’ yapar; dayağı atanı da suçlu bir duruma düşürür. Öğretici değeri az, etkisi kısa süren bir yıldırma yöntemidir.”¹⁰⁴ Nitekim sınıftaki çocuklar, dayak yedikçe, Hoca Efendi’yi bir suçlu olarak görmekte, yaramazlıklarına devam etmektedirler:

“İyice hatırlıyorum; kırk çocuk, hepimiz müttefiklik. Aramızdan müzevir çıkmıyor, Hoca Efendi’ye karşı tek bir vücut gibi hareket ediyorduk.”¹⁰⁵

Çocukların Hoca Efendi’nin enfiye kutusunu boşaltarak, derste hapsirip, hocayı kızdırmaları bardağı taşıran son damladır. Hoca Efendi artık kazayla hapsirani dahi dövmekte, bu konuda çocuklara hiç taviz vermemek için sürekli bağırıp çağırarak, etrafa tehditler savurarak, yeminler eder. Yemin ederken sürekli ‘Şart olsun!’ demesi anlatıcının dikkatini çekmiştir.

Çocukların, anlatıcının yaptığı plana uyarak bu durumdan kurtulmaya çalıştıklarını görüyoruz. Plana göre, enfiye kutusu bu kez Hoca’nın eşeği Abdurrahman Çelebi için boşaltılır. Enfiye kutusu, eşeğin burnuna üflenince eşek sıklıkla hapsirmeye başlar. Anlatıcı, yaptığı bu planı tam bir şeytanlık olarak nitelendirir.

Ettiği yemin yüzünden zor duruma düşen Hoca Efendi, öğrencilerinin gözleri önünde eşeğini falakaya yatırır. Hoca Efendi, düştüğü gülünç durumdan ziyade, ettiği yeminin bedelinden korktuğunu görüyoruz. Çünkü, ‘Şart olsun’ yemini yüzünden Hoca Efendi, karısı ile nikâhının düşeceğinden korkar. Eşeğin falakaya yatırılmasında bir diğer neden olarak, Hoca Efendi’nin çocuklara otoritesini gösterme isteğini görüyoruz.

Hoca’nın çok sevdiği, gözünden sakındığı eşeğine vurmak istemeyişi, kendi içinde bir çatışma yaşadığını gösterir. Hoca’nın lüzumsuz yere ettiği yemin, kendisini eşeği ile karşı karşıya getirmiştir. Çocuklara mı eşeğe mi kime, neden kızacağını

¹⁰³ Seyfettin, age., s. 60-61

¹⁰⁴ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yay., İstanbul, 2000, s. 202

¹⁰⁵ Seyfettin, age., s. 61

bilemeyen, Hoca'nın sevdiği hayvanı dövmesi en küçük yaramazlıklarında çocukları dövmekten çekinmeyen birisi için ağır bir cezadır.

Eşeğini falakaya çekerken Hoca Efendi'yi gören kaymakam, bu kez Hoca'nın mektepteki işine son verir. Hoca'nın mektepten uzaklaştırılması, çocukların özellikle anlatıcının beklemedikleri bir sonuçtur. Kaymakamın ilk teftişi, falakanın geçici bir süre ortadan kalkmasını sağlarken, ikinci teftişi hem falakayı hem de Hoca Efendi'yi mektepten tamamen uzaklaştırmıştır.

Yazarın tuhaf muziplik olarak adlandırdığı bu olay, yaşlı bir insanın işine son verilmesine neden olduğu düşüncesiyle anlatıcının hayatı boyunca vicdan azabı yaşamasına neden olur:

“Şimdi ben kimi hapsirirken görsem pek küçükken yaptığım bu tuhaf muzipliği hatırlarım. Gülümserim. Kalbimde belirsiz bir acı sızlar. Benim sebepime hocalıktan kovulan, ihtimal aç klan bu aksakallı, fakir ihtiyarın zavallı hayali karşıma dikilir. Zaman geçtikçe hafifleyecek yerde, daha ziyade ağırlaşan bir vicdan azabı duyarım.

Fakat... Fakat, bunun gibi, hayattaki her gülünç şeyin altında görünmez bir facia yok mudur?”¹⁰⁶

Kısacası hikâyede kırk kadar öğrencinin eski bir mahalle mektebinde aldıkları eğitim alaya alınmakta, dayakla eğitimin iç içe olmasının doğurduğu sonuçlar mizahi bir üslupla ifade edilmektedir. Hikâyenin son bölümünde ise buruk bir mizah görmekteyiz. Bu da bize, Ömer Seyfettin'in kalemindeki kurgunun ne denli başarılı olduğunu gösterir.

Ömer Seyfettin, yaşadığı dönemde çocukluk hatıralarından yola çıkarak kaleme aldığı bu hikâyede bir diğer maksadı, dönemin aksayan yönlerinden biri olan eğitime dikkat çekmektir. Zira kendisi öğretmenlik yaptığı yıllarda bu sorunu bizzat yerinde tespit etmiş birisidir. Ömer Seyfettin, toplumun kalkınmasında eğitimin ne denli önemli olduğunu farkındadır. Ömer Seyfettin'in eğitim anlayışını incelediğimizde, Türk çocuğunun eğitiminde, batıdan alınacak ilim, fen ve tekniğin millî değerlerle birlikte verilmesinden yana olduğunu görürüz.

¹⁰⁶ Seyfettin, age., s. 67

2.2.2.1.4. Kaşığı

Hikâye, İfham dergisinde 22 Eylül 1919 tarihinde yayımlanmıştır. Çocukluk günlerindeki anılarına dayanan dört hikâyesinden biri olan ‘Kaşığı’¹⁰⁷ adlı hikâye, yazarın Gönen’de bir çiftlikteki hayatını tasvir eder. “Yazları çocuklar ve hizmetçilerle babası çiftliğe, anneleri de birkaç aylığına İstanbul’a gidermiş. Ömer Seyfettin, bu başboş, oyun ve eğlencelerle dolu, her günü bir başka serüven olan çiftlik hayatını da içinde özlemle yaşatmış, ‘Kaşığı’ hikâyesinde ise canlı renklerle tasvir etmişti.”¹⁰⁸

“Ahırım avlusunda oynarken, aşağıda, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hazin şırlıtısını işitirdik. Evimiz iç çitin büyük kestane ağaçları arasında kaybolmuş gibiydi. Annem İstanbul’a gittiği için benden bir yaş küçük olan kardeşim Hasan’la artık Dadaruh’un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu, babamın seyisi ihtiyar bir Çerkez’di...”¹⁰⁹

“Çocukluk günlerinin anılarını canlandıran bu çeşit hikâyelerine, ta ‘Selânik Devresi’nde başlayan Ömer Seyfettin, zaman zaman çağının sorunlarının getirdiği sıkıntılardan kaçmak için bu temaya yönelerek, çocukluk hayatının masal cennetine, sert çatışmaların maddi ve manevi azapların bulunmadığı bir dünyaya sığınıyordu. Bunaldığı sıralarda, çevresinin üstüne bastırıldığı yükten sıyrılmak, bir yerlere kaçmak, bazen tarihin şanlı günlerine, bazen çocukluk anılarına sığınmak, seyrek de olsa onun başvurduğu bir çareydi.”¹¹⁰

Tahir Alangu, yerinde yaptığı araştırmalardan ve Güzide Hanım’la yaptığı konuşmalardan hikâyede tasvirlerine yer verilen çiftliğin, Karalar Çiftliği olduğu kanısına varmaktadır.

Hikâye, herkesten gizli aldığı kaşığı kırıp, suçu küçük kardeşinin üzerine atan anlatıcının, kardeşinin kuşpalazından ölmesi üzerine yaşadığı pişmanlığı anlatır.

¹⁰⁷ Seyfettin, Ömer, “Kaşığı”, *Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri 3*, hzl. Hülya Argunşah Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 376-381

¹⁰⁸ Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 37

¹⁰⁹ Seyfettin, age., s. 376

¹¹⁰ Alangu, age., s. 463

Çiftlikte çocuklar çiftliğin seyisi Dadaruh'un yanında vakit geçirmektedirler. Çiftlikte en sevdikleri uğraşı ise atlardır. Atlarla vakit geçirmek, çocuklar için bir nevi oyundur:

“Sabahleyin erkenden ahıra koşuyorduk. En sevdiğimiz şey atlardı. Dadaruh'la beraber onları suya götürmek, çıplak sırtlarına binmek ne doyulmaz bir zevkti! Hasan korkar, yalnız binemezdi. Dadaruh onu kendi önüne alırdı. Torbalara arpa koymak, yemliklere ot doldurmak, ahır süpürmek, gübreleri kaldırmak... en eğlenceli bir oyundan ziyade bizim hoşumuza gidiyordu. Hele tımar. Bu en zevkli şeydi.”¹¹¹

Çocuklar için atları tımar etme en sevdikleri iştir. Ancak yaşlarının küçük olması nedeniyle atları tımar etmekte başarılı olamazlar. Bu durum çocukların özellikle anlatıcının hevesini kamçulamaktadır:

“Her sabah ahıra gelir gelmez:

- Dadaruh, tımarı ben yapacağım, derdim.

- Yapamazsın.

- Niçin?

- Daha küçüksün de ondan.

- Yapacağım.

- Büyü de öyle...

- Ne vakit?

- Boyun at kadar olduğu vakit...

At ahır işlerinde yalnız tımarı beceremiyordum. Boynum karnına bile varmıyordu.”¹¹²

Ağabey konumundaki anlatıcı için bu durum, zamanla daha büyük bir istek haline dönüşür. Anlatıcı, atları tımar etmek için büyümeyi beklemeye tahammülü yoktur. Anlatıcının atı tımar etmek isteği, Dadaruh'un izin vermeyişi ile karşı konulamaz bir dürtü haline gelir. Bu durum bize Maslow'un 'Gereksinme Derecelenmesi Teorisi'ni hatırlatır.¹¹³ Buna göre, insan güdülerinin (biyolojik ve

¹¹¹ Seyfettin, age., s. 377

¹¹² Seyfettin, age., s. 377

¹¹³ bk. Doğan Cüceleoğlu, *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 235-238

psikolojik güdülerin) gereksinimleri doyuma ulaştıkça, üst düzeydeki güdülere hazır hale gelir. İşte insanoğlu her zaman bu güdülerin gereksinmelerini karşılama eğilimindedir. Başarı elde etme ve eğlenme güdülere de Maslow'un hiyerarşide yer verdiği güdüler arasındadır. Hikâyede anlatıcının, atları tımar etme isteğinde hem eğlenme hem de başarma isteği yatar. Nitekim ahırda yalnız kaldığı bir gün, seyisin ve kardeşinin yokluğunu fırsat bilip, annesinin İstanbul'dan hediye olarak gönderdiği, kaşağı ile atı tımar etmek ister. Ancak başarılı olamaz. Çocuğun başaramadıkça hırsının ve öfkesinin arttığını görüyoruz. Kaşağının uçlarını sivri olduğu düşüncesiyle taşlara sürter. Ancak yine başarılı olamaz ve bu istekleri doyuma ulaşmayınca birey başarısızlığı hazmedemez, öfkelenir ve büyük bir kızgınlıkla kaşağıyı yalakta kırar.

Sabah yalakta kaşağının kırıldığını gören baba, önce seyisi, sonra anlatıcıyı sorguya çeker. Hikâyedeki baba sert, otoriter bir kişiliğe sahiptir. Bu özellikleriyle Ömer Seyfettin'in asker babasıyla örtüşmektedir. Nitekim bu düşüncüyü Tahir Alangu'nun, şu ifadeleri desteklemektedir: *“Bu sıralarda 5-7 yaşlarında bulunması gereken Ömer Seyfettin, kasaba şartlarının yerli hayata intibâk ettirici çevresinde yuvarlanıyor, köy ve kasaba çocukları gibi, ekmeğini tabiatın ve yerli düzenin imkânlarından çıkaranlar için pek uygun düşen, başına buyruk, biraz ‘sert’ bir eğitimle yetişiyordu. Hayatının bundan sonraki basamaklarındaki davranışlarına da damgasını vuracak olan kişiliğinin bu yanını, kendisi de haklı olarak, çocukluğunda aldığı bu ilk etkilere bağlamaktadır.”*¹¹⁴

*“Niçin daima vurmak, kırmak, kapmak, kaçmak, karşı gelmek, öldürmek, isyan etmek isteyen bir temayülle yaşıyorum? İlk terbiyemin tesiri mi? Çünkü çocukluğum inzibâtsiz bir çiftlikte geçti. Bir takım yarım haydutlar içinde büyüdüm.”*¹¹⁵

Çiftlikte babanın, çocukları üzerindeki baskıcı otoritesi çocukların hayatını derinden etkilemektedir. Nitekim anlatıcı, babasından korktuğu için suçu kardeşinin üzerine atar:

¹¹⁴ Alangu, age., s. 37

¹¹⁵ Seyfettin, Ömer, “Nakarât”, *Ömer Seyfettin'in Bütün Eserleri 3*, hzl. Hülya Argunşah Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 56

“Nefesim kesilecekti. Bilmem neden, çok korktum. Dadaruh da şaşırıldı. Kırılmış kaşağı meydana çıkınca babam bunu kimin yaptığını sordu. Dadaruh,

- Bilmiyorum, dedi. Babamın gözleri bana döndü. Daha bir şey sormadan:

- Hasan, dedim.

- Hasan mı?

- Evet, diün Dadaruh uyurken odaya girdi. Sandıktan aldı. Sonra yalağın taşında ezdi.

- Niye Dadaruh’a haber vermedin?

- Uyuyordu.

- Çağır şunu bakayım”¹¹⁶

Hikâyenin ilerleyen bölümünde babanın Hasan’ı sorguya çekerken Hasan’a karşı ön yargılı olduğunu görüyoruz. Zira diğerlerine kaşağıyı kimin kırdığını sorarken Hasan’a doğrudan neden kırdığını sormuştur. Baba, hakkında anlatılanları Hasan’la paylaşmak yerine, oğluna karşı peşin hükümlü davranmış ve suçunu itiraf etmesini beklemiştir. Babanın burada ‘gizli polis yöntemiyle’¹¹⁷ oğlunun doğruyu söylese darılmayacağını söyleyip, beklediği itiraf gelmediğinde de oğlunu tokatlaması, oğlunu bir nevi yalana sevk etmektedir. Ancak Hasan suçu kabul etmemiştir:

“Babam pek sertti. Bir bakışından ödümüz kopardı. Hasan’a dedi ki:

- Eğer yalan söylersen seni döverim.

- Söylemem.

- Pekâla, bu kaşağıyı niye kırdın?

Hasan Dadaruh’un elinde duran âlete şaşkın şaşkın baktı. Sonra sarı saçlı başını sarsarak:

- Ben kırmadım, dedi.

- Yalan söyleme diyorum.

- Ben kırmadım.

¹¹⁶ Seyfettin, Ömer, “Kaşağı”, *Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri 3*, hzl. Hülya Argunşah Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 378

¹¹⁷ Yörükoğlu, age., s. 337

Babam tekrar:

- Doğru söyle darılmayacağım, yalan çok fenadır, dedi. Hasan inkârında inat etti. Babam hiddetlendi, üzerine yürüdü. ‘Utanmaz yalancı!’ diye yüzüne bir tokat indirdi.”¹¹⁸

Anlatıcının yaptığı, kardeşinin üstüne atmasında babasına karşı duyduğu korkunun etken olduğunu söylemiştik. Kardeşini suçlu olarak gösterirken, anlatıcının kardeşine karşı bir garezi olduğunu düşünmüyoruz. Anlatıcı, korku anında suçlu olarak kardeşinin ismini verirken, kardeşinin küçük olduğu için babasının kendisine çok kızmayacağını düşünmüş olabilir. Zira babasının Hasan’a verdiği ceza, anlatıcının beklemediği hatta istemediği bir sonuçtur. Ancak yalan olduğunu düşündüğü bir olay karşısında babanın tavrını gördükten sonra, iftira karşısında sergileyeceği tutumu tahmin etmek hiç de zor değildir. İşte bu noktada Atalay Yörükoğlu’nun şu ifadeleri, açıklayıcı bir nitelik arz etmektedir: *“Bu da gerçeği söylemenin başına iş açtığını görmek, çocukta en azından yalanı pekiştirir. Yalan kendini savunmanın en kolay aracı olup çıkar.”¹¹⁹*

Bunların dışında Hasan, ev hapsi cezasıyla beraber babasının sevgisinden de mahrum kalmıştır. Bu durum küçük çocuğun ruhunda derin bir yaranın açılmasına neden olur:

“Hasan evde mahpustu. Yalan söylediği için babam yüzüne bile bakmıyordu. Annem geldikten sonra da affetmedi. Fırsat düştükçe, ‘O yalancı’ derdi. Hasan yediği tokat aklına geldikçe ağlamaya başlar, güç susardı.”¹²⁰

Hasan’ın bir sene sonra kuşpalazına yakalanması bütün aileyi derinden üzer. Hasan, yapılan tüm müdahalelere rağmen kurtarılamaz. Anlatıcı, kardeşinin rahatsızlığı ile büyük bir pişmanlık yaşar. Bütün olayların müsebbibi olarak kendisini görür. Kardeşinin cezalı olduğu süre boyunca gerçeği söylemeye cesaret bulamayan anlatıcı, yaşadığı vicdan azabı ile her şeyi itiraf etmek ister. Anlatıcı, gerçekler karşısında ne babasından ne de alacağı cezadan korkmaktadır. Tek düşüncesi hatasını düzeltmek ve

¹¹⁸ Seyfettin, age., s. 379

¹¹⁹ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yay., İstanbul, 2000, s. 337

¹²⁰ Seyfettin, age., s. 379

kardeşinden af dilemektir. Ancak kardeşinin erken ölümüyle gerçekleri söyleme fırsatı bulamaz. Bu olay, anlatıcının ruhunda derin bir yara olarak kalacaktır.

Ömer Seyfettin'in gerçek hayattaki küçük kardeşi de, hikâyede kuşpalazından ölen Hasan'la aynı kaderi paylaşmıştır. Bu nedenle Kaşağı hikâyesi, baba- oğul eksenli bir hikâye olup, yazarın hayatına ilişkin tespitler yapmaya müsait bir eserdir. Gönen yakınlarında Karalar Çiftliği'nde geçen ve bir kaşağı etrafında gelişen olaylar beraberinde suç, ceza, korku, iftira, pişmanlık, üzüntü, ölüm gibi duyguları ön plana çıkarmaktadır:

“Ben de ağlamaya başladım. O hastalandığından beri Pervin'in yanında yatıyordum. O gece hiç uyuyamadım. Dalar dalmaz Hasan'ın hayali gözümün önüne geliyor, 'İftiracı, iftiracı!' diye karşımda ağlıyordu. Küçük muhayyilem o vakit ki dini terbiyenin dehşetleriyle dolmuştu. Yarın ahiret... Kim bilir kardeşim o haksız yediği tokadın hakkını benden nasıl çıkaracaktı?”¹²¹

Yukarıda da anlaşılacağı üzere, anlatıcının rüyasında gördükleri aslında yaşadığı vicdan azabının bir yansımasıdır. Kardeşinin rahatsızlığı, anlatıcıda ölüm ve ahiret korkusu yaratır. Bu durum, söylediği yalanın sonuçlarını dinî yönden düşünmeye sevk eder. Korkunun gölgesinde tezahür eden ahlâki değerler arasındaki çatışma, bir çocuğun ölümüyle nihayet bulur. Sonuçları hesap edilemeyen bir yalanın bedeli anlatıcı için çok büyük olmuştur.

Kısacası Ömer Seyfettin'in bu hikâyesinde babanın baskıcı otoritesinden yana olmadığını söyleyebiliriz. Baskıcı otoritenin yol açtığı sonuçları, dramatik bir perspektifte sunan yazar, söylediği yalanın yanlış olduğunun farkına varan bir çocuğun duyarlılığı ile konuyu işler.

¹²¹ Seyfettin, age., s. 380

2.2.2.1.5. İlk Cinayet

27 Kasım 1919'da Diken dergisinde yayımlanan "İlk Cinayet"¹²², biyografik özellik taşımaktadır. Yazarın ölümünden yaklaşık dört buçuk ay önce yazdığı hikâye, yazarın boşandıktan sonra kaleme aldığı hikâyelerden biridir. Bu nedenle hikâye, yazarın özel hayatında sorunları yaşadığı bir dönem denk gelmektedir.

"Ben daima ıstırap içinde yaşayan bir adamım!" cümlesiyle başlayan bu hikâyede, anlatıcının dört yaşlarında yaşadığı olayın etkisinden kurtulamadığı sonucuna varıyoruz. Ayrıca yaşanan olayın anlatıcının sürekli hatırında olduğu da ifade edilmektedir.

Hikâyede olay, İstanbul'da bir deniz vapurunda yaşanır. Olayın yaşandığı yıllarda dört yaşlarında küçük bir çocuk olan anlatıcı, annesiyle beraber yaptıkları bir vapur yolculuğunda, gördüğü martı yavrusunu ısrarla kucağında tutmak istediğini anlatır. Annesinin uyarılarına rağmen martı yavrusunu kucağında sıkarak, kuşun ölümüne neden olan anlatıcı, kuşu öldürdüğünü fark ettiğinde derin bir acı yaşar.

Ömer Seyfettin' nin hayvanlara karşı hassas olduğunu, hayatı ile ilgili eserlerini incelediğimizde görmek mümkündür. Özellikle atlara ve köpeklere olan ilgisi, hikâyelere malzeme olmuştur. Tahir Alangu eserinde, Ömer Seyfettin'in 'Koton' adlı köpeği ile olan ilişkisine yer verirken şunları ifade eder:

*"Ömer Seyfettin'in, hayvanları, hepsinden çok köpek ve atları sevdiğinde arkadaşları birleşiyorlar. Manastır ve Selânik günlerinden kalma eski arkadaşı, M. Nermi Bey, onun 'Koton' adındaki dişi köpeğinin yaptığı mârifetleri söyleye söyleye bitiremiyordu. Yine Rumeli'nden ve İstanbul'da da 'Merkez-i Umûmî' arkadaşlarından Hakkı Süha (Gezgin) da onun için yazdığı bir anma yazısında, Koton'dan söz etmektedir: "... bu dostluğunun birinci rütbesini köpeği Koton'a bağışlamıştı. İnsan arkadaşları, en çok bu kıymetli hayvandan sonra kalbinde yer tutmuştu."*¹²³

İlk Cinayet hikâyesinde anlatıcı, bu hatırayı emin olmamakla birlikte dört yaşlarında yaşadığını ifade eder. Bu yaştan öncesini hatırlayamayışını "Ondan evvel

¹²² Seyfettin, Ömer, "İlk Cinayet", *Ömer Seyfettin'in Bütün Eserleri 3*, hzl.Hülya Argunşah Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 36-39

¹²³ Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 205

hiçbir şey bilmiyorum.” cümlesiyle ifade etmektedir. Anlatıcının yaşadığı bu olay, onun şuurlanması etkilidir:

“Şuur başımıza nasıl yakmayan bir yıldırım gibi bir yıldırım gibi düşer. Tolstoy daha dokuz aylık bir çocukken kendisinin banyoya sokulduğunu hatırlıyor. İlk duygusu bir haz! Benimki müthiş bir ıstırap ile başladı.”¹²⁴

Anlatıcının hayatı boyunca vapurda yaşadığı bu acı olayın sürekli hatırlanması irâdi bilincin terbiyesini sağlamıştır. Bu noktada İbrahim Gövsa, bilincin terbiyesinde şunları söylüyor:

“Küçük yaşlardan itibaren çevresini, insanları ve olayları ve bunlarla kendisinin ilişkilerini düşünmeye sevk edilmiş, kendi ruhunun sevgi, nefret, dikkat gibi sayısız belirtilerini derinleştirmeye teşvik edilmiş çocuklar, kuşkusuz böyle yetişmiş olmayanlara oranla daha fazla bilinç gücüne sahip olacaklardır.”¹²⁵

Vapurda annesinin kucagında oluşunu hatırlayan anlatıcı, annesinin sigarasını taktığı gümüş maşayı istediğini, annesinin ‘Ağzına sürme!’ tembihine rağmen annesi görmeden maşanın ucunu ağzına götürüp, dişleriyle ısırıldığını anlatır. *“Bu yaştaki çocukların buna benzer sonu gelmez bir öğrenme açlığı vardır. He şeyi bilmek tanımak ister. Benlik duygusunun iyice geliştiği bu oyun döneminde bağımsızlıkta artmıştır.”¹²⁶*

Daha önce ifade ettiğimiz gibi hikâyede, bir süre sonra çocuğun bu defa uçamayan bir martı yavrusunu ısrarla kucagında tutmak istediğini görüyoruz. Çocuğun ısrarlarına dayanamayan anne, çocuğuna kuşu sıkmamayı tembihler. Ancak anlatıcı, annesinin başka bir işle meşgul olduğunu görünce tembihe rağmen kuşu sıkarak ölümüne sebep olur.

Yukarıda bahsedilen olaylardaki en dikkat çekici nokta, çocuğun, annesinin yapma dediği şeyleri annesinden gizli yapması, bu yaş grubundaki çocuklarda görülen bir özellik olarak karşımıza çıkar. Nitekim sigara maşasını annesinden gizli ağzına götürmesindeki sebebin çocuğun annesini taklit etme isteğinden kaynaklandığını

¹²⁴ Seyfettin, age., s. 36

¹²⁵ Gövsa, İbrahim Alâettin, *Çocuk Psikolojisi*, Hayat Yayınları, İstanbul, s. 147

¹²⁶ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yay., İstanbul, 2000, s. 60-61

düşünüyoruz. Ancak annesi buna izin vermediği için çocuk, engellenme duygusu yaşamaktadır. Öte yandan kuşu tutmak, okşamak hatta kemiklerini hissedencesine sıkma isteyen çocuk, annesinin izin vermemesi yüzünden yine engellenme duygusu yaşamaktadır. Yaşadığı engellenme duygusu, çocuğun annesinden gizli hareket etmesine neden olmuştur. Bu da bize çocuğun ilk aşamada sadece annesinin tepkisinden çekindiğini davranışın sonuçlarını düşünmediğini gösterir. Akabinde anlatıcının ‘Şuurunun başına bir yıldırım gibi düştüğü’ ifadesi, kuşun ölümüne sebep olduğu olayın neticesinde gerçekleşmiştir. Anlatıcı, annesinin kuşu sıkmadan tutmasını isterken neyi kastettiğini anlamıştır.

Hikâyede bir diğer önemli husus, kuşun ölümüyle çevreden gelen tepkilerdir. Çevrenin cezalandırıcı bu tutumu, anlatıcının üzerinde daha derin bir etki yaratmıştır:

“Başka kadınlar da lafa karışıyor. Karşımızda oturan şişman, ihtiyar bir kadın cinayetimi haber veriyor:

- Boğdu. Gördüm vallahi, ne hain çocuk...Annem sapsarı kesilmiş, sesi titriyor:

- Ah insafsız! diye bana acı acı bakıyor. Daha beter ağlıyorum. O kadar ağlıyorum ki...

Beni artık susturamıyorlar. Ne vakit, nerede, nasıl sustuğumu bugün hatırlayamıyorum. Sanki ebediyen ağlıyorum.”¹²⁷

Anlatıcının annesi ve vapurdaki yolcular yavru bir martının ölümüne, öldürenin yavru bir insan olduğuna aldırmandan anlatıcılığı “hain çocuk” diyerek ithamda bulunmaktadır. Bu durum, çocuğun kabahatini olumsuz yönde pekiştirmektedir.

“Doğal olarak bu bilincin uyanmasında içinde yaşadığımız toplumdaki telkin ve eğitimin de çok payı vardır. Bu ilişki, telkin ve eğitim az veya etkisiz olursa bilincin uyanışı da o oranda gecikir ve çocuk sadece içgüdüleriyle davranış göstermeyi sürdürür.”¹²⁸

Dört yaşında yaşadığı olay anlatıcılığı derinden etkilemiştir. Bu da olayın unutulmasını önlemiştir. Nitekim anlatıcı yaşadığı pişmanlığı hikâyede şöyle dile getiriyor:

¹²⁷ Seyfettin, age., s. 39

¹²⁸ Gövsa, İbrahim Alâettin, *Çocuk Psikolojisi*, Hayat Yayınları, İstanbul, s. 146

“ Şimdi Şirket vapurlarının güvertelerinde otururken ne vakit bir martı görsem birdenbire, neşemi kaybederim. Bir çocuk feryadıyla ağlamak isterim. Kalbimin içinde derin bir sızı büyür, büyür, büyür. Göğsümü acıtır.

- Ah insafsız! diye beni azarlayan anneciğimin ezeli tevbihini duyar gibi olurum.”¹²⁹

Bu ifadelerden olayın üzerinden uzun yıllar geçmesine rağmen anlatıcının ruhundaki derin yaranın kapanmadığını görüyoruz.

Ömer Seyfettin ‘İlk Cinayet’ hikâyesi ile kuvvetle muhtemel başından geçmiş bir hatırayı dile getirdiği bu hikâyesinde, ‘ilk cinayetini’ çocuk ve hayvan sevgisini, çevrenin çocuk üzerindeki etkisini anlatırken erken yaşta şuurlaşmanın insan hayatına kattığı anlamı da göstermektedir.

¹²⁹ Seyfettin, age., s. 39

2.2.2. 2. Türklük ülküsüne bağlı çocuk

2.2.2.2.1. Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?

Primo Türk Çocuğu,¹³⁰ “Ömer Seyfettin’in 1911 yılında yazdığı ve Selanik’te çıkan Genç Kalemler dergisinde neşrettiği beşinci hikâyesidir. Bu hikâyeye, o yıllarda başlayan Türkçülük ve milliyetçilik akımı ile yakından ilgili olmakla beraber, bugün için de üzerinde düşünülmesi gereken bazı mühim meseleleri ihtiva eder.”¹³¹

Millî benliğe yabancılaşmış bir babanın ve millî benliğe yabancılaştırılmış bir çocuğun öyküsü olan Primo, “Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?” ve “Primo Türk Çocuğu Nasıl Öldü?” olmak üzere iki kısımdan oluşmuştur. Tahir Alangu, bu yönüyle hikâyenin “seri hikâyeye düzeninde yazılmış küçük bir roman”¹³² olduğunu ifade eder.

*“Primo Türk Çocuğu adlı öykü, kişinin bilinçlenme sürecinde yaşadığı değişimi, millî benliğe dönüş izleği etrafında sorgulamaktadır. Kenan ve Primo’nun yaşadığı bu değişimde, var oluş mücadelesi veren insanın, etrafındaki düşmanlara karşı sadece fiziksel olarak karşı koymasının yeterli olmadığı belirtilmektedir. Nitekim maneviyatını kaybeden kişi ve toplumlar, başka bir yönden de kendilerini savunamazlar. Kişinin, kendisini oluşturan değerleri tanıyabilmesi ve kimliğinin farkına varabilmesi için “Ben kimim?” ve “Kim olmam gerek?” seslerine karşı duyarlı olması gerekir. Bu seslere içinde karşılık bulduğu sürece kişi, renksizler ordusundan kendisini ayırmayı başaracaktır.”*¹³³

Hikâyedeki olay, Selanik’te geçmektedir. Hikâyede o dönem Selanik’te kılık kıyafetten, düşünüşe kadar batı tesirinin hakîm olduğu anlatılmaktadır. Özellikle o dönemde Mason faaliyetlerinin yoğun olduğu bir şehirdir.

Hikâyenin neşredildiği tarih olan 18 Aralık 1911, İtalya’nın Trablusgarp’ı işgal ettiği tarihten (4 Ekim 1911) üç ay sonra kaleme alınmış bir hikâyedir. Bu nedenle o dönem ve işgalden sonra ülkede cereyan eden hissî, fikrî ve edebî hareketlere ışık tuttuğunu görüyoruz. Özellikle Ömer Seyfettin, o dönemde Ziya Gökalp’in ‘Genç

¹³⁰ Seyfettin, Ömer, “Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu”, *Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri 1*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 219-245

¹³¹ Kaplan, Mehmet, “Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?”, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2002, s. 243

¹³² Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 192

¹³³ Burcu, Ebru, “Ömer Seyfettin’den ‘Millî Benliğe Dönüş’ Çağrısı: Primo Türk Çocuğu”, www.yesevi.edu.tr/bilig, s. 141, 04.05.2008

Kalemler’ dergisinde neşrettiği meşhur ‘Turan’ şiirinden bir beyti, hikâyesinin başına koyarak ‘Türk gençlerine gidilecek yeni ufku’¹³⁴ gösterir:

“ Vatan ne Türkiye’dir Türklere, ne Türkistan,
Vatan büyük ve müebbed bir ülkedir: Turan!”¹³⁵

“Ömer Seyfettin, bu günlerin büyük öfke ve sarsıntılarını, hem kendi, hem de çevresindekilerin tepkilerini, duygu ve düşüncelerini derleyerek, “ Primo Türk Çocuğu” roman taslağında yansıttı. Aslında bu yarım kalmış romanın malzemesini de, bu devredeki bazı hikâyelerinde olduğu gibi, anı defterindeki notlarından çıkarıyordu. Bu hikâyeyi yazdığı sırada yirmi yedi yaşında bulunan Ömer Seyfettin, Selanik aydınlarına yerleşmiş görünen kozmopolit düşüncelere açıktan açığa saldırarak güdümlü hikâye anlayışının en açık örneğini koyarken, toplu eserlerinde belli bir grup hâlinde ayrılan bu soy hikâyelerinin de ilk örneğini ortaya koyuyordu.”¹³⁶

Batı hayranlığı ile büyümüş, Paris’te eğitim almış ve İtalyan asıllı Grazia ile evlenen mühendis Kenan, yakında ‘granmetr’ ünvanı ile onurlandırılacak bir masondur. 1911 yılında cereyan eden Trablusgarp Savaşı, İtalyanların Türklere karşı olumsuz tutumları ve ardından Selanik’te Türklerin gösteri yürüyüşleri Kenan Bey’de büyük bir etki uyandırır. Kendi içinde ruhî bir çatışma yaşayan Kenan, büyük bir yanılğı içinde olduğunu anlar. Oğlu Primo, Selânik’te Fransız mektebinde okumakta ve İtalyan terbiyesi ile yetiştirilmektedir. Primo, okulunda Orhan adlı millî duygularını kaybetmemiş bir arkadaşı sayesinde Türk bilinci kendisinde uyanır ve boşanmak üzere olan ebeveynlerinden babasının yanında kalmayı tercih eder.

“Ömer Seyfettin Osmanlılığın şiddetle aleyhindedir. Osmanlı ismi altında toplanan gayri Türkler hiçbir zaman Türklerle kaynaşmazlardı; iki ayrı kan, iki ayrı ruh, iki ayrı kafa hiçbir zaman birbirleriyle birleşemezlerdi. Bu yüzden Türklerin, yabancılarla evlenmelerini de doğru bulmaz. İki ayrı ırkın meydana getirdiği ailede ruhlar birbirlerine daima

¹³⁴ Kaplan, agm., s. 244

¹³⁵ Seyfettin, age. s. 219

¹³⁶ Alangu, age., s. 186-187

yabancı kalacaklardır. Ve bu yabancılık mücadele halinde çocuklarına da intikal edecektir.”¹³⁷

Tahsilini Avrupa’da yapmış olan mühendis Kenan Bey, dokuz senedir, Selânik’teki İtalyan Moson Locası’na mensup bir masondur. Savaşı sevmeyen, insaniyet namına menşeyini bilmediği fazilet nevinden düşünceleri tek hakikat olarak kabul eden, anane, mazi, vatan, kavmiyet tanımayan, ırkını inkâr eden Kenan Bey, mensup olduğu derneğin ateşli savunucularındandır. Ömer Seyfettin, hikâyesinde “*Kenan Bey’in şahsında, kendi Selânik kozmopolitlerinin kendi milliyetçi heyecanları karşısındaki soğuk ilgisizliklerini hedef alıyor.*”¹³⁸

Tahir Alangu, Ali Canip’in sözlerine yer verdiği eserinde, o dönemde Ömer Seyfettin’in, Ziya Gökalp’in ve Ali Canip’in Selânik’te yaygınlaşan masonluğa karşı olduklarını görüyoruz:

*“Meşrutiyet’in ilânından önceki çalışmalarında ve gelişmelerinde Selânik’teki Mason kulüplerinden çok faydalanmıştı. Masonluk, Meşrutiyet’ten sonra da şehirde pek yaygın bir hâldeydi. Öyleki, arkadaşlar içinde Ziya’dan, Ömer’den, benden başka Mason olmadık kimse kalmamıştı. Biz, Masonluğun insaniyetperverlik süsü altındaki kozmopolit temâyülüne muhâliflik.”*¹³⁹

Nitekim Hikâyede Kenan Bey, inandığı ve savunduğu masonluğun, insaniyetlik anlayışını, İtalya’nın Trablusgarp’ı işgal etmesiyle sorgulamaya başlar:

*“Yirminci asrın orta yerinde; fertlerin, cemiyetlerin, devletlerin ve milletlerin hakları tamamıyla taayyün etmiş ümit olunurken bu korsan hücumu beklenilir miydi? Bu ne kadar şeni bir cinayetti...”*¹⁴⁰

Kenan Bey’in bu işgali hazmedemediğini, bunca sene inandığı ve savunduğu fikirlerin yıkılmaya başladığını görüyoruz. Vicdanı ile yaşadığı çatışmada millî şuur uyanmaya başlar. Bu durum, İtalyan asıllı karısı Grazia ile aralarında daha sonra derin bir uçurum yaratacaktır:

¹³⁷ Gözler, H.Fethi, *Bütün Yönleriyle Ömer Seyfettin*, Çağdaş Yayınevi, İstanbul, 1976 s. 56

¹³⁸ Alangu, age., s. 187

¹³⁹ Alangu, age., s. 186

¹⁴⁰ Seyfettin, age., s. 221

“Hâl ve tarih birbirine karışarak hezeyan hâlinde dimağına hücum ediyor, meçhul bir ağız tarafından kulaklarına fısıldanıyormuş gibi rabıtalı rabitasız birçok vakalar aklından geçiyor, birden ruhu, hissi, fikri, vicdanı, idraki değişiyor, tutuşturucu bir humma nöbeti varlığını eritiyor:

- Ah, insaniyete hizmet eden Avrupalılar!..”¹⁴¹

Kenan Bey’in hâl ve tarih önünde Avrupalı kavmiyetleri sorgularken, Fransızların Afrika’yı, İngilizlerin Hindistan’ı işgal edip, nasıl sömürdüklerini düşünür. Ardından diğer Avrupa ülkelerinin ve İtalya’nın işgal ettiği yerleri düşününce ülkemizin ve Asya’nın yağması için Avrupalıların insaniyet namına oynadığı oyunu fark etmeye başlar. Kenan Bey’in, tek hakikat kabul ettiği düşüncelerin bir yalandan ibaret olduğunu anladığında psikolojik olarak bunalıma düştüğünü şu satırlardan anlıyoruz:

“Vücutunda hiç kuvvet hiç kuvvet kalmadığını hissediyor, sebepsiz gözyaşlarıyla ağlamak, denize, bu erimiş adem gecesine atılmak, mahvolmak istiyordu. İşte Trablus meselesinin halli zamanı gelmişti. O da herkes gibi bunun farkında olmamış, uyurken hançerlenen bir adamın uyanarak, lakin ne olduğunu anlamayarak ölmesi gibi, his ve muhakemesini birden kaybetmişti. Başu fena hâlde ağrıyor, şakalarından kanlarının uğuldayarak geçtiğini işitiyor, karşısındaki kuzgun ve nihayetsiz karanlığa bakıyordu.”¹⁴²

“Hikâyedeki çatışmalar şark ve garp dünyasının karşılaştırılması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Kavramlar seviyesinde, geçmişe bağlılık mâzî ve hâl arasındaki çatışmayla sunulmuştur. Mösyö Vitalis ve Grazia tarihlerine ve geleneklerine sıkı sıkıya bağlıyken Kenan, hikâyenin başında manevî değerlerine sırtını dönmüş olan bir kişidir. Yaşadığı bireysel değişimin etkisiyle o zamana kadar desteklediği batının hümanizm anlayışının aslında sömürgecilik zihniyetinin bir parçası olduğunu düşünür. Karşı güç grubunda yer alan kavramlar hikâyenin başında Kenan tarafından temsil edilirken, ilerleyen bölümlerde Mösyö Vitalis ve Grazia’nın şahsında Avrupa medeniyetine atfedilir. Simge değerler arasında sayabileceğimiz Olimp Dağı’yla Eski Yunan’a bir

¹⁴¹ Seyfettin, age., s. 222

¹⁴² Seyfettin, age., s. 224

gönderme yapılırken, müstevlî çan kiliseyi temsil etmekte ve yayılmacı bir zihniyetin göstergesi olarak sunulmaktadır. Hikâyede mekân ve insan arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Tasvir edilen mekânlar, içlerinde barındırdıkları insanların özelliklerini yansıtmaktadırlar.”¹⁴³

Kenan Bey, inandığı düşünceleri sorguladıktan sonra, kimliğini sorgulamaya başlar. Kim olduğunu yeniden hatırlamaya çalışır. Kendi çıkarları için başka ülkeleri sömüren milletleri yok etmeye çalışan Avrupalı bir zihniyetin yıllarca taraftarlığını yaptığı için utanan Kenan Bey, kendine ‘Türküm’ demeye çekinir.

Kimliğinin ardından Kenan Bey’in bu defa evliliğini ve özel hayatını sorguladığını görüyoruz. İftihar vesilesi olacağına inandığı bir İtalyanla evlenerek kurduğu ailesinin, ne kadar çürük bir temele dayandığını düşünür. Kayınpederi Vitalis, kızını medeniyet düşmanı, barbar olarak nitelendirdiği bir Türk’e vermek istemezken, Kenan Bey’e kalan miras nedeniyle düşüncesinde ısrar etmez. Aksine Kenan Bey’in aslında Türk olmadığını, bir Rum çocuğu olduğu iddiasını kanıtlamaya çalışır. Nitekim Kenan Bey’de kayınpederi Vitalis’in söylediklerini tasdik eder.

Kenan Bey’in Trablusgarp’ın işgalinden sonra yaşadığı fikrî ve hissî hayal kırıklığının üstesinden gelebilmesi bizler için önem arz etmektedir. Çünkü ondaki bu şuurlaşmanın ardında çocukluğu yatar. Yıllarca yurt dışında kalması, yabancı zihniyetlerin etkisinde kalmasını kolaylaştırmıştır. Bunca sene çocukluğunu hiç anımsamayan Kenan Bey için yaşadığı olaylar, belleğinde bir kırılmaya neden olur. Bu, kimliğini yeniden kazanması için bir dönüm noktasıdır. Kendisinin unuttuğunu sandığı değerler, yeni baştan belirmeye başlar. Bu hatırlayış tam bir Avrupalı tarzda dekore edilmiş evine geldiğinde başlar. Evinde bir an olsun Türkî özellikler arayan Kenan Bey, aradığını bulamayınca Bursa’daki çocukluğunun geçtiği evi hatırlar:

“ Duvarlarda eğri ve altın kamalı kılıçlar, kamalar, piştovlar asılı idi. Hatta bir gün babası bu kılıçlardan birini indirmiş, kınından çıkararak ona birtakım siyah lekeler göstermiş ve:

- Bunlar ne? Biliyor musun? Diye sormuştu. O ne olduğunu anlamayarak:

¹⁴³ Burcu, Ebru, “Ömer Seyfettin’den ‘Millî Benliğe Dönüş’ Çağrısı: Primo Türk Çocuğu”, www.yesevi.edu.tr/bilig, s. 144-145, 04.05.2008

- Çok kirlenmiş, temizletelim. Cevabını vermişti. Hâlâ duyuyor gibi oluyordu;

O vakit babası gülümsemiş ve büyük eliyle minimini sırtını okşayarak:

- Hayır, oğlum, hayır, demişti, bunlar kir değil... Bunlar düşman kanı... Bu kılıç bize dedelerimizden kaldı. Babam da, ben de onunla harbe gittik. Bu kılıç yedi muharebe gördü. Üzerindeki düşman kanı en büyük kıymetidir, temizlenmez... ”¹⁴⁴

Kenan Bey’in bu kimlik arayışında Ömer Seyfettin’in ona çocukluğunu hatırlatması tesadüf değildir. İnsan elbette süreç içinde yanlış veya doğru etkisinde kalacağı fikrî, hissî düşünceler olacaktır. Bu düşünceler, kendisine hatta ülkesinin bekasına zarar mahiyetinde zuhur edebilir. Buna göre çocukluk, insan hayatında bir zemin vazifesi görmektedir. Bu zemin, ne kadar sağlam olursa, ferдин özüne dönmesi o kadar kolay olacaktır. Bu yüzden Ömer Seyfettin, Kenan Bey’in nezdinde çocukluk devresine ve çocuklara kazandırılacak millî değerlerin önemine bir kere daha dikkatleri çekmektedir.

“Trablusgarp’ın işgali Kenan Bey’i nasıl “vatan” fikriyle yeniden buluşturmuşsa, yalıda bir başına kaldığında da “anane”yle buluşur, Kenan Bey. Hatta “kavmiyet” ve ona bağlı olarak “mazi” ile de.”¹⁴⁵ On sene boyunca sürdürdüğü evliliğini ve milletine düşman olan, kendine tamamıyla yabancı olan karısını düşünen Kenan Bey, karısının Selânik’i terk etme fikrini kabul etmez. Hatta evli kalabilmek için karısından Türk olmayı, Türk adetlerine göre yaşamayı kabul etmesini bekler. Garzia’nın Türkleşmeyi kabul etmediği gibi, Türk milletini aşağıladığını ifadelerinde görüyoruz. Bir zamanlar, Garzia ile evlenebilmek için kayınpederinin tüm şartlarını kabul eden Kenan Bey’in aksine Garzia’nın evliliğini kurtarmak için kocasının şartlarını kabul etmediğini, millî görüşlerinden ve yaşantısından taviz vermediğini hatta oğlunu yanında götürmekte de ısrar ettiğini görüyoruz. Ancak Kenan Bey, çocuğunun fikrini sorup, kararına saygı göstermeyi teklif eder. Bu bağlamda babanın daha sağduyulu yaklaştığını söyleyebiliriz.

Grazia, batının sembolü iken Kenan, batı tesiri ile büyüyen, kavmini ve milliyetini reddetmiş hatta nefret duygusu geliştirmiş, kendi ülküsünü unutmuş,

¹⁴⁴ Seyfettin, age., s. 232

¹⁴⁵ Mert, Necati, *Ömer Seyfettin*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2004, s. 124

kendisine anlatılanları hakikat olarak kabul etmiş, batı hayranlığı yüzünden karısıyla evlenmiştir. Evlenirken Grazia'nın eşini yabancılaşmasını istemesi ve Kenan Bey'in kabul etmesi daha sonra Kenan Bey'in eşinden Türkleşmesini istemesi çiftin arasında derin bir uçuruma sebep olduğunu görüyoruz. Eşlerin birbirinin millî kimliğine saygı göstermeyip, birbirleri üstünde hâkimiyet kurma istekleri, yapılan evliliğin boşanmayla sonuçlanmasına neden olur. Yazar, farklı millî görüşlere sahip olan çiftlerin mutlu olamayacağına da dikkat çekmektedir.

Primo, İtalyan terbiyesi ile yetiştirilen bir çocuktur. Primo'da babası gibi işgal haberlerinden etkilenmiştir. Özellikle Orhan isimli Türk çocuğunun etkisi altında kaldığını, yabancılaştırıldığı bir milleti yeni baştan tanımaya, sevmeye başlar. Primo'nun şuurlaşmasında etkili olan Orhan'ın kullandığı metot ise Ömer Seyfettin'in üzerinde ehemmiyetle durduğu bir husustur. Buna göre;

1. Orhan öncelikle Türkçe bilmeyen Primo'ya, Fransızca konuşup Türk olduğunu hatırlatır:

“ - Soruyorum, niye inkâr ediyorsun? Senin baban Türk mühendisi değil mi?

- Evet...

- O hâlde sen de Türksün!.. ”¹⁴⁶

2. Orhan, Türklerin kahramanlıklarını, sahip olduğu üstün nitelikleri anlatarak, Primo'nun hayranlık duymasını sağlar:

“ Türklerin eski deniz muharebelerini, vaktiyle Akdeniz'i bir Türk gölü yaptıklarını, büyük paşababasından, mülazım ağabeyisinden duyduğu şeyleri çocukça büyüterek, mübalağalaştırarak, uzun uzadıya hikâye ediyordu. Primo mütelezziz oluyor ve dinliyordu. O an kendi babası da bir Türk olduğu için derin bir iftihar duydu. ”¹⁴⁷

3. Orhan, anlattıklarını kendi üzerinde toplayan bir çocuk görünümünde olması Primo için bir örnek hatta bir kahraman teşkil etmektedir:

¹⁴⁶ Seyfettin, age., s. 237

¹⁴⁷ Seyfettin, age., s. 238

*“Primo hiç itiraz etmedi. Orhan’la beraber bulunmaktan o kadar hazzediyordu ki... İşte Türk olmayan arkadaşları içinde onun kadar güzel ve sevimlisi, hususuyla kuvvetlisi yoktu. Kırmızı fesinin altındaki siyah saçları, esmer çehresi, al yanakları daima ileri ve yüksekte bakan parlak gözleri, hemen bir şeyin üzerine hücum edecekmiş gibi dik ve çevik duran cesur tavrı ona küçük ve mukavemet olunmaz bir kahraman hâli veriyordu.”*¹⁴⁸

Primo, Orhan’ın söyledikleriyle babası Kenan Bey gibi, İtalyanların yaptığını doğru bulmaz ve milletini savunmaya başlar. Baba ve oğul, hikâyede işgal kuvvetlerinin temsilcisi, Türk milletine düşman olan anne Grazia karşısında kendi kimliklerini ve dolayısıyla Türk milletini savunmaktadırlar. Özellikle Primo, annesinin önce tercümanla konuşurken, sonra babasıyla konuşurken kendisini odadan kovmasına çok kızar. Primo, odadan kovulmayı bir Türk’e saygısızlık olarak addeder. Kendisini neden kovulduğunu öğrenmek isterken, annesinin Türk olmayı kabul etmek istemeyişini ve aşağılayıcı sözlerini duyar. İçeri çağrıldığında Fransızca konuşması ebeveynlerini şaşırtır. Bu Primo’nun annesine olan ilk tepkisidir. Kendisine anne veya babasından birini tercih etmesi istendiğinde Primo, ne kadar kuvvetli olduğunu gösterircesine beden dilini kullanarak, yarım yamalak bir Türkçeyle, babasını tercih ettiğini söyler. *“Ben ... Türko çocuk... Ben, yok İtalyano... Ben burda... Ben çocuk Türk...”*¹⁴⁹ Primo’nun bunu söylerken, bir Türk olduğu inancının kendisinde yerleştiğini görüyoruz.

Bu tercih, Ömer Seyfettin’in deyimiyle batının Türk’e karşı aldığı bir yenilgidir:

*“Grazia, muzaffer, genç, kavi ve uyanık Turan’ın muhakkak galebesi altında ezilecek olan zayıf, hasta ve miskin garbın korkak ve kadından bir timsali gibi hiçkırta hiçkırta ağlıyordu...”*¹⁵⁰

Oğlunun terciğine annesi üzülürken, babası ise çok şaşırmıştır. İfadelerden oğlunun kendisini tercih etmeyeceğine inandığını anlıyoruz. Kenan Bey’in millî uyanışında çocukluğu etkiliyken, Primo’nun uyanışında kendisinde var olan “Türk cevherinin” ve bir Türk çocuğunun etkili olduğunu görüyoruz:

¹⁴⁸ Seyfettin, age., s. 239

¹⁴⁹ Seyfettin, age., s. 244

¹⁵⁰ Seyfettin, age., s. 245

*“Bu ela gözlerin nihayetsiz derinliklerinde şimdiye kadar ham bir hayal, asılsız bir serap addettiği şeyin büyük ve âli bir hakikat olduğunu görüyor; batınların gafil teakuplarıyla kaybolan, şarkın meşum manevi afyonuyla zehirlenen bu muhteşem ve mekin hakikatin, büyük Türk ruhunun yeni nesilde, yeni hayatta tekrar doğduğunu anlıyordu.”*¹⁵¹

*“Yüksek karakter seviyesine ulaşmada harcanan çaba yeterli olmasa bile, yükselmek için yapılan her dürüst hareketin toplumu daha mükemmel bir duruma getireceğinden şüphe edilemez.”*¹⁵² Bu nedenle Primo, hem Kenan Bey hem de Ömer Seyfettin için ‘Yeni Hayat’ a kavuşmada çığır açacak bir umuttur.

Dilde, ahlakta, kültürde görülen erozyon, hikâyede Kenan’ı ve Primo’yu bir kimlik arayışına götürmüştür. Bu kimlik arayışında Mehmet Kaplan, *“Kenan’ın hayatını a)Gaflet devri, b)Buhran, c)Buhrandan kurtuluş”* olmak üzere üçe ayırır.¹⁵³ Batının masumiyetine aldanıp içine düştüğü gafletin içinde makam ve mevki sahibi olan Kenan, savaşın etkisi ile o pek sevdiği batının masum insanlara yaptıklarını düşündükçe buhran yaşamakta ve ailesinin de bu meseleye dahil olması işleri biraz daha çıkmaza sürüklemektedir. Primo’nun olaylara dahil olması ve babasını tercih ederek son sözü söylemesi Kenan’ın buhrandan kurtulmasını sağlar.

Hikâyede Kenan ve Primo karakterlerini değişim gösteren, devingen karakterler olarak görüyoruz. Bu da hikâyenin dinamik yönünü kuvvetlendirmektedir. Kahramanın kişiliğinde meydana gelen bu ani ve büyük değişimi Ömer Seyfettin’in sağlam nedenlere bağladığını düşünüyoruz. Bu da hikâyeyi gözümüzde daha gerçekçi kılmaktadır.

Başlangıçta yabancı bir hüviyete sahip olan aile, ‘millî benliğe dönerek’ millî bir kimlik kazanmayı başarmıştır. Bu bağlamda Primo’nun millî bir terbiye alması da artık kolaylaşacaktır. Nitekim Fethi Gözler, eserinde ailenin öneminden söz ederken, *“Bir milletin istikbali yeni neslin elindedir. Milletlerin inkıraz etmemeleri için milliyetlerine ehemmiyet vermeleri icap eder. Eğer, bir millet harsını muhafaza edemezse siyasi istiklâli ne kadar sağlam olursa olsun yok olmağa mahkûmdur. Harsına bağlı bir millet siyasi istiklâlini kaybetse bile, günün birinde onu yine geri alabilir. Eğer milletler yok*

¹⁵¹ Seyfettin, age., s. 244

¹⁵² Smiles, Samuel, *Karakter*, çev. Mustafa Ertem, Doğan Kardeş Matbaacılık, İstanbul, 1975, s. 14

¹⁵³ Kaplan, agm., s. 245

olmak istemiyorlarsa gençliğe milli bir terbiyenin verilmesi lazımdır. Ve çocuğa milli terbiyenin verildiği ilk yer mektep ve ailedir."¹⁵⁴ ifadelerine yer verir.

Ömer Seyfettin, Primo'yu anne ve babası hangi düşünceden veya hangi milliyetten olursa olsun bir Türk çocuğunun kendi milletine yabancılaştırılmayacağını kendisinin 'medeniyet yollarını açmış, her yere kahramanlık, temiz kan, saf ahlak, teceddüt ve ıstifa götürmüş' bir milletin mensubu olduğu şuuruyla hareket edecek kadar güçlü ve akıllı olarak görür. Bu noktada Ömer Seyfettin'in Türk çocuğuna güven duyduğunu söyleyebiliriz.

2.2.2.2 Primo Türk Çocuğu Nasıl Öldü?

Genç Kalemlerde Primo Türk Çocuğu adıyla yayımlanan hikâyenin devamı niteliğinde olan bu hikâye, iki buçuk yıl aradan Türk Sözü dergisinde yayımlanır. Hikâyenin baş kısmında ilk bölümün özeti verilmiştir.¹⁵⁵ Aynı zamanda hikâyenin başında 'Millî Hikâye' ibaresi vardır. Buda hikâyenin niteliği hakkında bizlere ipucu vermektedir.

Primo Nasıl Öldü? başlıklı hikâyede Primo ve babasının Türk aile yaşantısını sürdürdüklerini görüyoruz. Primo, artık Oğuz adını almıştır. Hikâyede Bulgar ve Yunan subayları Selanik'tedir. Primo, sürekli rüyasında işgal kuvvetleriyle savaştığını ve onları yendiğini görür. Özellikle muharebesiz Selanik'in teslim edileceğini duyması ve babasının düşman jandarmaları tarafından alıkoyulması Primo'da bir intikam alma, ferdi mücadele verme ve canını vatanına, Türklük ülküsüne feda etme duygusunun yükselmesine neden olur. Evlerinde saklanmak üzere getirilen bir revolverle neler yapabileceğini düşünerek planlar yapar.

Babasıyla beraber yaşayan Primo, annesinin kendilerini yalnız bırakıp, Türk olmayı kabul etmemesine, oğlunun kabul ettiği millî kimliğe saygı göstermeyişine çok kızmaktadır. Bu yüzden, annesinden ecnebi kadın diyerek söz etmekte ve annesini düşman olarak görmektedir.

Kenan Bey ve Primo, batı tesirinden sıyrılıp Türk kültürüne uygun yaşamaktadırlar. Ancak evde çalışanların hep Rum olması özellikle Primo'yu rahatsız eder. Bunun üzerine yaşanan evin tam bir Türk yurdu olabilmesi için Rum işçilerin

¹⁵⁴ Gözler, H.Fethi, *Bütün Yönleriyle Ömer Seyfettin*, Çağdaş Yayınevi, İstanbul, 1976 s. 57

¹⁵⁵ Seyfettin, Ömer, "Primo Türk Çocuğu Nasıl Öldü", *Ömer Seyfettin'in Bütün Eserleri 1*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 345-372

yerine Türk işçiler alınır. Burada ki maksat, yaşanılan yeri Türkleştirmektir. Kenan Bey, oğlunun bu milliyetperverliğinden hoşlanır. Yabancı unsurların uzaklaştırılarak yaşanılan yerin Türkleştirilmesinde ve Türk kültürünün korunmasında Ömer Seyfettin, Primo'yu yani bir Türk çocuğunu etken gösterir.

Ayrıca hikâyede Primo'nun Fransız mektebinden ayrılıp, bir Türk ocağına yazılarak Türkçeyi öğrenmesi ve bu lisanı sevmesi anlatılır. Ömer Seyfettin, Primo gibi Türk çocuğunun da ana dilini öğrenmeye istekli olmasını ister. Ömer Seyfettin, özellikle lisan hususunda Primo'ya Türkçe bir isim aranırken, yabancı dillerden dilimize girmiş kelimeler üzerinde durur. Öte yandan dikkatimizi çeken bir diğer husus, hikâyede Primo'nun öğrencilik yönü itibariyle yabancı okullardan Türk çocuklarının alınması gerekliliği ve eğitimin millî yönü vurgulanmıştır.

Hikâyenin ilerleyen bölümünde Primo'ya Türkçe bir isim olarak babası 'Oğuz' ismini verir. Primo'nun kimliği, bu Türkçe isimle artık bütünleşmiştir. Kenan Bey'in oğluna Oğuz ismini verirken, oğluna Oğuz Kağan destanından söz ederek, büyük bir Türk kağan olduğunu söylemesi bizim için önemli bir husustur. Çünkü Ömer Seyfettin, Türk tarihi ve halk kültürünün daha çocukluk devresinde anlatılmasından yanadır. Öte yandan Kenan Bey'in oğluna isim verirken, ismin sahibi gibi ülkesi için büyük işler yapma idealini aştığını görürüz:

“ – Sen bir aslansın yavrum, aslan bir Türk. Adın tarihe geçecek, dedi. Primo bir dakika düşündü. Adını tarihe geçirmek... Bu nasıl olurdu?

- Bir adamın adı tarihe nasıl geçer?

Babası onun kumral ve kıvrırcık saçlarını okşayarak cevap verdi:

- Gayet büyük ve âli bir şey yapmakla... Herkesi hayretten şaşkırtacak bir kahramanlık göstermekle...

- Pekâlâ, pekâlâ... dedi. Ve o andan itibaren büyük şeyler düşünmeye, takındığı “Oğuz” adına layık hayallerle uğraşmaya başladı.”

156

Primo, Türk kültürünü tanımanın yanı sıra düşmanlarının kimler olduğu konusunda da tafsilat edinmeye çalışır. Bu düşmanlığın, yurt ve millet varlığını tehdit eden milletlere karşı beslenen menfi duygular olduğunu görüyoruz. Özellikle

¹⁵⁶ Seyfettin, age., s. 347

Trablus'un İtalya'dan geri alınması için bir senedir devam eden muharebe sıralarında, İtalya kralının resmini hedef alarak atış talimleri yapan Primo'nun bir asker gibi kendini eğittiğini görüyoruz. Bu arada yazar, yurt mücadelesini bir çocuğun duyarlılığı ile işlediğini görüyoruz.

Kenan Bey, oğluna nazaran daha karamsardır. Trablusgarp savaşını kazanma konusunda ümitsizdir. Primo ise Türk ordusuna güvenmektedir. Kenan Bey, oğluna Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu bu duruma nasıl geldiğini anlatarak, vaktiyle fethedilen yerlerin Türkleştirilmediği gibi Türk milletinin de batı tesiriyle zamanla Türklükten uzaklaşmasının felaketin nedeni olduğunu söyler.

Hikâyede Kenan Bey'de ümitsizlik, Primo'da ümidin hâkim olduğunu görüyoruz. Ancak babasının anlattıkları kendisini çok üzer. Nitekim Primo, Türk ordusuna güvendiğini ifade etse de Kenan Bey, Balkanlardaki ordumuzun hem maddi hem de manevi yönden zayıfladığını, güçlü bir millî düşüncenin hâkim olmadığını ancak Anadolu Türk askerinin tek vücut olduğunu söyler. Bu söyleyişlerde Ömer Seyfettin'in Balkanlarda askerlik görevi esnasında gözlemlerinin etkili olduğunu söyleyebiliriz:

“Askerlerin hepsi acemi. Hatta silah doldurmasını bilmiyorlar. İhtiyatların çoğu da Pomak. Bir kelime Türkçe konuşmayı bilmiyorlar. Onbaşılardan ve çavuşların içinde bir vücut, parlak ve açık bir göz göremiyorum. İşte bu kadar müsaadesiz şartlar içinde harbe giriyorum... Hareketimiz o kadar hissiz ve maneviyâtsiz ki, ancak bir manevra böyle olabilir...”¹⁵⁷ (19 Ekim 1912)

Yazar, hikâyesinde mazisi kahramanlıklarla dolu olan Türk ordusunun kimliğine yabancılaştığını, kavmiyetlerini idrak edemediklerini Kenan Bey'in şu sözleri ile ifade eder: *“Kabahat bize Türklüğümüzü unutturan sebeplerde...”¹⁵⁸*

Primo, bu başarısızlığı özellikle Türk zabitlerin kendi milliyetlerini inkâr edercesine Arnavutlarla birleşerek Türk ordusuyla savaşmasını hazmedemez:

¹⁵⁷ Seyfettin, Ömer, “5 Teşrin-i Evvel”, *Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar, Ömer Seyfettin'in Bütün Eserleri*, hzl. Hülya Argunşah Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 271

¹⁵⁸ Seyfettin, age., s. 62

*“Ağlamak istiyordu. Türk kuvvetine Türklerin düşman olması onun pek gücüne gitmişti.”*¹⁵⁹

Babasının Rumeli de Türk bırakmayacaklar diyerek bahsettiği felaketi düşündükçe, çok üzülen Primo, yaşadığı, yurt bildiği Selânik’in de işgal edilebileceğini düşündüğünde hayalinde yurdunu düşmana karşı savunduğunu görüyoruz. Selânik’te Türk askerlerinin Bulgarlarla savaşmak için hazırlıklar yaptığını öğrenmesi, Primo’yu sevindirir ve ümitlendirir. Ancak babası ve aşçıları Emine Hanım muharebeden pek ümitli değillerdir.

Karadağ, Bulgar, Sırp ve Yunanlarla başlayan muharebelerde Selânik’e muhacirler gelmeye başlar. Ordumuzun muharebelerdeki başarısızlığı ve Selânik’in savaşılmadan teslim edileceği haberi Primo’yu çok üzer. Türklerin savaşmaktan bu kadar kolay vazgeçmelerine anlam veremez. Nitekim Selânik’e Yunanlıların gelmesinden sonra babasının İstanbul’a gitme kararından da hiç hoşlanmaz. O vatanını terk etmek istemez:

*“Aman yarabbi! Vatani bırakmak o kadar kolaydı ha!.. Âdeta gzmeye gider gibi vapura binecekler, beş yüz senedir oturdukları Selânik’i bırakacaklardı... O, Primo, buradan bir yere gitmeyecek, burada kederinden ölecekti.”*¹⁶⁰

Primo, İstanbul’daki Rum çocuklarının karşısında yenilgiyi kabul edip gelen biri olmak istemediği için yurdunu terk etmek istemez. Bu bağlamda Primo’nun babasına ve pek çok Türk askerine nazaran canını vermeden yurdunu terk etmemeye kararlı olduğunu görüyoruz. Primo için vatan uğruna feda edilmeyen can ehemmiyetsiz ve kıymetsizdir. Ondaki bu kararlılık, güçlü bir vatan e millet sevgisinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle vatani uğruna kendini feda etmenin yollarını aramaya başlar.

Gerçek hayatta meydana gelen olayların, Primo’nun rüyalarına yansıdığını görüyoruz. Primo’nun gördüğü rüyalar, sosyal meselelerin etkisinde kaldığını gösterir. Nitekim *‘Rüyalarda geleceğe kuvvetli bir şekilde hazırlanmak, karşılaştığı meseleyi çözmek isteyen bir insanın güçlülük çizgisi yer almaktadır.’*¹⁶¹ Primo’nun, tüm düşman

¹⁵⁹ Seyfettin, age., s. 351

¹⁶⁰ Seyfettin, age., s. 358

¹⁶¹ Adler, Alfred, *İnsanı Tanıma Sanatı*, Dergâh Yay, İstanbul, 1997, s. 53

devletlerinin krallarını dize getirdiğini, hâkimiyeti eline aldığını, Türk'ün adını ve sancağını yücelttiğini rüyasında görmesi aslında gerçek hayatta meselelerle baş edemediğini gösterir.

Bir gece Yunanlı zabıtlar Primo'nun evine gelerek tahkikat yapmak amacı ile Kenan Bey'i alıkoyarlar. Primo'nun babasını götürürlerken gösterdiği metanet, yazarın üzerinde önemle durduğu bir husustur. Kenan Bey, oğluna ağlamamasını, korkmasını öğütlerken Primo, düşmanlarla nasıl baş edeceğini düşünür:

*“Niçin ağlayacaktı? Kadınlar, adiler, alçaklar ağlardı. O ağlamayacak, fakat ağlatacaktı. Kalbinde yine bir acı duydu; sanki gözyaşları kirpiklerinin altında toplanıyor, taşmak istiyordu.”*¹⁶²

Ömer Seyfettin'in hikâyede Primo'nun nezdinde yılmaz, tükenmez bir “kuvvet”i özellikle “millî kuvvet”i işlediğini görürüz. Milletimizin o dönemde ihtiyaç duyduğu ve her zaman ihtiyaç duyacağı bir kuvvetle ancak Türklük mefkûresi gerçekleştirilecektir. Yazar için Trablus'un ve Selanik'in kaybedilişinde Türklerin bu millî kuvvetten yoksun kalması etkili olmuştur. Primo, *“Türk'üm ve düşmanım kalsam da bir kişi.”*¹⁶³ sözleriyle sahip olduğu kuvveti dile getirir. Primo'nun tek başına mücadele etme isteğinde, Türk ordusunun haysiyeti, vakarı ve özgürlük ülküsü hayat bulur.

Primo'ya bu mücadelesinde yardım edecek tek şey, evde saklanan yüzbaşıya ait bir revolvördür. Primo onun sayesinde Türklüğün ölmediğini, varlığını bu silah sayesinde gösterecektir. Bu yüzden de öldüğünde bu silahla gömülmeyi diler. Revolveriyle Yunan askerlerinin menziline girmesini beklemeye başlar:

*“Silahı elinde, hep odasında gezindi. Yarını, yarınki muzafferiyetini düşünüyordu. Artık düşmanlar demesinler ki ‘Beş yüz senedir Türklerin elinde duran Selânik’i aldık da bize silah atılmadı.’ Ve bir Türk çocuğunun nasıl kahraman olduğunu görsünler.”*¹⁶⁴

Primo, babasının, gayet büyük bir şey yaparak, herkesi şaşırtan bir kahramanlık gösterdiği takdirde adının tarihe geçebileceği konusunda söylediği sözleri hatırlar. Bu sözler, Primo'da bir idealin belirmesini sağlar. Öldüğünde adının, tarihe ‘kahraman’

¹⁶² Seyfettin, age., s. 366

¹⁶³ Seyfettin, age., s. 367

¹⁶⁴ Seyfettin, age., s. 370

olarak geçtiğini düşünmek, Primo'yu heyecanlandırır. Primo için, kıymetsiz ferdi hayatı vatan uğruna, Türklük uğruna feda etmek iftihar olunacak bir şeydir.

“Karakteri meydana getiren unsurlar güçlü ve kararlı irade ile harekete geçirildiği ve yüksek gayenin tesiri altına girdiği an, insanoğlu artık vazife yoluna girmiş demektir. Bu yolda azimle ve sebatla ilerleyecektir. Ne bahasına olursa olsun bu yolda yürümeye devam eden insan varlığının en yüksek noktasına ulaşmak için gerekeni yapmış denebilir.”¹⁶⁵ Bu bağlamda hikâyede Primo'nun aldığı kararın ruh dünyasındaki etkisini ve bunu gerçekleştirmek için nasıl kararlı biçimde hareket ettiğini görüyoruz. Bu açıdan Primo'nun Türk'ün yüksek karakterini yansıtan bir çocuk olduğunu söyleyebiliriz.

Kendi küçük zaferi için bir sonraki günü beklerken Primo, rüyasında bu kez düşmanların katledildiği savaş meydanlarını gezdiğini ve düşman kanına bulandığı bir yerde gökteki hilâl ve yıldızın üstüne aksettiğini görür. Ömer Seyfettin, Primo'da somutlaştırdığı Türk çocuğunun hayallerini, rüyasında gerçek kılar.

2.2.2.2.3 Bir Çocuk Aleko

Harbiye Nezâretinin düzenlediği “İstanbul'un belli başlı yazar ve şairleri, o devrin gazete ve dergilerinde imzaları görünen ve parti çevresinde toplanan yazarlar ve şairlerden genişçe bir grup, Çanakkale savaş alanlarını dolaşmağa, görgülerini yazmağa çağrılmışlardı.”¹⁶⁶ Ömer Seyfettin, katıldığı bu gezilerden sonra “Yeni Kahramanlar” başlığı altında seri hikâyeler yazmıştır. Bir Çocuk Aleko hikâyesi de bu seride yer almaktadır.

Ömer Seyfettin, ‘Bir Çocuk Aleko’¹⁶⁷ adlı hikâyesinde Türk kimliğine ve Türk ülküsüne bağlı bir çocuğu kahramanlaştırır. Hikâyenin asıl kahramanı Ali, Gelibolu’da, bir Rum fırıncının yanında çalışan on dört yaşında bir köy çocuğudur. Savaş nedeniyle fırın kapanınca ve köyünde de akrabalarını ve ailesini bulamayınca aç ve açıkta kalır. Açlıktan kurtulmak için rastladığı bir Rum kafilesine Aleko ismiyle kendini tanıtır ve aralarına katılır. Vardıkları köyde, papazın milliyetçilik propagandasıyla karşılaşır ve kendisine verilen casusluk görevini kabul eder. Ancak verilen mektubu, önce cephedeki

¹⁶⁵ Smiles, Samuel, *Karakter*, çev. Mustafa Ertem, Doğan Kardeş Matbaacılık, İstanbul, 1975, s. 15

¹⁶⁶ Alangu, age., s. 361

¹⁶⁷ Seyfettin, Ömer, “Bir Çocuk Aleko”, *Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri 4*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 354- 373

Türk paşasına gösterip sonra İngilizlere iletir. En son görevi ise kendisine verilen bombayı bir Türk Paşa'nın çadırının yanına bırakmaktır. Ancak Ali'nin yaşadıkları onda Türk milliyetçiliği duygusunu uyandırmıştır. Ali, bombayı İngiliz karargâhından çıkmadan patlatıverir.

Hikâyenin başında Ali, Gelibolu'dan ayrılıp köyüne geldiğini ancak burada da barınamayıp, ailesini bulmak için Malkara'ya gitmeye karar verdiğini görürüz. Açlık ve susuzluk yüzünden yolda karşılaştığı bir Rum kafilesine karışıp, hem açlıktan kurtulabileceğini hem de Malkara'ya kadar gidebileceğini düşünür. Kendini Rum kafileye kabul ettirmek için Ali'nin Rumca konuştuğunu ismini Aleko olarak değiştirdiğini görüyoruz. Ali'nin bu hareketinde, Rumların kendisini aralarına almayacağından emin bir tavır görülür. Bu yönüyle Ali'nin zeki bir çocuk olduğunu söyleyebiliriz:

“Küçük Ali, hiç kımıldamadan onların yaklaşmalarına baktı. Bunlar şüphesiz geriye gönderilen bir köy halkı idi. Kendi köyünde komşu Rumların arasında büyüdüğü için çok iyi Rumca bilirdi. ‘Bunların arasında katılıp Malkara'ya kadar gidemez miyim?’ diye düşündü. Fakat onlar, yanlarında Türk istemezler, bir Türk'e ekmek değil, bir damla su bile vermezlerdi.”¹⁶⁸

Papazın, Ali'yi sorguya çeker gibi tanımaya çalışması, adının Aleko olduğunu öğrendikten sonra suyu vermesi Ali'nin düşüncelerinde haklı olduğunu göstermektedir. Ali, kendini tanıtırken yalan söylemesine karşın, nerden gelip, nereye gittiğini anlatırken doğruları söyler. Yaptığı küçük planla, kafileye karışmayı başaran Ali, onları nasıl kandırdığına sevinir. Bu durum, kendini onlardan üstün gördüğünü gösterir.

Papaz, yolda Ali'ye, atıyla odasına bakma görevi vereceğini, kiliseye hizmetçi yapacağını söyleyerek yemesi için buğday ekmeği ve haşlama et, içmesi içinde şarap uzatır. Ali, şaraba alışık olmadığını söyleyerek kibarca reddetmeye çalışır. Ancak papaz ısrar edince, Türk olduğu anlaşılmasın diye şarabı içer. Bu Ali'nin öz kimliği ile sahte kimliği arasında yaşadığı ilk çatışmadır. Bu çatışma türü, 'kaçınma-kaçınma çatışmasına'¹⁶⁹ bir örnek teşkil etmektedir. Ali, ya şarap içmeyi kabul etmeyip söylediği yalan ortaya çıkacak ya da dininde haram olduğunu bildiği şarabı içmeyi

¹⁶⁸ Seyfettin, age., s. 355

¹⁶⁹ bk. Doğan Cüceleoğlu, *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 282

kabul edecektir. Ali, hocasının şarap içenin dinden çıkacağı sözlerini hatırladığında yaşadığı kaygıyı bastırmak için bunun keyfi değil, zorla olduğunu düşünerek kendini teskin eder:

“Ali durakladı. Eline aldığı bardağın içindeki siyah suya baktı. Köydeki hocanın Ramazan vaazlarında, “Bir damlası haramdır. İçen imansız gider.” Dediğini hatırladı. Ama... Hayır... O keyif için, günah için mi içecekti! Zorla... İçmese bunların arasında barınabilir miydi? Bardağı ağzına götürdü. Zehir gibi bir şey ağzını, boğazını yaktı. Sıcak sıcak karnına indi. Buruşan yüzü ile papaza gülmeye çalıştı.”¹⁷⁰

Sadece elifbeyi okumuş Ali, hikâyede cahil olarak nitelendirilse de bu satırlardan aynı zamanda bilinçli bir Müslüman olduğu da anlaşılır.

Geldikleri bir Rum köyünde yerleştikten sonra Ali'nin kendisine verilen görevleri yaptığını, bir Rum gibi her sabah ibadetlerde yer aldığını görüyoruz. Durumun fark edilmemesi için Ali, elinden geleni yapmaktadır. Öte yandan Türkçeyi de iyi konuşması papazın dikkatinden kaçmamıştır.

Köydeki yaşantıda bir Rum olarak yer alması onun Türk ve Rum yaşantısını kıyaslama fırsatı verir. Rumların, Türklerden hoşlanmadığını önceden bilen Ali, burada nefretin boyutlarını gözleriyle görür. Özellikle kilisede her sabah Türkler aleyhinde yapılan dualar Ali'ye hocasının sözlerini hatırlatır. Hikâyenin bu bölümünde iki din adamı kıyaslanırken, papazın Türk kavminin helakı, hocasının ise Hıristiyan kavimlerin felahı için, onların haklarını kendi haklarından üstün tutarcasına dua ettiği ortaya çıkar. Ömer Seyfettin, bu durumu, Ali'yi derin bir uykudan uyandıran bir vesile olarak işler. Ali, Türk kimliğine bağlılığının yanı sıra, aslında dost bilinen ama Türklüğe kasteden düşmanlarını da artık tanımaya başlar:

“Her sabah kilisede Türklerin perişan olması için dua edilirdi. İhtiyar, genç bütün köy halkının her sabah bu duaları can u yürekten tekrarlayışları, sanki Ali'yi derin bir uykudan uyandırıyordu. Köydeki hocanın ‘Hıristiyanlar da Allah'ın kuludur, onlara fenalık etmek

¹⁷⁰ Seyfettin, age., s. 358

Müslümanlara fenalık etmekten daha günahtır.’ diye vaaz ettiğini hatırlıyor, ‘Acaba yanlış mı aklımda kaldı?’ şüphesine düşüyordu.”¹⁷¹

Papazın sözleriyle, milliyetçilik duygularını uyanan Ali, Rumlar arasında dolaşan, Çanakkale’de Türklerin yok edileceği haberleri bir Türk olarak kendisini derinden etkiler. Asker zabitlerin geçerken papaza selam vermesi, Ali’yi daha çok üzer. Çünkü zabitler gibi, tüm Türkler asıl düşmanlarından habersizdirler. Bu yüzden Ali, artık papaza karşı menfi duygular beslemeye başlar.

Yazar, Türk milletinin farkında olmadığı bu durumdan haberdar etmesi için Ali’yi seçmiştir. Ali, bir yolunu bulup köyde olup bitenleri anlatmayı ve Türk milletini bu konuda bilinçlendirmeyi kafasına koyar. Bu bağlamda Ali’deki millî uyanışın, tüm Türk milletine yayılmasının hedeflendiğini görüyoruz. Ömer Seyfettin’in böyle bir misyonu hikâyesinde bir çocuğa yüklemesi, onun Türk çocuğundan beklentisini de ortaya koymaktadır.

Hikâyenin devamında Papazın, Rumlara kendisini kimsesiz olarak tanıtan Ali’yi yanında büyük bir göreve nasıl hazırladığını görüyoruz. Rumlaştırma faaliyetlerinde, Papazın Rumların kahramanlıklarını, Rum milletinin Aleko gibi öksüz ve yetim evladına sahip çıktığını anlatarak, milletinin evlatlarından beklentilerini sıralar. Buna göre her birey, milletine karşı vefa borcunu ödemek için her türlü fedakârlığı yapmaya hazır olmalıdır. Papazın anlattıkları Ali üzerinde tam aksi yönde etki gösterir. Ali, papazı dinledikçe Türk milletine olan sevgisi ve bağlılığı artar:

“Büyük Yunan, büyük Rumluk, emelini dinledikçe kalbi şişiyor, acı bir azap boğazına tıkanıyordu. İştittiği, duyduğu, anladığı her şey onda aksi bir tesir bırakıyordu. On dört yaşındaki cahil bir çocuk hayaliyle gözünü önüne köyünün camisini getiriyor, daima ahretten, Sırat köprüsünden, cennetten, cehennemden bahsede ihtiyar imamı mihrabın yanındaki yeşil boyalı kürsüye çıkartıyor... ‘Büyük Türklük’ için, Türk düşmanlarının perişan edilmesi için, tıpkı ihtiyar papaz gibi söyletiyor, ihtiyar papazın sözlerini Türkçe ona tekrarlatıyordu.”¹⁷²

Ali’nin Rumların arasında bir Rum gibi yaşarken, öz kimliğini kaybetmemesindeki en büyük etken onun bunca sene Türk kültürü ile büyümüş

¹⁷¹ Seyfettin, age., s. 358

¹⁷² Seyfettin, age., s. 361

olmasıdır. Ömer Seyfettin, çocukluk devrinde atılan sağlam temellerin bozulamayacağına bir kere daha dikkat çekmektedir.

Nitekim Papaz, Ali'yi Rum milletine yaraşır bir evlat olarak yetiştirdiğine kanat getirdiğinde, Ali'ye yapacağı görevi açıklar. Buna göre Ali, Çanakkale'ye Türk kılığında giderek, Rumlarla İngilizler arasında haberleşmeyi sağlayacaktır. Görevin en ince detayları ve gizli parola Ali'ye öğretilir. Ömer Seyfettin, hikâyede parola olarak seçtiği kelime tesadüfi değildir. Yazar söylenecek parola için, Büyük Rum Emeli'ne uygun bir kelime seçmiştir. "Kıbrıs."

Ali, yolculuğa çıktıktan sonra Rumlar arsında duyduğu havadislerin tam aksini duyar. Çanakkale'de Türkler, İngilizlere büyük bir başarı elde etmek üzeredirler. Kendine verilen görevi ise kafasına koyduğu gibi gerçekleştirecektir.

İngiliz Paşasına verilmek üzere verilen mektubu doğruca Türk Paşasına teslim ederek Rum köyünde olan biteni tüm ayrıntılarıyla bildirir. Yazılan mektup tercüme edildiğinde Papazın Türk milletinin kendilerini yok etmeye çalıştıklarını anlatarak, İngilizlerden yardım istemektedirler:

*"Papaz, sekiz aydır köyün önünden geçen taburların, topların adedini, Türklerin silahsız ahaliye yaptığı zulümleri, gebe kadınların karınlarını yarıp çocukları, genç kızları kazıklarda ve Rum erkeklerini toplayıp ateşte yaktıklarını uzun uzun söylüyor, 'Daha bizi kurtarmaya gelmeyecek misiniz? Dört gözle sizi bekliyoruz. Her sabah sizin için dua ediyoruz.' diyordu."*¹⁷³

*"Türkler asırlarca idareleri altında yaşayan kavimlerin varlıklarına, kültür, din ve dillerine saygılı davranmışlar ve onların yaşamalarında imkân vermişlerdir. Hâlbuki Osmanlı Devleti'nden ayrılmaya kalkan Balkan devletleri, varlıklarını zulümle ispat etmeğe kalkışmaktadırlar."*¹⁷⁴ Nitekim Ali, Yunan papazın yazdıklarının birer iftira olduğunu, aksine asker zabitlerin onları selamlayarak geçtiğini anlatır. Paşa hemen bu Yunan papazın yakalanmasını, Ali'nin de parayla mükâfatlandırılmasını emreder. Ancak Ali para yerine hizmet etmek istediğini dile getirir. Bu hikâyede Ömer Seyfettin'in Türk çocuğunun ruhundaki asaleti anlatmak için yazdığı satırlardır.

¹⁷³ Seyfettin, age., s. 364

¹⁷⁴ Engünün, İnci, "Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Yabancılar", *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1984, s. 51

Ali, paşanın hizmet etmesi için telefoncuların yanına vermeyi teklif ettiğinde Ali'nin bunu kabul etmediğini görüyoruz. Ali, kahraman olabileceği bir iş yapmayı arzulamaktadır. Bu yüzden yine aklını kullanarak, Türkler için casusluk yapmayı önerir ve bu öneri paşanın çok hoşuna gider.

Ali, İngilizlerin tarafına geçerek, mektubu İngiliz kumandanına teslim eder. Kumandan mektupta yazıldığı gibi Ali'nin her türlü fedakârlığa hazır olduğunu öğrenince Ali'den kendisine verilen saatli bombayı Türk paşasının bulunduğu çadırın yanına bırakmasını söyler.

Ali, kendisinden istenilen düşündükçe iki tarafın kumandanlarını kıyaslar. Türk paşasını mert, İngiliz kumandanı namert olarak niteler:

“Ali... bu adamların alçakça niyetlerini düşünmeye başladı. Hâlbuki Türk Paşası böyle namertçe bir oyun düşünmemiş, teklif etmemişti.”¹⁷⁵

Bu nedenle kendisinden yapılması istenen hain planı nasıl bertaraf edeceğini düşünür. Önce bombayı kurup siperin dibine bırakmayı, sonra bombayı kurup çadırın dibine bırakmayı düşünür. Ancak tasarladığı planlarda hep İngiliz kumandanı kurtulmaktadır. Ali'nin asıl amacı ise, İngiliz kumandanı cezalandırmaktır. Bu nedenle onun bombasıyla onu vurmak gelir aklına. Ancak bu işi canı pahasına yapacaktır. Ancak Ali, vatani için ölmeğe hazırdır. Ömer Seyfettin'in vatan uğruna ölmeyi yüce bir fikir olarak burada işlediğini görürüz:

“Papaz, ‘Milleti için ölenler daima yaşarlar.’ Demiyor muydu? Bu sözü yine hayaline getirdiği köyün imamına söyletiyor, içinden, ‘Bir insan ne kadar yaşasa yine ölecek değil miydi?’ diyordu.”¹⁷⁶

Şerefli ve cesur insanlar namussuzluktan korktukları kadar ölümden korkmazlar. Normal hayatta olsun, iş hayatında olsun eylem sözden daha iyidir ve her şeye verilecek en kısa cevap yapmaktır.¹⁷⁷ Ömer Seyfettin, Türk çocuğundaki bu Türk millî kimliğine olan sadakati, Ali'yi ölümsüzleştirecek şekilde kurgular ve hafızalarımıza yer edecek o dramatik boyuta taşımayı başarır.

¹⁷⁵ Seyfettin, age., s. 370

¹⁷⁶ Seyfettin, age., s. 371

¹⁷⁷ Smiles, Samuel, *Karakter*, çev. Mustafa Ertem, Doğan Kardeş Matbaacılık, İstanbul, 1975, s. 85-87

Ali, karakter sahibi Türk çocuklarını temsil eden bir örnektir. Vatani uğruna, milletine zarar gelmemesi adına kendisini feda eden Ali, bir Türk olduğunu asla unutmaz ve Aleko kimliğinden sıyrılması kolay olur.

Ömer Seyfettin, Osmanlı'nın bünyesindeki milletlere olan olumlu yaklaşımın aksine milletlerin Türk milletine olan zalimce yaklaşımlarına bu hikâye ile dikkat çeker. Öte yandan böyle bir kıyaslamayı bir çocuğun gözünden gösterir. Ali, yanlış - doğruyu, haklıyı - haksızı ayırt edebilecek kadar mantıklı, bilinçli, dürüst, vatanını, milletini seven, dinine ve Türk kimliğine kalbî duygularla bağlı, Türklük mefkûresini gerçekleştirmeye çalışan bir çocuktur. Ömer Seyfettin'in Ali'de idealize ettiği tip, Türk çocuğuna karşı beklentilerini sembolize eder.

2.2.2.3. Farklı milletlere mensup çiftlerden doğan çocuk

2.2.2.3.1. Piç

Ömer Seyfettin'in savaş yıllarında yazdığı on hikâyesinden ilki 'Piç', Türk Yurdu dergisinde 1913 yılında yayımlanmıştır.¹⁷⁸ Yabancılarla olan ilişkilerden doğan çocukların düştükleri kimlik bunalımı Ömer Seyfettin'in "Piç"¹⁷⁹ adlı hikâyesinde de belirtilir.

"Hikâye, "Türk düşmanlarının, yani Avrupalıların hâkim bulunduğu" Mısır'da geçer. Anlatıcı, Osmanlı- İtalya savaşına katılmak üzere Bingazi'ye gitmekte olan bir Türk'tür."¹⁸⁰ Anlatıcı gittiği bir lokantada mektep arkadaşı Ahmet Nihat' la karşılaşır. Karşılıklı sohbet ederlerken Türk olmadığını ifade eden Ahmet Nihat'ın sözleri anlatıcıyı şaşırır. Ahmet Nihat olayları izah eder. Çocukluk ve gençlik yıllarında mektepte Türklüğü tahkir eden hareketleriyle dikkat çekmekte ve batı hayranlığı gösteren Ahmet Nihat, babasını budala bir Türk pehlivanı, annesini gayet narin ve nazik bir Çerkez olarak görür. Hukuk eğitimi için Fransa'ya gider ve orada kalır. Annesini ölüm döşeginde olduğunu ve servetinden mahrum kalabileceği haberini alınca geri döner ve annesinden kendisi ile ilgili gerçeği öğrenir. Geçmişte bir Fransız doktorla ilişkiye giren annesinin kendisine hamile kaldığını, babasının gerçekte bir Fransız doktor olduğunu ve babasının Paris'te yaşadığını öğrenir. Eline tutuşturulan bir fotoğraf

¹⁷⁸ Mert, Necati, *Ömer Seyfettin*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2004, s. 181

¹⁷⁹ Seyfettin, Ömer, "Piç", *Ömer Seyfettin'in Bütün Eserleri 1*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 278-289

¹⁸⁰ Mert, age., s. 181

ve bir adresle yollara düştüğünü, babasını bulup, memnuniyetle onu kabul ettiğini, dinini, milliyetini ve ismini değiştirdiğini Pierre Dobois adını aldığı anlatır.

Anlatıcı lokantada rastladığı kişinin mektep arkadaşı olduğunu anladığında bir Türk olarak başındaki şapkayı, üstündeki kıyafeti yadırgadığını görüyoruz. Ancak Ahmet Nihat'ın, kendisinin bir Katolik ve Fransız olduğunu açıkladığında Türk ana babadan doğma bir çocuğun bunu söylemesi anlatıcının canını ziyadesiyle sıkar.

Hikâyede Ahmet Nihat'ın nasıl yabancılaştığı açıklanmadan Ömer Seyfettin, anlatıcının dilinden o dönemde yaygın olan bir iddiayı dile getirir:

*“Söyleyeceği saçmaları zaten biliyordum. Dinlerin, ananelerin, âdetlerin, ırk nazariyesinin hep efsane olduğunu; milliyetlerin itminan, terbiye ve menfaate göre değiştiğini; hangi milletin terbiyesi görülürse, o milletin ruhuna malik olunacağını ve nihayet medenîlik isteyen bir adamın mutlaka Avrupalılaşması lazım geleceğini iddia edecekti. Fakat bu boş ve çirkin iddiayı bir kere de onun ağzından işitmek istedim.”*¹⁸¹

Hikâyede Ahmet Nihat'ın mektepte 'Frenk Nihat' olarak anılmasının sebeplerine baktığımızda Türk kültürü ve terbiyesinden uzak yetiştiğini görmekteyiz. Dış görünümü, babasını, akrabalarını, Türk milletini sevmeyişi, Avrupa milletlerine duyduğu sevgi, batı tarzı bir hayatı düşlemesi ve Paris'te geçen öğrenim hayatı onu kimliğinden ve dininden soğutmuştur. Hatta kendi kendine milliyetini ve dinini değiştirmeyi düşünmüştür:

*“Hatırlayınız. Siz, Türkler, bana 'Frenk Nihat' derdiniz ve hakkınız da vardı. Ben son moda esvap giyer, tırnaklarımı uzatır, dinsizliğimi meydana vurur, Türklüğe dair ne varsa tahkir eder, Türkçe konuşmayacak kadar nefretimde taassup gösterirdim. Hep Fransızca konuşur, tatil zamanlarımı Beyoğlu'nda geçirirdim. Türk ve Türklüğe benzer her şeyden tiksindir, iğrenirdim.”*¹⁸²

Ahmet Nihat'ın çocukluğundan gelen bu duygu ve düşüncesinde, o dönem toplumunun değer yargılarındaki farklılıklar etkili olmuştur. Nitekim *“Toplumun çocuğa benimsettiği değerlerle geçerli değerler arasında ciddi bir boşluk varsa, genç*

¹⁸¹ Seyfettin, age., s.283

¹⁸² Seyfettin, age., s.283

birey ister istemez kendini aldanmış bulur; topluma olan güvenini yitirir ve yeni değerler arar. Bu yeni değer arama, tam bir geriye dönüş – din, ırkçılık, milliyetçilik vb.- olabileceği gibi, toplum dışı değerlere de yönelebilir. Bu çağda genç bireyin zengin bir kültürel ortam ve özgürlük bulabilmesi, onu birçok yanlışlıktan kurtarır.”¹⁸³

Ahmet Nihat’ın millî duygulardan yoksun yetiştirilmesinde annesinin rolü de büyüktür. Babasından budala bir Türk pehlivanı olarak söz etmesi, annesini narin ve nazik bir Çerkez olarak tanımlaması milliyet ayrımı yaptığını ve Türk kimliğine yabancı olduğunu gösterir. Annesi ile bu noktada birbirlerine benzemektedirler. Ahmet Nihat, annesi için babasından nefret eden biri olarak söz eder:

“Babam iri vücudu, geniş omuzları, kuvvetli kolları, ablak çehresi, kalın dudaklarıyla tıpkı budala bir Türk pehlivanının andırır. Bütün hareketleri adi, kaba ve bayağı idi. Gayet narin ve nazik bir Çerkez olan annem ondan dehşetle nefret ederdi.”¹⁸⁴

Ömer Seyfettin’in anne-çocuk münasebetini işlediği hikâyeleri incelediğimizde annenin çocuk üzerindeki etkisini farklı açılardan görmek mümkündür. Bu hikâyede de Ahmet Nihat’ın Türk kimliğini hakir görmesinde de annesinin etkili olduğunu düşünüyoruz. Çünkü *“Çocukta sosyal duyguyu geliştiren annedir. Çocuklarda göze çarpan garip alışkanlıklar, anne-çocuk arasındaki ilişkilerin sonucu ortaya çıkmaktadır ve bu gelişmenin yönü anne çocuk ilişkilerinin bir göstergesi olarak görünmektedir.”¹⁸⁵* Nitekim Ahmet Nihat’ın sosyal duygudan mahrum yetişmesinde, annesi ile olan ilişkisinin istenilen düzeyde olmamasının etkili olduğunu düşünebiliriz.

Bunların yanı sıra bu hikâyede anne-çocuk ilişkisinde farklı bir nokta dikkati çekmektedir. Ahmet Nihat’ın, annesinin ölüm döşeginde olduğunu haber alıp, İstanbul’a dönüşünde menfaat duyguları ağır basar. Bu bağlamda Ahmet Nihat’ın annesiyle olan ilişkisinin çıkar ilişkisi olduğunu söyleyebiliriz:

“Bu esnada İstanbul’dan bir telgraf aldım: ‘Annenize ameliyat yapıldı. Ölümü muhakkaktır. Yetişiniz. Size bir vasiyeti var.’ Aldırmadım.

¹⁸³ Portakal, Hüseyin, *Çocuk Eğitiminde Özgürlük ve Saldırganlık*, Altın Kitaplar Yayınevi, İst., 1994, s. 123

¹⁸⁴ Seyfettin, age., s.284

¹⁸⁵ Adler, Alfred, *İnsanı Tanıma Sanatı*, Dergâh Yay, İstanbul, 1997, s. 236

Yirmi dört saat geçmedi. İkinci bir telgraf aldım: ‘Anneniz ruhunu teslim ediyor. Size bir vasiyeti var. Gelmezseniz mirasından mahrum kalacaksınız.’ Gene aldırmayacaktım, fakat miras meselesi midemi bulandırdı. En nazik damarımı bulmuşlardı. Küçükten beri son derece menfaatimi bilir, menfaatimi her şeye tercih ederdim.”¹⁸⁶

Annesini ölüm döşeğinde ziyaret eden Ahmet Nihat’ın annesinden gerçek babasının kimliğini öğrendiğinde, yıllardır bir Fransız olarak doğma isteği artık gerçekleşmiştir. Annesi, gerçeği açıklarken oğlunun kendisini aşağılayacağını düşünürken, Ahmet Nihat’ın tepkisiz kalışı hatta bu habere sevinmesi Türk kimliğine adeta düşman olduğunu gösterir.

Akabinde Ahmet Nihat, kendisinin neden bir Fransız olduğunu anlayıp anlamadığını sorduğunda *“Anladım, lakin zaten Türk değilmisiniz ki...Piçmişsiniz!...”¹⁸⁷* diyen arkadaşından aldığı cevap çok ağır olur.

Burada evliliğinde gayrimeşru bir çocuğu dünyaya getiren kadın, anlatıcının gözünde küçülür ve anne olarak değerini kaybeder. Ömer Seyfettin’in bunu anlatıcının dilinden bir namussuzluk olarak nitelendirdiğini görüyoruz. Namus, haysiyet, onur, aile Türk milleti için çok önemli kavramlardır. Ömer Seyfettin’in de bu kavramları pek çok hikâyesinde işlediğini görüyoruz. Nitekim ‘Üç Nasihat’ hikâyesinde yanına bırakılan bir erkeğe karşı var gücüyle kendini savunan kadın, ‘Beyaz Lale’ hikâyesinde Bulgar komutanına teslim olmamak için canına kıyan kız, ‘Zeytin Ekmek’ hikâyesinde sosyal bunalımın yaşandığı bir dönemde açlıktan dahi olsa namusunu satmaktan vazgeçen kadın, Ömer Seyfettin’in değer biçtiği kadınlara örnek teşkil eder. Yazar, bu kavramlara ters düşen annelerin yetiştirdiği çocukların, Türk milletinin emeklerini boşa çıkardığını da bu hikâyede göstermiştir:

“Artık asabiliğim, Türk kafamı tutmuş, Türk hareminin erişilmez namusu hakkında beslediğim iman, bu masum ve mukaddes hayal artık kırılmış, artık perişan olmuştu!”¹⁸⁸

¹⁸⁶ Seyfettin, age., s.284

¹⁸⁷ Seyfettin, age., s. 288

¹⁸⁸ Seyfettin, age., s. 288

“Ahmet Nihat’ın Türklüğe has hiçbir şeyden zevk almayıp her şeyi küçümsemesi, Fransız bir babanın sulbünden gelen ‘gayr-i meşru’ birisi olmasından dolaydır. Devletin Menfaati Uğruna’ ve ‘Piç’ hikâyelerindeki anneler kendileri ahlaksız oldukları için çocukları da kötü, ahlaksız, zararlı tiplerdir.”¹⁸⁹ “Bu hikâyelerde de görüldüğü üzere, Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde kapatmalar, cinsi sapıklar ve düşük sokak kadınlarının hepsi yabancı soydandır. Bu tip kadınlar içinde Türk kadını bulamazsınız. Bu da bize, Ömer Seyfettin’in Türk kadınına verdiği değeri ve tarih ötesinden gelen an’anevi ahlâk temizliğinin bugün de geçerli olduğunu göstermesi bakımından enteresandır.”¹⁹⁰

Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde profilini çizdiği “Türk cemiyetini ayakta tutan değerle sahip, dindar, örf ve adetlerine bağlı, evlatları üzerinde mutlak otoritesi olan”¹⁹¹ anne, bu hikâyede anlatıcılığı hayal kırıklığına uğratmış ve onu bazı çıkarımlarda bulunmaya itmiştir:

“ Otelde, yatağında o gece sabaha kadar hemen hiç uyumadım. Hep Ahmet Nihat’ın mektepteki tatsız, biçimsiz hâllerini ve soğuk revaranslarını, garip vaziyetlerini düşünüyor ve sonra İstanbul’da Türklüğünü inkâr eden, Türklükten nefret eden, Türklüğü hakir görüp bütün varlıklarıyla Avrupalılaşmaya çalışan uzun tırnaklı, son moda esvaplı, tek gözlüklü züppeleri hatırlıyor, içimden: ‘Acaba bunların da hepsi piç mi? Hepsinin anneleri Beyoğlu’nda mı gebe kaldı?’ diyor; korkunç kâbuslar arasında yırtılmış al ve harap hilaller içinde yükselen tunç ve ateş renginde büyük, siyah ve kanlı haçlar görüyordum.”¹⁹²

H.Fethi Gözler ‘Bütün Yönleriyle Ömer Seyfettin’ adlı eserinde Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde kadınların kocalarını aldatmadıklarını bunu bir Türk kadının özelliği olarak işlediğini ifade eder.¹⁹³

¹⁸⁹ Uğurcan, Sema, “Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Kadın Tipleri”, *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfeddin*, Marmara Üniversitesi Yay., İstanbul,1984, s. 161

¹⁹⁰ Gözler, H. Fethi, *Bütün Yönleriyle Ömer Seyfettin*, Çağdaş Yayınevi, İstanbul, 1976 s. 90

¹⁹¹ Uğurcan, agm., s. 161

¹⁹² Seyfettin, age., s. 289

¹⁹³ Gözler, H. Fethi, *Bütün Yönleriyle Ömer Seyfettin*, Çağdaş Yayınevi, İstanbul, 1976 s. 90

Ahmet Nihat, Türklüğe yabancılaşıp, damarlarında Türk'ten başka kan bulunduğuna inanıp, Türklükten uzaklaşmış birisidir. Buna benzer bir durumu 'Bir Kayışın Tesiri' adlı hikâyede de görmekteyiz. Asıl adı Mahmut Bey olan şahıs, çocukken kendisine hediye edilen bir Çerkez kayışı ile kendisini Çerkez olarak tanıtmakta, bir Çerkez gibi davranmaktadır.

“Yazar, bu hikâyelerde mizahi tonu hayli ağır tutar ve birinde annenin ahlaki zaafı, diğerinde ise bir çocukta bir kayışın kendisini Türk milliyetinden koparması sebep gösterilir. Bunlar görünüşte kalan zayıf insanların örnekleridir. Bu şahısları Türklükten koparan uyarıcılar gülünç sebeplerdir. Yazarın durumu gülünç göstermesi elbette ki Türklüğünü inkâr eden kansızlara karşı duyduğu nefreti mizahla örtmesine bağlıdır. Ayrıca çeşitli kavimlerin kendi milli varlıklarına sahip çıkmalarını tabî bulur. Ömer Seyfettin'i kızdıran Türklerin bu vakayı kavramayarak suni bir insanlık davasını (devrinde bu Osmanlılıktır) kendi millî varlıklarına rağmen savunmalarıdır.”¹⁹⁴

Kısacası Ömer Seyfettin bu hikâyesinde, Ahmet Nihat'ın kimliğine yabancılaşmasında anne-babayı ve Ahmet Nihat'ın batı tesiri altında aldığı yabancı eğitiminin etkili olduğuna dikkat çeker. Ayrıca bu hikâye, Türk olarak bildiğimiz ancak Türk kültür ve değerlerinden uzakta yaşayan bireylerin kimliklerinin oluşumunda etkili olan anne-babayı ve çocuğun yetiştirilme tarzını sorgulamamızı sağlar.

¹⁹⁴ Enginün, İnci, “Ömer Seyfettin'in Hikâyeleri”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 1992, s. 40

2.2.2.3.2. Fon Sadriştayn'ın Oğlu

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde özellikle aile, anne, baba gibi kavramları önemseydiğini, çocuk yetiştirmede bu kavramları millî kültür mefhumunda içselleştirdiğini görüyoruz. Çocuk eğitiminde önemli olan hususları makalelerinde belirten yazarın hikâyelerini incelediğimizde çocuk ve çocuğu yetiştirecek olan anne ve babanın profilini çıkarmak mümkün oluyor.

Ömer Seyfettin, yaşadığı dönemde yaygın olan yabancılarla yapılan evliliklerde süreç içerisinde meydana gelen kültürel çatışmalara dikkat çeker. Özellikle hikâyelerinde farklı milletlere mensup çiftlerden doğan çocuklara yer verdiğini görüyoruz. Bunlardan birisi 'Fon Sadriştayn'ın Karısı ve Fon Sadriştayn'ın Oğlu'¹⁹⁵ hikâyeleridir.

Bu hikâyelerden ilkinde hikâyenin kahramanı olan Sadrettin'in bir Almanla yaptığı evliliği anlatılır. İkinci hikâyede ise bu evlilikten doğan oğulları Hasip anlatılır. Yazar, ilk hikâyede batı hayranlığını, ikinci hikâyede ise batı hayranlığının sonuçlarını milliyetçi bir düşünceyle ele alır.

*“Ömer Seyfettin hikâyelerinde, milliyetçiliğin nasıl bir şuur meselesi olduğunu ve eğitim veya uyarıcının rolünü çeşitli cephelerden işlemiştir. Evde alınan terbiye millî şuurun oluşmasında rol oynar. Bundan yoksun kalan çocuklar Türk “hars”ından uzak yetişir ve hatta zararlı bile olurlar. I. Dünya Savaşı'nda aynı saflarda yer almış olduğumuz Almanlara karşı Ömer Seyfeddin bir yakınlık duymaz. Nitekim “ Fon Sadriştayn'ın Karısı” adlı hikâyesinde bu durum kendini açıkça gösterir.”*¹⁹⁶ Fon Sadriştayn'ın Karısı ve Oğlu hikâyelerinden Ömer Seyfettin'in yabancılarla yapılan evliliklerden dünyaya gelen çocukların, yabancı kültürlerin etkisinde milliyetlerini kaybettikleri düşüncesi çıkarılabilir. Bu düşünce çerçevesinde Ömer Seyfettin'in bu hikâyelerin de annenin çocuk üzerindeki etkisini de görmek mümkündür.

“Bizde millî bir eğitim görmüş kadın olmadığı düşüncesine varan Ömer Seyfettin, bu hikâyesinde Alman milletini var eden kadın örneğini, o devirde birçok örnekleri türeyen bir Alman hayranı ile evlendiriyor,

¹⁹⁵ Seyfettin, Ömer, “Fon Sadriştayn'ın Oğlu”, *Ömer Seyfettin'in Bütün Eserleri 2*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 300-314

¹⁹⁶ Enginün, İnci, “Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Yabancılar”, *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfeddin*, Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1984, s. 60

bizdeki yabancı hayranlığı ile geri seviyedeki kadınlığı çifte amaçlı satirle hırpalıyordu.”¹⁹⁷ “Ömer Seyfeddin’in bilhassa kadın kahramanları arasında yabancıların milliyetçi olmalarına karşılık Türk kadınlarında bu duygunun bulunmaması cemiyetimize karşı yönelttiği en kuvvetli tenkitlerin başında gelir.”¹⁹⁸

Ömer Seyfettin, hikâyeyi yayımladığı dönemde hikâyenin farklı kesimlerden tepki aldığını hatıralarında şöyle dile getirir:

“Ben ‘Fon Sadriştayn’ın Karısı’nu Yeni Mecmua’da neşrettim. Büyük bir gürültü yaptı. Yalnız kadınlar arasında değil, Almanlar arasında da... Bir hafta evvel Celâl Sahir’e yemeğe gitmişim.

- Almanlar da anlamıyorlar, dedi, dün telefonla, Ömer Seyfettin neden bizi tahkir ediyor? diye bana soruyorlar.

Kadınlar hep ayağa kalktı. Boyuma eve telefon ediyorlar, mektuplar da alıyorum. Nilüfer Sârâ isminde bir hanım bana ‘Seyfiştayn!’ diyordu. Beni Alman propagandacılığı ile itham ediyor.”¹⁹⁹

Yine Ömer Seyfettin’in hayatının son dönemlerinde zihninde ‘Ararken’ adlı bir roman tasarladığını, bu roman için planlar yaptığını hatıralarından öğreniyoruz. Yazar, bu romanda da yabancılarla yapılan evliliklere dikkat çekmek istediğini hatıralarında ifade etmektedir.

“Muhitimizde millî Türk kadını yok! Alaturkalarla alfrangalar var. Alaturkalar hayatta geri kalmış, hâlâ ümmet devrinin zihniyetiyle yaşayan zavallılar... Bunlar model Türk kadını olamazlar. Medeniyete giren Avrupalılaşınlarsa, onlar da millî değil; kimi Fransız, kimi İngiliz terbiyesi almış kuklalar. Evlenmek isteyen bir genç kendisine kart ararken bu kuklaları görecektir! Bir türlü hâlis Türk enmuzeci bulamayacak. Kahramanım ararken epeyce gülünç şeyler de seyredecek.”²⁰⁰

¹⁹⁷ Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 358

¹⁹⁸ Enginün, agm., s. 71

¹⁹⁹ Seyfettin, Ömer, “17 Kânun-ı sani 1918”, *Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar, Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri*, hzl. Hülya Argunşah Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 263

²⁰⁰ Seyfettin, age., 7 Kânun-ı Evvel 1917, s. 253

Hikâye, Boğaziçi vapurunda bir rastlaşma ile başlar. Anlatıcı, gayet sağlıklı bir Alman görür ve hayranlıkla anlatır. Oysa bu yolcunun aslında Alman değil, Sadrettin adlı bir Türk ve vaktiyle anlatıcının Serçe Pehlivan diye tanınan okul arkadaşı olduğu anlaşılır. Bu karşılaşma ile Sadrettin, okuldan sonra bir Türk kıızı ile evlendiğini ancak maddi sıkıntılardan dolayı anlaşılmadıklarını ve hava değişimi için gittiği Almanya’da karşılaştığı Alman bir bayanla tanışıp evlendiğini ve karısının hayatını ekonomik anlamda nasıl değiştirdiğini anlatır. Ancak zamanla Fon Sadriştayn, ihtiyarlardan ve aşırı beslenmeden dolayı rahatsızlanır. Bu arada Türkler’in en büyük millî şairi olan Orhan Bey’in doğum günü millî bayram yapılmış olmasına rağmen karısı Lida’nın umursamazlığı Fon Sadriştayn’ı üzer. Çünkü kendisinin Alman adetlerine gösterdiği ilgiyi karısı göstermemektedir. Orhan Bey, Fon Sadriştayn’ı çok derinden etkiler. Zira Orhan Bey, milletine bağlı, halk tarafından çok sevilen, annesinden aldığı dinî terbiyeyi eserlerine taşımayı başarmış bir şairdir. Oysa Fon Sadriştayn’ın oğlu Hasip, Türklüğü aşağılayan, Almanlığı kabul etmeyen, faziletsiz, servet düşkünü, müsrif, karakersiz, tembel birisidir. Fon Sadriştayn, gazetelerden Orhan’ın babasının Çanakkale’de şehit düştüğünü ve annesi tarafından büyütüldüğünü öğrenir. Her türlü zorluğa katlanıp böyle bir evladı yetiştiren kadını merak eden Fon Sadriştayn, rehberden öğrendiği telefonla adreslerini öğrenip randevu alır. Orhan Beylerin evine geldiğinde ise kendisini hayretler içerisinde bırakan gerçekle yüzleşir. Görüştüğü kişi ilk karısıdır. Görüşme sonrası, kimliğini inkâr etmenin verdiği pişmanlıkla oradan uzaklaşır.

Anlatıcının, vapurda gördüğü kişi eski okul arkadaşı olmasına rağmen tanıyamamasındaki en önemli neden, gördüğü kişinin bir Alman’dan farksız olmasıdır. Anlatıcı gördüğü adamın Türkçe konuşmasına şahit olmasına rağmen düşüncesinin değişmediğini görüyoruz. Bu yönüyle sonradan Fon Sadriştayn lakabını alan Sadrettin’in Almanlaştığını ve kendi öz kimliğinden uzaklaştığını söyleyebiliriz.

Sadrettin’in yabancılaştırmadaki en önemli etken onun Almanlara duyduğu hayranlıktır. Hikâyede Sadrettin’in hem bir Türk hem de bir Almanla yaptığı evlilikleri görmekteyiz. Birinci hikâyede eşleri maddi yönden ikinci hikâyede eşleri manevi yönden kıyaslamak mümkündür.

Sadrettin’in Türk eşi Fransızca konuşan, piyano çalan, şık güzel bir hanımdır. Özellikle evliliklerinin ilk yıllarında Sadrettin, eşinin müsrifliklerinden, evdeki sorumluluklarını yerine getirmeyişinden şikâyetçidir. Alman eşi ise, iktisadlı, aza kanaat

eden, kocasını ekonomik yönden rahata kavuşturan bir kadındır. Bu kıyaslamada Sadrettin'in fiziki yapısı dikkat çekicidir. Türk eşi ile evliken, sıska denecek kadar zayıftır. Çektiği maddi sıkıntılar kendisini veremin eşiğine kadar getirmiştir. Alman eşiyle evliken ise durum tam tersidir. Doksan beşe varan kilosunu ile daha gülbüz, daha sıhhatli görünmektedir. Ancak sonraki yıllarda bu durum aleyhine dönerek kendisinin hastalanmasına yol açacaktır. Yazar, Fon Sadriştayn'ın düşlediği rahatın, zenginliğin kendisine huzur ve sağlık getirmediğini anlatmaya çalışmaktadır. Bu yüzden hikâyede anlatıcının dilinden Fon Sadriştayn'ın Türk eşine tercih ettiği Alman eşinin onaylanmadığını görüyoruz:

“Fon Sadriştayn'ın uzvî istirahatinden, her anına mantıkla hesap karışan saadetinden, çamaşır yıkayan, yemek pişiren, tahta silen, kundura boyayan aşkından tiksiniyordum. Ta orada... şu küçük yalıcıkta müsrif, hesap bilmez, saz benizli, narin, şık bir kadınla borç içinde, manevî maddî ıstıraplar içinde... tabiatın uyusuk sükûnu karşısında sessiz, mahmur yaşamak daha tatlı değil miydi?”²⁰¹

İkinci hikâyede Türk ve Alman eşlerin manevi yönden kıyaslamasının mümkün olduğunu söylemiştik. Buna göre, her iki bayanda kendi millî kültürlerine bağlı insanlardır. Uzun yıllar Fon Sadriştayn'la evli kalan Lida'nın Türk kültürüne ilgisiz kaldığını görüyoruz. Özellikle her iki kadının birer oğlu vardır. Bu bağlamda iki anneyi yetiştirdikleri çocuklar bakımından karşılaştırabiliriz. Alman annenin oğlu Hasip ile Türk annenin oğlu Orhan, taban tabana zıt karakterlerdir.

Hasip, çocukluğundan beri ne Alman olabilmıştır, ne de Türk. Babasının müsrif, tembel, karakersiz bir serseri olarak nitelendirdiği oğlu Hasip, çocukluğundan beri anne ve babasının farklı milletlerden oluşunu kullanarak, isteklerini gerçekleştirmiş, fırsatçı, kurnaz bir çocuktur. Maddiyata dayalı bir eğitim almıştır. Bu anlamda kendisine konulan ismin tesadüfi olmadığını düşünüyoruz. Ailesinin servetini, Amerika'ya aşırması, evden kaçmasıdır. Bu durum özellikle annesi tarafından Hasip'in evlatlıktan reddedilmesine neden olmuştur:

²⁰¹ Seyfettin, Ömer, “Fon Sadriştayn'ın Karısı”, *Ömer Seyfettin'in Bütün Eserleri 2*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 260

“Daha küçükken, riyakârlığa başlamıştı. Annesine ‘Ben Almanım! Türk eşektir’, kendisine ‘Ben Türk’üm! Almanlığı kabul etmem.’ diyerek ikisinin arasında gizli gizli buz dağları yükseltir; sonra yalanla, düzenle her birisinin muhabbetini ayrı ayrı çalar, çaldığı iki muhabbeti sahiplerine karşı birer şantaj aleti yapardı.”²⁰²

Hikâyede görüldüğü üzere ebeveynler, oğullarının sevgisini para ile satın almaya çalışmaktadırlar. Bu durum çocuğu fırsatçı konumuna düşürmüştür. Oğullarının bir diğer milleti küçümseyerek, aşağılamasına göz yuman anne ve baba oğullarının ahlaksız bir tutum sergilemesine âdeta izin vermişlerdir. Hasip’in ebeveynlerinin zaafını anladığında onları parmağında oynattığını görürüz. Atalay Yörükoğlu’nun şu ifadeleri, Hasip’in davranışlarını açıklar niteliktedir:

“Çocuğun kimi davranış ve tepkileri ana babadan destek görür, kimisi de engellenir. Çocuk kendi yararına olan ve karşı çıkılmayan tepkilerini yineleme eğilimi gösterir. Kendisine kolay gelen ve amacına ulaştıran tutum ve davranışları benimser.”²⁰³

Hasip’in çocukluktan gelen ahlaka sığmayan bu tavırları babası Fon Sadriştayn’ı çok üzmektedir. Fon Sadriştayn, oğlunun neden böyle davrandığını sorgularken vardığı sonuç ilginçtir:

“Niçin böyle oldu? Niçin böyle oldu?’ diye inledi. Annesinin faziletleri niçin ona geçmemişti? Kendisi fenalıktan nefret eden, sakin, akıllı, çalışkan bir adamdı. Niçin bu hâlleri çocuğuna geçmemişti. (...) İki ziyadan bir karanlık hâsıl olması gibi annesinin, babasının milletlerindeki faziletler de, sanki onda birleşince bir fezahat hâline geçmişti.”²⁰⁴

Fon Sadriştayn, oğlunu yetiştirirken nerede hata yaptığını düşünürken bir baba olarak görevini doğru yapmadığının farkındadır. Ömer Seyfettin, çocuk yetiştirmede babanın çocuğa yönelik tavırlarının çocuk eğitimindeki önemine bir kez daha dikkat çekmektedir. Fon Sadriştayn, Almanlaşan bir babadır. Kendi kültürüne yabancılaşan bir

²⁰² Seyfettin, Ömer, “Fon Sadriştayn’ın Oğlu”, *Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri 2*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 307

²⁰³ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yay., İstanbul, 2000, s. 169-170

²⁰⁴ Seyfettin, age., s. 308

baba olarak oğlu için gerçekçi bir model oluşturamadığını düşünüyoruz. Bu yüzden Hasip, yirmi beş yaşında karakersiz bir insan olarak topluma katılır:

*“Şimdi kim bilir neredeydi? Ne Türk olabilmişti, ne de Alman...
Her milletin haricinde, her ahlakın dînunda, kötü bir enmuzeçti.”*²⁰⁵

Ömer Seyfettin, ‘Bin Hayır’ adlı hikâyesinde de bir babanın ölümünün ardından iki inatçı kardeşin düştükleri miras kavgasını anlatır. Durmuş Ağa öldükten sonra tüm malları aralarında taksim eden iki kardeşin, bencilliklerinden babalarının hayrına bir şey yapmak akıllarına gelmez. Geriye kalan tek mal bir köpektir. Onu da keserek paylaşmayı düşünen iki kardeşe komşuları engel olur. Aralarında paylaşmadıkları köpeği de komşularının tavsiyesi üzerine babalarının hayrına serbest bırakırlar. Köpeğin bütün kış Durmuş Ağa’nın evinin etrafında ulumasını komşular köpeğin efendisine olan muhabbetine yorarlar. Ömer Seyfettin, bir babanın ölümünün ardından gözlerini mal hırsı bürümüş, bencil, inatçı, vefasız kısacası babalarına bir hayırları dokunmayan bu hayırsız iki kardeşin davranışlarında babayı sorumlu görür. Çünkü Durmuş Ağa, bir köpeğe gösterdiği sevgiyi evlatlarından esirgemiştir:

*“Rahmetli Durmuş Ağa hasislik etmeyip bu köpek kadar oğullarına
da kendini sevdirseydi ne mezarı taşsız kalır, ne de böyle mevlitsiz,
hayırsız, hasenatsız toprak altında yatarı bugün...”*²⁰⁶

Ömer Seyfettin’e göre ebeveynlerin, çocuklarını terbiye derken onlara sevgilerini göstermeleri gerekir. Bu sayede daha vefalı, sadık, hırstan uzak, hayırlı evlatların yetiştirileceğini söylemek mümkündür. İşte ‘Fon Sadriştan’ın Oğlu’ hikâyesinde de Hasip, ilişkilerin menfaate dayalı olduğu bir ortamda büyümüştür. Bu yüzden de anne ve babasından gerçek bir sevgi gördüğünü söylemek zordur.

Orhan ise küçükken babasını Çanakkale’de kaybetmiş, bir şehit çocuğudur. Annesi tarafından yetiştirilmiş, maneviyata dayalı bir eğitim almıştır. Türk kültürüne, millî tarihe vâkıf, millî kimliğine sıkı sıkıya bağlıdır. Orhan, hikâyede uyuyan millî vicdanı uyandıran, millî lisanı yeniden sevdiren, Türk milletleri arasında şiirleriyle köprü kuran, milletine ‘mefkûre peygamberi’ olan bir şair olarak tanıtılmaktadır.

²⁰⁵ Seyfettin, age., s. 308

²⁰⁶ Seyfettin, Ömer, “Bin Hayır”, *Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri 4*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 13

Fon Sadriştayn, oğlunu Orhan’la kıyasladığında aradaki uçurumu görür. Orhan’la ailesinin ne kadar iftihar ettiğini düşünerek oğlundan ötürü duyduğu hicap artar. Orhan’ın halk tarafından sevilen millî bir şair olmasında annesinin etkili olduğunu okuduğu yazılardan öğrenir:

“Ben her şeyi annemden öğrendim. Annem beni dinî bir vecd içinde büyüttü. Şiirimde duyduğunuz ‘lirizmin’ menbaı ondan aldığım dinî terbiyenin heyecanlarıdır. Şiirlerimi, hikâyelerimi, trajedilerimi, evvela masal hâlinde ondan işittim. Onun halktan olan ruhu bana halk sevgisini, halk aşkını nefhetti. Bundan dolaydır ki kafiyelerim halkın tabirleri, musikim halkın dilindeki ahenktir!”²⁰⁷

“Türk ruhunu çok iyi anlayan ve anlatan bir annenin avladı üzerindeki tesirini açıklayan bu sözler, sağlam nesillerin yetişmesinde kök ve değerlerine bağlı annelerin ne kadar önemli rol oynadıklarını gösterir.”²⁰⁸ Nitekim Ömer Seyfettin’de anneleri, istikbalin milliyetçi bireylerini yetiştirecek fedakâr mimarları, millî terbiyecileri olarak görmektedir. Bu yüzden anne-çocuk münasebetini işlediği hikâyelerinde vatan, bayrak, millet, din, tarih, kültür muhabbetlerini çocuğa kazandıran anneyi işlediğini görmekteyiz. Ömer Seyfettin’in bir Ermeni genci olan Hayikyan’ın hatıralarını kaleme aldığı “Ashâb-ı Kehfimiz” adlı hikâyesinde kadının toplumsal rolü şöyle dile getiriliyor:

“Oh, necip kadın! Anasının lisanını seven büyük kadın!.. Türkçeyi kıskanıyor. Anlıyorum, Türkçeyi kıskanıyor. Yine anlıyorum ki kadınlar olmasa, aşk olmasaydı aile, saadet olmadığı gibi milliyetler de olmayacak, biz insanlar dünyada sefil, ihtirassız, şanssız, rekabetsiz, miskin, perişan nebatat gibi, gelip geçecektik. Bize aşkı öğreten kadın, aileyi de öğretiyor. Aile de mukaddes milliyet hislerini bizim dimağımıza ekiyor.”²⁰⁹

Yıllardır kendisine yabancı olduğu bir evde yaşamaktan, maddi, manevi tüm değerlerinin yok olmasından büyük acı duyan Fon Sadriştayn, hayran olduğu şair

²⁰⁷ Seyfettin, Ömer, “Fon Sadriştayn’ın Oğlu”, *Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri 2*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 306

²⁰⁸ Uğurcan, Sema, “Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Kadın Tipleri”, *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfeddin*, Marmara Üniversitesi Yay., İstanbul, 1984, s. 162

²⁰⁹ Seyfettin, Ömer, “Ashâb-ı Kehfimiz”, *Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri 3*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 156

Orhan'ı yetiştiren anneyi tanıma arzusuyla onu evinde ziyaret eder. Ancak bu annenin, yıllar önce şimdiki eşi ile evlenmek için, müsrif diye, üstelik namusuna iftira ederek boşadığı eski karısı olduğunu anladığında büyük bir üzüntü yaşayarak, yabancılaşmış hayatına geri döner.

*“Vaktiyle hakikatini inkâr ettiği bir mabetten kovulan perişan bir dinsiz nedametiyle bu zümrüt yuvadan, milletin bu mukaddes Kâbe’sinden hızla uzaklaştı.”*²¹⁰

*“Fon Sadriştayn’ın Karısı/Oğlu hikâyeleri, Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?/ Öldü? hikâyelerini hatırlattıyor. Her ikisinde de yabancı kadınlarla evlenmiş iki kadın var. Ancak, Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?/ Öldü?’de kadın, sonradan savaşılan bir ülkenin kadınıdır; Fon Sadriştayn’ın Karısı/Oğlu’ndaki kadın ise dost bir ülkenin. İlkinde evlilik yıkılır; ama çocuk iyi yetişmiştir, hem de tercihi Türklüğü olur. İkincisin de ise aile rahat ve sağlamdır; fakat çocuk yozlaşır.”*²¹¹ Yabancılarla yapılan evliliklerin etkilerini milliyetçilik boyutunda kaleme alan Ömer Seyfettin, ailelerin sağlam temellere dayandırılmasında eşlerin ortak millî değerlere sahip olmasının çocukların yetiştirilmesinde önemli olduğunun altını bu hikâyelerinde çizmektedir. Bu sayede eşler arasındaki millî değerlerin farklılığından doğabilecek sorunlardan çocuklar etkilenmeyecektir.

Ömer Seyfettin için milliyetçilik bir şuur meselesidir. Bu şuurlanma ise ancak aile ocağında ve millî eğitimle gerçekleşebilir. Bu şuurla yetişmeyen çocuklar, Hasip gibi Türk kültüründen uzaklaşarak, Türk ülküsüne zarar verebilir. Orhan, Hasip’in tam aksine millî şuurla yetiştirilmiştir. Bunda bir Türk annenin rolü büyüktür. Farklı milletlere mensup çiftlerden meydana gelen çocukların, Türk kültürü doğrultusunda yetiştirilmeleri zorlaşmakta ve Türk ülküsünün gelecek nesillere aktarımı tehlikeye girmektedir. Ömer Seyfettin hikâyesinde bu düşüncesini, Hasip ile somutlaştırır.

²¹⁰ Seyfettin, Ömer, “Fon Sadriştayn’ın Oğlu”, *Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri 2*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 313

²¹¹ Mert, Necati, *Ömer Seyfettin*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2004, s. 322

2.2.3. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde kız çocuk

2.2.3.1 Bahar ve Kelebekler

'Bahar ve Kelebekler'²¹² Ömer Seyfettin'in 1911 senesinde Genç Kalemler dergisinde yayımladığı ilk eseridir. "Ali Cânîp, onun, Selânik devresindeki bu ilk hikâyesinin uyandırdığı ilgiyi ve edebiyat çevrelerinde kazandığı ilk başarıları, 'konusunun millî bir meseleden' alınmış olmasına yormaktadır. Aslında bu hikâye, konusu, kişileri, anlatımı, ortaya koyduğu sorunu ile Servet-i Fünûn hikâye anlayışının bir devâmı idi."²¹³

"Hikâye, içinde yaşanılan hayat ve dekorun tasviri ile başlar. İçinde yaşanılan hayat ve dekorun çok güzel ve gerçek olmasına karşılık, doksan yedi yaşındaki nine ile onun torununun torunu olan on yedi yaşındaki genç kız, hemen yanı başlarında bulunan bu hakikat ve güzelliğe karşı 'yabancı'dırlar. 'Gayet zayıf, gayet sarı, gayet ihtiyar' bir kadın olan nine 'bahara, hayata dargın gibi arkasını dışarıya çevirmiş', 'esmer, güzel bir kız' olan torununun torunu ise 'siyah maroken kaplı' Fransızca bir kitaba dalmıştır."²¹⁴

Nine ve torununun arasında geçen diyalogların anlatıldığı hikâyede, nineyi eski neslin, torununu da yeni neslin birer temsilcisi olarak görmek mümkündür. Hikâyede birbirinden farklı bu iki kuşağın kendilerine has duygu, düşünüş ve davranışlarındaki farklılıklar işlenir.

Haluk Yavuzer, kuşakların farklı biçimlerde sosyalleşmesinin, nesiller arasında düşünce, inanç ve eylem bakımından farklılıklar yarattığını, bu nedenle kuşaklar arasında çatışma ve isyan yaşandığını ifade eder.²¹⁵

Ninesi, kıza ne okuduğunu ve adını sorduğunda kız, adı 'Desenchante', anlamı 'Sevinç ve sadetten mahrum kadınlar' olan bir Fransız romanı okuduğunu söyler. Bu kitap bir bakıma onun hayata bakış açısını temsil etmektedir. Kızın Fransızca bilmesi

²¹² Seyfettin, Ömer, "Bahar ve Kelebekler", *Ömer Seyfettin'in Bütün Eserleri 1*, hzl. Hülya Argunşah Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 165-175

²¹³ Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 178

²¹⁴ Kaplan, Mehmet, "Bahar ve Kelebeklerin Tahlili", *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfeddin*, Marmara Üniversitesi Yay., İstanbul, 1984, s. 42

²¹⁵ Yavuzer, Haluk, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 293

çocukken bu eğitimi aldığını gösterir. Ayrıca okuduğu kitap, onun mutsuz, içe dönük bir hayatı yaşadığını gösterir.

Bu bedbaht kadınların kimler olduğunu merak eden ninesine Türk kadınları olduğunu söylemesi nineyi üzer:

*“Bu kız tıpkı büyük matemler geçirmiş, felaketler görmüş bir zavallı gibiydi. Hiç gülmüyor ve ebedî mahzun duruyordu. Ah, işte hep bu kitaplar onları zehirliyor, onları solduruyordu. Onları bahara, saadete yabancı bırakıyordu. Ansızın kalbinde bir acı duydu.”*²¹⁶

Büyük nine, Türk kadınlarını sevinçten, saadetten mahrum gören torununa, okudukları kitapların etkisinde kaldıklarını bu yüzden mutsuz insanların kendileri olduklarını ifade eder:

*“Siz bozuldunuz. Siz büyük annelerinize benzemediniz. Ah biz... gençken ne kadar mesut idik. (...) Bahar, şu arkamdaki bahar bizi sevinçten deli ederdi. Şimdi siz bunları görmüyorsunuz, siz bu zehirleyici kitaplar üzerine düşüyor, kararıyor, soluyor, soluyor, hırçın, berbat, tahammül olunmaz bir mahluk oluyorsunuz. (...) Şimdi siz Frenk mürebbiyeler elinde büyüyor, kendi lisanınızın güzelliklerini tanımıyor; başka memleketlerin, başka şeylerini öğreniyorsunuz. Onlara benzemek istedikçe kendi benliğinizden uzaklaşıyor, etrafınızdan nefret ediyor, hakikaten, sevinçten, saadetten mahrum kalıyorsunuz. Ah... At elinden o kitabı”*²¹⁷

Mehmet Kaplan ‘Bahar ve Kelebekler’ hikâyesini tahlil ederken burada, ninenin ağzından konuşanın Ömer Seyfettin olduğunu ifade eder:

“Ömer Seyfeddin’e göre, Tanzimat’tan sonraki Türk yazarları, eserlerinin adlarına varıncaya kadar Batılıları taklit etmişlerdir. ‘Yeni Lisan’ başlıklı makalesinde yazar, bilhassa Servet-i fünuncuları kastederek onların ‘cidden güzel, fakat son derece milliyetimize, hissimize, zevkimize muhalif Fransızca şiirler yazdıklarını’ ve bunların ‘çalma’ olduklarını

²¹⁶ Seyfettin, age., s. 167

²¹⁷ Seyfettin, age., s. 167-168

*iddia eder. Görülüyor ki, burada sadece dil meselesi değil; duygu, düşünce, zevk, hayata bakış tarzı da bahis konusudur. Ömer Seyfettin hikâyesiyle makalesinde konuyu derinleştirerek, yaşanan hayata ve sosyal şartlara da temas eder.”*²¹⁸

Olca Öner Toy, “Ömer Seyfettin’in Milliyetçilik Düşüncesi” başlıklı makalesinde günlük yaşayışta görülen Batı öykünmeciliğinin bizi kendi değerlerimizden uzaklaştırdığını hatta ruhlarımızı bile değiştirdiğini ifade ederken millî özelliği olmayan eğitim ve öğretimin, milliyetçilik düşüncesinden yoksun delikanlılar, mutsuz genç kızlar yetiştirdiğini sözlerine ekler.²¹⁹

Hikâyenin bu bölümünde büyük ninenin, torununa kendi hayatını, saadet dolu günlerini büyük bir özlemlerle anlattığını görüyoruz. Bu bir bakıma nine ile torun arasında bir kültür aktarımıdır. Bu kültür aktarımında büyük ninenin, yeni neslin içinde bulunduğu sosyal şartlardan, yaşam tarzından memnun olmadığını söylediği ifadelerden çıkarmak mümkündür. Yaşadığı devri hasretle anan büyük nine, torununun yaşadığı devri ‘her şeyden nefret eden, her şeyi fena gören, her şeyi karanlık gören, berbat, hasta, tedavisi imkân haricinde bir nesil’ olarak nitelendirmektedir. Büyük nine sosyal şartların değişiminde batı hayranlığının etkili olduğunu savunmaktadır:

*“Frenklik bir veba gibi içimize girmiş, yanaklarımızın allığını, dudaklarımızın tebessümünü silmiş, feracelerimizi parçalamış, pabuçlarımızı atmış, parmaklarımızı narin bir mercan gibi parlatarak güzelleştiren kınalarımızı bile ortadan kaldırmıştı. Eşyamızı, esvaplarımızı, evlerimizi değiştirirken ruhlarımızı da değiştirmişti. Her şey yalan, her şey sahte, her şey taklit oldu. Ananelerimiz öldü.”*²²⁰

Büyük ninenin anlattıklarından yola çıkarak iki nesil arasındaki farkları şu şekilde kıyaslayarak sıralayabiliriz:

²¹⁸ Kaplan, age., s. 44- 45

²¹⁹ Öner Toy, Olca, “Ömer Seyfettin’in Milliyetçilik Düşüncesi”, *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, AKDTYK Yayını, Ankara, 1992, s. 79

²²⁰ Seyfettin, age., s.169

Tablo 1. İki Nesil Arasındaki Farklılıklar

Büyük Nine	Kız Torun
1. Tuhfe-i Vehbi, Mesnevi gibi eserler okunmakta	1. Fransız ve Serveti Fünun eserleri okunmakta
2. Fuzulî, Bakî gibi şahısların eserleri takip edilmekte	2. Pier Loti gibi yabancı şahısların eserleri takip edilmekte
3. Gelenekçi kadın	3. Modern kadın
4. Mutlu ve huzurlu bir nesil	4. Şaşkın ve mustarip bir nesil
5. Kadınların kendilerine has eğlenceleri ve zevkleri	5. Yaygın hale gelen moda kavramı içinde bir Frenkli gibi yaşamak
6. İnsan hayatında belli dönemlerin (çocukluk, mektebe başlayış, feraceye giriş, kocaya varış, doğuruş gibi) önemsenmesi ve insanların bu dönemleri hep birlikte kutlaması	6. Batı tesiri ile Avrupalı bir yaşam tarzı içinde bir takım adetlerin unutulmaya yüz tutması
7. Dönemin sahip olduğu folklorik unsurlar yönünden zengin olması	7. Zamanla sahip olunan pek çok folklorik unsurdan haberdar bile olunmaması
8. Büyüklerle, küçüklerin arasında sağlam bir kültürel köprünün varlığı	8. Büyüklerle, küçüklerin arasındaki kültürel bağın zayıflığı yüzünden kültür aktarımının sağlanamaması
9. Bir takım adetlere duyulan itikat	9. Anlatılan adetlerin masumane yalanlar, mantıksız ve mücerret batıl itikatlar olarak görülmesi
10. Frenk adetlerinin yalan, sahte ve taklitten ibaret olarak görülmesi	10. Frenk adetlerinin terakki adına eskiye benzemeyip, değişerek iptidaî kadınlıktan kurtulmak için bir vesile olarak görülmesi
11. Hanımlarına bağlı erkek eşlerin varlığı	11. Erkekleri eşlerinden ayıran, kıraathaneler, gazinolar ve kulüplerin varlığı
12. Can sıkıntısından kurtulmak adına kendi aralarında avdet edindikleri türlü türlü ananelerle yetinen erkeğin gerisinde olmaya tevekkül eden kadın.	12. Toplumda yüksek idrakiyle, zekâsıyla itibar gören, erkeklerle müsavi bir kadın olma isteği

Yaptığımız kıyaslamada büyük ninenin temsil ettiği kadının iptidai kadın olarak nitelendirildiğini görüyoruz. Gelenekçi kadın tipini temsil eden büyük ninesine rağmen genç kızın modernliği tercih ettiğini ve batıya yöneldiğini görüyoruz. Kadını iptidai olmaktan kurtaracak ümitler Meşrutiyete bağlanmış ancak bu da torunu hayal kırıklığına uğratmıştır:

“Hayalinden bir sene evvelki gürültüleri, sevinçleri, nutukları, tiyatroları, konferanslarıyla Meşrutiyetin ilanı geçiyor, hâlâ ebedî tükenmez el şakırtılarını, alkış kâbuslarını işitiyor gibi oluyordu. O günler kendileri için ne mesut idi. Bir an, bu siyah ve sıkı esaretten azat edileceklerini, insanlık hakkına nail olacaklarını ümit etmişlerdi. Ah bu ümit, nasıl çabucak sönmüş, söndürülmüş; bu hayal nasıl ve ne feci bir surette kırılmıştı.”²²¹

“Sosyal değişmeler dolayısıyla eski hayata dönmesine imkân olmayan, halihazırda içinde yaşadığı durumdan da memnun olmayan Türk kadını için yapılacak şey, can sıkıcı bir hapishaneye dönen evi terk ederek, ‘bir Avrupalı kadın gibi insanlık sahnesine çıkmak’, ‘hakiki bir kadın’ haline gelmektir. Bu mümkün müdür?”²²²

Bunun mümkün olup olmadığını merak eden torun, başlangıçta ninesinin anlattıklarını birer batıl itikat olarak görmesine rağmen ‘Türk kızlarının talihi’ adına kelebeklerle tefeül eder. Ancak bu hadise, torunun arzu ettiği biçimde neticelenmez. Çünkü ilk gördükleri kelebek sarı renktedir. Daha sonra görülen siyah kelebek, kız torunu daha bedbin bir hale sokar. Çünkü sarı kelebek, kedere ve hastalığa, siyah kelebek ölüme ve felakete işaret etmektedir. Büyük nine kendisi için bunu bir ölüm ihtarı olarak yorumlarken, kız torun bunu yeni neslin, şimdiki Türk kadınlığının talihini felaket olarak yorumlar. Batıl inançla hareket edip, sonucuyla karamsarlığa kapılan bu iki kahramanın manevi yönden zayıf olduklarını söyleyebiliriz. Maziye körü körüne bağlı, batıl itikatlarla hareket eden büyük ninenin temsil ettiği nesil ile hem manevi yönden zayıf hem de terakki için eskiye benzememek adına Avrupalı bir sosyal hayatı tercih eden kız torununun temsil ettiği neslin istikbalini yazar felaket olarak görmektedir.

²²¹ Seyfettin, age., s. 172

²²² Kaplan, agm., s. 47

Temsil edilen iki nesil arasındaki kültürel değişme hikâyede işlenirken temsilcilerin duygu ve düşünceleri ile Ömer Seyfettin arasında bir bağlantı kurmak mümkündür. Buna göre yazarın sırtını maziye dayayıp, yüzünü batıya döndüğünü, Türk'ün tabiatına uymayan yaşam tarzından uzaklaşıp, özüne dönmesinden yana olduğunu söyleyebiliriz. Necati Mert, bu konuda şunları söylüyor:

*“Bu duruş Ömer Seyfettin’de var. Dili, büyük nineye ve dönemine karşı öyle içten, öyle heyecanlıdır ki! Bu, Batı’nın, ‘ruhlarımızı değiştirmesi’nden duyduğu rahatsızlığı gösterir bence. Fakat o ruhlu dönemi anlatırken milliyetçi olmaktan çok muhafazakârdır, gelenekçidir, yerlidir, Ömer Seyfettin. (...) Büyük nine ile genç kız arasındaki benzerlik, başlangıçta sanıldığı gibi, görünüşte değil temeldedir. Farklı kültürlerden beslenmiş olmalarına rağmen bu iki kadının toplumdaki yeri aynıdır.”*²²³

*“... bu iki vücut eski ve yeni Türk kadınlığının meyvus ve teselli kabul etmez iki timsali idi. Biri, bir asır evvelki neslin son numunesi, hayattan ziyade ölüme ve nisyana ait bir hatırası... Diğeri, bugünün, bir asırlık mecburî ve meşum terakkinin, tagayyürün narin ve tatmin olunmaz bir çiçeği idi. Netice itibarıyla ikisinin de talihi bu kapalı tenha oda... bu muhteşem ve süslü mezar idi.”*²²⁴

*“Ömer Seyfettin’de Ziya Gökalp’in Turancılık düşünceleriyle birlikte Doğu kültür ve edebiyatıyla, gelenek ve göreneklerin korunması gerektiği düşüncelerinin de uyandığı göze çarpıyor. Selanik’te yazdığı ilk öyküsü olan Bahar ve Kelebekler Ömer Seyfettin’in bu düşüncelerini yansıtır. Bir büyükanneyle torununun karşılıklı konuşmaları biçiminde düzenlenen öyküde, büyükannede doğu kültüründen, gelenek ve göreneklerden kopmuş bir kuşağın yetişmesinden duyduğu üzüntüyü görüyoruz.”*²²⁵

Ömer Seyfettin, ‘Tasfiye ve Islah’ adlı makalesinde modernleşmek ve muasırlaşmak bahsinde maziye dönmeden kendi kıymetlerimizi yükseltmek için batıdan sadece ‘usul âliyat’ almamız gerektiğini ifade eder. Aksi takdirde Avrupa’dan alınan

²²³ Mert, age., s. 106-107

²²⁴ Seyfettin, age., s. 175

²²⁵ ÖnerToy, agm., s. 78

kıymetler, mefkûreler, ananeler, örfler taklitçilikten öteye gitmeyecektir. Bu da milletimizin muasırlaşmasında engel teşkil edecektir. İşte Ömer Seyfettin, ‘Bahar ve Kelebekler’ adlı hikâyesinde de milletimizin kurtuluşunu yaşam tarzında hakikate ve özüne dönmesiyle mümkün olabileceğini işaret eder. Yazar, Avrupalılaşmak için millî değerlerinden, milletin içtimai vicdanından uzaklaşan Türk kızının, istikbalini felaket olarak görmektedir.

2.2.3.2. Eleğimsağma

Eleğimsağma²²⁶, Yeni Mecmua dergisinde 9 Ağustos 1917 senesinde yayımlanmıştır. “*Ömer Seyfettin’in İzmir döneminden izler taşıyan hikâye vakasının Anadolu’da köyde geçmesi “(Yeni Mecmua’nın) halka ve millete yönelme çabasına uygun düşer.”*²²⁷

Hikâyenin kahramanı Küçük Ayşe, daha on yaşındadır. Ancak fiziksel olarak koca bir kızı andırmaktadır. Bu yüzden köyde Ayşe’nin örtünmesi için büyük bir baskı vardır. Çocukluğuna ve oyun oynamaya doyamayan Ayşe, erkek olmayı düşler. Gördüğü gökkuşağının altından geçmeyi başarırsa düşünün gerçekleşeceğine inanır. Nitekim gökkuşağının altından geçmeyi başararak erkek olduğunu görür. Köyde düğün yapıldığını duyarak, düğüne katılır. Düğün meydanında erkeklerle güreşerek herkesi bir bir yener. Düğündekilere kendisinin aslında Ayşe olduğunu ve nasıl erkeğe dönüştüğünü anlatır. Ayşe, düğünde Hüseyin’in Gülsüm’den tehditle boşanmasını sağlar. Kurt Hoca’dan Gülsüm’le kendisinin nikâhlanmasını isteyen Ayşe, Kurt Hoca’ya güç kullanır. Ancak Kurt Hoca, bunun dinen caiz olmadığını söyleyerek, köylüyü Ayşe’nin üzerine salar. Hem köylüyle hem de Kurt Hoca’yla mücadele eden Ayşe, babasının kendisini uyandırmasıyla gördüklerinin bir rüya olduğunu anlar.

Ayşe kırsal kesimde yaşayan bir kızdır. Bu yüzden yaşadığı yerin gerçekleriyle daha on yaşındayken tanışır. Köyde kız çocuklarının küçük yaşta örtünmesiyle, genç kız hüviyeti kazandıklarını görüyoruz. Daha oyun çağı denebilecek bir yaşta oynadığı oyunları bırakıp, evde annesine yardım edip, bez tezgâhının başında mekik dokumak, evleneceği kişiyi beklemek, köydeki kız çocuklarının ortak bir kaderi haline gelmiştir.

²²⁶ Seyfettin, Ömer, “Eleğimsağma”, *Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri 2*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 77-84

²²⁷ Mert, Necati, *Ömer Seyfettin*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2004, s. 279

Bu durum kız çocuklarının küçük yaşta okuldan alındığını hatta okutulmadıkları anlamına gelmektedir.

Ayşe, henüz büyümeye hazır olmayan bir kız çocuğudur. Küçük yaşta olgunlaşması çevresindeki insanların nazarında kendisini büyütüştür. Ayşe'nin kendisini aynada incelemesi çevresindeki insanların etkisinde kaldığını, fiziksel görünüşünü beğenmesi kendisini fark ettiği anlamına gelmektedir:

“Yanakları daha ziyade aldı. Ve gür siyah saçları dağınıktı. Tekrar gerindi. Gerinirken bütün bütün süzülen gözlerini, titreyen, gerilen ince dudaklarını, beyaz ve billur gerdanını sanki ilk defa görüyormuş gibi şaştı. ‘Ne güzelim ben, ayol...’ diye güldü... Başını eğdi. Mavi aba terliklerinden boynunun görebildiği yerlerine kadar bütün vücudunu dikkatle süzdü. Gözlerini tekrar aynaya attı.”²²⁸

Ayşe'nin aynadaki görüntüsü, çevresindeki insanların kendisi hakkındaki düşüncelerini pekiştirir. Ayşe'nin bu durumdan rahatsız olduğunu görüyoruz. Ayşe bedenlen büyük bir kızı andırsa da zihnen ve ruhen bir çocuktur. Ömer Seyfettin, bu durumun yanlışlığını Ayşe'nin içindeki bir iç çatışma ile gözler önüne serer. Köydeki yaşam, Ayşe'yi küçük yaşta olgunlaşmaya zorlamaktadır. “Fakat işte büyüdükçe o kadar sevdiği bu oyunlara veda etmek lazım gelecekti.”²²⁹ Bu durum, Ayşe'nin çocuklukla genç kızlık arasında bocalamasına yol açmıştır.

Köylünün on yaşındaki bir kızın çocukluğunu yaşamasına izin vermeyerek, bir anne profilini kazandırmaya çalıştıklarını görüyoruz. Ayşe, bu düşüncelerle aynadaki güzelliğinin de bir ehemmiyeti olmadığını söylerken kendisi de önceden belirlenmiş bir kaderi yaşayacağını farkındadır:

“Eliyle saçlarını arkaya attı. Aynaya tekrar dikkatli baktı. Ne güzeldi! Ama bu güzelliğin, bu gür saçların, bu kömür gözlerin, bu al yanakların onca hiç ehemmiyeti yoktu.”²³⁰

Hikâyede Kurt Hoca'nın Ayşe'ye sürekli büyüdüğünü ve örtünmesi gerektiğini, söylemesi, bilinçsiz bir dinî eğitimi hatırlatmaktadır. Burada Ayşe'nin örtünmenin

²²⁸ Seyfettin, age., s. 77

²²⁹ Seyfettin, age., s. 77

²³⁰ Seyfettin, age., s. 78

gerekliliğini yaşına bağlaması kuvvetle ihtimaldir. Bu nedenle örtünmeyi kabul etmek Ayşe için, büyüdüğünü kabul etmek anlamına gelmektedir. Bu nedenle Ayşe'nin kendisine baskı yapan Kurt Hoca'ya olumsuz duygular beslediğini görüyoruz.

Ömer Seyfettin, hikâyesinde kırsal kesimde kız çocukları üzerindeki baskıya ve bunun sonuçlarına dikkat çekerken, erkek ve kız çocukları arasındaki ayrımcılığa da değinir. Ayşe çocukluğunu yaşamak isterken, ailesi ve köyün imamı tarafından engellenmektedir. Küçük Ayşe, içinde bulunduğu sorunu düşündükçe, sorunun cinsiyetinden kaynaklandığını bulur. Çünkü çevresindeki erkek çocuklarının özgürlüğünü kısıtlayıcı bir unsur yoktur. Onlar örtünmek zorunda değildir. Bu yüzden Ayşe, erkek olmayı düşler. Cinsiyet ayrımına varan bu yaştaki bir kız çocuğunun erkek olmayı istemesi, yazarın çocuklar üzerindeki baskının sapkın düşüncelere yol açabileceğini de göstermektedir:

“‘Ah erkek olsaydım...’ dedi. Ah erkek olsaydı. Hemen alevlenen masum bir çocuk hayalinin mantıksız garetleriyle düşünmeye başladı. Neler yapmayacaktı? Bir kere yalnız Bozkaya'nın değil, hatta bütün kazanın birinci pehlivanı olacaktı. Sonra... Meşhur bir efe... Ve mutlaka Zaimoğullarının küçük kızını alacaktı. Muharebelere girecek, göğsü nişanlarla dolacak, dağları aşacak, cesur köy delikanlıların yaptıkları gibi haftalarca ayı avlarında dolaşacaktı.”²³¹

Yukarıdaki paragraftan da anlaşılacağı üzere erkeklik, Ayşe için, güç otorite, yiğitlik ve özgürlük anlamına gelmektedir. Özellikle erkek olduğu takdirde yapacaklarını sıralarken, ‘Zaimoğullarının küçük kızını’ nikâhına alacağını söylerken erkeklerin istediği kişiyle evlenme özgürlüğüne dikkat çekilmektedir. Ancak kızlar küçük yaşta evlendirilirken, eşini seçme özgürlüğünden mahrum bırakıldıklarını görüyoruz.

Ayşe, yaşadığı sorunla birlikte çözümü düşünürken hayal kurmaya başladığının farkında değildir. Pencerede gözüne çarpan gökkuşağı onun hayallerini gerçekleştirecek bir vesile olarak görünür. Halk arasında gökkuşağının altından geçilmesiyle her şeyin tersine döneceği inancı yaygındır. Ayşe, bu inançla, gökkuşağının altından geçmeyi başarır ve yorulup kaldığı yerde kurduğu hayalin rüyasında gerçekleştiğini görür.

²³¹ Seyfettin, age., s. 78

“Hayatlarından memnun olmayan çocuklarda hayal gücünün fazla gelişmesi normaldir. Bu normalliğin yanında genel olarak daha güçlü bir ön görüş yer alır. Böylece az veya çok acı çeken, sürekli olarak hayatın fenalıklarıyla karşılaşan çocuklarda güçlü bir hayal gücü ve gerçek olmayan şeylerle uğraşmak eğilimi vardır. Daha sonra, çoğu zaman bir gelişme evresi ortaya çıkar. Burada hayal gücü gerçek hayattan uzaklaşmakta rol oynar. Bundan başka, hayal gücünden gerçek hayatın kötülenmesinde yararlanır. Bu gibi hallerde hayal gücü, hayatın bayağılığı, aşırılığı karşısında ayaklanan insanın aşırı güçlülük arzusu mahiyetini alır. Hayal gücünde sosyal duygu da geniş ölçüde rol oynar.”

232

Daha öncede ifade edildiği gibi Ayşe, rüyasında erkek olduğunu görür. Köyde erkek olduğu takdirde evlenmek istediği Gülsüm’ün Hüseyin’le evlendiğini duyunca düğün meydanına giderek, meydanda erkeklerle güreşir. Bu güç gösterisi, Ayşe’nin erkeklerle birlikte oyunlar oynaması, erkeklerle içli dışlı olmasından kaynaklanmaktadır:

*“Hem öyle kuvvetli idi ki... erkek akranlarını bir tutuşta kaldırıp yere çarpıyordu. Ona ‘Pehlivan Ayşe’ derlerdi. Erkek çocuklar gibi ata binmesini, silah atmasını, güreşmesini, birdir bir, esir almaca oynamasını çok seviyordu.”*²³³

Alfred Adler, ‘İnsanı Tanıma Sanatı’ adlı eserinde çocuklardaki büyüklük eğilimi, hayallerinde bir kurtarıcı tehlike bir devi yere sermek şeklinde tezahür ederken çocuğun dış görünümünde de kendini belli edeceğini ifade eder. Bu kimsenin bir kız olduğu takdirde erkekliğe özeneceğini söyler. Bu durum özellikle fazlaca aşağılık duygusu duyan, yoksunluklarla karşılaşan, ihmal edilen, çevrelerinden bekledikleri yakınlığı göremeyen çocuklarda ortaya çıktığını ifade eder.²³⁴

Nitekim Ayşe, düğün meydanındaki güç gösterisinin ardından kendini hayranlıkla izleyen ve kim olduğunu merak edenlere hiç korkmadan kimliğini açıklar. İnsanlara Ayşe olduğunu, eleğimsağmanın altından geçtiğinde nasıl erkek olduğunu

²³² Adler, Alfred, *İnsanı Tanıma Sanatı*, Dergâh Yay, İstanbul, 1997, s. 51

²³³ Seyfettin, age., s. 77

²³⁴ Adler, age., s. 52

anlatır. İnsanlar, inanmakta güçlük çekerler. Ayşe'nin tüm olanları çekinmeden anlatması, erkeklik duygusunun kendisine verdiği özgüvenden kaynaklanmaktadır. Bu özgüvenle düğünü olan Gülsüm'ü nikâhlendiği Hüseyin'den güç kullanarak boşatır.

Rüyanın bu bölümüne kadar Ayşe'yi, başarılı görüyoruz. Görüldüğü üzere “*düş görme, gündüz çözümlenmemiş olayların bilinçdışını sürekli uğraştırması sonucu ortaya çıkarlar. Başka bir deyişle, doyurulmamış istekler, özlemler düşe yansıyarak işlenir. S.Freud'un ortaya koyduğu gibi başarılı bir düş, bu istek ve özlemleri, dolaylı yollardan, gerçekleşmiş gibi göstererek uykunun bozulmasını önler. (...) Böylece düşler, uykuyu tedirgin edici duygu, düşünce ve yasak eğilimlere karşı savunma görevi görürler.*”²³⁵

Rüyanın ilerleyen bölümlerinde Ayşe'nin başarısızlığını görmekteyiz. Ayşe, Kurt Hoca'dan Gülsümle kendisini nikâhlanmasını ister. Ancak Kurt Hoca, bunun caiz olmadığını ifade ederek köylüyü Ayşe'nin üzerine salar. Ayşe'nin aldığı darbeler, babasının kendini uyandırmak için attığı yumruklarla birleşir.

Gerçek hayatta Kurt Hoca'yı sevmeyen Ayşe'nin rüyası, Kurt Hoca'yla karşılaştıktan sonra bir kâbusa dönüşür. Rüyasında erkek olduğunu insanlara kabul ettirmeyi başaran Ayşe, bunu Kurt Hoca'ya kabul ettirememiştir. Ayşe, hocayı kuşağından tutup havaya kaldırarak, tehdit etmesine rağmen, Kurt Hoca'nın korkmaması, Ayşe'yi çok kızdırır ve hocayı fırlatır. Ancak Hoca'nın düşmeyip havada kalması ve Ayşe'nin bir kız olduğunu, örtünmesi gerektiğini söyleyerek köylüyü kışkırtması, Ayşe'nin tek başına mücadele etmesine yol açar. Ayşe, kendisini örtülere boğmak isteyenlere karşı koymak isterken bir yandan da bunlara sebep olan Kurt Hoca'nın cezasını vermek ister. Onun bir cami minaresine konduğunu görünce peşinden giderek şerefeden hocaya yapışır ve boğazını sıkmaya çalışırken hocanın tepinmesiyle şerefe yıkılır ve kafasını yere vurur.

Korkulu düş ve karabasanlarda bilinçaltının düş kurma yoluyla uykuyu koruma görevi yetersiz kalmakta, uyku bozulmaktadır. Bu bir bakıma, beklenen kötü sonucu bir an önce yaşayıp atlatmak isteğinin düşe yansımasıdır.²³⁶ İşte bu hikâyede de böyle bir durum söz konusudur.

Bunların yanı sıra Ayşe'nin rüyasında Kurt Hoca ile yüzleşmesi önemli bir noktadır. Kurt Hoca, ifade edildiği üzere Ayşe'nin hem sevmediği hem de korktuğu bir

²³⁵ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yay., İstanbul, 2000, s. 302

²³⁶ Yörükoğlu, age., s. 303

karakterdir. Ayşe örtünerek büyüdüğünü kabul etmek istemez ve çocukluğunu yaşamak ister. Ancak buradaki tek engel, Kurt Hoca'dır. Ayşe, Kurt Hoca'nın köylü ve ailesi üzerindeki etkisinin farkındadır. Gerçek hayatta baş edemediği bu sorunla rüyasında mücadele eder.

Rüyasında Kurt Hoca'yla bir erkek olarak mücadele etmesine rağmen Kurt Hoca'yı yere fırlatamaması, şerefede boğazına sarıldığında şerefenin yıkılması Ayşe'nin aslında bu sorunla baş edemediğinin bir göstergesidir. Ayşe, Kurt Hoca'yı rüyasında da yenememiştir. Erkek kimliği ile insanları kolayca yenebildiği, Gülsüm'ü Hasan'ın nikâhını bozduğu bir rüyada, Kurt Hoca'ya istediğini yaptıramamasındaki neden, Kurt Hoca'nın dinî bir temayül olmasından kaynaklanmaktadır. Kurt Hoca bir karakter olmakla birlikte dinin bir sembolü olarak yaptırımı kuvvetlidir. Ayşe'nin bilinçaltında bunu tabulaştırdığını görüyoruz. Bu tabuyla çocukluk hevesi arasında kalan Ayşe'nin yaşadığı iç çatışma, rüyasına da yansımıştır. Rüyada Kurt Hoca'yla olan mücadele, aslında Ayşe'nin zihninde tasarladığı tabuyla olan mücadelesidir.

Yaşadıklarının birer rüya olduğunu uyandığında anlayan Ayşe, bütün gün kendisini arayan ailesine neden yağmurda ıslandığını, fundalıklarda neden uyuyup kaldığını açıklayamaz. Rüyasında tüm köylünün karşısında büyük bir cesaretle nasıl erkek olduğunu anlatırken Ayşe'nin bu kez eleğimsağmanın altından geçmek istediğini rüyasında neler gördüğünü anlatmaya cesaret edemediğini görüyoruz. Çünkü uyandığında yine bir kız çocuğudur. Hiçbir şey değişmemiştir. Babası kendisine 'domuz' diye seslenirken yaşadığı hayal kırıklığı ile hiçbir şey anlatamaz. Özellikle rüyasında Gülsüm'den boşanması için zor kullandığı Hasan'ın, kendisini öfkeli babasına karşı koruması Ayşe'nin gördüğü rüyanın gerçekler karşısında un ufak olmasına neden olur.

Hikâyenin bitiminde, Kurt Hoca'nın, Ayşe'nin babasına kızını örtüye sokması gerektiğini yeniden hatırlatması Ayşe için kaçınılmaz sonudur.

“Eleğimsağma, verilmiş cinsiyetin verili toplumsal değerler önünde, kimliğin insana yük olacağını anlatan bir hikâyedir. Fakat, Ayşe'nin tavrı, verili düzeni kendi cinsiyeti içinde kalarak sorgulamak olmuyor. O, hoşnutsuzluğunu köktenci bir yoldan çözmek, gökkuşağının

altından geçerek erkek olmak istiyor. Oysa bu imkânsız. Hem de bir bakıma verili düzene teslim olmak demektir.”²³⁷

On yaşındaki bir kızın yaşamak istediği çocuklukla, yaşaması istenen hayat tarzı arasındaki mücadeleyi işleyen Ömer Seyfettin, halk arasında yaygın olan bir batıl inanç ile konuya yaklaşmıştır. Cemiyet düzenine baş kaldıran bir kız tipini canlandıran kahramanımız Ayşe'nin, tabulaştırılmış bilinçsiz öğretiler karşısında başarısızlığını anlatan Ömer Seyfettin, bilinçsiz dinî öğretilerle oluşturulmaya çalışılan toplumsal baskıyı eleştirir.

2.2.3.3. Yalnız Efe

Ömer Seyfettin'in Yeni Mecmua dergisinde 25 Nisan 1918 tarihinde yayımlanan hikâyesi Yalnız Efe²³⁸, on beş ay sonra 'Anadolu Romanı' olarak sunulmuştur. “*Büyük Mecmua'nın 10-14. sayılarında yer alan (Haziran – Ağustos 1135/1919) bu eserin 'Dibâce', 'Yörüük Hocayla Kızı', 'Hocanın Ölümü', 'Vuran', başlıklı bölümleri yayımlanabilmiş, mecmuanın kapanmasıyla tefrika yarım kalmıştır.*”²³⁹

Hikâyede ayı avına çıkan anlatıcı, kılavuzundan 'Kumdere' köyü hakkında bilgi alırken Yalnız Efe adında bir kızın dilden dile dolaşan efsanesini öğrenir. Ömer Seyfettin, daha önce özet niteliği taşıyan hikâyesini, öğrendiklerini yazmak isteyen anlatıcının ağzından roman halinde sunmaya çalışır:

“Av peşinde giderken iki hafta bütünü uğradığımız köylerde, Yörüük obalarında hep Yalnız Efe'nin menkıbelerini dinlemiştim. O vakit şairdim. Duyduğum canlı bir vecdle kahramanın destanını yazmaya kalktım. Fakat niçin bilmem yarım bıraktım. Aradan işte yirmi beş sene sonra, evet, yirmi beş sene geçti. Bugün tamamlamak ihtimali kalmadığını görüyorum. İhtiyarlayan hatıramda kafiye yok. Bunayan zevkimde kelimelerin ahengi, veznin esrarı yaşamıyor. Fakat gençliğimde yazdığım bir destanı şimdi bir roman gibi tekrarlayamaz mıyım? İşte bunu tecrübe ediyorum.”²⁴⁰

²³⁷ Mert, age., s. 280

²³⁸ Seyfettin, Ömer, “Yalnız Efe”, *Ömer Seyfettin'in Bütün Eserleri 3*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 285-320

²³⁹ Tural, Sadık, “Ömer Seyfettin'in Hayatı”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, İstanbul 1984, Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, s. 22

²⁴⁰ Seyfettin, age., s. 289

Yalnız Efe’de olduğu gibi daha bir çok hikâyesinde halk kültüründen yer verdiği efsane, destan unsurlarının yanı sıra Ömer Seyfettin, “*tarihî – menkabevî millî Türk destanlarını manzûm olarak yazıp canlandırmaktan yana idi; bunun ilk örneğini ‘Yeni Gün – Ergenekon’dan Çıkış’ şiiriyle vermiştir. 27 Mart başlıklı, 9 Nisan, 1914’de, Tarhan iğreti adıyla yayımladığı şiiriyle vermiştir. Son yıllarında da aynı konu üzerinde çalışmakta idi; ‘Koroğlu Kimdi – Büyük Bir Destan’ın Dibâcesi adlı uzunca şiiri 1919 Ağustos’unda, kaynağını Kırgız menkabelerinden aldığı ‘Kırk Kız’ı 1920’de yayımlanmıştır. ‘Altun Destan’ın, on musrâ’ı ise, ölümünden yedi yıl sonra, Ali Cânib tarafından 10 Mart 1927’de neşredilmiştir; bunun kaynağını Türk Yaradılış Kozmogonisi ile Oğuz Destanı teşkil ettiği anlaşılır.*”²⁴¹

Yalnız Efe hikâyesinin başkahramanı, Kezban isimli on altı yaşında bir genç kızdır. Babası Yörük Hoca’nın haksız yere öldürülmesi sonucunda, kendisi ve mağdur duruma düşen halk için zalimlere ve halkı soyan kişilere karşı yaptığı mücadelenin anlatıldığı hikâyede olay, Kumdere köyünde geçmektedir. Ömer Seyfettin, dış düşmanlara karşı mücadelenin verildiği yıllarda, Anadolu’da, içerdeki düşmanlara karşı halkın verdiği mücadeleyi işler:

“*Köyde en aşağı iki dinç evladını Yemen çöllerinde kaybetmemiş aile yoktu! Sanki durmak dinlenmek Türk’ün nasibi değildi. Bir muharebe biterken biri çıkıyordu. Ha Mora, ha Sivastopol, ha Sırp, ha Karadağ, ha Moskof... Sonra bunlar yetmiyormuş gibi bir de Arabistan! Bu kadar fedakârlıklara karşı ya görülen zulüm! Çektiklerini hatırlayan köylülerin benizleri soluyordu.*”²⁴²

Annesini on iki yaşında kaybeden Kezban, dört senedir yetmiş yaşındaki babasıyla yalnız yaşamaktadır. Babası Yörük Hoca, köyde sevilen, cömert, yardımsever, köyde maddi durumu iyi olanlar arasındadır. Gençliğini evvela medresede, sonra dağlarda, muharebelerde geçirmiş, Yemen’de askerlik etmiştir. Ömer Seyfettin’in hikâyede birçok yönüyle karakterize ettiği Yörük Hoca, örnek bir Anadolu insanı ve aynı zamanda iyi bir baba olarak işlenmiştir.

²⁴¹ Tansel, F. A., “Ömer Seyfeddin’in Hayatı İlk Eseri, Şiirleri”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, AKDITYK Yayını, Ankara, 1992, s. 65

²⁴² Seyfettin, age., s. 302

Sivastapol muharebesi ve Silistre bozgunundan sonra Anadolu'da yaşanan eşkıyalık, zulüm, hakaret, hırsızlık, açlık, yağmacılık Yörük Hoca'yı derinden etkilemektedir. Köylüler, kötülüklerin önüne geçmek için oturup bir 'Mehdi'yi beklerken, yetmiş yaşında olmasına rağmen çevresindekileri cesaretlendirmeye, bilinçlendirmeye çalışması Yörük Hoca'nın aynı zamanda civanmert, halk sever ve haksızlığa dayanamayan bir insan olduğunu gösterir:

“Fenalıkların önüne geçmek, bozulan cihanı düzeltmek, lazımdı. Fakat nasıl? Gece gündüz bunu düşünür, bunu konuşur, bunu tekrarlardı.

- Bir Mehdi çıksa! diyenlere gülerdi.

Anadolu, Rumeli karmakarıştı. Bir değil, bin Mehdi az gelirdi. Köyün ihtiyaçları onun karanlık düşünceleriyle daha beter bunalmışlar, gençleri daha beter sersemlemişlerdi.

- Yörük Hoca dünyanın direğini almış! derlerdi. Ağzından düşmeyen bir hicranı vardı: ‘Ah genç olsam!..’”²⁴³

Yörük Hoca, aynı zamanda Türk kültürüne bağlı bir kişidir. Evinde toplanan insanlara kitap dinlettirmesi, sazıyla Âşık Garib'in, Âşık Kerem'in, Köroğlu'nun koşmalarını çalıp söylemesi halk edebiyatında da haberdar olduğunu gösterir.

Ömer Seyfettin'in, Yörük Hoca karakteriyle taban tabana zıt olan Eseoğlu karakterini hikâyeye sokması, karakter çatışmasına yol açmaktadır. Bu sayede hem Yörük Hoca'nın karakteristik özellikleri belirginleşmekte hem de Kezban'da mücadele ruhu uyanmaktadır.

Eseoğlu ve ortağı Hristo Çorbacı köyde faizcilikle uğraşmaktadır. İnsanları kendisine borçlandırıp, zor durumda bırakarak köylünün mallarına el koymakta ve insanları kendi hesabına çalıştırmaktadır:

“ Yörük Hoca Eseoğlu'nun ne kötü bir herif olduğunu bildiği için zavallılara haber gönderdi. ‘Onunla alışveriş etmeyin. Sizi mahveder.’ dedi. Fakat sözünü dinlemedi. Beş sene içinde yedi yaşından yetmiş

²⁴³ Seyfettin, age., s. 291

yaşına kadar hepsi Eseoğlu'na borçlandılar. İşte bugün bütün arazilerini zaptediyordu. İmansız, merhametsiz, dinsiz bir faizciydi."²⁴⁴

Ömer Seyfettin, Eseoğlu'nu tanıtırken İstanbul ve İzmir'de Rumlarla olan yakın ilişkilerinin davranışlarında etkili olduğunu söyler. Hatta köyde can güvenliğini sağlaması için silahlı Arnavutları beraberinde bulundurması, bize Eseoğlu'nun Türk kültüründen uzaklaşıp, halkına yabancılaştığını gösterir.

Yörük Hoca'nın ve Kumdereli köylülerin kendisinden borç istememesine kızan Eseoğlu, köylülerin eşkıya barındırdığını söyleyerek köydeki tüm silahların toplanmasına neden olur. Bu olay, Eseoğlu'na olan nefreti körüklemekte, köylünün gerçekleri görmesini sağlamaktadır. Köylü, haksızlığa göz yumdukları için, zulme uğradıklarının farkına varmaya başlar.

Yörük Hoca, bu haksızlığa bir dur demek için Eseoğlu'nun kendisinden üç sene önce aldığı borcu almak için yanına gitmeye karar verir. Ancak akşam vurulduğu haberi Kezban'a gelir. Babasının cenazesini almak için sabahı beklemeyi ve Eseoğlu'nun çiftliğine giderek, cenazeyi köye getirir.

İmam, Yörük Hoca'nın şehit olduğunu duyurur ve cenazeyi yıkamadan defnederler. Yazar, burada vatan uğruna ölenlerin dışında haksızlığa direnirken ölenlerinde şehit olduğuna dikkat çekmektedir. Bu yüzden hikâyede vatan savunması, hakkı, adaleti, doğruluğu savunmayla eş değer tutulmuştur.

Babasının ölümüyle Kezban'ın hayattaki tek emeli, babasının katillerini hükümete teslim etmektir. Ancak hükümet kuvvetlerinin de Eseoğlu'nun tarafını tutması üzerine düzene baş kaldıran Kezban, babasını öldüreni, öldür emrini vereni, onları tutan zaptiyeyi öldürür ve dağa çıkar. Zalimlerin korkulu rüyası haline gelir. Kezban'ın korkusundan zalimler, kimseye kötülük edemezler. Zenginler, onun isteği ile fakirlere yardım eder, öksüzleri evlendirir, köprü, mektep yaparlar.

“Kezban dağa çıkmış ama asla zorba olmamıştır. Köydekilerin verdiklerini yiyerek yaşar, hiç kimseden haraç almaz. Eğer masum yere ölen babasının katillerini devlet cezalandırırsaydı. Kezban da her genç kız gibi evlenecek, normal hayatına devam edecekti. Ama böyle olmadığı için, o isyan etmiş, sonunda kendisini yakalamak isteyen ‘asker kardeşlerinin’

²⁴⁴ Seyfettin, age., s. 296

iki ateş arasında kalmalarını engellemek için, kendisini uçurumdan atarak halkın inancına göre ‘sırrolmuştur’ ”²⁴⁵

“- Yalnız Efe askerlerin eline düşmemek için buradan kendisini aşağıya atmış olmalı!

- Haşa! Tövbe! diye reddetti. O Allah’tan korkardı. Dini bütündü.*
- Ee, havaya uçmadı ya.*
- Sır oldu.”²⁴⁶*

Hikâyede, babasının ölümüne kadar pasif bir karakter olarak gördüğümüz Kezban, babasının ölümünün ardından daha aktif bir karakter haline gelir. Sema Uğurcan, ‘Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Kadın Tipleri’ni²⁴⁷ incelerken Kezban’ı cemiyet düzenine baş kaldıran kadın tipi sınıfına ekler.

Ömer Seyfettin’in Yörük Hoca’yı işlerken, Kezban’la ilgili ipuçları verdiğini görüyoruz. Bu ipuçları, Kezban’daki mücadelecî ruhun nasıl ortaya çıktığı konusuna da açıklık kazandırmaktadır:

“Sanki komşu hemşehrilerinin bu manevî ölümünden duydukları matem hepsinin yüzüne aksediyordu. Sükûn ağırlaştı. Herkes önüne bakıyordu. Yörük Hoca’nın çubuğu sönmüştü. Kezban bu yeis havasının içinde yıkılmaz bir ümit, genç, dinç, güzel bir azim timsalinin hayali gibi yavaş yavaş kalktı. Fincan tepsisini evvela Hacı Durmuş’a uzattı.”²⁴⁸

Yörük Hoca’nın sürekli genç olamadığına hayıflanması, genç olduğu takdirde dağlara çıkıp, silahıyla halkı gördüğü zulümden kurtaracağına olan inancı kızı Kezban’ı da derinden etkilemektedir. Burada, çocukların ebeveynlerinin hayallerinden, ideallerinden etkilenmesi söz konusudur. Zira hikâyenin ilerleyen bölümlerinde Kezban’ın dağa çıkarak zulmü engellemeye çalıştığını, kendini bu emele adadığını, bir bakıma babasının vasiyetini yerine getirdiğini görüyoruz. Nitekim Yörük Hoca, bir an için kızının bir erkek olmasını da dilemiştir. Ancak Ömer Seyfettin, haksızlıkla mücadele etmenin cinsiyeti olmadığını, erkek çocuklarından olan beklentileri, kız çocuklarının da karşılayabileceğini hikâyesinde göstermiştir:

²⁴⁵ Uğurcan, Sema, “Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Kadın Tipleri”, *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfeddin*, Marmara Üniversitesi Yay., İstanbul, 1984, s. 158

²⁴⁶ Seyfettin, age., s. 289

²⁴⁷ Uğurcan, agm., s. 158

²⁴⁸ Seyfettin, age., s. 295

“İhtiyar durdu. İri güzel kızının gidişine baktı. Gayri ihtiyari:

- Ah şu bir erkek olsaydı! diye içini çekti.”²⁴⁹

Kezban, babasının kendisi için ne söylediğini duymuştur ve babasına hak vermiştir. Yapılan zulümleri düşündükçe kendisi de erkek olmayı dilemiştir. Bu durum, Kezban’da özgüven eksikliği olduğunu göstermektedir. Babasının ölümüyle zulme uğrayanlardan birisi de o olmuştur. Babasının ölümü kendilerine yapılan haksızlığa karşı direnme gücü vermiştir. Bu direnme gücü, Kezban’ı artık Yalnız Efe namıyla dilden dile dolaşan bir efsane haline getirmiştir.

Kötülüklerle engel olmak, zorbaları cezalandırmak için daha on altı yaşında dağa çıkan bir kız çocuğunu, Ömer Seyfettin, halkın gözünde bir kahraman haline getirir. Kezban, babası Yörük Hoca’nın istediği vasıflara sahip bir kızdır. Ömer Seyfettin için Kezban, kız kimliğinde mücadele eden, halkı için direnen, doğruyu yanlıştan ayırt eden, haksızlığa var gücüyle karşı koyan bir ruha sahip, örnek bir Anadolu kızı olarak işlenir.

²⁴⁹ Seyfettin, age., s. 303

2. 3. Ömer Seyfettin'in diğer eserlerindeki çocuk

2. 3. 1. Şiirleri

Edebiyatımızda daha çok hikâye türünde yazdığı başarılı örneklerle haklı bir ün kazanan Ömer Seyfettin'in, edebî faaliyetlerine şiirle başladığını hatıralarından öğreniyoruz. Yazar, Ruşen Eşref'in yaptığı ankete verdiği yazılı cevapta eski edebiyatımız ve ilk şiirleri hakkında bilgi verir:

“Daha çocukken evimizde birçok divanlar vardı. Onları okuya okuya edebiyata heves ettim. Fakat eski edebiyatın çeşnisini, zevkini tattığımı iddia edemem. Çünkü bunun için başka bir ilim, başka bir tahsil ister. Pek gençken gazeller filân da yazdım. Fakat, tabîî saçma şeylerdi. O vakitten aklımda Leylâ ile Mecnûnlar, Şahmeranlar kaldı. Demek hakikatte yalnız onları anlayabiliyordum.”²⁵⁰

Yazarın idadide talebe iken Tevfik Fikret'in Rübab-ı Şikeste adlı eserini sürekli okuduğunu, Mili Edebiyat çevresinden Orhan Seyfi, Faruk Nafiz gibi şairleri beğendiğini yine verdiği cevaplardan öğreniyoruz.

Hülya Argunşah, Ömer Seyfettin'in eserlerinden oluşan külliyatta, seksen altı şiire yer verir. F.A. Tansel, çeşitli dergi ve gazetelerde dağınık halde ve çoğusu müstear adla yazılmış şiirlerin yetmiş yedisine ulaşmış, derleme çalışması yaparak “Ömer Seyfeddin'in Şiirleri” adlı eserinde yer verdiğiinden söz eder. Yazdığı makalelerde, şiirlerin vezinleri ve konuları hakkında bilgi verir.

“Ömer Seyfeddin'in, küçümsenmeyecek ölçüde çok bu şiirlerini, Edirne Askerî İ'dâdîsi'nde okuduğu 1900 yılları sonlarından başlayarak ömrü boyunca, ölümünden bir ay öncesine kadar yayımladığı anlaşılır. Çok genç iken yazdığı şiirleri san'at hayâtının ilk adımını, rûh ve fikir bakımından nasıl geliştiğini aydınlatma bakımından çok mühimdir. Balkan Savaşı yıllarından başlayarak, daha çok Hece vezniyle yazdıkları şiir san'atı, şiirde aranılan vasıflar bakımından değerli olduğu gibi, bunların bir kısmında yer yer kendi hayâtını canlandıran izler de buluruz. Bir kısmında ise, Balkan Savaşı yenilgisinin yarattığı kötümserlik yanında,

²⁵⁰ Seyfettin, Ömer, “Ömer Seyfettin Bey”, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Makaleler 2*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2001, s. 124

geçmişten kuvvet almak, aydınlık bir gelecek ümidlerinin parıltıları da görülür.”²⁵¹

Ömer Seyfettin’in seksen altı şiirini inceleyerek aşağıda çocuğa yönelik bakış açısını yansıttığına inandığımız altı şiire yer verdik.

1908’li yıllardan sonra ülkemizde cereyan eden milliyet fikirlerinin Ömer Seyfettin’in eserlerindeki tesiri şiirlerinde kendisini gösterir. 1918 yılında Çocuk Dünyası’nda yayımlanan ‘Uyku’²⁵² başlıklı şiiri bunlardandır:

UYKU

Minik çocuk, yavru çocuk,
Gece oldu, haydi uyu!..
Dışardaki gölge koyu...

Minik çocuk, yavru çocuk,
Her tarafta karanlık var,
Ormanlarda susmuş kuşlar.

Minik çocuk, yavru çocuk,
Keçilerle koyunlar da
Uyumuşlar ağıllarda.

Minik çocuk, yavru çocuk,
Rüyanda bir küçük melek,
Bekler seni, ister öpmek.

Minik çocuk, yavru çocuk,
Yalnız sensin uyumayan,
Haydi uyu... Sonra uyan!.

²⁵¹ Tansel, F. A., “Ömer Seyfettin’in İlk Eser ve Şiirleri”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, AKDYYK Yayını, Ankara, 1992, s. 72

²⁵² Seyfettin, Ömer, “Uyku”, *Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar, Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 115

Sekizli hece ölçüsü ile yazdığı bu şiirde Ömer Seyfettin, millî uyanışa telmihte bulunur. Balkan milletlerinin bağımsızlığını ilan ederek Osmanlı Devleti'nden ayrılmaları ile hızlı bir şekilde yaygınlaşan milliyetçilik akımı siyasette olduğu kadar edebiyatta da tesirini göstermiştir. Ömer Seyfettin'in düşüncelerini ifade ederken sıklıkla zikrettiği 'millî uyanış' bu şiirde odak noktasını oluşturmaktadır.

Şiirde, gece olmasına rağmen uyumayan bir çocuğun doğal olarak uyutulmaya çalışılması anlatılmaktadır. Ancak şair bu kadar sığ görünen bir olaya derin manalar yüklemektedir.

Gecenin çökmesi ile havanın kararması, tüm canlıların uykuya dalması herkesçe malumdur. Özellikle 'Dışardaki gölge koyu...' ve 'Her tarafta karanlık var.' mısralarında gecenin karanlığındaki anlamı kuvvetlendirmekteki maksadın ülkemizin içine düştüğü karanlığı ifade etmek olduğunu düşünüyoruz. Bu düşüncemizi, şiirin yayımlandığı tarih olan 9 Mayıs 1918'de ülkemizde yaşanan koşullar desteklemektedir. Şiirde anlatılan bu durum, bizlere o yıllarda ülkemizin içine düştüğü bunalımı hatırlatmaktadır. Balkan Savaşları'yla beraber kaybedilen topraklar, I. Dünya Savaşı'nın kaybının neticeleri, topraklarımızın işgali gibi peşi sıra yaşanan acı olaylar milletimizin karanlık geceler yaşamasına sebep olmuştur. Şiirin yazıldığı tarihten tam bir sene sonra milletimizin Atatürk'ün önderliğinde başlattığı bağımsızlık mücadelesi şiirde bahsi geçen uyanışın ta kendisidir.

Şiirde dikkatimizi çeken bir diğer husus, adları zikredilen hayvanlardır. 'Ormanlarda susmuş kuşlar.' mısrasına benzer mısraları yaşanan dönemi tasvir etmek amacı ile başka şiirlerinde de kullandığını görüyoruz:

“Çamlıbeller çöl olmuştu, bülbüller
Susmuşlardı. Eski şenlik ne gezer,
Her tarafı kaplamıştı bir keder
Giriyordum en karanlık günüme...”²⁵³

“Bülbülleri susmuş güzel ormanın,
Çağlayanlar şimdi durmuş, akıyor,
Doğan güneş artık dağın, kayanın
Üstüne nurdan bir sorguç takmıyor...”²⁵⁴

²⁵³ Seyfettin, age., “Koşma 2”, s. 92

Ömer Seyfettin'in şiirde kuşu, koyunu ve keçiyi tesadüfi olarak kullandığını düşünmüyoruz. Kuşların özgür, koyun ve keçinin sürü halinde yaşayan, bir çobanın idaresine muhtaç hayvanlar oluşu yazarın milleti sürü olmaktan kurtarmanın çaresini düşünmeye itmiştir. Ömer Seyfettin'e göre milletler, sahip oldukları mefkûre ile sürü olmaktan kurtulurlar:

“ **KOŞMA (6)**

Milletleri uyandırır uykudan,
Bir ateştir... Alevi var, külü yok!
Hainlerin ödü kopar korkudan
Kurtulunca yayından bu ateş ok...

Bu ateşin nuru ile esirler
Zincirleri koparırlar, galeyana gelirler.
Taht yıkarlar, baht yaparlar ve derler:
'Durmamalım, hakkımız var daha çok...'

Mefkûre bu... Yok mu ey Türk haberin?
Bu mukaddes şeyle yanar içerin,
Aç gözünü artık uyan ve gerin,
Bırak çıksın kalbinden şu ateş ok...”²⁵⁵

Şairin, 'Uyku' şiirinde 'Minik çocuk, yavru çocuk /Yalnız sensin uyumayan' mısralarından çocuğun aslında kendine yakışır bir hâl sergilediğini seziyoruz. Çünkü Ömer Seyfettin için zaman uyuyacak bir zaman değildir. Ancak çocuğun büyümesi için uyuması gerektiğini söyleyen şair, 'Haydi uyu... Sonra uyan!..' mısrasıyla zamanı geldiğinde şuurlu bir fert gibi davranıp ülkenin üzerine inmiş zulmet perdesini kaldıracağını anlatır:

“Artık uyan, keyf zamanı değildir
İçtiklerin bade değil, hep zehir,
Kuvvetlenip Garbı korkut ve sindir,
Galip gel de, sonra 'Türküm' de, övün...”²⁵⁶

²⁵⁴ Seyfettin, age., “Koşma 4”, s. 94

²⁵⁵ Seyfettin, age., “Koşma 6”, s. 96

Ömer Seyfettin, Türk çocuğunun ve Türk gencinin yeise düşmesini asla istemez. Bunun için geçmişinden alacağı cesaret kendisi için umut ve güç kaynağı olacağını şöyle ifade ediyor:

“Fakat ‘umut’ doğdu yine karşımdan.
Türktü babam, damarımda var o kan
‘Yarın’ ımı benzetirim bir zaman
Şan içinde geçen büyük dünüme...”²⁵⁷

2. 3. 2. Mensur şiirleri

Ömer Seyfettin’in, yazdığı şiirlerin yanı sıra bir olay ya da obje karşısındaki fikrî ve hissî mütalaalarını kaleme aldığı ve daha çok deneme havası sezilen yazılarını Hülya Argunşah, hazırladığı Ömer Seyfettin Eserleri külliyyatında mensur şiirler başlığı altında toplamış ve yirmi beş mensur şiire yer vermiştir. Biz bu bölümde mensur şiirler arasından Ömer Seyfettin’in çocuğa bakış açısını irdelememize fayda sağlayacak olan dört metin üzerinde durduk.

2. 3. 2. 1. Çizgili Kâğıt

Ömer Seyfettin’in ‘Çizgili Kâğıt’ adlı mensur şiiri, 20 Mart 1902’de Mecmua-i Edebiye’de yayımlanmıştır. “Çizgili Kâğıt”²⁵⁸ adlı mensur şiirde yazar, çizgili bir kâğıdın bir babaya hissettirdiklerini anlatır. Yazı yazma isteği ile oğlu Şeref’ten kâğıt getirmesini isteyen baba, oğlunun kendi kâğıtları arasından getirdiği çizgili kâğıdı görünce birden çocukluğunu hatırlar. Bir tarafı pürüzlü, mavi çizgili bir defter kâğıdı babayı mektep yıllarına götürür. Gayriihtiyari kâğıdı dudaklarına götürdüğünde babasının hareketi çocuğu şaşırtır. Babanın çocuğuna vereceği cevap muazzam olacaktır:

“Nagehan önümde çocukluk devrelerim açıldı, mektep âlemleri
bütün fîru-ı saadetiyle gözlerimin önüne geldi, işte ilk yazı yazmağa
başladığım vakit vazifelerimi üzerine yazdığım kâğıt. Riyaziye

²⁵⁶ Seyfettin, age., “Koşma 1”, s. 91

²⁵⁷ Seyfettin, age., “Koşma 2”, s. 92

²⁵⁸ Seyfettin, Ömer, “Çizgili Kâğıt”, *Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar, Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 141

defterlerimden kopardığım bu çizgili kâğıtlara vezinsiz şiirlerimi tebyiz etmez miydim? Bütün öğrendiklerimi bu çizgili kaba kâğıtlara yazmaz mıydım?.. Bilâ-ihiyar elimde duran muazzez kâğıt parçasını dudaklarıma götürdüm, bu samimî hatıra-ı tufuliyeti o eski safiyet-i ihtiramımla öptüm, karşıdan Şeref bana, pür-tahayyür bakıyordu, kendine bakındığımı görünce sordu:

-Beybaba, niçin o kâğıdı öptün?

-Senin olduğu için yavrum ...”²⁵⁹

Babanın yavrusunun şaşkınlığını gidermek için verdiği cevap, mensur şiir boyunca üzerinde durulan çizgili kâğıdın anımsattıklarını geride bırakacak türdendir. Verilen cevap, bir yönüyle küçük bir çocuğun gerçeği tasavvur edemeyeceği endişesini taşısa da diğer yönüyle kâğıda verilen kıymet kâğıdın baba için yeni ifade kazandığını gösterir. Öte yandan babanın verdiği cevabın, Şeref üzerinde gurur okşayıcı bir etki yaratacağını söylemek mümkündür. Bu açıdan Ömer Seyfettin bir nevi babanın çocuğuna verdiği kıymeti göstermeye çalışmıştır. “Çocuk yönünden önemli olan sevildiğine güvenmektir. Başka bir deyişle başarılı, sevimli, uslu ya da güzel olduğu için değil; çocuğumuz olduğu için, kendisi olduğu için sevildiği inancını verebilmektir.”²⁶⁰ Sevildiğine inanan bir çocuğun daha mutlu bir çocukluk evresi geçireceğini söylemek mümkündür.

2. 3. 2. 2. Buse-i Mader

Ömer Seyfettin’in, “Buse-i Mader” (Malûmat, 26 Mart 1903)²⁶¹ adlı yazısında da bir annenin çocuğuna olan şefkati anlatılır. Kız kardeşinin evinde bir ara küçük yeğeniyle yalnız kalan olayın anlatıcısı, yeğenin birden bire büyük bir acıyla kendisine koşarak elini anlam veremediği bir şekilde kendisine uzattığını anlatır. Tam bu sırada kardeşi odaya gelerek annelere mahsus bir şefkatle çocuğunun acısını dindirmeyi başarır:

²⁵⁹ Seyfettin, age., s. 141-142

²⁶⁰ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yay., İstanbul, 2000, s. 185

²⁶¹ Ömer, Seyfettin, “Buse-i Mader”, *Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar, Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 146

“ O vakit anladım ki deminden benim hissiz dudaklarıma kalkan el, beyaz ve pâk tavşanın, sevimli oyuncağının sert ayağıyla acıyan şu küçük elceğiz acısını unutmak için sıcak bir busenin hararet-i devasını bekliyordu; muhterem şefkatli pür-muhabbet bir busenin deva-yı manevîsi... ”²⁶²

Her çocuk için en sıcak sinenin ana kucağı oluşu bu metinde bir kere daha vurgulanıyor. Makale, şiir ve hikâyelerinde buna benzer temaları işlemesi anne, baba, çocuk, aile gibi kavramların Ömer Seyfettin için ne kadar ehemmiyet arz ettiğini gösterir.

Bu iki mensur şiir bize Ömer Seyfettin’in ebeveyne olan bakış açısını göstermektedir. Ömer Seyfettin’e göre ebeveyn çocuğa kıymet vermeli ve değer verdiğini göstermeli, çocuk için şefkatli bir kucak olmalıdır.

2. 3. 2. 3. Pembe Menekşe

Ömer Seyfettin’in “Pembe Menekşe” (İrtika, 12 Şubat 1904)²⁶³ adlı kısa mensur şiirinde bir çocuğun çiçeğe gösterdiği ihtimam anlatılır. Anlatıcı bahçesinde yetiştirdiği çiçekler arasında büyük bir özen gösterdiği pembe menekşeyi aileden bir çocuğun ısrarla istediğini söyler. Çiçeği koparmamak için çocuğa başka çiçekleri koparmayı teklif eder. Ancak çocuk pembe menekşede ısrar eder ve onu büyük bir ihtimamla seveceğini söyleyerek çiçeği alır. Anlatıcı çocuğun sözünde durduğunu ve çiçeği gerçekten sevdiğini görür:

“ Bu hatıramdan sonra şu çiçeğin onun narin dudaklarından bin buse-i hürmet alarak derin bir garam ve takdir ile sevildiğini görüyordum. ”²⁶⁴

Anlatıcı kişinin, çocuğa çiçeği vermemesindeki en büyük sebep, çocuğun çiçeği zayi edeceği endişesidir. Ancak çocuk çiçeğe sahip çıkmış, dediği gibi büyük bir ihtimamla sevmiş, koklayıp öpmüştür. Çocukların sözlerindeki samimiyet, masumiyet göz ardı edilmemelidir. Ömer Seyfettin, burada da olduğu gibi çocukların kıymet

²⁶² Seyfettin, age., s. 146

²⁶³ Ömer, Seyfettin, “Pembe Menekşe”, *Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar, Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s.153

²⁶⁴ Seyfettin, age., s. 153

bilmez varlıklar olmadığını bir kere daha vurgulamıştır. Toplumsal değerlerin çocukken fertlere kazandırılması halinde bu değerleri en iyi koruyacak zümrelerden biri şüphesiz çocuklardır. Ömer Seyfettin'in eserlerinde de çocuklara millî bir misyon yükleyerek bu noktaya değindiğini görüyoruz.

2.3.2.4. Çember

Ömer Seyfettin, "Çember" (Haftalık İzmir, 25 Nisan 1908)²⁶⁵ adlı mensur şiirinde hepimizin çocukken yakından veya uzaktan aşına olduğumuz bir oyuncığa yer verir. Mensur şiirde küçük bir çocuğun çemberiyle olan oyunu anlatılır. Küçük çocuğun elindeki değnekle çevirdiği çemberin peşinde koşarken, çemberinin yerine bir bisikletinin olmasını arzu etmesi, çocuğun oyundan zevk almasını engeller. Ömer Seyfettin, mensur şiirde çemberin dönüşüne insani vasıflar yükleyip oyuncuğu kişileştirerek bu durumu çemberin küçük sahibine darılması olarak açıklar:

*"Asabî çember arkasından koşan minimini sahibini daima geçer ve yalnızca serbest, kudurmuş havaî bir arabadan kopmuş canlı fakat nahif, mütemeddin, nazik bir tekerlek gibi geniş ve ağaçlı yolun naim gölgeleri üstünden uçar, gider, nihayet yavaşlanır. Sanki sahibini bekliyor gibi iki tarafa sallanır. Birden bîtab ve münkad düşer. Çocuk, üzerine koşar, yerden alır, mürebbiyesinin yanından çok uzaklaşmıştır. Azar işitmek için hemen dönmek lâzım. Hâlbuki ne kadar yorgun! Döner, yavaş yavaş geldiği tarafa gider, düşünür ki elinde taşıdığı şu serseri çember bir velespit olsaydı böyle yayan yürümeğe mecbur olarak mustarip olmayacaktı... Durur, bir saniye muhakeme eder, derin ve anî bir kinle çemberi yere bırakır, hızla değneği yere indirir. Fakat bu sefer çember eskisi gibi muntazam koşmaz. Sanki darılmıştır. Küstah ve münasebetsiz bir talebe tavriyla sallana sallan dört beş adım gider, yolun kenarındaki hendeğe düşer."*²⁶⁶

Atalay Yörükoğlu, 'Çocuk Ruh Sağlığı' adlı kitabında oyunun çocuğun hayatındaki fonksiyonunu açıklarken, çocukların oynadıkça duygularının keskinleşip,

²⁶⁵ Seyfettin, Ömer, "Çember", *Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar, Ömer Seyfettin'in Bütün Eserleri*, hzl. Hülya Argunşah Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 171

²⁶⁶ Seyfettin, age., s. 171

yeteneklerinin belirginleşip, becerilerinin arttığını anlatır. Ayrıca, çocuğun oyun içinde kimi zaman oyuncağı ile özdeşim kurarak kendi küçük dünyasında sözle anlatamadığı kaygılarını, isteklerini oyunun dilini kullanarak anlattığını, oynadığı oyunlarla yaşının ve boyunun küçüklüğünü, güçsüzlüğünü aştığını ifade eder.²⁶⁷ Nitekim Ömer Seyfettin’de bir yetişkinin penceresinden çocukluk devresini ve çocuk için oyuncağını çocuk gözüyle irdeler. Basit gibi görünen olay ya da objeleri kaleme alırken Ömer Seyfettin’in gösterdiği hassasiyet dikkatimizden kaçmamaktadır.

Çocuğun oynarken değneği ile çemberine sert vurması çemberin dengesiz gitmesine yol açar. Buna sebep olan şey, çocuğun çember yerine bisikletinin olmasını arzu etmesidir. Bu çemberin sahibine kırılmasına yol açar. Daha büyük bir öfkeyle çemberini almaya giden çocuk çemberini, ısrırgan otlarının arasında ‘Bisiklet olmayacağım.’ dercesine dargın ve hareketsiz bir şekilde görür. Yazıda açık bir şekilde ifade edilmemekle birlikte cümlelerden çocuğun çemberini o halde görmesiyle şaşırıldığı sonucuna varmak mümkündür.

Ömer Seyfettin’in deyimiyle çocukluk fotoğraflarımıza yansiyarak ‘çocukluk hatıralarımıza müebbeden karışan oyuncaklar’, çocuklar için çok büyük bir önem arz etmektedir. Nitekim her insanın hayatında da, manevi dünyasının şekillenmesinde rol oynayan oyuncaklar “*çocuğun doğal yeteneklerini geliştiren, böylelikle de büyük bir eğitimsel işlevi yerine getiren oyun malzemeleridir. Çocukta seçme ve değerlendirme duygusunu da geliştiren oyuncaklar, bu işlevleriyle çocuğun kendi kendine karar verebilmesine ve belirli bir alanda beceri kazanmasına olanak hazırlar.*”²⁶⁸

2. 3. 3. Fıkraları

Ömer Seyfettin’in eserlerini, hayatını anlatan kitapları ve yazdığı hatıraları incelediğimizde olayları mizahi açıdan ele alan, gülmeyi ve güldürmeyi seven, güldürürken düşündüren bir mizaca sahip olduğunu gördük.

Tahir Alangu, “Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı” adlı eserinde yer verdiği, yazarın okuldan arkadaşı Aka Gündüz ve öğretmen arkadaşı Süreyya Saltuğ’la yaptığı konuşmalardan Ömer Seyfettin’in mizacındaki mizahi yön daha iyi anlaşılıyor. Aka Gündüz, Tahir Alangu’ya arkadaşı için, “*Ömer fıkraacıdır, ama fıkrayı hâdiselerden*

²⁶⁷ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yay., İstanbul, 2000, s. 68 -75

²⁶⁸ Yavuzer, Haluk, *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007, s. 181

bizzat yaratırdı."²⁶⁹ demiştir. Aka Gündüz, aynı eserde arkadaşı için şunları da söylemiştir:

“ Ömer Seyfettin’i yakından tanıyan, hayatının akışına bir yerden katılıp onunla bir süre yürüyenler, bütün Meşrûtiyet çağı edebiyatçıları, ölümü ardından bir çok fıkralar, içinden zekâ ve mizâh taşan, sâhibinin canlı ve özgür hayat anlayışını yansıtan anılar yazdılar. Bunlara bakılınca, Ömer Seyfettin’in bize hâs o eski sohbet adamı, fıkra yaratıcıları soyundan, yaşamayı sürekli bir mizâh açısından değerlendiren rûha sâhip olduğu görülmektedir. İşin ilgi çeken yönü, onun, hazır ve ezberlenmiş fıkraları değil, çevresinde olup bitenleri fıkra üslûbu ile ifâde edişindeki ustalığıdır. Bizdeki ve batıdaki birçok hikâyecilerde gördüğümüz, ağzına baktıran o sohbet adamlığını, müsâhipliği sanat seviyesine çıkaran “şifâhî anlatıcılık gücü” onda yüksek seviyedeydi. Ölümünün ardından her yerden böylesine sesler gelişinin, hazin yazıların şakrak fıkralarla dolup taşmasının nedenleri buradadır. Ömer Seyfettin’de, yazarlığının üstünde yürüyen, bütün özünü saran ve yaşamını kaplayan bu fkracılığı, eski meddâhlar ve kıssahânların şifâhî anlatıcılığını, halkla iç içe doğan ve gelişen hikâyeye anlatıcılığındaki ocaktan gelişen hikâyeciliğimizin coşkunluğunu buluyoruz. Yaşadığı günlerde hiçbir olay yoktu ki, fıkralaştırmasın, mizâh yolu ile değerlendirerek hicvetmesin. Çok az rastlanacak ölçüdeki fkracılık gücünde bütün çağdaşları birleşiyorlar.”

270

“Ömer Seyfeddin, hikâyelerinde veya Şît adıyla yayımladığı fıkralarında, olayları daha unutulmaz ve çarpıcı kılmak maksadıyla mizaha başvurur. Bu onun hem hikâyeye yazma tekniğinin bir özelliğidir, hem de mizacının bir cephesini verir. Bu mizahî tondur ki, Ömer Seyfeddin’in kolayca propaganda eseri sayılabilecek veya basit magazin hikâyeleri diye bir kenara itiliverecek hikâyelerine bile, hepsi bir arada ele alındığında derin bir mânâ yükler. Yaptığı tenkitleri bıyık altından

²⁶⁹ Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 328

²⁷⁰ Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 324

*gülümsemeden, ağır hiciv tonuna kadar çeşitli tonlarla örtmesini bilir. Bunlar bazan örtmek ve gizlemeğe yarar, bazan da büsbütün teşhire.”*²⁷¹

Hülya Argunşah’ın Ömer Seyfettin’in elli dört fıkrasına yer verdiği külliyatta biz yazarın çocuğa yönelik bakış açısını yakalamamıza fırsat veren iki fıkrasına çalışmamızda yer verdik.

Bu fıkralardan ilki Ömer Seyfettin’in “**İyi Kalp**”²⁷² adlı fıkrasıdır. Yazar fıkrada pedagoji mütehasısı olan Giritli Cihat Bey’in çocuk yetiştirmede kullandığı nazariyeleri anlatır. Cihat Bey, beş çocuğunun üstünde hemen hemen her nazariyeyi tatbik etmiştir.

Büyüğünü döverek, ondan küçüğünü söverek, üçüncüsünü hapsederek, dördüncüyü buz gibi su banyosuna sokarak büyütüştür. On üç yaşındaki en küçük oğlu, Hikmet’i ise en yeni usulle, telkinle yetiştirmiştir. Cihat Bey, oğlu Hikmet’le köprüden geçerlerken oğlunun yuvarlanıp yere düşen bir adamın üstüne gülmesine kızarak yaptığının iyi kalpli insanlara yakışmayacağını ifade eder. Bunun üzerine oğlu kendisinin iyi kalpli olduğundan babasının şüphe etmemesini ister. Neden olarak da okulda yere düşen bir çocuğa arkadaşlarının hep güldüğünü kendisinin ise ağladığını anlatır. Cihat Bey, oğlunun davranışını takdir ederek, arkadaşının kim olduğunun öğrenmek ister. Oğlu, düşen çocuğun kendisi olduğunu söyler.

Ömer Seyfettin, farklı nazariyeleri çocukları üzerinde uygulayan Cihat Bey’in nezdinde dönemin nazariyelerini ve mütehasıslarını hicveder. “Terbiye Nasıl İlim olur?” başlıklı makalesinde terbiyeyi, ferdi kendi muhit ve cemiyetine daha kolay, daha mes’ut, daha mükemmel ve daha rahat bir tarzda intibak ettirmek olduğunu ve ilimden ziyade marifet veya sanat olarak anlaşılması gerektiği üzerinde durur. Yazar, İlimi terbiye veya terbiye müesseselerinin ilmi konularında terbiye ile ilim arasında ilişki kurulacağından söz eder. Ferdi yetiştirmeyi marifet veya sanat olarak gören Ömer Seyfettin’in, fıkrada yer verdiği Cihat Bey’le taban tabana zıt görüşlere sahip olduklarını görürüz.

²⁷¹ Enginün, İnci, “Ömer Seyfettin’in Hikâyeleri”, *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, AKDITYK Yayını, Ankara, 1992, s. 47

²⁷² Seyfettin, Ömer, “İyi Kalp”, *Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar, Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 220

Ömer Seyfettin “Çocuklarımız”²⁷³ adlı makalesinde de pedagojiye dair bazı kitaplar okuduğunu ancak bunlarda çok soyut, eski ve kişilerin kendi kanılarına dayanan fikirler olduğunu söyler. Çocuk yetiştirmeyi çok önemseyen Ömer Seyfettin, bu konuda hazırlanmış tercümelerinde eksik ya da hatalı olduğundan aynı makalede söz eder. Bu nedenle yazar, en güçlü nazariyenin bile, zaman içerisinde ortaya çıkan ihtiyaçlarımızı karşılamakta yetersiz kalacağını ve bir gün yıkılabileceğini ifade ederken şunları söylemektedir:

*“Onun için nazariyetperest olmayalım. Başkalarının muhakemelerini değil, kendimizinkileri kabul etmeğe, kabul etmezsek bile tahkir etmemeğe alışalım. En doğru ve salim bildiğimiz bir nazariye için “Bu yanlıştır!” denildi mi heyecanla mukabele değil, muhakemeye şitaban olalım.”*²⁷⁴

Atalay Yörükoğlu, “Çocuk Ruh Sağlığı” adlı eserinde çocuk yetiştirme anlayışının çağlara göre değiştiğini, her çağda değişik bir yaklaşımın moda olduğunu ifade ederken Amerika’da rastladığı, son altmış yıldaki değişmeyi alaylı bir dille anlatan “Anababalara Öğütler” adlı bir yazıdan bahseder. Bu yazı, yukarıda ki fıkrada Ömer Seyfettin’in bahsettiği Cihat Bey’in uyguladığı nazariyelere benzemektedir. Buna göre;

*“1910- Çocukları döverek eğitin!
1920- Çocukları yoksun bırakarak eğitin!
1930- Çocukların yaramazlıklarını görmezden gelin!
1940- Çocukları inandırarak eğitin!
1950- Çocukları sevin!
1960- Çocukları severek dövün!
1970- Çocuklar mı? Hepsinin canı cehennem!...”*²⁷⁵

Fıkrada, Cihat Bey’in her çocuğuna farklı nazariyeler uygulaması, nazariyelerden beklediği sonucu alamadığını gösterir. Sonuncu çocuğuna öğütleriyle, telkin metoduyla yetiştirmektedir. Cihat Bey, bu nazariyeleri uygularken faziletli birey yetiştirme arzusundadır. Ancak oğlunun köprüden geçerlerken yere düşen adama

²⁷³ Seyfettin, Ömer, “Çocuklarımız”, *Ömer Seyfettin’in Bütün Eserleri Makaleler 1*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2001, s. 66

²⁷⁴ Seyfettin, agm., s. 66

²⁷⁵ Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk Ruh Sağlığı*, Özgür Yay., İstanbul, 2000, s. 174

gölmesi kendisini şaşırtmıştır. Ancak oğlunun okulda düşen kişiye arkadaşları gülerken kendisinin ağladığını ifade etmesi, babayı oğlunun faziletinden dolayı memnun etmiştir. Uyguladığı nazariyenin sonucundan emin bir tavırla oğluna, düşen çocuğun kim olduğunu sorduğunda aldığı cevap, Cihat Bey'in ne kadar yanıldığını hepimize gösterir.

Ömer Seyfettin'in bir diğer fıkrası olan **“Isınmak İçin”**²⁷⁶ çocukların safiyane anlayışlarının gülünç tarafını orta koyarak gösterir. Fıkroda Hatice Hanım, mektepten arkadaşı olan Süleyman'ı ziyarete gitmiştir. Arkadaşı evde olmamasına rağmen altı yaşındaki kızı Rezan, tıpkı büyük bir kadın gibi misafiri içeri alır, hâl hatır sorar, misafir için hizmetçilere kahve söyler, kendisi de kalkıp sobayı tutuşturmaya çalışır. Hatice Hanım, havanın çok sıcak olmasına rağmen küçük kızın sobayı neden yaktığını anlamaz ve sorar. Sobanın kendisi için yakıldığını da öğrenince daha çok şaşırır ve küçük kıza üşümediğini söyler. Rezan, annesinin kendileri için daima “Dünyanın en soğuk kadını” dediğini, bu yüzden sobayı yaktığını ifade eder.

Toplumun her kesiminden insana rastladığımız eserlerinde Ömer Seyfettin, insanların fizyolojik, psikolojik, sosyolojik özelliklerini malzeme olarak kullandığını görüyoruz. Nitekim bu fıkroda da yazar, çocuklardaki somut düşünme yetisini kullanmıştır. Öte yandan Rezan, altı yaşında olmasına rağmen büyük bir kadın gibi hareket etmesi çocukların taklit yoluyla öğrenmelerine, bir örnek teşkil etmektedir. Misafiri ağırlarken büyük bir ihtimalle annesini taklit ettiği sonucunu çıkarabiliriz.

Ömer Seyfettin, çocuğun tavırlarını büyük bir kadının tavırlarına benzetirken ister istemez bizde Rezan'ın çocuk olduğunu unutuyoruz. Ancak fıkranın sonunda Rezan'ın soğuk insan deyimini gerçek manada algılaması, gözümüzde yeniden çocuksu bir hâl almasına neden olur.

Günlük hayatımızda özellikle çocuklarla haşır neşir olan insanlar buna benzer pek çok olaya tanık olmuştur. Çocukların olayları somut olarak algılamaları, tek yönlü çıkarımlarda bulunmaları bazı yanlış anlamalara yol açtığı bilinir. Ömer Seyfettin'in hayatta her an karşılaşılabilecek böyle bir olaya fıkrasında yer vermesi, arkadaşı Aka Gündüz'ün kendisi için söylediklerini haklı çıkartmaktadır. Gerçekten de Ömer Seyfettin'in, hayatın içindeki hadiseleri iyi takip ettiğini, bunları farklı açılardan kaleme aldığını görüyoruz.

²⁷⁶ Seyfettin, Ömer, “Isınmak İçin”, *Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar, Ömer Seyfettin'in Bütün Eserleri*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yay., İstanbul, 2007, s. 238

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRK MİLLİ EĞİTİMİ'NİN GENEL AMAÇLARI BAĞLAMINDA ÖMER SEYFETTİN'İN ESERLERİNDEKİ ÇOCUK İMGESİ

3.1. Türk Milli Eğitimi'nin Genel Amaçları

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren şekillenen ve zaman içerisinde çağın gereklerine uygun bir şekilde yenilenen ve gelişmeye devam eden Türk Eğitim Sistemimiz yıllardır ülkemizin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirmeye çalışmaktadır.

Eğitim hakkı, T.C Anayasası ile güvence altına alınmış; eğitimin tür ve kademelerini ve işleyişe dönük esasları düzenleyen mevzuatla Türk Eğitim Sistemi bugünkü yapısını kurmuştur. Türk Milli Eğitim Sisteminin genel çerçevesi, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (14 Haziran 1973) ile belirlenmiştir. Buna göre “*Milli Eğitimin genel amacı bütün bireyleri;*

1. Atatürk ilke ve inkılâplarına ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yaptırmaktır.”²⁷⁷

Ülkesinin mutluluğu ve başarısı için çalışan, dünya barışına katkı sağlayan her Türk, yukarıdaki amaçların gerçekleşmesine hizmet etmektedir. Bu bağlamda ülkesinin beklentilerine cevap veren her Türk insanının, ülkesinin gelişim düzeyine katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz.

“Atatürk Türk insanı için duygularını ‘Benim hayatta yegâne fahrim servetim, Türklükten başka bir şey değildir.’ şeklinde dile getirmiştir. “Ne Mutlu Türküm diyene” ifadesinde aynı duyguların terennüm edildiğini görüyoruz. Fakat bu harikulâde bir mayaya sahip insan eğer eğitilme imkânı bulamazsa kaygumuz odur ki; yüksek kültür ve medeniyet ürünleri veremeyebilir.”²⁷⁸

3. 2. Türk Milli Eğitimi’nin Genel Amaçları Bağlamında Ömer Seyfettin’in Eserlerindeki Çocuk İmgesi

Çalışmamızın birinci bölümünde Ömer Seyfettin’in eserlerindeki çocuk kavramı, çocuğa bakış açısı, Türk çocuğundan beklentisi, Türk çocuğuna yüklediği misyon ve çocuk eğitimi hususlarındaki düşüncelerini ortaya koymaya çalıştık. Bu bölümde Ömer Seyfettin’de çocuk imgesini, Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçları bağlamında inceleyip, değerlendirmeler yapacağız.

Yaşadığı dönemin coğrafyasında tarihî vakaların cereyan ettiği yıllarda yazdığı eserlerle, dönemin fikrî, edebî ve sosyal hayatına ışık tutan Ömer Seyfettin, aradan seksen sekiz sene geçmesine rağmen hafızalarda yer etmeye devam etmektedir.

19 Mayıs 1919 yılında ülkemizi işgal eden düşmanlara karşı başlatılan bağımsızlık mücadelesiyle kurulan millî devletin oluşmasında, Ömer Seyfettin’in Türk

²⁷⁷ www.mevzuat.meb.gov.tr

²⁷⁸ Sönmez, Selami, “Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün Eğitim Felsefesi, Amacı ve Politikası”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı:19, Erzurum, 2002, s. 309

dilini yabancı dillerin boyunduruğu altından kurtarma çabalarıyla, millî edebiyat ve millî kimliğin yeniden kazandırılması için verdiği uğraşların payı olduğuna inanıyoruz.

Eserlerinde millî olguları odak noktası olarak işleyen Ömer Seyfettin, bu açıdan Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarına paralel bir çizgidedir. Çünkü Türk eğitim sistemimiz, Türk halkının ve çağımızın beklentilerini karşılayacak bireyi yetiştirirken millî ve ahlaki değerleri merkeze aldığını görüyoruz. Evrensel değerlerin, bu değerlerin etrafında inşa edildiğini söylemek mümkündür.

“Türkiye Cumhuriyetinin iki temel dayanağı vardır. Bunlar “Türk Kültürü” ve “Çağdaş Medeniyet”tir. Bu umde Atatürk'ün eğitim politikalarında millî ve çağdaş eğitim şeklinde yerini almıştır. Atatürk, nesillere rehber olacak aşağıdaki ifadeleri sarfeder;

'Efendiler; yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekları tahsilin hududu ne olursa olsun, en evvel ve her şeyden evvel Türkiye'nin istiklaline, kendi benliğine, an'anat-ı milliyesine düşman olan bütün anasır-ı mücadele etme lüzumu öğretilmelidir. Beynelmilel vaziyeti cihana göre, böyle bir cidalin istilzam eylediği anasır-ı ruhiye ile mücehhez olmayan fertler ve bu mahiyette fertlerden mürekkep cemiyetlere hayat ve istiklal yoktur.' ²⁷⁹

“Her çocuk edebiyatı ürünüünün bir şeye dair fikrinin, inancının, kanaatinin olması yani bir ideolojisinin olması doğaldır. Ancak çocuk için ve çocuğa görelilik denildiğinde bu ideolojinin bir sınırının olması gerekmektedir. Bu sınır, sorgulama, kabul etme veya reddetme yetilerinin tam anlamıyla gelişmiş olmadığı çocuk için önem taşımaktadır. Ferdî, millî ve evrensel birtakım değerleri bilgilendirme düzeyinde çocuklara sunmanın, düşünce sistemlerini oluşturma sürecinde faydalı olacağı düşünülmektedir. Çocuk edebiyatındaki ideoloji ile ilgili görüşlerin ölçüsü ve içeriği önemlidir. ‘Yıllardan beri bu boşlukta Ömer Seyfettin’in eserleri tek başına hükümrandır. Sağlam ana fikirleriyle bu eserlere hâlâ muhtacız.’ Milli duyuş ve kimliğin oluşturulmasında dil, tarih ve düşünce

²⁷⁹ Sönmez, Selami, “Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Eğitim Felsefesi, Amacı ve Politikası”, *AÜTAED*, Sayı:19, Erzurum, 2002, s. 317-318

olarak bir millet tarih kitaplarının dışında hikâyelerle çocuklara anlatılmıştır."²⁸⁰

Bu bağlamda Ömer Seyfettin, Türk çocuğunun tarihini öğrendikçe, ünlü Türk büyüklerini tanıdıkça bu ideali gerçekleştirme arzusu duyacağını ifade eder. Nitekim Atatürk, "*Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.*" derken Türk çocuğunun ve gencinin atalarını tanıdıkça daha büyük işleri başarma gücünü bulacağını ifade eder. Bu açıdan Ömer Seyfettin'in eserlerini incelediğimizde yazarın, kahraman olmak isteyen çocuklara yer verdiğini görürüz. Çocukların "*sürekli sevdiği, takdir ettiği ve hayret ettiği kişileri taklit ettikleri*"²⁸¹ görüşünden hareketle Ömer Seyfettin'in çizdiği çocuk karakterler üzerinde dikkatle durulması gerektiği kanaatindeyiz. Özellikle Ömer Seyfettin, eserlerinde mizahi unsurları çoğu kere dramatik unsurlarla birlikte kullanmıştır. Bu da okuyucunun ruhunda kuvvetli bir etki yaratmaktadır. Bu etki de kolay kolay hafızalardan silinmesini engellemektedir. Bu nedenle Ömer Seyfettin'in eserlerinde rekâik bir yön bulmak da mümkündür. Bu da kalbin yumuşamasına, gözün yaşarmasına neden olmaktadır. Bu yönüyle eserlerin, ruhumuzda manevi bir gücün oluşmasında etkili olacağına inanıyoruz. Özellikle yazarın çocukluk hatıralarından yola çıkarak yazdığı hikâyeler, Ömer Seyfettin'in yaşantısının bir uzantısı durumundadır. Doğal olarak bu hikâyeleri incelediğimizde 4-12 yaşları arasındaki çocukların hissiyatını görmek mümkündür.

*"Nitekim Ömer Seyfettin, adı Gönen'le kaynaşmış bir sanatçımızdır. "Doğduğum Yer" başlıklı şiirinde Gönen'i bir cennet olarak nitelendirir. Arkadaşlık, fedakârlık, dürüstlük, verilen söze bağlılık, vicdan azabı, hayvan sevgisi vb. duyguları ilk olarak bu Anadolu kasabasında tatmıştır. İlk Namaz, And ve Kaşığı adlı hikâyelerinde doğup büyüdüğü ve çocukluk yıllarını geçirdiği Gönen ve çevresinde yaşadığı olayları anlatmıştır."*²⁸²

Cengiz Aydemir, hikâyelerin okuyucu üzerinde etkisini şu şekilde açıklar: "*Sıradan bir anlatımın ötesinde hikâye, edebiyat kadar eski, en az onun kadar*

²⁸⁰ Ustaoglu, Pervin, "Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Çocuğa Görelik Açısından Olumluluklar ve Olumsuzluklar", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Samsun, 2006, s. 36-37

²⁸¹ Gövsa, İbrahim Alâettin, *Çocuk Psikolojisi*, Hayat Yayınları, İstanbul, 1998, s. 88

²⁸² Geçgel, Hulisi, "Ömer Seyfettin Hikâyelerinin İlköğretim Programında Kullanılabilirliği", Gönen Belediyesi I. Düünden Bugüne Ömer Seyfettin Sempozyumu, 09-11 Mart 2007 , <http://turkoloji.cu.edu.tr>, 08.05.2008

kıdemlidir. Birinin anlattığı bir şeyi dinlemek yahut yazdığı bir şeyi okumak insana çekici gelir. Hikâyenin büyüüdür bu: İnsanın zaafı, merakı, öğrenme isteği, bir başkasına satacağı malzemeyle donanma ve kıvanma arzusu, hırsı... Bir başkasının tecrübelerinden, birikimlerinden yararlanma isteği. Kendiyle karşılaştırma; gizli bir sevinç, gizli bir acı. Daha bin türlü anlatacak şey, bin türlü duygu ve onların karmaşası.”²⁸³

Bu düşünceye paralel olarak 09-11 Mart 2007 tarihlerinde Gönen’de yapılan ‘I. Düünden Bugüne Ömer Seyfettin Sempozyumu’nda ‘Ömer Seyfettin Hikâyelerinin İlköğretim Programında Kullanılabilirliği’ ele alınmıştır. Buna göre yazarın değişik hikâyelerinin İlköğretim kademesinde yer alan Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Türkçe derslerinde kullanılabilirliği tartışılmış ve hikâyelerin bu derslerde yer alan ünitelerdeki bazı kazanımların öğrencilere kazandırılmasında birer araç olarak kullanılabilceği sonucuna varılmıştır. Buna göre, “*Öğretim programının hangi hedeflerini hayata geçirmede kullanılacağı saptanarak hazırlanacak bir edebî metinler listesinde, öğrencilerin beğenileri mutlaka dikkate alınmalıdır. Bu aşamada, Ömer Seyfettin’in öykülerinin büyük bir çoğunluğu, öğretim materyali olarak öğretmenlere yardımcı olacak niteliktedir. Ömer Seyfettin, gerek dil ve üslup gerekse konu - tema özellikleri bakımından her yaştan okurun beğenerek okuduğu bir yazardır. Milli Eğitim Bakanlığı’nun ilköğretim öğrencileri için tavsiye ettiği 100 Temel Eser arasında, Ömer Seyfettin’in “Yalnız Efe” adlı eseri bulunmaktadır.*”²⁸⁴

“Çocuklara milli duyuş kazandırmada en başta gelen hikâyeler, Ömer Seyfettin hikâyeleridir. Tarihi öğrenmede, Türkçülük ve milliyetçilik anlayışlarının hangi ortamda nasıl doğduğunu anlatmada etkin olabilecek, dil ve anlatım yönüyle iletinin uygunluk taşıdığı, ‘yaşayan Türkçe’ ile yazılan hikâyeler çocuk için olumlu etkiler taşımaktadır. Çocuklara eğitim süresince kazandırılacak davranış ve düşüncelerden; vatanını sevmeye,

²⁸³ Aydemir, Cengiz, “Modern Türk Hikâyeciliğinde Ömer Seyfettin Etkisi”, www.sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c8s13/makale.10.05.2008

²⁸⁴ Geçgel, Hulusi, “Ömer Seyfettin Hikâyelerinin İlköğretim Programında Kullanılabilirliği”, Gönen Belediyesi I. Düünden Bugüne Ömer Seyfettin Sempozyumu, 09-11 Mart 2007, <http://turkoloji.cu.edu.tr,08.05.2008>

*milletinin menfaati için her şeyi göze alabilme, cesaretin kimi yerde fiziksel güçten daha önemli olduğu hikâyelerde vurgulanmaktadır.*²⁸⁵

Bu doğrultuda aşağıda Ömer Seyfettin'in eserlerindeki çocuk imgesi, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları bağlamında incelenerek, değerlendirmeler yapılmıştır.

3. 2. 1. Ömer Seyfettin'e göre Türk çocuğu

Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarını incelediğimizde yetiştirilmek istenen yurttaş profiline kazandırılmak istenen idealleri görürüz. Vatanını, milletini sevmek, yurdunu yüceltme, Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapma ideali, Ömer Seyfettin'de mefkûre adını alır. Ömer Seyfettin için (Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi), Türk çocuğunun mefkûresi; umumî hayatı kuvvetlendirmek, milletimizi dünyadaki galiplerin üstüne çıkarmak, ona yıkılmaz bir istikbal hazırlamaktır.

Ömer Seyfettin'in çocuğu merkeze aldığı hikâyelerinde çocuğun, toplum hayatının dinamiklerinden birini teşkil ettiğini görüyoruz. Hikâyelerde ayrıca batıl inançlar, yerleşik düzenin kalıplaşmış adetleri, çocukların okutulmaması gibi hususlar, çocukları pasifize eden unsurlar olarak gösterilir. Ömer Seyfettin, bu olumsuz unsurlara rağmen çocukları, cemiyet düzenine karşı koyan, toplum meselelerine duyarlı, planlar yapan, problem karşısında tek vücut olan, şuurlaşan, vicdan sahibi, ahlaki ve dinî değerleri benimseyen samimi, dürüst, merhamet sahibi, gördüğü iyiliği, şefkati, kötülüğü unutmayan manevi hafızası kuvvetli, zeki, kimi zaman bir "Mehdi", kimi zaman tevazu sahibi, yiğit bir kahraman hüviyetine bürünerek varlığını ispata çalışan, mensubu olduğu topluma ümit veren bireyler olarak nitelendirir. Çocukların yaptığı hatalar dahi küçük yaşlarından, iradi bilincin tam anlamıyla oluşmamasından kaynaklanmaktadır.

Ömer Seyfettin için çocuk aynı zamanda, Türkçeyi seven, yabancı dillerden koruyan, dilinin inceliklerini öğrenmeye istekli ve Türkçeyi en güzel şekilde konuşan insandır. Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarında ifadesini bulan Türk milletinin sahip olduğu değerleri koruma ve yüceltme gayesi, Türk çocuğunun milletine hizmet gayelerinden birini teşkil etmektedir. Ayrıca Mustafa Kemal'in, Türk Tarih

²⁸⁵ Ustaoglu, P., "Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Çocuğa Görelik Açısından Olumluluklar ve Olumsuzluklar", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Samsun, 2006, s. 36

Kurumu'ndan sonra 12 Temmuz 1932'de Türk Dil Kurumu'nun kurulmasında önyak olması, Türk diline verdiği önemi göstermektedir.

Bu bağlamda Ömer Seyfettin hikâyelerine dönüp baktığımızda Türkçe öğrenmeye istekli Primo'yu, eserlerinde halkın dilini en güzel şekilde kullanan Orhan'ı, anonim halk edebiyatının ürünlerini iyi bilen Yörük Hoca'yı görürüz.

Ömer Seyfettin'in idealize ettiği çocuklar beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip bireylerdir. Bu durum Türk Milli Eğitimin genel amaçlarına paralellik arz eder. Ömer Seyfettin, hikâyelerinde çocukların beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmesine engel teşkil eden kişileri de eleştirir.

Eleğimsağma hikâyesinde Ayşe üzerinde ruh ve duygu bakımından baskı yaratan Kurt Hoca, hikâyede eleştirilir. Kurt Hoca'nın yaptığı dinî baskının bir çocuk üzerindeki etkisini hikâyesinde gözler önüne seren Ömer Seyfettin, dinî öğretilerde sevgi, şefkat ve örnek davranışların esas tutulmasından yanadır.

Kaşağı adlı hikâyede de bir babanın çocukları üzerindeki baskıcı otoritesini yol açtığı durumları, oğullarının ruhi gelişimlerini olumsuz yönde etkilediğini incelemiştik. Ömer Seyfettin'in çocukların bu tarz baskılar altında yetiştirilmesinden rahatsız olduğunu görmekteyiz. Nitekim çocukluk hatıralarından yola çıkarak yazmış olduğu hikâyelerinde özlemle andığı olaylarda hep sevgi, şefkat, merhamet, vefa gibi duygular ön plandadır.

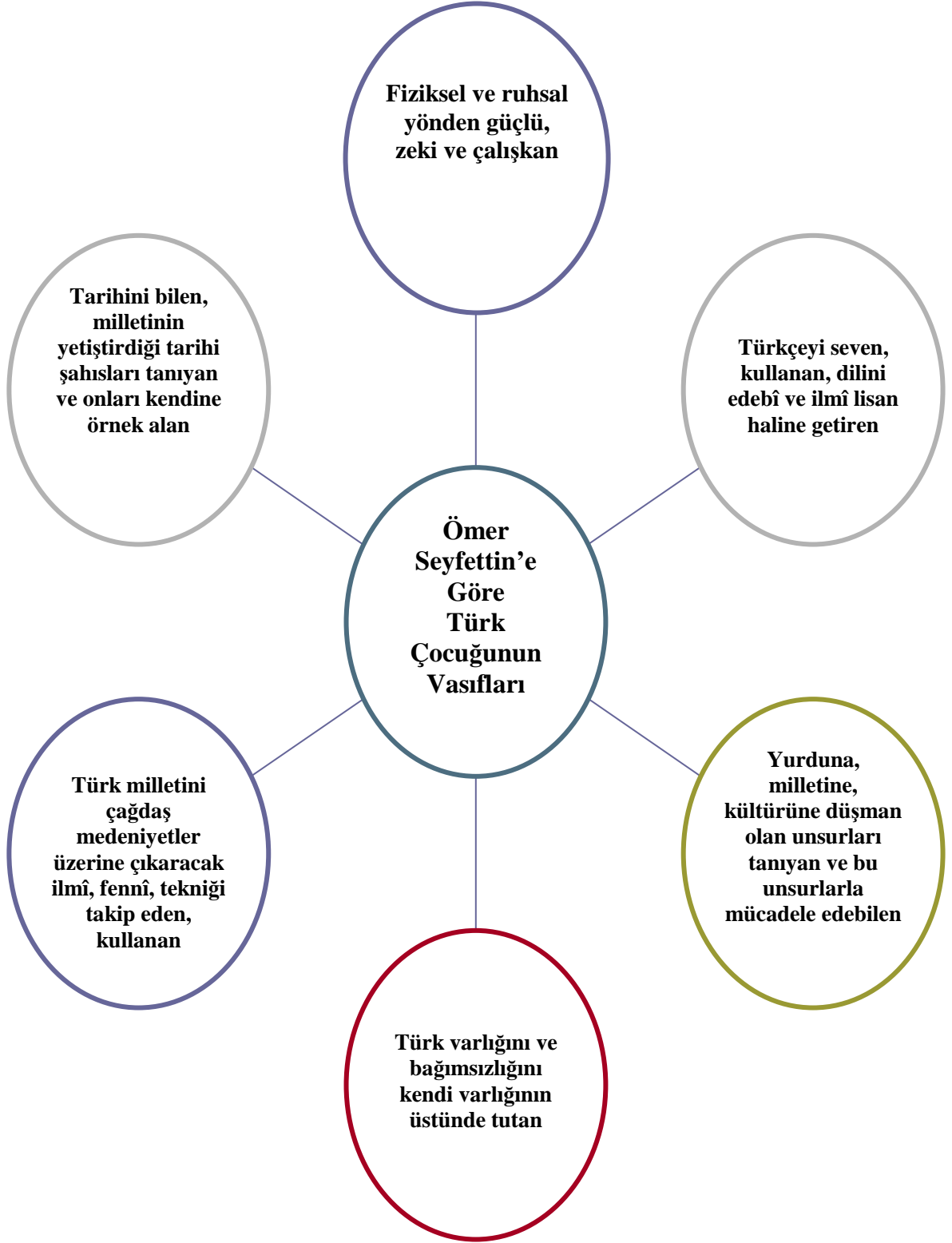
Falaka hikâyesinde benzer bir baskıyı Hoca Efendi, mektepte öğrenciler üzerinde kurar. Eğitim aracı olarak kullandığı falaka ile öğrencilerini sürekli döven Hoca Efendi, çocukların ruhi gelişmelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Dayak yiyen çocukların daha arsız hale gelmesi sağlıksız eğitim koşullarından kaynaklanmaktadır.

Öte yandan İlk Namaz'da anne şefkati, Ant hikâyesindeki samimi arkadaşlıklar, oynanan oyunlar çocukların manevi yönden güçlü bireyler olmasında etkili olduğunu görürüz.

Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarında ifadesini bulan kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bireylerin örneklerini yine Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde görmek mümkündür. Yalnız Efe'de Kezban, Bir Türk Çocuğu Aleko hikâyesinde Ali, kendilerini toplumun refahı, mutluluğu ve özgürlüğüne adanmış karakterlerdir. Ali, Türk komutanının yanında gönüllü kalıp, kendisine bir görev

vermelerini isterken mutlu olabileceği ve toplumun mutluluğuna katkı sağlayacak bir iř yapma, Türk askeriyle birlikte çalışma isteği göze apmaktadır. Bu yönüyle Ali'de Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarına paralel bir karaktere sahiptir, diyebiliriz. Bu bağlamda aşağıda mer Seyfettin'e göre Türk çocuğunun vasıfları Şekil üzerinde gösterilmiştir:

Şekil 2. Ömer Seyfettin'e Göre Türk Çocuğunun Vasıfları

3. 2. 2. Ömer Seyfettin'in eserlerindeki çocuk eğitimi

Ömer Seyfettin, makalelerinde, hikâyelerinde ve diğer eserlerinde Türk çocuğunda var olduğuna inandığı güzel hasletlerin geliştirilmesinde eğitimin şart olduğunu düşünür. Bu nedenle eserlerinde çocuk eğitiminde ailenin ve örgün eğitimin üzerinde durur.

3. 2. 2. 1. Çocuk eğitiminde aile

Ömer Seyfettin'de Primo ve Aleko adlı çocuklar, kendi benliklerine ve yurtlarına düşman kişilerle mücadele eden iki çocuktur. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde gözü pek, vatanını, milletini seven iki kahraman çocuğa eserlerinde can vermesi, şuurlaşmanın ancak küçük yaşlardan itibaren mümkün olacağına inancından kaynaklanmaktadır.

Ömer Seyfettin, Türk olarak doğan bireylerin bebeklikten itibaren millî bir kimlik kazanması için ebeveynlere büyük sorumluluklar yükler. Nitekim Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarında ailesini seven bireylerden söz edilir. Ailesini seven, koruyan bir bireyin, sevildiği, kültürel değerlerin yaşatıldığı, ahlaki değerlerin ön planda olduğu bir ortamda büyüdüğünü söylemek mümkündür. Bu bağlamda Primo'nun babası Kenan Bey (Primo Türk Çocuğu), Ömer'in annesi Fatma Hanım (İlk Namaz), Orhan'ın annesi (Fon Sadriştayn'ın Oğlu), Kezban'ın babası Yörük Hoca (Yalnız Efe) örnek ebeveynlerdir. Çocuklarının millî kimliklerini kazanmalarında, kültürel ve ahlaki değerlerin kazandırılmasında etkilidirler. Anneler eşlerine, yuvalarına bağlı, çocuklarını dinî bir vecd içinde büyüten, halk sevgisini aşıl原因, şefkat abideleri olarak bu eserlerde yükselirler. Babalar yiğit, halk kültüründen haberdar, cesur, vatanı ve milleti seven insanlardır. Çocuklarını seven, şefkat gösteren bu ebeveynlerin eğittikleri çocuklar, yurdunu, vatanını seven, haksızlıklarla mücadele eden, canını bu uğurda vermeye hazır çocuklardır. Nitekim Aleko, düşman safında canını vermek uğruna düşmanın zayıf vermesine neden olur. Varlığını, Türk varlığına armağan eden bu çocuklar, Ömer Seyfettin'in eserlerinde kahraman olarak nitelendirilir.

Öte yandan Primo'nun annesi Grazia (Primo Türk Çocuğu), Hasip'in babası Sadrettin ve annesi Lida (Fon Sadriştayn'ın Karısı ve Oğlu), Ahmet Nihat'ın annesi ve babası (Piç), Ayşe'nin babası (Eleğimsağma), Hasan'ın babası (Kaşağı) hikâyelerde tasvip edilmeyen ebeveynlerdir. Bu ebeveynlerin yetiştirdiği çocuklar, millî benliğe yabancı, milletini hakir gören, toplum tarafından kabul görmeyen yahut toplumun

gerisinde bırakılan çocuklardır. Bu çocukların mensubu oldukları Türk medeniyetini, muasır medeniyetler seviyesine çıkarmaları beklenemez. Bu bağlamda çocuk eğitiminde bahsedilen ebeveynler, aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir:

Tablo 2. Çocuk Eğitiminde Anne

Çocuk Eğitiminde Anne Karakterler			
Eserin Adı	Çocuk Eğitiminde Örnek Gösterilen Anne Karakterler ve Özellikleri	Eserin Adı	Çocuk Eğitiminde Tasvip Edilmeyen Anne Karakterler ve Özellikleri
İlk Namaz	Hikâyede Ömer'in annesi (Fatma Hanım), dinî ve kültürel değerlere bağlı şefkatli, munis bir eğitimcidir.	Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?	Hikâyede Primo'nun annesi Grazia, Türk kültürüne yabancı olduğu gibi Türk milletini aşağılayan bir İtalyan'dır.
Fon Sadriştayn'ın Oğlu	Hikâyede Orhan'ın annesi, oğluna dinî vecd içinde halk kültürünü aşlamış, kök vee değerlerine bağlı, şefkatli bir kadındır.	Fon Sadriştayn'ın Karısı	Hikâyede Hasip'in annesi olan Madam Sadriştayn (Lida), oğluna Alman milliyetçiliği aşlamaya çalışmış, Türk kültürüne ilgisiz, kurulu bir saat gibi çalışan, mantığa ve hesaba dayalı bir hayat düzeni olan manevi yönden zayıf bir kadındır.
Ant	Hikâyede çok kısa değinilen anne, oğlunun bakımı, temizliği ve eğitimi ile dikkat çekmekte ve koruyucu vasfı vurgulanmaktadır.	Piç	Hikâyede Ahmet Nihat'ın Çerkez annesi, eşinden gördüğü kötü muameleye karşın eşini aldatma cihetine giden, oğlunu Türk kültürüne yabancı yetişmesinde etkili olan bir kadındır.

Tablo 3. Çocuk Eğitiminde Baba

Çocuk Eğitiminde Baba Karakterler			
Eserin Adı	Çocuk Eğitiminde Örnek Gösterilen Baba Karakterler ve Özellikleri	Eserin Adı	Çocuk Eğitiminde Tasvip Edilmeyen Baba Karakterler ve Özellikleri
Çizgili Kâğıt	Mensur şiirde Şeref'in babası, empati kurabilen, oğlunu onurlandırarak değer verdiğini gösteren şefkatli bir babadır.	İyi Kalp	Fıkırada Cihat Bey, farklı batılı nazariyeleri çocukları üzerinde uygulayan ancak istediği sonuçları elde edemeyen bir babadır.
Yahuz Efe	Hikâyede Yörük Hoca, mert, dürüst, adil, toplum sorunlarına duyarlı, halk kültürünü iyi bilen, kızı Kezban'a iyi bir babadır.	Elegimsağma	Hikâyede Ayşe'nin babası, otoriter, sert, baskıcı, tutucu bir babadır. Bu özellikleriyle kızı üzerinde korku yaratmaktadır.
Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?	Hikâyede Primo'nun babası Kenan, Türk kültür ve değerleriyle yetişmiş ancak batı tesiriyle bu değerlere yabancılaşmıştır. Kendisinde millî bilincin yeniden oluşmasıyla oğluna ulus bilincini, Türk tarihini ve değerlerini aşıl原因, yurt meselelerine duyarlı bir babadır.	Kaşığı	Hikâyede Hasan'ın babası, sert, otoriter, disiplinli, hatayı affetmeyen yönleriyle oğulları üzerinde korku yaratan, yalan ve iftiranın söylenmesine neden olan bir babadır.

3. 2. 2. 2. Çocuk eğitiminde okul

Türk Milli Eğitim sistemimiz, yetiştireceği bireyler için çağdaş eğitim ortamlarını oluşturmaya çalışır. Atatürk bir konuşmasında, “*Şimdiye kadar izlenilen öğretim ve eğitim yöntemlerinin, ulusumuzun gerileme tarihinde en önemli bir etken olduğu inancındayım.*” derken devamında “*eski çağın uydurmalarından ve doğuştan*

gelen niteliklerimizle hiçbir ilgisi bulunmayan yabancı fikirlerden, doğudan ve batıdan gelebilecek bütün etkilerden tamamıyla uzak, ulusal ve tarihsel karakterimizle uyuşan ...' bir çağdaşlık peşinde olduğunu belirtir."²⁸⁶

Yaşadığı toplumun aksayan yönlerine eserlerinde dikkat çeken Ömer Seyfettin'in eski usul, gelenekçi eğitim tarzından memnun olmadığını görüyoruz. Dramatik ve mizahi unsurları iç içe gördüğümüz Ant ve Falaka hikâyelerinde dönemin mektepleri ve öğretmenleri hicvedilmiştir. Ezberci öğretim anlayışında dayakla eğitim söz konusudur. Öğretilen bilgiler kullanılmayan, kuru, toplum ihtiyaçlarına cevap vermeyen bilgilerdir. Askerlikten sonra 1914-1920 yılları arasında öğretmenlik yaparak geçimini sağlayan Ömer Seyfettin, "*canlı, içten, çocuklara bağlı, orijinal bir hoca*"²⁸⁷ olarak bilinmektedir. Nitekim Ömer Seyfettin, "**İrtica Haberi**"²⁸⁸ adlı hikâyesinde zabitan -Ömer Seyfettin'in- askerlikten istifa ettikten sonraki emelini açıklarken şunları söylüyor:

*"On iki sene askerlik ettikten sonra, istifa edecek ve hoca olacaktım. Gençliğimi orduda geçirdikten sonra ihtiyarlığımı mektepte, dersanelerde geçirmek istiyordum. En birinci emelim tarih okutmak, muhakeme etmesini öğretmek; mütebeddil ve fâni hakikatleri kati bir surette ihsas ve talim etmektir."*²⁸⁹

Anlaşılabacağı üzere eğitim ve öğretimde tarihî ve ilmî hakikatleri merkeze alan Ömer Seyfettin, öğretmenlik yıllarında (1914-1920) hikâyesinde vücut bulan bu emeli gerçekleştirme fırsatı bulmuştur.

*"Hem arkadaşlarının anlattıklarından hem de yazıları (Çocuklarımız, Yeni Lisan, Mektep Çocuklarında Türklük Mefkûresi gibi) ve hikâyelerinden (Piç, Bahar ve Kelebekler, Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?) açıkça anladığımızı göre, Ömer Seyfettin, yazar ve öğretmen olarak, okullarda millî eğitime geniş ölçüde yer verilmesini isterdi. Yabancı kültür ve eğitimin Türkiye'de yayılmasına karşı idi."*²⁹⁰

²⁸⁶ Sönmez, Selami, "Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Eğitim Felsefesi, Amacı ve Politikası", *AÜTAED*, Sayı: 19, Erzurum, 2002, s. 319

²⁸⁷ Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968, s.293

²⁸⁸ Seyfettin, Ömer, "İrtica Haberi", *Ömer Seyfettin'in Bütün Eserleri I*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999, s. 190-191

²⁸⁹ Seyfettin, age., s. 190-191

²⁹⁰ Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yay., İstanbul, 1968, s. 295

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde (Falaka, Ant) söz ettiği mekteplerdeki eğitim öğretim anlayışı aşağıda şekil üzerinde gösterilmiştir:

Şekil 3. Ömer Seyfettin'e Göre Eğitimin Aksayan yönleri

Ömer Seyfettin, Avrupa ülkelerinde veya kendi ülkemizde yabancı okullarda verilen eğitimin millî yönünün eksikliğine de dikkat çeker. Fon Sadriştayn'ın Oğlu adlı hikâyesinde örnek bir aydın olarak gösterdiği Orhan, toplum sorunlarına eğilen, millî lisanı en güzel şekilde kullanan, milletine yüksek vicdanını duyuran, yapıcı, halkı tarafından sevilen, yaratıcı ve verimli bir kişidir. Onun böyle yetişmesinde çocukken aldığı millî eğitim etkilidir.

Orhan, bu yönüyle Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarında ifadesini bulan hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişilere bir örnek teşkil etmektedir. Orhan'ın yanı sıra diğer Yalnız Efe hikâyesindeki bir örnek Kezban'dır. Ömer Seyfettin'in adalet ve asayiş gibi

toplumun aksayan yönlerini gözler önüne serdiği ‘Yalnız Efe’ hikâyesinde Kezban, halkın kanayan yarasını sarmak için çalışır. Kezban, toplumsal kurumların düzgün çalışmadığı, herkesin yanlış giden düzenin esiri olduğu, sesini çıkarmadığı ve ümitlerin yok olmaya yüz tuttuğu bir zamanda ortaya çıkması beklenen insan tipidir. Bu özellikleriyle Kezban, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan bir kız çocuğudur. Hikâyede kız kimliğini ön plana çıkarılmasında Ömer Seyfettin’in toplumda kız çocuklarının erkek çocuklarıyla müsavi olması gerektiğine inancı etkilidir. Ömer Seyfettin gerçek hayatta da kendi kızına istikbali aydınlatacak bir birey olmasını dileyerek ‘Güner’ ismini koymasındaki dikkat çekicidir. Arkadaşı Aka Gündüz, olayı şu şekilde açıklar:

“Ben o sıralarda Konya taraftarındaydım. Bir mektup yazdı:

- Bir kızım oldu. Güttüğümüz ideale uygun bir isim arıyorum, diyordu. O sırada elimde ‘Kitâb al-idrâk’ vardı. Onunla meşgul oluyordum. Orada ‘Günleri’ diye bir kelime gördüm. Güneşin yapraklar arasından sızıp yere vurmasına diyorlarmış. İ harfini çıkardım ‘Güner’ kaldı. Kadınlara ilk Türkçe isim budur. Ondan sonra yayıldı...”²⁹¹

Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde Orhan gibi millî bir eğitim anlayışıyla yetişmiş karakterler dışında ilim, irfan sahibi başka karakterlerde vardır. Ancak bu karakterler yabancı eğitim almış olmaları hasebiyle millî değerlerden uzak düşmüş bireylerdir. Ahmet Nihat (Piç), Kenan (Primo Türk Çocuğu), Kız Torun (Bahar ve Kelebekler) gibi karakterler hikâyelerde batı hayranı olarak nitelendirilirler. Ömer Seyfettin, Avrupa’da yahut ülkemizde yabancı okullarda eğitim görmüş bu bireylerin aldıkları eğitimin, sahip oldukları bilginin toplum yararına kullanılmadığını aksine millî birliğin bozulmasına neden olduğunu hikâyelerinde gösterir. Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçlarında da bireylere verilecek eğitimin millî nitelikler taşıdığını görmekteyiz. Eğitim sistemimizde Türk çocuğuna kazandırılacak ilim ve fen, millî eğitimle kaynaştırılmakta; ilim, irfan sahibi bireylerin millî birlik ve bütünlük içinde toplumda iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı sağlamaları hedeflenmektedir.

²⁹¹ Alangu, Tahir, *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir yazarın Romanı*, May Yayınları, 1968, s. 306

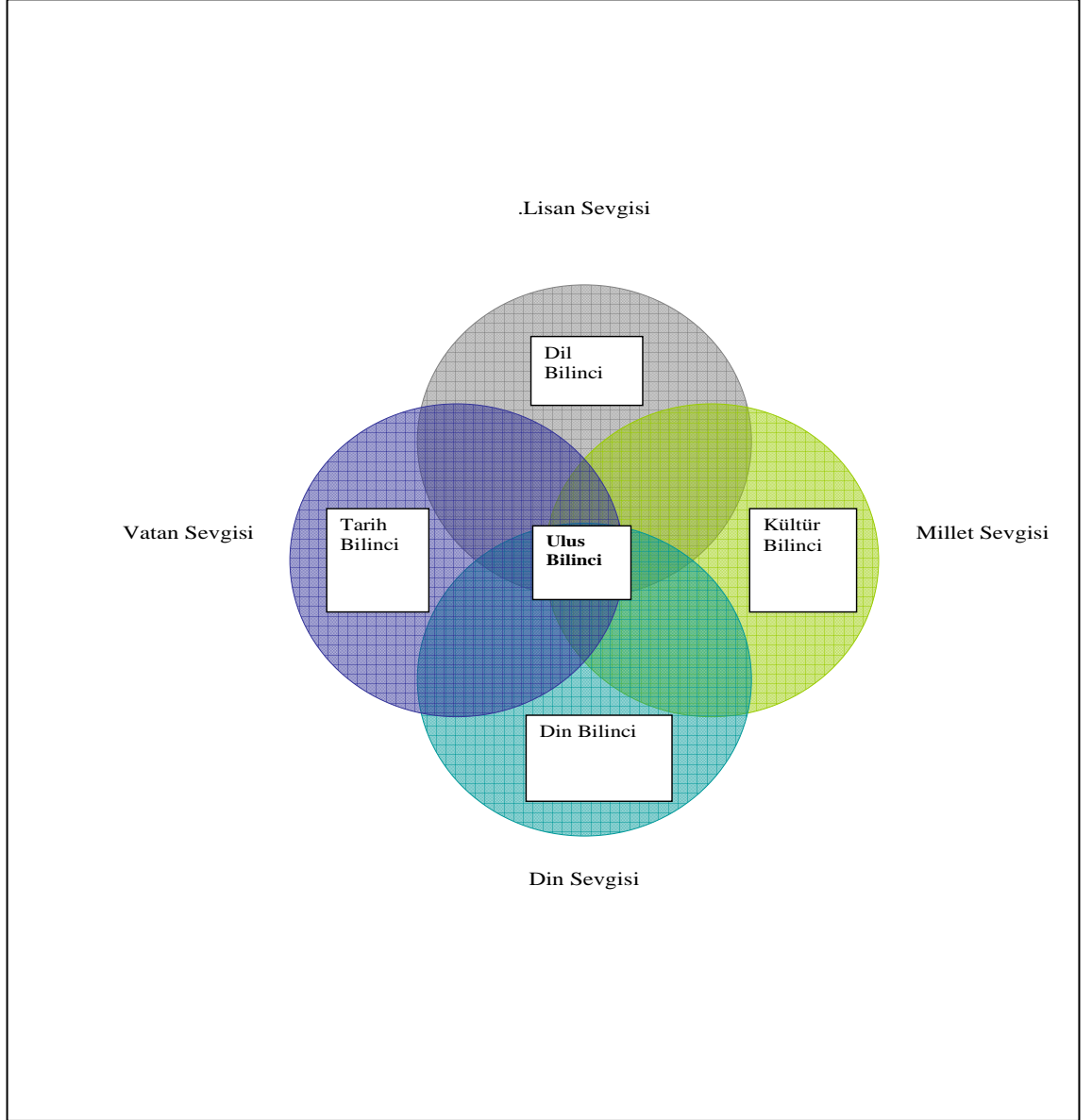
“Genç Kalemler dergisinde Yeni Lisan akımının güçlenmesinde, yaygınlaşmasında ve olumlu bir sonuca ulaşmasında en büyük pay, Ömer Seyfettin’indir. O, dil bilincinin kazandırdığı sağduyu ile, ‘Türlere yeni, tabî bir dil, kendi dilleri lazımdır. Millî bir edebiyat vücuda getirmek için önce millî bir dil ister.’ ilkesini savundu. Türk dilini bağımsızlığına kavuşturma savaşında adı saygı ile anılacak ülkü erlerinden bir de, kuşkusuz, Ömer Seyfettin olacaktır.”²⁹²

Ömer Seyfettin, dili, bir milletin varlığını, yükselmesinin ve kendisini kabul ettirmesinin temel unsuru olarak görür. Bir milletin bilimde, fende ve edebiyatta yükselmesi, gene dil ile gerçekleşebilecektir. Ancak, bu dil millî bir dil olmalıdır: “Türkler ancak kuvvetli ve ciddi terakkî ile hâkimiyetlerini, mevcudiyetlerini muhafaza edebilirler. Terakki ise ilmin, fennin, edebiyatın hepimizin arasında intişârına vâbestedir. Ve bunları neşir için evvela lazım olan millî ve umûmî bir lisandır. Millî ve tabî bir lisan olmazsa ilim, fenn, edebiyat yine bugünkü gibi bir muammâ halinde kalacaktır. Asrımız terakkî asrı, mücadele ve rekabet asrıdır.”²⁹³ Bu bağlamda Ömer Seyfettin’e göre eğitimin millî yönü aşağıda şemalaştırılmıştır.

²⁹² Dizdaroğlu, Hikmet, *Ömer Seyfettin*, TDK Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1964, s. 18-22

²⁹³ Parlatur, İsmail, “Genç Kalemler Hareketi İçinde Ömer Seyfettin”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, AKDİTYK Yayını, Ankara, 1992, s. 98-99

Şekil 4. Ömer Seyfettin’de Milli Eğitim Anlayışı

MİLLİ EĞİTİM

Modern hikâyeciliğin ilk örneklerini veren Ömer Seyfettin, hikâyelerinde çocukların, toplumsal meselelerde ve tarihî vakalar karşısındaki tutumlarını işlerken onların eğitimleri, gelişimleri, aile, okul ve çevre ilişkilerine yer vermiştir. Bu ilişkiler yumağında Ömer Seyfettin’in eserlerindeki çocuk imgesinin Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçlarına paralel olduğunu tespit etmiş bulunuyoruz.

SONUÇ

Fikrî ve hissî dünyamızın şekillenmesinde, unutamadığımız eserlerin yeri ayrıdır. Özellikle eserlerdeki kahramanlar, imgeler, olaylar ruh dünyamıza müebbeden karışır. Bir de hayatımızı etkileyen düşünürler, bilim adamları, ünlü devlet adamları, liderler, yazarlar gibi pek çok değerli insanın varlığı söz konusudur. Bu değerli insanlardan biri de şüphesiz Ömer Seyfettin'dir. Çalışmamızın odak noktasını teşkil eden, edebiyatımızın önde gelen hikâyecilerinden olan Ömer Seyfettin, her yaştan okuyucuya hitap ettiği eserlerle yazın dünyasında şahsına münhasır bir şubenin sahibidir. Bu nedenle yazarın, özellikle çocuklar hakkındaki düşünceleri bizim için değerlidir.

Bu çalışmada, Ömer Seyfettin'in eserlerindeki çocuk imgesi, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları bağlamında incelenmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın birinci bölümü, yazarın hayatı ve edebi kimliğine ayrılmıştır. İkinci bölümde, Ömer Seyfettin'in, eserleri doğrultusunda çocuk kavramına ilişkin hissî ve fikrî düşünceleri tespit edilmiştir. Üçüncü bölümde ise tespit edilen çocuk imgesi, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları bağlamında değerlendirilmiştir.

İncelemeye Ömer Seyfettin'in tüm eserleri dahil edilmiş olup, yazarın çocuğa bakış açısı, çocuğa yüklediği misyon, idealize ettiği çocuk, çocuk eğitimi, Türk çocuğundan beklentileri ortaya konmuştur.

Ömer Seyfettin'in eserlerindeki çocuk imgesini ortaya koyarken hareket noktamız olan eserleri arasında özellikle hikâyeleri bizim için ayrı bir önem taşımaktadır. Bu nedenle Hülya Argunşah'ın yazar için hazırladığı külliyatta yer alan 151 hikâye incelenmiş, bu hikâyeler arasından Ömer Seyfettin'in eserlerinde çocuk imgesine ışık tutan 13 hikâye başlık olarak ele alınmıştır. Ayrıca bu çalışmanın farklı bölümlerinde yazarın 8 hikâyesinden atıflarda bulunulmuştur. Bu hikâyeler dışında yazarın seksen bir makalesi, seksen altı şiiri, yirmi beş mensur şiiri, elli dört fıkrası incelenerek çalışmamızda on bir makale, altı şiir, dört mensur şiir, iki fıkra ele alınmıştır.

On sekiz yaşından küçük kız ve erkek çocuklarını dikkate aldığımız hikâyelerde ve diğer eserlerinde Ömer Seyfettin, Türk çocuğunu, Türklük idealini - mefkûresini- gerçekleştirecek bireyler olarak görür. Türklük ideali ise, Türk varlığının idamesini sağlamak ve Türk milletini en âli milletler arasında yükseltmektir.

Ömer Seyfettin, kalemiyle Türkçenin millî bir dil haline gelmesi için uğraşırken, Türk çocuğundan, Türkçeyi en güzel şekilde konuşup, yazmasını, Türk lisanının, edebiyat ve ilim lisanı haline getirilmesini ister.

Ömer Seyfettin'in eserlerinde çocuk imgesi bizi, milletini, vatanını, dilini, dinini ve kültürel değerlerini seven, bu uğurda çalışan, bu değerleri koruyan ve yücelten, milletin müreffeh milletler arasında yükselmesini sağlayan, Türk kimliği ile övünen, gerektiğinde varlığını Türk varlığına hediye etmekten sakınmayan bireye götürür. Ömer Seyfettin'e göre çocuk zeki, uyanık, merhametli, planlı, işbirliğine açık, girişken, cesur, manevi hafızası kuvvetli, kimlik sahibi, karakterli çocuktur.

Ömer Seyfettin, eserlerinde çocukların kültürlenme sürecine de işaret etmektedir. Bu nedenle yazarın çocuk imgesinde, kültürel, tarihî ve dinî değerler önemli bir yere sahiptir. Ömer Seyfettin'e göre çocuk, bu değerler örüntüsünde ruhi yönden daha kuvvetli, millî şuura sahip bireydir. Bu yüzden yazar, çocuk eğitiminde eğitimin millî yönünü vurgularken, Türk çocuğunun gelişiminde kültürel değerlerden hareket eder. O, millî kültüre yabancılaşmış, manevi hafızası zayıflamış bireylerin, milletin varlığına zarar vereceği düşüncesindedir. Yazar, bu bağlamda çocukların yetiştirilmesinde aile kurumunu önemsemekte ve anne-babalara önemli görevler yüklemektedir.

Ömer Seyfettin, çocukları, geleceğin kahramanları olarak gösterirken, onlara milletlerinin tarihini yazma misyonu yükler. Nitekim yazarın hikâyelerinde, çocukları, Türk tarihinin isimsiz kahramanları olarak görürüz. Yazar, Türk çocuğundan, sahip olduğu manevi kuvveti, bilgi ve idealiyle birleştirmesini ve milletin istikbalini yazmasını bekler. Bu nedenle Ömer Seyfettin, iradi bilincin küçük yaşlarda oluşması gerektiğini düşünür.

Bu bağlamda çalışmamızda belirlediğimiz Ömer Seyfettin'in eserlerindeki çocuk imgesini, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları incelediğimizde, yazarın çocuğa ilişkin düşüncelerinin Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarına ters düşmediği aksine, paralel olduğu sonucuna vardık.

Nitekim Türk Milli Eğitimi'nin yetiştirmeyi amaçladığı ideal insan, Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artıran, öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı destekleyen ve hızlandıran, nihayetinde Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir

ortağı yapan kişidir. Bu kişi, Ömer Seyfettin'in de eserlerinde idealize ettiği çocuk karakterine uygundur. Ömer Seyfettin'in eserlerindeki çocuk imgesinin, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarına paralel oluşu, yazara ait eserlerin, ülkemizin millî eğitim amaçlarına hizmet eder seviyede olduğunu gösterir.

Bu çalışmada ayrıca yazarın çocuğa ilişkin düşüncelerinde, eserler arası tutarlılığın olduğunu gördük. Dikkatimizi çeken bir diğer husus, Ömer Seyfettin'in eserlerinde başta hikâyeleri olmak üzere kahramanların duygu, düşünüş ve davranış nedenlerinin psikolojik açıdan açıklanabilir olmasıdır. Bu da Ömer Seyfettin'in çocuk fizyolojisi ve psikolojisinden haberdar olduğunu gösterir.

Çocuğa yönelik yazılan ya da çocuksu yanları olan eserler, çocuğa görelilik ilkesinden hareketle incelenirken, eser sahiplerinin de incelemelere dâhil edilmesi muhtemeldir.

Bu sayede hangi eserlerin, çocukta hangi kazanımları sağlayacağını yanı sıra hangi yazarın, hangi kazanımlara hizmet edebileceğinin tespiti, kitap tavsiye ederken, kitap satın alırken çocuklardan sorumlu bireylere kolaylık sağlayacaktır. Çünkü çocukların sadece okulda değil, okul dışında da okumaya devam edeceği unutulmamalıdır. MEB tavsiyeli kitapların dışında çocukların okuduğu diğer kitaplarda da yayınevleri, aynı hususu gözetebilir.

Bu bağlamda hikâyeleriyle daha çok ön plana çıkan Ömer Seyfettin'in, şiirleri, mensur şiirleri ve fıkralarının da günümüz Türkçesine uyarlanıp, gerekli sadeleştirmelerin yapılarak küçük okuyucuların hizmetine sunulabileceği kanaatindeyiz.

Hikâye, fıkra, mensur şiir, şiir, makale, tiyatro, roman gibi pek çok edebî türde eser vücuda getiren Ömer Seyfettin'in, her yaştan okuyucuya hitap edebilecek üslubuyla çocuklarımız üzerinde olumlu etkiler yaratacağını ve Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarının gerçekleşmesine de katkı sağlayacağını umuyoruz.

KAYNAKÇA

Ömer Seyfettin'e Ait Eserler

- Seyfettin, Ömer. *Bütün Eserleri Hikâyeler 1*, Hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999.
- _____. *Bütün Eserleri Hikâyeler 2*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999.
- _____. *Bütün Eserleri Hikâyeler 3*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999.
- _____. *Bütün Eserleri Hikâyeler 4*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999.
- _____. *Bütün Eserleri Şiirler, Mensur Şiirler, Fıkralar, Hatıralar, Mektuplar*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2000.
- _____. *Bütün Eserleri Makaleler 1*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2001.
- _____. *Bütün Eserleri Makaleler 2*, hzl. Hülya Argunşah, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2001.
- Seyfettin, Öme. *Dil Konusunda Yazılar*, Bütün Eserleri 13, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1999.

Ömer Seyfettin'in Hakkında Yazılmış Müstakil Eserler

- Alangu, Tahir. *Ülkücü Bir Yazarın Romanı*, May Yayınları, İstanbul, 1968.
- Dizdaroğlu, Hikmet. *Ömer Seyfettin*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1964.
- Gözler, H.Fethi. *Bütün Yönleriyle Ömer Seyfettin*, Çağdaş Yayınevi, İstanbul, 1976
- Nabi, Yaşar. *Ömer Seyfettin Hayatı Sanatı Eserleri*, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1969
- Mert, Necati. *İslamcı, Milliyetçi ve Modernist Bir Yazar Ömer Seyfettin*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2004
- Toker, Yalçın. *Ömer Seyfeddin*, Toker Yayınları, İstanbul, 1973

Çocuk Davranışları ve Psikolojisi Konusunda Yararlanılan Eserler

- Adler, Alfred. *İnsan Tabiatını Tanıma*, Çev. Ayda Yörükkan, Tur Yayınları, Ankara, 1973
- Baymur, Feriha. *Genel Psikoloji*, İnkılâp Yayınevi, İstanbul, 12.Baskı

- Cüceleoğlu, Doğan. *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994
- Dökmen, Üstün. *Küçük Şeyler*, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2007
- Gövsa, İbrahim Alâettin. *Çocuk Psikolojisi*, Hayat Yayınları, İstanbul, 1998
- Kılıççı, Yadigar. *Okulda Ruh Sağlığı*, Anı Yayıncılık, Ankara, 1992
- Kızgun, Yıldız. *İlköğretimde Rehberlik*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2000
- Portakal, Hüseyin. *Çocuk Eğitiminde Özgürlük ve Saldırganlık*, Altın Kitaplar, İstanbul, 1994
- Smiles, Samuel. *Character*, Çev.: Mustafa Ertem, Doğan Kardeş Matbaacılık, İstanbul, 1975
- Şemin, Refia. *Çocukta Ahlaki Davranış ve Ahlaki Hüküm*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1954
- Yavuzer, Haluk. *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2007
- Yörükoğlu, Atalay. *Çocuk Ruh Sağlığı, Çocuğun Kişilik Gelişimi, Eğitimi ve Ruhsal Sorunları*, İstanbul, 2000

Makaleler

- Aydemir, Cengiz. “Modern Türk Hikâyeciliğinde Ömer Seyfettin Etkisi”, http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBIYATI/yeni_Turk_ed_ana.php, 2008
- Budak, Şerif. “Atatürk’ün Eğitim Felsefesi ve Geliştirdiği Eğitim Sisteminin Değiştirilmesi”, *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı: 160, 2003
- Burcu, Ebru. “Ömer Seyfettin’den ‘Millî Benliğe Dönüş’ Çağrısı: Primo Türk Çocuğu”, <http://www.yesevi.edu.tr/bilig/biligTur/pdf/30/8.pdf>, 2004
- Cunbur, Müjgân. “Ömer Seyfettin’in Hayatı ve Eserleri”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, AKDITYK Yay., Ankara, 1992
- Çetişli, İsmail. “Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Millî Şuur”, *Türk Yurdu Dergisi*, S.139-141, Mart-Mayıs 1999, s.203-211
- Engünün, İnci. “Ömer Seyfettin’in Hikâyeciliği”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, AKDITYK Yayını, Ankara, 1992
- Engünün, İnci. “Ömer Seyfeddin’in Hikâyelerinde Yabancılar”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfeddin*, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1984

- Geçgel, Hulusi. “Ömer Seyfettin Hikâyelerinin İlköğretim Programında Kullanılabilirliği”, Gönen Belediyesi I. Dünden Bugüne Ömer Seyfettin Sempozyumu, 09-11 Mart 2007.
- Gürbüz, Hüseyin. “Sosyal Meseleler Açısından Ömer Seyfettin’in Hikâyeleri”, *Hece Dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*, Sayı 46/47, Ekim/Kasım, Ankara, 2000
- Huyugüzel, Ö.Faruk. “Ömer Seyfeddin’in İzmir Yılları ve Bu Devrede Yazdığı Hikâyeler”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfeddin*, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1984
- Kaplan, Mehmet. “Bahar ve Kelebeklerin Tahlili”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfeddin*, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1984
- Kaplan, Mehmet. “Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?”, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 2*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002,
- Karaburgu, Oğuzhan. “Reşat Nuri Güntekin’in Hikâyelerinde Çocuk”, http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBIYATI/yeni_Turk_ed_ana.php, 2003
- Öçalan, Muharrem. “Çocuk Algılamasında İmgelerin Önemi, Eğitimbilimsel Açıdan Çocuk Edebiyatında İmge Kullanımı”, http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK EDEBIYATI/ yeni_Turk_ed_ana.php, 2006
- Önertoy, Olcay. “Ömer Seyfettin’in Milliyetçilik Düşüncesi”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, AKDITYK Yayını, Ankara, 1992
- Parlatır, İsmail. Genç Kalemler İçinde Ömer Seyfettin, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, AKDITYK Yayını, Ankara, 1992
- Sönmez, Selami. “Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün Eğitim Felsefesi, Amacı ve Politikası”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 19, Erzurum, 2002
- Tansel, Fevziye Abdullah. “Ömer Seyfettin’in İlk Eser ve Şiirleri”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, AKDITYK Yayını, Ankara, 1992
- Tural, Sadık. “Ömer Seyfeddin’in Hayatı ve Eserleri”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfeddin*, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1984

- Uğurcan, Sema. “Ömer Seyfeddin’in Hikâyelerinde Kadın Tipleri”, *Doğumunun Yüziüncü Yılında Ömer Seyfeddin*, Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1984
- Yılmaz, Hüseyin. “Toplumsal Barışa Katkısı Açısından Yaygın Din Eğitimi Kurumları”, <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/324.pdf>

Yararlanılan Tezler

- Savran, Nurdoğan. “Ömer Seyfettin’in Hikâyeleri’nin Kültür Yapılarının Değerlendirilmesi ve Greimas Göstergebilim Metoduna Göre Yapısal Özelliklerinin İncelenmesi”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1997
- Ustaoglu, Pervin. Ömer Seyfettin’in Hikayeleri’nde Çocuğa Görelik Açısından Olumluluklar ve Olumsuzluklar, 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun, 2006
- Kantarıcı, Aslı. Orhan Kemal’in Hikâyelerinde Çocuk Tipleri, Marmara Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek lisans Tezi, İstanbul, 2006

Faydalanılan Diğer Eserler

- Akyüz, Kenan. *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İnkılâp Kitabevi Yay., İstanbul,1995
- Çetişli, İsmail. *Metin Tahlillerine Giriş 2*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara,1999
- Hece Türk Öykücülüğü Özel Sayısı 46/47, *Hece Dergisi*, Ankara, 2000
- Kıbrıs, İbrahim. *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*, Eylül Yayınları, Ankara,2000
- Seyidoğlu, Halil. *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*, Güzem Can Yayınları, İstanbul, 2003
- Sönmez, Veysel. *Eğitim Felsefesi*, Anı Yayıncılık, Ankara, 1998
- Uçan, Hilmi. *Edebiyat Bilimi ve Eleştiri*, Hece Yayınları, Ankara, 2003
- Yılar, Ömer ve Lokman Turan. *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*, 1. Baskı, Pegem A Yayıncılık, Mart, 2007

Faydalanılan İnternet Siteleri

www.turkdilidergisi.com

www.turkoloji.cu.edu.tr

www.edebiyatturkiye.com

www.mkutup.gov.tr

www.meb.gov.tr

www.tdk.gov.tr

www.tr.wikipedia.org

EK-1 HİKÂYE ÖZETLERİ

İLK NAMAZ

Soğuk bir kış gününde annesi küçük Ömer’i sabah namazı için uyandırır. Oğluna abdest almayı, namaz kılmayı öğretir. Yıllar sonra yine bir sabah namazı vaktinde kıldığı ilk namazı hatırlayan Ömer, annesini büyük bir özlemle yâd eder.

ANT

Olay kahramanı konumunda olan anlatıcı, yıllar önce Gönen’de öğrenciyken mektepte abdest fiçicisinin musluğunu koparan bir çocuğu hocaya haber verir. Ancak arkadaşını dayak yemekten kurtarmak için suçu, bir başka çocuk üstlenince kendisi de yalancı durumuna düşer. Bu davranışa pek anlam veremeyen anlatıcı, daha sonra iki çocuğun kan kardeş olduklarını öğrenir. Bu olaydan sonra bir kaza sonucu parmağını kesen anlatıcı, bu durumu fırsat bilip arkadaşı Mıstık’a kan kardeşi olmayı teklif eder ve Mıstık, teklifi kabul eder. Bir gün mektepten eve birlikte dönen iki kan kardeşin karşına azılı bir kuduz köpek çıkar. Mıstık, arkadaşını köpeğe karşı korur. Ancak köpek Mıstık’ı ısırır. Günlerce mektebe gelmeyen arkadaşını merak eden anlatıcı, Mıstık’ı ziyarete gittiğinde kan kardeşinin kuduzdan öldüğünü öğrenir.

FALAKA

Sıbyan mektebine gittiği yıllarda bir mektep hatırasını anlatan olay kahramanı, falakasıyla mektep çocuklarını sürekli döven Hoca Efendi’den hoşlanmamaktadır. Mektepteki çocukların Hoca Efendi’nin enfiye kutusunu boşaltarak, derste hapşırıp, hocayı kızdırmaları bardağı taşıran son damladır. Artık kazayla hapşıranı dahi döven Hoca Efendi, sürekli bağıırıp çağırarak, etrafa tehditler savurarak, yeminler eder. Bunun üzerine Hoca Efendi’ye bir ders vermek için plan yapan anlatıcı, enfiye kutusunu bu kez Hoca Efendi’nin eşeği için boşaltır. Bir süre sonra hapşırmaya başlayan eşek, Hoca Efendi’yi zor durumda bırakır. Çocukların baskısıyla ettiği yeminlerin altında kalmamak için eşeğini falakaya yatıran Hoca Efendi, kaymakamın bu olayı görmesi üzerine görevden alınır. Anlatıcının tuhaf bir muziplik diye adlandırdığı bu olay, yaşlı bir insanın işini kaybetmesine sebep olduğu için yıllar boyunca vicdan azabı yaşamasına neden olur.

KAŞAĞI

Yıllar önce küçük bir çocukken annesi, İstanbul'a gittiği için kendisinden bir yaş küçük olan kardeşi Hasan'la çiftlikte seyisleri Dadaruh'un yanından hiç ayrılmayan anlatıcı, çiftlik işleriyle vakit geçirmektedirler. İki kardeşin en sevdikleri uğraş atları tımar etmektir. Yaşının küçük olması nedeniyle atları tımar etmesine izin verilmeyen anlatıcı, bir gün çiftlikte kimseler yokken annesinin hediye olarak gönderdiği kaşağıyı gizlice alarak atları tımar etmek ister. Ancak başaramayınca öfkelenip kaşağıyı yalakta kırar. Ertesi gün yalakta kırılmış kaşağıyı gören babasının öfkesinden korkan anlatıcı, suçu küçük kardeşinin üstüne atar. Olanlardan habersiz olan Hasan, kaşağıyı kıranın kendisi olmadığı konusunda ısrar edince uzun bir süre oda hapsi cezası alır. Bu olaydan bir süre sonra Hasan, kuşpalazı hastalığına yakalanır ve ölür. Kardeşinin ölümü, anlatıcının hayatı boyunca vicdan azabı yaşamasına neden olur.

İLK CİNAYET

Hikâyede olay, İstanbul'da bir deniz vapurunda yaşanır. Olayın yaşandığı yıllarda dört yaşlarında küçük bir çocuk olan anlatıcı, annesiyle beraber yaptıkları bir vapur yolculuğunda, gördüğü martı yavrusunu ısrarla kucağında tutmak istediğini hatırlar. Annesinin uyarılarına rağmen martı yavrusunu kucağında sıkarak, kuşun ölümüne neden olan anlatıcı, hayatı boyunca bu olayın etkisinden kurtulamaz.

PRİMO TÜRK ÇOCUĞU NASIL DOĞDU?

Batı hayranlığı ile büyümüş, Paris'te eğitim almış ve İtalyan asıllı Grazia ile evlenen mühendis Kenan, yakında 'granmetr' ünvanı ile onurlandırılacak bir masondur. 1911 yılında cereyan eden Trablusgarp Savaşı, İtalyanların Türklere karşı olumsuz tutumları ve ardından Selânik'te Türklerin gösteri yürüyüşleri Kenan Bey'de büyük bir etki uyandırır. Kendi içinde ruhî bir çatışma yaşayan Kenan, büyük bir yanılğı içinde olduğunu anlar. Oğlu Primo, Selânik'te Fransız mektebinde okumakta ve İtalyan terbiyesi ile yetiştirilmektedir. Primo, okulunda Orhan adlı milli duygularını kaybetmemiş bir arkadaşı sayesinde Türk bilinci kendisinde uyanır ve boşanmak üzere olan ebeveynlerinden babasının yanında kalmayı tercih eder.

PRİMO TÜRK ÇOCUĞU NASIL ÖLDÜ?

Kenan Bey ve Primo, batı tesirinden sıyrılıp Türk kültürüne uygun yaşamaktadırlar. Primo, artık Oğuz adını almıştır. Hikâyede Bulgar ve Yunan subayları Selanik'tedir. Primo, sürekli rüyasında işgal kuvvetleriyle savaştığını ve onları yendiğini görür. Özellikle muharebesiz Selanik'in teslim edileceğini duyması ve babasının düşman jandarmaları tarafından alıkoyulması Primo'da bir intikam alma, ferdi mücadele verme ve canını vatanına, Türklük ülküsüne feda etme duygusunun yükselmesine neden olur. Evlerinde saklanmak üzere getirilen bir revolverle neler yapabileceğini düşünerek planlar yapar. Rüyalarında düşmanla savaşan Primo, tüm düşman devletlerinin krallarını dize getirdiğini, hâkimiyeti eline aldığını, Türk'ün adını ve sancağını yücelttiğini görür.

BİR ÇOCUK ALEKO

Ali, Gelibolu'da, bir Rum fırıncının yanında çalışan on dört yaşında bir köy çocuğudur. Savaş nedeniyle fırın kapanınca ve köyünde de akrabalarını ve ailesini bulamayınca aç ve açıkta kalır. Açlıktan kurtulmak için rastladığı bir Rum kafilesine Aleko ismiyle kendini tanıtır ve aralarına katılır. Vardıkları köyde, papazın milliyetçilik propagandasıyla karşılaşır ve kendisine verilen casusluk görevini kabul eder. Ancak verilen mektubu, önce cephedeki Türk paşasına gösterip sonra İngilizlere iletir. En son görevi ise kendisine verilen bombayı bir Türk Paşa'nın çadırının yanına bırakmaktır. Ancak Ali'nin yaşadıkları onda Türk milliyetçiliği duygusunu uyandırmıştır. Ali, bombayı İngiliz karargâhından çıkmadan patlatır.

PİÇ

Osmanlı- İtalya savaşına katılmak üzere Bingazi'ye gitmekte olan anlatıcı Mısır'da bir gittiği bir lokantada mektep arkadaşı Ahmet Nihat' la karşılaşır. Ahmet Nihat'ın sohbet ederken aslında kendisinin Türk olmadığını, geçmişte bir Fransız doktorla ilişkiye giren annesinin kendisine hamile kaldığını anlatır. Eline tutuşturulan bir fotoğraf ve bir adresle yollara düştüğünü, Paris'te yaşayan babasını bulduğunu, memnuniyetle onu kabul ettiğini, dinini, milliyetini ve ismini değiştirdiğini Pierre Doboıs adını aldığını anlatır. Anlatıcı, arkadaşının Türklüğü hakir gören sözlerine karşılık Ahmet Nihat'ın pek övündüğü milliyetini piç olmasına bağlar.

FON SADRIŞTAYN'IN OĞLU

Sadrettin karısından boşanarak maddi sebeplerden dolayı Alman bir bayanla evlenir. Eşinin tutumluluğu, çalışkanlığı, üretkenliği sayesinde refah bir aile hayatı süren Sadrettin, Fon Sadriştayn ismini alır. Ancak zamanla ihtiyarlıktan ve aşırı beslenmeden dolayı rahatsızlanan Fon Sadriştayn, evliliğinde eskisi kadar mutlu değildir. Özellikle Türkler'in en büyük millî şairi olan Orhan Bey'in doğum günü millî bayram yapılmış olmasına rağmen karısı Lida'nın umursamazlığı Fon Sadriştayn'ı üzer. Çünkü kendisinin Alman adetlerine gösterdiği ilgiyi karısı göstermemektedir. Milletine bağlı, halk tarafından çok sevilen, annesinden aldığı dinî terbiyeyi eserlerine taşımayı başarmış bir şair olan Orhan Bey, Fon Sadriştayn'ı derinden etkiler. Çünkü aynı yaşlarda olan oğlu Hasip, Türklüğü aşağılayan, Almanlığı kabul etmeyen, faziletsiz, servet düşkün, müsrif, karaktersiz, tembel birisidir. Hasip'in yetişmesinde annesinin etkili olduğunu düşünen Fon Sadriştayn, gazetelerden Orhan'ın babasının Çanakkale'de şehit düştüğünü ve annesi tarafından büyütüldüğünü öğrenince her türlü zorluğa katlanıp böyle bir evladı yetiştiren kadını merak etmeye başlar. Rehberden öğrendiği telefonla adreslerini öğrenip kendisinden randevu alan Fon Sadriştayn, Orhan Beylerin evine geldiğinde kendisini hayretler içerisinde bırakan gerçeğe yüzleşir. Görüştüğü kişi ilk karısıdır. Görüşme sonrası, kimliğini inkâr etmenin verdiği pişmanlıkla oradan uzaklaşır.

BAHAR VE KELEBEKLER

Torununun güzel güneşli bir günde eve kapanıp kitap okuduğunu gören büyük nine, 'Sevinç ve sadetten mahrum kadınlar' anlamına gelen bir Fransız romanı okuduğunu öğrenince şaşırır. Yeni neslin okudukları kitapların etkisinde kalarak mutsuz olduklarını söyleyen büyük nine, torununa hayatını büyük bir özlemle anlatmaya başlar. Özellikle gençliğinde ilkbahar geldiğinde bahçede kelebeklerle tefeül ettiklerini, gördükleri kelebeğin rengine göre yorum yaptıklarını anlatır. Bunun üzerine torunu Türk kızlarını talihi adına kelebeklerle tefeül eder. Ancak bu hadise, torunun arzu ettiği biçimde neticelenmez. Çünkü ilk gördükleri kelebek sarı renktedir. Daha sonra görülen siyah kelebek, kız torunu daha bedbin bir hale sokar. Çünkü sarı kelebek, kedere ve hastalığa, siyah kelebek ölüme ve felakete işaret etmektedir. Büyük nine kendisi için

bunu bir ölüm ihtarı olarak yorumlarken, kız torun bunu yeni neslin, şimdiki Türk kadınlığının talihini felaket olarak yorumlar.

ELEĞİMSAĞMA

Küçük Ayşe, daha on yaşındadır. Ancak fiziksel olarak koca bir kızı andırmaktadır. Bu yüzden köyde Ayşe'nin örtünmesi için büyük bir baskı vardır. Çocukluğuna ve oyun oynamaya doyamayan Ayşe, erkek olmayı düşler. Gördüğü gökkuşağının altından geçmeyi başarırsa düşünün gerçekleşeceğine inanır. Nitekim gökkuşağının altından geçmeyi başararak erkek olduğunu görür. Köyde düğün yapıldığını duyarak, düğüne katılır. Düğün meydanında erkeklerle güreşerek herkesi bir bir yener. Düğündekilere kendisinin aslında Ayşe olduğunu ve nasıl erkeğe dönüştüğünü anlatır. Ayşe, düğünde Hüseyin'in Gülsüm'den tehditle boşanmasını sağlar. Kurt Hoca'dan Gülsüm'le kendisinin nikâhlanmasını isteyen Ayşe, Kurt Hoca'ya güç kullanır. Ancak Kurt Hoca, bunun dinen caiz olmadığını söyleyerek, köylüyü Ayşe'nin üzerine salar. Hem köylüyle hem de Kurt Hoca'yla mücadele eden Ayşe, babasının kendisini uyandırmasıyla gördüklerinin bir rüya olduğunu anlar.

YALNIZ EFE

Annesini on iki yaşında kaybeden Kezban, dört senedir yetmiş yaşındaki babasıyla yalnız yaşamaktadır. Babası Yörük Hoca, Kumdere Köyü'nde sevilen, cömert, yardımsever, köyde maddi durumu iyi olanlar arasındadır. Gençliğini evvela medresede, sonra dağlarda, muharebelerde geçirmiş, Yemen'de askerlik etmiştir. Sivastapol muharebesi ve Silistre bozgunundan sonra Anadolu'da yaşanan eşkıyalık, zulüm, hakaret, hırsızlık, açlık, yağmacılık Yörük Hoca'yı derinden etkilemektedir. Özellikle köyde faizcilikle uğraşan Eseoğlu ve ortağı Hristo Çorbacı, insanları kendisine borçlandırıp, zor durumda bırakarak köylünün mallarına el koymakta ve insanları kendi hesabına çalıştırmaktadır. Yörük Hoca'nın ve Kumdereli köylülerin kendisinden borç istememesine kızan Eseoğlu, köylülerin eşkıya barındırdığını söyleyerek köydeki tüm silahların toplanmasına neden olur. Yörük Hoca, bu haksızlığa bir dur demek için Eseoğlu'nun kendisinden üç sene önce aldığı borcu almak için yanına gitmeye karar verir. Ancak akşam vurulduğu haberi Kezban'a gelir. Babasının cenazesini almak için sabahı beklemez ve Eseoğlu'nun çiftliğine giderek, cenazeyi köye getirir. Babasının

ölümüyle Kezban'ın hayattaki tek emeli, babasının katillerini hükümete teslim etmektir. Ancak hükümet kuvvetlerinin de Eseoğlu'nun tarafını tutması üzerine düzene baş kaldıran Kezban, babasını öldüreni, öldür emrini vereni, onları tutan zaptiyeyi öldürür ve dağa çıkar. Zalimlerin korkulu rüyası haline gelir. Kezban'ın korkusundan zalimler, kimseye kötülük edemezler. Zenginler, onun isteği ile fakirlere yardım eder, öksüzleri evlendirir, köprü, mektep yaparlar.

EK-2 MENSUR ŞİİRLER

ÇİZGİLİ KÂĞIT

Metruk bir defterden

Oğlumla odada yalnız oturuyorduk. Ben, canı sıkılanlara mahsus bir sükûnet-i mühmelâne ile, sobanın içinde yanan odunların hulya-âميز cızırtılarını dinliyordum, galiba aklıma bir şey gelmişti.

- Şunu yazsam...

dedim. Hararetin verdiği bir bitâb-ı keslân, beni yazıp yazmamak arasında düşündürüyordu. Şimdi ta öbür odaya gidip kâğıt almaya üşendim. Karşımda, kanepenin üstünde bir resimli kitabın yapraklarını çevirmekle oyalanan oğluma,

- Haydi, Şeref, dedim, bana bir parça kâğıt getir.

Oğlum gitti. Biraz sonra odanın kapısını hızla açarak bana koştu.

- Kendi kâğıtlarımdan getirdim, beybaba!

dedi ve bana bir tarafı pürüzlü, maî çizgili bir defter kâğıdı verdi. O kâğıdı aldıktan sonra ben yazacağım şeyi unuttum. Şimdi şu sıcak odanın sükûnundan vücudum gibi bir hâb-ı rehavet içinde uyuyan hayalin uyandığını hissettim. Çizgili kâğıt?.. Bir aşına-yı şebab, on beş sene sonra şu sakin dakikada önüme çıkan bir aşına-yı tufuliyet, mektepten çıktığım günden sonra hayatımla aşınaîsini tamamıyla unuttuğum, belki hiç hissedemediğim bir refik-i sa'y...

Nagehan önümde çocukluk devrelerim açıldı, mektep âlemleri bütün furu-ı saadetiyle gözlerimin önüne geldi, işte ilk yazı yamağa başladığım vakit vazifelerimi üzerine yazdığım kâğıt. Riyaziye defterlerimden kopardığım bu çizgili kâğıtlara vezinsiz şiirlerimi tebyiz etmez miydin? Bütün öğrendiklerimi bu çizgili kaba kâğıtlara yazmaz mıydım?.. Bilâ-ihiyar elimde duran muazzez kâğıt parçasını dudaklarıma götürdü, bu samimî hatıra-ı tufuliyeti o eski safiyet-i ihtiramımla öptüm, karşıdan Şeref bana, pür-tahayyür bakıyordu, kendine bakındığımı görünce sordu:

- Beybaba, niçin o kâğıdı öptün?

- Senin olduğu için yavrum...

Müstensihi

Ömer Seyfettin

Mecmua-i Edebiye, Yıl.2, S. 72, 7 Mart 1318/

20 Mart 1902, s.154-155

BUSE-İ MADER

Bir akşam hemşiremin evindeyim. Dışarıda kar fırtınasının kopardığı çığlıklarla titreyen buğulanmış camlar sanki ılık odanın hararetiyle terliyorlardı... Bir aralık hemşirem, galiba bir iş için sofaya çıktı. Şimdi içeride küçük hemşirezademle, minimini Nermin ile yalnız kalmıştık. O benden bîhaber, sobanın arka tarafında süslü oyuncaklarıyla meşgul idi. Ne kadar bir zaman geçti bilemiyorum, birden giryeyi andırır mühtez, küçük, narin bir seyhacıkla haykırdı, ben deminden beri vâsi bir rehavetle yayıldığım sedirden birdenbire toplanarak:

- Ne var Nerminciğim, dedim, ne oldu?

O yaşlanmış gözleriyle, güzel, masum ve şayan-ı muhabbet maî gözleriyle bana baktı.

O kadar küçük idi ki daha lâkırdı söyleyemiyordu. Sendeleyerek kalktı. Yanıma yaklaşarak elceğizini ağzıma götürdü. Ben bir şey anlayamayarak kıvrıcık saçlarını okşuyor, ona soruyordum:

- Söyle cicim ne oldu?

O, manevî bir kuş lisanı olan mânâsız kelimelerini tekrar ederek pembe ve minik elini muttasıl dudaklarıma yaklaştırıyordu. Ben bir şey hissetmeyerek onu nevazişler içinde bırakıyordum...

Biraz sonra kapı açıldı, hemşirem geldi. Nermin güzel ve masum gözlerini münfailâne bana atfederek kucağımdan kaydı. Annesine koştu, elini annesinin dudaklarına götürdü:

- Uf anne, uf...

O küçük eli, o pembe ve ince parmağı şefkatkâr buseler ıslattı, annesi şefkatli bir sesle mırıldanıyordu:

- Vah yavrum, nasıl acıttın? Yine tavşanın ayağına mı sıkıştı?..

O vakit anladım ki deminden benim hissiz dudaklarıma kalkan el, beyaz ve pâk tavşanının, sevimli oyuncağının sert ayağıyla acıyan şu küçük elceğiz acısını unutmak için sıcak bir busenin hararet-i devasını bekliyordu; muhterem, şefkatli, pür-muhabbet bir busenin deva-yı manevîsi...

PEMBE MENEKŞE

Bu menekşe üç hafta evvel pek küçüktü. Büründüğü küçücük yapraklara arasında, hatta benim bile nazar-ı tahsinimden korkarak şuh bir hodgâmlıkla gizleniyordu. Lâkin ben onu sevimli bahçemde görmüş ve takdir etmişim.

Sonra onu bütün samimiyet-i kalbimle büyüttüm. O inkişaf etti. Ben onu her sabah buse-i kalbimle garka-yab-ı naz eylerdim. Bir gün ailemizden pek sevdiğim bir çocuk; bunu bir cümle-i ihtiram ve handekârî (ile) benden rica etti. Onu koparmamak için bu çocuğu bin türlü masum mazeretle iskâta çalışıyor:

- İşte, bak, cicim... Sana şu lâleyi, seversen şu gülü koparayım olmaz mı? (diyordum.) Oh lâkin mümkün olmadı.
- Onu o kadar ihtimamla seveceğim ki.

Bu hatıramdan sonra şu çiçeğin onun dudaklarından bin buse-i hürmet alarak derin bir garam ve takdir ile sevildiğini görüyordum.

İrtika, C.5, S.250, 30 K.sani 1319/ 12 Şubat 1904, s. 104 (F.Nezihi)

ÇEMBER

Necip Bey'e

Bu velespitin elifbasıdır! Ekseriya fotoğraf atölyelerinde, objektifin karşısına gelen çocuklara, sakin ve bîhareket refakat eder; onların hatıra-yı sabavetlerine müebbeden karışır. Lâkin kırdâ öyle değil... Koşar ve müteheyycidir, zîhayattır. Altı yaşındaki sahibi onu kovalar, onun muvazenesini küçük değneğiyle muhafaza eder, ve bu ameliyede o kadar maharet kesbeder ki mürebbiyesi bir kaza vuku bulmayacağını kat'iyen bildiğinden bu koşuşta onları nazarıyla bile takibe lüzum görmez. Rahat rahat romanını okur. Asabî çember arkasından koşan minimini sahibini daima geçer ve yalnızca serbest, kudurmuş havaî bir arabadan kopmuş canlı fakat nahif, mütemeddin, nazik bir tekerlek gibi geniş ve ağaçlı yolun naim gölgeleri üstünden uçar, gider, nihayet yavaşlanır. Sanki sahibini bekliyor gibi iki tarafa sallanır. Birden bîtab ve münkad düşer. Çocuk, üzerine koşar, yerden alır, mürebbiyesinin yanından çok uzaklaşmıştır. Azar işitmek için hemen dönmek lâzım. Hâlbuki ne kadar yorgun! Döner, yavaş yavaş geldiği tarafa gider, düşünür ki elinde taşıdığı şu serseri çember bir velespit olsaydı böyle yayan yürümeğe mecbur olarak mustarip olmayacaktı... Durur, bir saniye muhakeme eder, derin anî bir kinle çemberi yere bırakır, hızla değneği indirir. Fakat bu sefer çember eskisi gibi muntazam koşmaz. Sanki darılmıştır. Küstah ve münasebetsiz bir talebe tavrıyla sallana sallana dört beş adım gider, yolun kenarındaki hendeğe düşer. Çocuk tehevürle ve bu defa kat'iyen parçalamak kastıyla koştuğu vakit orada vahşî ısrırganların, yabanî ve kesif otların içinde, onu "Velespit olmayacağım işte!" demek isteyen boş ve ölü bir göz gibi dargın ve bîhareket bulur, tek bir göz ki yuvarlak, sarı kenarlı, yeşil ve hain...

Haftalık İzmir, S. 32, 12 Nisan 1324/ 25 Nisan 1908

EK-3 FIKRALAR

İYİ KALP

Giritli Cihat Bey, pedagoji mütehassısıdır. Beş çocuğunun üstünde hemen hemen her nazariyeyi tatbik etmiştir. Büyüğünü döverek, ondan küçüğünü söverek, üçüncüsünü hapsederek, dördüncüyü buz gibi su banyosuna sokarak büyötmüştür. On üç yaşındaki en küçük oğlunu ise en yeni usulle, telkinle yetiştirdi. Geçen gün bu telkinle yetişen zeki, asrî çocuğı ile Köprü'den geçiyordu. Şişman bir adam yere yuvarlanandı. Yanındaki oğul deli gibi gülmeğıe başladı. Cihat Bey:

- Teessüf ederim Hikmet, dedi, birisine fena bir hâl olunca gülmek... Doğrusu iyi bir kalbe delâlet etmez.

Çocuk birdenbire surat astı:

- Beybabacığım, bu müstesna... İyi bir kalbim olduğundan şüphe etme. Dün mektepte bir çocuk yere düştü. Arkadaşlarım gülmekten katıldılar, ben bilâkis gülmedim. Hatta ağladım.

Oğlunun faziletinden memnun olan Cihat Bey, daha ziyade tafsilât almak istedi.

- Bu zavallı çocuk pek sevdiğin bir arkadaşın mı idi?
- Hayır
- Ya kimdi?
- Bendim.

Zaman, S.305, 8 Şubat 1335/ 8 Şubat 1919, s.1 (Şit)

Ne Var Ne yok
ISINMAK İÇİN

Hatice Hanım mektep arkadaşı Süleyma'nın ziyaretine gelmişti. Onu evde bulmadı. Fakat altı yaşındaki minimini kızı Rezan tıpkı büyük bir kadın gibi onu salona aldı. Hâl hatır sordu. Hizmetçilere kahve emretti. Kendi de sobayı tutuşturmağa başladı. Hatice Hanın:

- Yavrum, niçin soba ile uğraşıyorsun, dedi, hava âdeta yaz... Ağustos gibi sıcak.

Küçük Rezan:

- Hava için yakmıyorum teyze!
dedi.

- Ya niçin?

- Sizin için.

- Ben üşümüyorum ki...

- Fakat annem sizi için daima "Dünyanın en soğuk kadını!" der de. Biraz ısınmanız için...

Diken, S.17, 26 Haziran 1335/ 26 Haziran 1919, s. 2 (Şit)

ÖZ GEÇMİŞ

03.04.1980'de Tekirdağ'ın Saray ilçesinde doğdu. İlk, Orta ve lise öğrenimini Saray, Erzincan ve Erzurum'un değişik okullarında tamamladı. 1998'de Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde yüksek öğrenimine başladı ve 2001 yılında mezun oldu. Şu an Haşim İşcan İlköğretim Okulu'nda sınıf öğretmeni olarak görevini sürdürmektedir.